

SZENT ISTVÁN EGYETEM

**A NEMZETKÖZI ÉS HELYI SZERVEZETEK STRATÉGIÁJA A
HÁBORÚ SÚJTOTTA ORSZÁGOK ÚJJÁÉPÍTÉSÉBEN, KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A SZÍRIAI TÁRSADALMI TŐKE ÚJJÁÉPÍTÉSÉRE**

DOI: 10.54598/000850

**dr. ZAIEN SAMIR
GÖDÖLLŐ
2021**

A doktori iskola

- Megnevezése:** Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola
- Tudományága:** Gazdálkodás-és Szervezéstudományi
- Vezetője:** Prof. Dr. Popp József, MTA levelező tagja
egyetemi tanár
Szent István Egyetem, Gazdálkodás és Szervezéstudományok
Doktori Iskola
- Témavezetők:** Prof. Dr. Popp József, MTA levelező tagja
egyetemi tanár
Szent István Egyetem, Gazdaság-és Társadalomtudományi Kar

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
Témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

JELÖLÉSEK, RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.....	4
ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	6
1. BEVEZETÉS	7
1.1. A témaválasztás indoklása és jelentősége	7
1.2. A kutatás hipotézisei.....	9
1.3. A kutatás során tapasztalt nehézségek.....	11
1.4. Definíciók.....	11
1.5. Egyéni motiváció.....	14
2. CÉLKITŰZÉSEK	15
3. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	17
3.1. Az újjáépítés lényege.....	21
3.1.1. Az újjáépítés meghatározása	21
3.1.2. Újjáépítés az ENSZ meghatározásában.....	21
3.1.3. Az újjáépítési stratégia koncepciója	22
3.1.4. A háború utáni újjáépítés fő szakaszai	23
3.1.5. Az újjáépítés hatékonysága	30
3.2. A nemzetközi szervezetek és az újjáépítés elemzésének elméletei.....	32
3.2.1. Racionális rendszerelmélet.....	32
3.2.2. Az új intézményesség elmélete	32
3.2.3. Konstruktivizmus elmélet	35
3.2.4. Harmónia-elmélet, avagy a hatalom megosztása	35
3.2.5. A nemzetközi szuverenitás elmélete	36
3.2.6. A Neoliberális elmélet és a népek központi szerepe az önrendelkezésben.....	36
3.2.7. Az újjáépítés politikai gazdaságának kritikai elmélete	37
3.2.8. A gazdasági békeépítés elmélete.....	37
3.2.9. A viták kialakulása	39
3.3. A nemzetközi kormányközi szervezetek újjáépítés stratégiái	41
3.3.1. Az ENSZ stratégiái a háborúból felépülő országok újjáépítésére.....	42
3.3.2. A nemzetköz pénzügyi intézmények újjáépítési stratégiái	47
3.3.3. A regionális szervezetek stratégiája a háború sújtotta országokban	52
3.3.4. Közös helyreállítási és békeépítő értékelések	55
3.4. A nem kormányközi szerevezetek stratégiája a stabilizációban és újjáépítésben	56
3.5. A kormányközi szervezetek és a nemzetközi nonprofit szervezetek kapcsolata az újjáépítési fázisban	58

3.5.1.	A kormányközi és a nem kormányzati szervezetek átláthatóságát és a nemzetközi beavatkozás legitimitását garantáló stratégiák	59
3.5.2.	Az NGO-k összehasonlítása a kormányközi szervezetekkel	60
3.5.3.	A nemzetközi kormányzati és nem kormányzati szervezetek stratégiájának kiépítése jogi szempontból	63
3.5.4.	A kormányközi és nem kormányzati szervezetek munkájának összehasonlítása a segélyek elosztása területén	66
3.6.	A Szíriai újjáépítés kihívásai a nemzetközi és regionális szervezetek szemszögéből (esettanulmány)	68
3.6.1.	Nemzetközi kormányközi szervezetek	71
3.6.2.	Regionális szervezetek	77
3.7.	A civil szervezetek szerepe a társadalmi tőke újjáépítésében	84
3.7.1.	Korábbi tanulmányok	85
3.7.2.	A társadalmi tőke	88
3.7.3.	A társadalmi tőke tanulmányozásának problematikája	94
3.7.4.	A társadalmi tőke kapcsolata a civil szervezetekkel	98
3.8.	A civil szervezetek szerepe a szíriai társadalmi tőke újjáépítésében (Alkalmazott tanulmány: Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület)	101
3.8.1.	A kutatás jelentősége	101
3.8.2.	A kutatás egyedisége	101
3.8.3.	Az esettanulmány kiválasztásának indoklása	102
3.8.4.	Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület célkitűzései Aleppó térségben	102
4.	ANYAG ÉS MÓDSZERTAN	107
4.1.	A kutatás kérdésköre	107
4.2.	A kutatás megközelítései	107
4.3.	Mérési módszertan és modell	108
4.3.1.	A mérési modell általános formája	110
4.3.2.	A vizsgálati változók gazdasági meghatározása	111
4.3.3.	A változók kiválasztásának indoklása	112
4.3.4.	Standard módszertan és módszer	112
4.3.5.	Statisztikai leírás, standardbecslés és gazdasági értelmezés	113
4.3.6.	A független változók leíró elemzése	114
4.3.7.	A logisztikai regressziós modell becslésének eredményei	115
5.	EREDMÉNYEK ÉS AZOK MEGBESZÉLÉSE	121
5.1.	Hipotézisek vizsgálati eredménye	121

6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS A JAVASLATOK.....	125
6.1. A Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesületnek címzett ajánlások	125
6.2. A Szíriában működő NGO-knak címzett ajánlások	125
7. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	127
8. ÖSSZEFOGLALÁS.....	131
9. SUMMARY	135
MELLÉKLETEK	139
M1. Irodalomjegyzék.....	139
M2. A többszörös paradigma eredményei	152
M3: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x ₁) között	153
M4: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x ₂) között	154
M5: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x ₃) között	155
M6: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x ₄) között	156
M7: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x ₅) között	157
M8: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x ₆) között	158
M9: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x ₇) között	159

JELÖLÉSEK, RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

ACU:	Szíriai Segélyezés-koordináció Egység (Assistance Coordination Unit)
AFPA:	Afrikai Béke és Biztonság Architektúra (African Peace and Security Architecture)
AU:	Afrikai Egység Szervezete (African Union)
CIMIC:	NATO Civil-Katonai Együtműködés (Civil-Military Co-operation)
CRWRC:	Keresztény Református Világ Segélyek Bizottságát (Christian Reformed World Relief Committee)
DDR:	fegyveres csoportok feloszlata, és az újbóli beilleszkedésük kezelése (Désarmement, Demobilisation and Reintegration)
DPI:	ENSZ Közzolgálati Információs Osztálya (Department of Public Information)
ECHO:	Humanitárius Segélyezés és Válságkezelés Európai Biztosa (European Commissioner for Humanitarian Aid and Crisis Management)
ECOSOC:	ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (United Nations Economic and Social Council)
EEAS:	<i>Európai Külügyi Szolgálatot</i> (European External Action Service)
EFB:	Európai Balkán Alap (Uropean Fund for the Balkans)
ENSZ BT:	Egyesült Nemzetek Szervezet Biztonsági Tanácsa
ENSZ:	Egyesült Nemzetek Szervezete
ESCWA:	ENSZ Nyugat-Ázsia Gazdasági és Szociális Bizottsága (Economic and Social Commission for West Asia)
EU:	Európai Unió (European Union)
FAO:	Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Világszervezet (Food and Agriculture Organization)
FDI:	közvetlen külföldi működőtőke-beruházás (Foreign Direct Investment)
FPI:	EU Külpolitikai Eszközökért Felelős Szolgálat (Service for Foreign Policy Instruments)
GCC:	Öböl Menti Együtműködési Tanács, (Gulf Cooperation Council)
GDP:	bruttó hazai termék (Gross domestic product)
HRW:	Emberi Jogi Őrség (Human Rights Watch)
ICRC:	Vöröskereszt Nemzetközi Bizottság (International Committee of the Red Cross)
IcSP:	Stabilitás- és Békeépítés Eszköze (Instrument contributing to Stability and Peace)
IMF:	Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund)
INGO:	nem állami nemzetközi szervezet (International non-governmental organization)
IPI:	Nemzetközi Béke Intézet (International Peace Institute)
ISAF:	Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (International Security Assistance Force)
MSF:	Orvosok Határok Nélkül (Médecins Sans Frontières)
NATO:	Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organisation)
NEO:	szervezetek új közgazdaságtana (New Economics of Organization)
NGO:	nem állami szervezet (non-governmental organizations)
OCHA:	ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Irodája (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)
OECD:	Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OIC:	Islám Konferencia Szervezete, (Organisation of Islamic Cooperation)

OPEC:	Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
PBC:	ENSZ Béketeremtési Bizottság (United Nations Peacebuilding Commission)
PPO:	relatív valószínűségek (Proportional Odds)
PSC:	Afrikai Béke- és Biztonsági Tanácsa (African Peace and Security Council)
RPBA:	Helyreállítási és Békeépítő Értékelés (Recovery and Peacebuilding Assessment)
SARC:	Szíriai Arab Vörös Félhold (Syrian Arab Red Crescent)
UNDP:	ENSZ Fejlesztési Programja (United Nations Development Programme)
UNESCO:	Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNHCR:	ENSZ Menekültügyi Főbiztos (United Nations High Commissioner for Refugees)
UNICEF:	ENSZ Gyermekalapja (The United Nations Children's Fund)
UNMIK:	ENSZ Koszovói Missziója (United Nations Mission in Kosovo)
UNSDG:	ENSZ Fenntartható Fejlesztés Csoportja (United Nations Sustainable Development Group)
WFP:	Világélelmezési Program (World Food Programme)
WHO:	Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization)
YWCA:	Fiatal Nők Keresztény Szövetsége (Young Women's Christian Association)

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

Ábrák

1. ábra: A válság szakaszai.....	12
2. ábra: A béke és konfliktus - tanulmányok áttekintése.....	18
3. ábra: A béke és a konfliktus általános felfogása	24
4. ábra: Az újjáépítés általános struktúrája.....	29
5. ábra: Az újjáépítési gyakorlat területei.....	31
6. ábra: Az ENSZ többdimenziós békefenntartó műveleteinek felépítése.....	47
7. ábra: A helyreállítási és béketeremtő értékelés áttekintése	55
8. ábra: Szíria felosztása a szemben álló felek közt	70
9. ábra: A Világ Bank tanulmány diagramja.....	75
10. ábra: A függő változó osztályok gyakorisága	113
11. ábra: A genderi kategóriák ismétlése	115

Táblázatok

1. táblázat: A pozitív béke és negatív béke közötti különbségek következményei.....	17
2. táblázat: Az állami gazdaság alakulása a háború előtt és után	50
3. táblázat: A Világbank szerepe a háború sújtotta országok politikájának meghatározásában ...	51
4. táblázat: A civil és a kormányzati szervezetek közötti együttműködés az újjáépítési folyamatokban.....	68
5. táblázat: Szíria és szomszédjainak nyújtott EU támogatás 2016 és 2019 között.....	79
6. táblázat: A társadalmi tőke dimenziói.....	93
7. táblázat: Független változók becsült paramétereinek jelei.....	111
8. táblázat: A független változók legfontosabb statisztikai mutatói.....	114
9. táblázat: Az (Y) és (X_1) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei	115
10. táblázat: Az (Y) és (X_2) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei	116
11. táblázat: Az (Y) és (X_3) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei	117
12. táblázat: Az (Y) és (X_4) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei	117
13. táblázat: Az (Y) és (X_5) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei	118
14. táblázat: Az (Y) és (X_6) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei	118
15. táblázat: Az (Y) és (X_7) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei	119
16. táblázat: A hipotézisekre vonatkozó döntések	121

1. BEVEZETÉS

“A lelkiismeret és az elszámolhatóság együttes hiánya, az emberiség ellen elkövetett bűncselekményekhez és a Nemzetközi Jog sérüléséhez vezetett.”

– Nelson Mandela (1990)

1.1. A témaválasztás indoklása és jelentősége

A hidegháború vége után megváltozott a világrend, a nemzetek közötti háborúk fenyegetése csökkent, ezzel együtt a béke megteremtésének lehetősége folyamatosan növekedett.

Tervgazdaságról piacgazdaságra, a kommunizmus rendszeréből pedig egy demokratikus rendszerbe történő, békés átmenet helyett új típusú konfliktusok alakultak ki a fejlődő és a korábbi gyarmati országokban.

Az 1990-es években kialakuló tendenciák közül az utóbbi a világkülönböző részein egy új, tartósan fennmaradó jelenség formájában mutatkozott meg. Az első időszakban, a hidegháború idején a Perzsa-öböl menti térségre korlátozódott. A két szuperhatalom egyikének bukásával egyidőben azonban a régió országainak többségében háborúk törtek ki.

A háború ezen új formájának hátterében főként etnikai és vallási kérdések, a természeti erőforrások és az energiaforrások álltak. Ez a korábbiakhoz hasonlóan megtörte az önrendelkezés elvét támogató, nem állami csoportok által szervezett, országokhoz szorosan nem kötődő korábbi háborús szabályokat.

Ezek a konfliktusok a társadalmak felbomlásához, csökkenő kereskedelemhez és a mezőgazdaság tönkretételéhez vezettek, amivel párhuzamosan a magas munkanélküliséggel és a finanszírozás külföldi tőkeáramlás (Foreign Direct Investment, FDI) hiányával is meg kellett küzdeni.

Mivel a konfliktusok után nem volt törvényes kormányzati struktúra, a hatalomgyakorlás hagyományos eszközei megsemmisültek vagy jelentősen meggyengültek. Mindeközben a rendészeti és az igazságszolgáltatási szervekben, amelyek gyakran a probléma részét képezték, a demokratikus intézményrendszer alacsony színvonalon működött vagy teljesen hiányzott.

Ilyen körülmények között a konfliktusok állandóvá váltak, gyorsan kiterjedtek a szomszédos országokra és így az egész régiót érintették. A tendenciák hatására az Egyesült Nemzetek Szervezetének, ENSZ (United Nations, UN) felmérte, hogy a kialakult helyzet hogyan befolyásolja a nemzetközi közösség működését, illetve az egyes országokat, ideértve a konfliktusok körgyűrűzésének eshetőségét is. Az egyre gyakrabban előforduló konfliktusokat a nemzetközi közösség is aggályosnak tekintette, és választ keresett arra, hogy milyen módon akadályozhatná meg a szélsőséges erőszak és a humanitárius válságok előfordulását, valamint hogyan tudna fellépni az egyes államokban és államok között előforduló emberi jogi jogsértések ellen.

Az ENSZ Alapokmányában rögzített kötelezettségvállalás jellege és a beavatkozás felelőssége, valamint a feladatok ellátásához szükséges kapacitás növelése lehetővé tette, hogy az ENSZ az állami szuverenitás kérdésével foglalkozzon és lépéseket tegyen a háború megakadályozása érdekében.

Az ENSZ Alapokmányának 2. cikke rögzíti, hogy a szervezetnek tartózkodnia kell az államok belügyeibe való beavatkozástól. Ez több kérdést is felvetett, mert nem álltak rendelkezésre megfelelő tervek és beavatkozási programok. A háborúk pusztító hatása mégis meggyőzte a szervezetet és az annak részét képező Biztonsági Tanácsot, hogy új beavatkozási és részvételi megközelítésre van szükség.

Így a kezdetekben a békefenntartó műveleteket azon mechanizmusok alapján alakították ki, amelyek a gyarmatosítás során és a második világháború után jöttek létre a konfliktusok kezelésére. Alapvetően a győztesek érdekeinek megfelelően próbálták szabályozni a világ dolgait (GAZDAG, 2013) és a gyarmati hatalmak hiányából eredő hatalmi vákuum betöltésének eszközeként szolgáltak. Emellett olyan tárgyalási mechanizmust hoztak létre, amely elősegítette a posztkoloniális konfliktusok tartós rendezését.

Fontos megjegyezni, hogy a XIX. század eleje óta léteznek olyan NGO-k, amelyek olyan kérdéseknek szenteltek figyelmet, mint például a rabszolgaság elleni küzdelem. Az elmúlt években nagymértékű változás és jelentős elmozdulás történt ezen szervezetek működésében. A tendenciák alapján, a területtel foglalkozó politológusok egyike LESTER (1999) ezt a jelenséget „az első globális szabályozási forradalom”-nak (I. Global Association Révolution) nevezte el. Mindez a fejlesztési diskurzus keretein belül, a nem kormányzati szervezetek szerepének újra definiálását és egyben a marginalizált csoportok képviselőit valódi és nemes megközelítését jelentette.

Egy másik megközelítésben néhány kutató megítélése szerint a nem kormányzati szervezetek számos komparatív előnnyel rendelkeznek, amelyek – összehasonlítva az állam és a piac működésével – hatékonyabbá teszik őket mind a források elosztását, mind pedig az újjáépítési folyamatot illetően. Ennek elsődleges oka a hatékonyabb módszerek alkalmazása annak érdekében, hogy hozzáférjenek a konfliktus által érintett területekhez, működési módjuk rugalmas (ellentétben a szigorú szabályok mentén működő bürokratikus intézményrendszerrel) és ezáltal könnyebben alkalmazkodnak a formálódó állapotban lévő, szétszakított, megosztott közösségek igényeihez. Innovatívabb készségekkel rendelkeznek továbbá a problémák kezelésében és a közszolgáltatások tekintetében, az általuk végzett műveletek költsége pedig alacsony. Helyzetük a befektetést vonzó képességük és a finanszírozási lehetőségekhez való hozzáférésük tekintetében is kedvező. Végül alulról jövő, részvételi megközelítés alkalmazásával közvetlen kapcsolatot tartanak az egyénekkkel.

A nemzetközi szervezetek elsősorban a szolgáltatások biztosításában játszottak fontos és megkülönböztetett szerepet az elmúlt években. Szinte minden országban a működő rendszerek szerves, strukturális elemeként tevékenykedtek. Nagy erőfeszítést tettek annak érdekében, hogy fellépjenek az egyének kizsákmányolásán alapuló nemzetközi gyakorlatokkal és politikákkal szemben, ezzel is enyhítve ezen társadalmakban tapasztalható igen nehéz életkörülményeket. A háború alatt és azt követően is fontos feladatokat láttak el. A szervezetek célkitűzései között szerepelt az is, hogy gyorsan reagáljanak az aktuális helyzetek által támasztott követelményekre, valamint a helyi közösség igényeire a nemzetközi emberi jogi normákban rögzített alapvető jogok érvényesítésén keresztül. Feladataik közé tartozott a visszaélések és a jogsértések felderítése és nyilvánossá tétele számos kezdeményezésen és tevékenységen keresztül, valamint a konfliktusok következményeinek kezelését célzó gyors reagálású segélyprogramok végrehajtása.

A nemzetközi szervezetek komoly átalakuláson mennek keresztül, nem csak a működési formát vagy az intézményi struktúrát illetően, de az irányvonalak és az ideológia tekintetében is. Újgenerációs szervezetek jönnek létre, melyek céljait elsősorban a nyereségszerzés, a nemzetközi befolyás és a presztízs határozzák meg.

A ma működő nemzetközi szervezetek célja, legyen az állami, vagy nem állami (a jogszabály szerinti besorolás alapján), nemzetközi vagy szupranacionális szervezet (ha elfogadjuk a földrajzi jellemzőket), hogy a háború sújtotta országok kormányaival együttműködve meghatározó intézményeket hozzanak létre, és olyan stratégiai keretek között működjenek, amelyek nem csak a háborús időszakokban, de a háborút követően is működőképesek maradjanak. Tevékenységük a társadalmak újjáépítésére irányul egy olyan keretrendszerben, amely gazdasági, kulturális és társadalmi szempontból is egy egységet alkot, és amely segít visszatartani az államokat egy újabb háborúban való részvételtől.

Az újjáépítés és a békeateremtés fontosságának hangsúlyozása a pozitív szempontok előtérbe helyezésével, különös tekintettel a növekvő államközi vagy azokon belüli kapcsolatok problémáira, és a nemzetközi szervezetek, mint partnerek és kulcsszereplők megjelenésére az újjáépítési folyamatban. Ez a folyamat a demokratikus világ és a demokrácia világába törekvők között kialakuló új kapcsolatot fejezi ki, melyben a liberális szemlélet elemei is megjelennek.

Ez az elképzelés, amely az Európa Újjáépítési Projekt (Marshall-terv) megvalósulása óta a szakértők figyelmének középpontjában áll, egészen a mai napig nem hozott újdonságot, de azok az eljárások, amellyel a nemzetközi szervezeteket partnerként vonták be az újjáépítésbe dinamikusabbá tették a folyamatot. A munka során egyrészt hozzá kellett rendelni az egyes szerepek fejlett módszertanát, másrészt meg kellett határozni a prioritásokat. Mindezek alapján a kutatás tudományos jelentősége az alábbiakban foglalható össze:

- Hozzájárul az újjáépítéssel foglalkozó nemzetközi szervezetek stratégiájának azonosításához a háború sújtotta országokban a stratégiák legfontosabb elemzésével, továbbá azzal, hogy a szervezetek bevonása koordináltan és egy hierarchikus rendszerben történjen.
- Összehasonlítja a szervezetek stratégiáját, valamint meghatározza a kihívások és a potenciálok minden elemét.
- Olyan kutatásokat nyújt, amelyek segítik a szabatos értelmezést és előkészítik az utat a későbbi munkákhoz.
- A társadalmi tőke fogalmának és fontosságának kutatása, mint az egyik olyan elem, amely kedvező környezetet teremt a háború után a fenntartható gazdasági növekedés eléréséhez.
- Megismerni a civil szervezetek szerepét a társadalmi tőke újjáépítésében. Megtudni, mennyire alkalmazza az átláthatóság és integritás normáit a társadalmi tőke építésének folyamata során.

1.2.A kutatás hipotézisei

A kutatás **első része** az újjáépítés jelenségének és a háborút követő újjáépítés területén tevékenykedő nemzetközi szervezetek stratégiáinak elemzésére összpontosít. Ennek megfelelően a következő kérdés áll a kutatás középpontjában:

„Milyen mértékben járultak hozzá az újjáépítési stratégiák a gyakorlatban működő intézmények munkájához egy olyan perspektíva kialakításában, amely megteremti a háború utáni projektet tervezhetőségét?”

A hatékonyabb megközelítés érdekében két hipotézist fogalmaztam meg:

H1: A nemzetközi nem kormányzati szervezetek hozzájárulása az újjáépítéshez azért hatékonyabb a kormányzati nemzetközi szervezetekhez képest, mert előbbi sokkal közelebb áll a helyi közösségekhez, kölcsönhatásban a társadalmi tőkével.

H2: A regionális szervezetek rugalmasabb stratégiákkal járulnak hozzá az újjáépítési politikák tervezéséhez, mint a nemzetközi szervezetek, mert érintettségüknel fogva érdekükben áll a konfliktus mielőbbi rendezése.

A hipotézisek helytállóságához azonban számos egyéb felvetést is meg kell vizsgálni:

- a) Mit értünk a háború utáni újjáépítésen?
- b) Mennyire hatékonyak az aktív nemzetközi szervezetek stratégiái az újjáépítésben?
- c) Képesek voltak-e az NGO-k és INGO-k olyan építési modellek kialakítására, melyek a nemzetközi intézmények modelljeivel vetekszenek?
- d) Milyen kihívásokkal szembesülnek ezek a szervezetek a béketeremtésben és az újjáépítési folyamatban?

A kutatás **második részében** a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület programjaira összpontosítva – egy esettanulmány keretében – igyekszem ismertetni civil szervezetek szerepének fontosságát a társadalmi tőke újjáépítésében, amely hozzájárulna a háború utáni közösségfejlesztési folyamathoz.

Ennek megfelelően az alábbi kérdést heylezem a kutatás középpontjába:

„Mi a civil szervezetek (ezesetben a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület) szerepe a társadalmi tőke újjáépítésében Szíriában?”

Ehhez egy harmadik hipotézist fogalmaztam meg:

H3: A humánközpontú fejlesztési projektekre fordított erőforrások növelése pozitív hatással van a társadalmi tőke alakulására.

Így például, a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület szerepében 0.05 szignifikancia szinten van egy közvetlen statisztikai jelentőségű kapcsolat, amelyet a következő független változók képviselnek: a gazdasági szerepvállalásra és az emberi tőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene, a gazdasági szereplők erősítésére irányuló projektek száma, a humántőke, családfejlesztési és gender alapú projektek száma, illetve a projektek kedvezményezettjeinek száma.

H4: Kidolgozásra fog kerülni minden egyes független változóhoz, az alábbiak szerint:

- A) A gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene (X_1) „kvantitatív változó”.
- B) A humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene (X_2) „kvantitatív változó”.
- C) A gazdasági szerepvállalási projektek száma (X_3) „kvantitatív változó”.
- D) A humántőke-fejlesztési projektek száma (X_4) „kvantitatív változó”.
- E) A gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma (X_5) „kvantitatív változó”.

F) A humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma (X_6) „kvantitatív változó”.

G) A genderen alapuló fejlesztés (X_7) „dummy változó”.

1.3. A kutatás során tapasztalt nehézségek

A kutatás során felmerült nehézségek között szerepelt néhány kulcsfogalom meghatározása és jelentésének tisztázása. Ilyen például a béketeremtés, a békeépítés és az újjáépítés közötti különbségek, ugyanis ezek a programok hasonló tevékenységek koordinálását és erőforrások alkalmazás igénylik. A három kifejezés átfedésének oka abban rejlik, hogy a szerzők és a politikusok között rendszeresen akadnak olyanok, akik nem veszik figyelembe a terminológiai pontosságot, akár anyanyelvi szinten, akár a kutatásban szereplő egyszerű fordításokban. Az újjáépítés és a béketeremtés tanulmányozási területe nem korlátozódik a hagyományos akadémiai tantervek és diszciplínák egyikére. Ezért az újjáépítés és az államok építésének tanulmányai legalább annyiban tartalmazznak társadalmi és gazdasági elméleteket, mint a kulturális és kommunikációs tudományok diszciplínái.

További nehézséget jelentett, hogy a téma újszerűsége és nemzetközi jellege miatt nagyrészt francia, illetve angol nyelvű forrásokat találtam, ezért nagy figyelmet fordítottam a gondolat megfelelő módon történő kommunikálására.

Rendkívüli nehézséget jelentett mindemellett a Szíriára vonatkozó, 2017. év utáni statisztikák, elemzések és megbízható gazdasági mutatók felkutatása. A tartós, teljes értékű háborúba süllyedt ország intézményei csak elégtelenül képesek ellátni rendeltetészerű feladataikat; miközben a nemzetközi szervezetek, kutatóközpontok és pénzügyi intézmények korlátoltan, vagy egyáltalán nem férnek hozzá a kimutatások tárgyát képező területek közösségeihez, intézményeihez és tényállásaihoz.

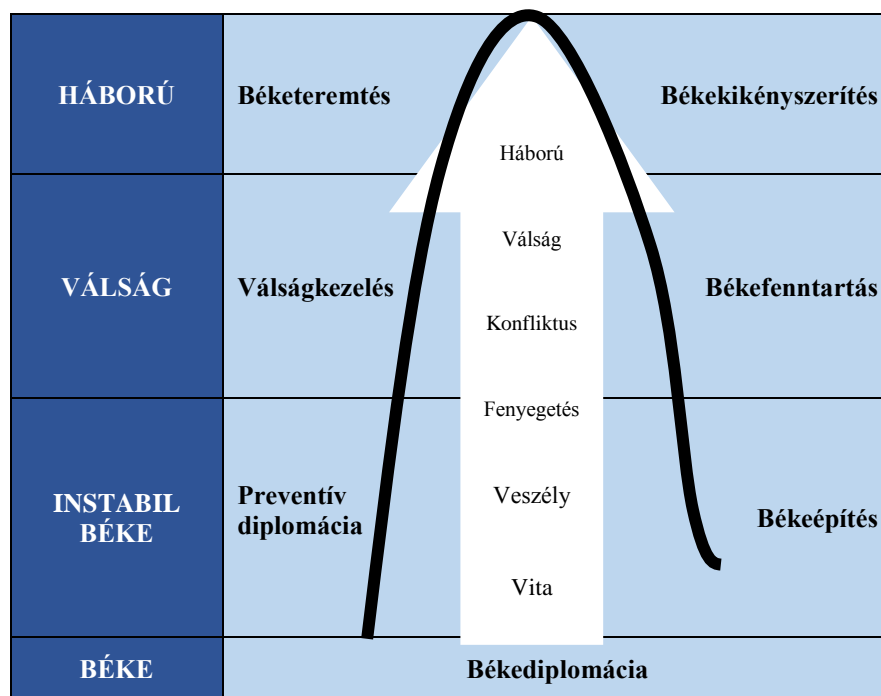
1.4. Definíciók

A társadalmi tőke definíciója

Az egyének csatlakozása a formális és informális társadalmi hálózathoz. Ezen keresztül tudnak befektetni bizonyos társadalmi forrásokat (például anyagi támogatást, társadalmi pozíciót) olyan előnyök és hasznok elérése érdekében, amelyek közös értékeket és koncepciókat teremtenek a közösség tagjai között. Az előző meghatározások közös eleme a társadalom tagjai, a szervezetek társadalmi hálózata és az egymás közti kölcsönös kapcsolatok.

Az elmúlt két évtized során tapasztalt széles körű társadalmi változások összekapcsolják a fenti koncepciót más koncepciókkal, például a demokráciával, a civil társadalommal és a jó kormányzással. EASTIS (1998), valamint PUTNAM 2000-ben kiadott könyvéből növekvő érdeklődést lehet leolvasni az olyan koncepciók iránt, amelyekhez a társadalmi tőke utólag társult. A társadalmi tőkének ugyanakkor elengedhetetlen szerepe van a válságkezelésben.

RESPERGER (2013) szerint a konfliktussal, konfliktusmegelőzéssel, válsággal, válságkezeléssel kapcsolatos elméleti alapok fogalmakat az államközi kapcsolatok viszonyának formáin keresztül közelíthetjük meg. A szakirodalom esetek többségében négy állapotot különböztet meg: békeállapot, válsághelyzet, fegyveres konfliktus és konfliktuskezelés utáni békeállapot (1. ábra).

1. ábra: A válság szakaszai

Forrás: RESPERGER (2013) alapján saját szerkesztés, 2019

A szabatosabb értelmezéshez és pontosabb meghatározáshoz indokoltnak látom előzetesen tisztázni a békekikényszerítés, a békeépítés és a békefenntartás, mint a békeművelet típusainak fogalmait; azok idővonalát és politikai, illetve katonai folyamatait.

Ehhez szükséges előbb megkülönböztetni a biztonságot veszélyeztető tényezőket azok intenzitása alapján. GAZDAG és REMEK (2018) kiadványa alapján ezek a kihívás › fenyegetés › válság › konfliktus › háború. A különböző szakaszok eltérő beavatkozást igényelnek, és erre építve a békeművelet átfogó osztályozása az alábbi csoportokra bontható:

- a) *Konfliktusmegelőzés*: a preventív diplomáciától a fegyveres alakulatokig terjed. Ilyenek tényfeltáró missziók, konzultációk, figyelmeztetések, ellenőrzések.
- b) *Béketeremtés*: alkalmazhat minden politikai, gazdasági és társadalmi eszközt, kivéve katonai beavatkozást. Ilyen a tárgyalások és kiegyezések közvetítés, diplomáciai nyomásgyakorlás, gazdasági lépések.
- c) *Békekikényszerítés*: katonai erő alkalmazása a béketeremtés érdekében, mely ENSZ BT. felhatalmazást igényel, de a történelem során volt már példa egyeduralmú nagyhatalmi fellépésre is. Itt nem háború utáni, hanem a háborús időszak alatt kerül sor beavatkozásra.
- d) *Békeépítés*: politikai, gazdasági, társadalmi és katonai intézkedés. A béketeremtési folyamatok összessége. Jellemzően közvetlenül a háború utáni időszakra értjük.
- e) *Békefenntartás*: célja a megteremtett béke megőrzése vegyes eszközökkel.
- f) *Humanitárius műveletek*: emberi szenvedés csökkentését célzó intézkedések, mely lehet háború, gazdasági válság vagy természeti katasztrófa következményében is. Háborús időszakban vagy békeidőben egyaránt.
- g) *Békeműveletek és béketámogató műveletek*: a nemzetközi szervezetek által foganatosított intézkedések és beavatkozások, melyek magukba foglalják a fent említett eljárásokat.

Mivel ez utóbbi, vagyis a békeműveletek, alapvetően a nemzetközi szervezetek hatáskörébe tartoznak és ennek legnagyobb hozzájárulója az ENSZ, így kézenfekvő, hogy annak alakulását és működési elveit ebből kiindulva mutassam be.

Alább az ENSZ békeműveletek fejlődésének rövid összefoglalója:

A világszervezet 70 éves tevékenysége meghatározó a nemzetközi béke- és biztonság fenntartásában. Ennek a szerepkörnek a fejlődése számos állomáson ment keresztül, melyek szükségszerűen vitték előre a szervezetet és a nemzetközi közösséget az ilyen beavatkozások fejlesztésében és finomhangolásában.

Az első generációs műveletek:

Ezek még a hidegháborúban voltak aktuálisak, kifejezetten megfigyelő vagy békefenntartó státuszban. Az ilyen feladatokat ellátó egységek voltak ismertek úgy, mint a „kék sisakosok”, és minimális fegyverzettel rendelkeztek, mely kizárólag önvédelemre használhattak. A kék sisakosok minden esetben pártatlanul léptek fel a szemben álló felek közti feszültség csökkentésére, illetve a tűzszüneti egyezmények követésére. Míg a megfigyelő feladatokat passzívan, a békefenntartó feladatokat már aktívan végezték. Ez annyit jelent, hogy szükség esetén erővel is beavatkozhattak az ütköző felek szétválasztására, akár ütköző zónák létrehozásával.

Az ilyen műveletek BT. felhatalmazásra indultak, és rendszerint az érintett felek beleegyezésével lettek felállítva, esetenként bevonva a helyi szervektől kis létszámú katonai vagy rendőri egységeket. Erre példa Kongó 1960 és 1964 között. A költségek alacsonyak voltak, ezért a pénzügyi alap mindig biztosított volt; kisebb mértékben került politikai vagy gazdasági befolyás alá.

Ennek a klasszikus feladatellátásnak a végét a bipoláris rend felbomlása jelentette.

Második generációs műveletek:

Itt már nem csak katonai feladatok ellátása volt a cél, hanem a növekvő szerepkörű társadalmi és politikai tényezők is tényezőkké váltak. Ilyen volt a szabad választások megszervezése, valamint a rendészeti és igazságszolgáltatási szervek beemelése és részben felügyelése.

Harmadik generációs műveletek:

A puha jellegű műveletek részleges kudarcai után a 90-es években (Ruanda, Szomália, Balkán térség) ismét előtérbe került a katonai szerep. Ennek oka az volt, hogy az erő korlátozott alkalmazása miatt az ENSZ nem tudta megakadályozni az egyes felek fegyveres cselekményeit a másik fél, vagy a polgári lakosság ellen. Ekkor született meg az igény a békekikényszerítésre. Azaz a háborús időszakban előbb erre kerül sor erőszakos katonai beavatkozással, majd ezt követi a békeépítés fázisa.

Ebben a fázisban jutott növekvő szerephez a nem kormányzati és a nonprofit humanitárius és egyéb szervezetek. Ugyanis a békekikényszerítést követő békeépítési folyamatok olyan összetett feladatnak bizonyultak, melyek a háború sújtotta ország hatalmi és hatósági, valamint közszolgáltatási vákuuma és ütközései miatt pártatlan külső szereplőkre lett szükség.

Negyedik generációs műveletek:

Az újgenerációs műveletek valójában hibrid műveletek. Azért kapta ezt a kifejezést, mert nem csak katonai és nem katonai eszközök vegyítésével, de nemzetközi és regionális kormányzati és nem kormányzati szervezetek együttes fellépésével kerül megvalósításra. Ez vegyes erőforrásokat és a szerteágazó részfeladatok kiszervezését jelenti egyben.

Egyik példa erre Koszovó, ahol a békefenntartás katonai részét a NATO végzi, a rendfenntartás az EU szervei, a humanitárius ellátást pedig független NGO-k (MOLNÁR, MARSAI és WAGNER, 2019).

1.5. Egyéni motiváció

A témaválasztásnak szubjektív okai is voltak:

- Saját motivációm, hogy tanulmányozzam az újjáépítés kérdését, különösen a nemzetközi szervezetek és az ENSZ stratégiáját a béketeremtésben, illetve a háborúk által pusztított országok újjáépítésében a gyengeségek azonosításával.
- Személyes motiváció, hogy megismertessem a szíriai válság felé mutató nemzetközi tendenciákat. Ennek részeként bemutatom, hogy milyen támogatást nyújtottak Szíriának a válság és a fejetlenség szakaszának legyőzéséhez, valamint a lakhelyük elhagyására kényszerült lakosság és menekültek otthonukba való visszatéréséhez.
- A motivációk között szerepel, hogy világosabb képet adjak a nemzetközi szervezetek munkájáról és a háború utáni államigazgatás helyreállításában betöltött szerepéről. A szervezetek új generációja képes volt politikai szempontból is befolyást szerezni, amelyek közül néhányan gazdasági előnyöket értek el, míg mások a céljaik elérése érdekében csak az alulról történő építkezést kezdték meg.

2. CÉLKITŰZÉSEK

Ez a kutatás különböző szempontokból kíván elérni átfogó, amelyek a következők szerint határozhatók meg:

C1: Ismertető célok

A nemzetközi szervezetek növekvő vállalásai miatt indokolttá vált részletesebben megvizsgálni azokat, hogy megismerjük új szerepköreiket és hatásukat a globális hatalmi egyensúlyra, valamint a háborúban szétszakadt államok nemzeti szuverenitásra. Ezzel rávilágítunk a háború utáni újjáépítés kérdésére, amely állandó időszerevével egybeesik az újgenerációs háborúkkal, és nagyban befolyásolja a nemzetközi körülményeket. A konfliktusok idején az alapvető humanitárius beavatkozás, mint az élelmiszersegélyek, menedékhelyek és egészségügyi szolgáltatások biztosítása a nemzeti, és nemzetközi szereplők számára egyaránt fontos szempont.

C2: Feltáró célok

A feltáró célok révén világos és objektív képet kívánok nyújtani a békekonceptiókról és az ENSZ által alkalmazott békeépítési stratégiáról. A békemegállapodások aláírása egy háború hivatalos végét jelenti, és az újjáépítési szakasz kezdetét jelzi. Ebben a folyamatban nemzetközi szervezetek közösen dolgoznak a nemzetállamokkal, hogy eldöntsék, milyen módon kezeljék és mire fordítsák a rendelkezésre álló forrásokat a háborúval érintett országok gazdasági és társadalmi újjáépítésében. Azonban a háborúból a békére való áttérés nem olyan egyszerű és zökkenőmentes, mint amilyennek látszik: mind helyi mind nemzetközi erőviszonyok tárgyává válik.

C3: Deskriptív célok

A deskriptív célok az összeomlott szír valóság bemutatását szolgálják, valamint annak meghatározását, hogy a 2011 óta folyó polgárháború milyen hatással van az állam stabilitására és biztonságára, ismertetve egyben a nemzetközi segítségnyújtás megközelítésének motivációit.

Ide tartozik a nemzetközi szervezetek, de különösen az ENSZ szíriai szerepvállalásának kibontása. A kapcsolódó nemzetközi jog és a nemzetközi szervezetek, így az ENSZ Közgyűlés, az ENSZ Biztonsági Tanács, az Európai Bizottság, az Európai Unió Tanács stb. Által hozott döntések ismertetése. Annak ellenére, hogy az ENSZ nem tudta megoldani a válságot, fontos szerepet tölt be a helyzet csillapításában.

Ez a téma tehát nagy gyakorlati jelentőséggel bír, mert összekapcsolta az ENSZ szíriai béketeremtését a háború okozta pusztítás utáni újjáépítés kezdetével. Tárgyalja az ENSZ gyakorlatát és a szíriai modellben reálisan alkalmazható módszereket, kiemelve az ENSZ és a nemzetközi szervezetek tényleges szerepét. Foglalkozik az ENSZ békeépítő tevékenységeinek hatékonyságát befolyásoló tényezők kezelésével a konfliktus után létrejövő területeken. Végül a szíriai békeépítés keretében bemutatott gyakorlatok és kezdeményezések, a demokratizálódás előmozdítása és az instabil környezetben folytatott valós helyzet azonosítása is e célok körébe tartozik.

C4: Gyakorlati célok

Ezen célokon keresztül igyekszem demonstrálni, hogy az újjáépítés és a béketeremtés nem minden elmélete alkalmazható a gyakorlatban. Konstruktivista megközelítésből, a szíriai valóságon keresztül határozom meg azt a szerepet, melyet a helyi NGO-k és az egyszerű emberekből álló lakossági szerveződések játszanak a társadalmi tőkén keresztül a rend helyreállításában, a törvényalkotásban, a biztonság garantálásában, valamint az újjáépítési folyamatok megkezdésében.

A polgári társadalom létezése – amelynek az NGO-k fontos és hatékony részét képezik – a társadalmi tőke újjáépítésén alapul. Az országok fontos részének számít, mert hozzájárul egy fontos emberi káder kialakulásához, valamint a bennük zajló gazdasági és emberi fejlődés folyamatához.

Kapcsolódó kutatásom célja a következő kérdésekre összpontosítani:

- a) A civil szervezetek társadalmi tőke kialakításában betöltött szerepéről szóló szakirodalom áttekintésének bemutatása.
- b) Az NGO-k hatásának és a társadalmi tőke újjáépítésében betöltött szerepének elemzése és felmérése.
- c) Annak ismerete, hogy az NGO-k mennyire alkalmazzák az átláthatóság és integritás normáit a társadalmi tőke újjáépítésében: hogyan használják fel tisztességesen a rendelkezésükre álló erőforrásokat és képességeket?
- d) Megismerni a Szíriában működő civil szervezetek hatását (összpontosítva az alkalmazott kutatási esetre) a társadalom tőkéjének egyensúlyára, az általa nyújtott fejlesztési projektek révén. E társadalmak sokféleségének és a kedvezményezett csoportoknak a szegénység enyhítése érdekében nyújtott szolgáltatásainak jelentőségét.
- e) Megismerni a civil szervezetek szerepét a genderalapú fejlődés elérésében a társadalmi tőke újjáépítésénél.
- f) Egy szabványos modell felépítése, amelyben fel lehet mérni az NGO-k szerepét a gazdasági szerepvállalásban és a humántőke fejlesztésében. Az ezt befolyásoló finanszírozás nagysága és a kedvezményezettek megcélzásának integritása. Ezen keresztül értékelhető a civil szervezetek által támogatott projektek (esettanulmány) szerepe a társadalmi tőke újjáépítésében.
- g) Gyakorlati ajánlások megfogalmazása a kutatási eredmények fényében.

3. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

A háború utáni újjáépítés témája új irányvonalat képvisel a konfliktusok és a béke tanulmányozása területén. Az újjáépítés önmagában nem új téma, mert ezt már a Marshall-tervénél is tanulmányozták. Új tényező azonban a nemzetközi kormányzati és nem kormányzati, valamint az állami szinten aluli szervezetek, mint partnerek megjelenése a folyamatban. Az elmúlt évek során a téma nagy figyelmet kapott a kutatóközpontok és tudósok körében egyaránt. Legfontosabb köztük a Nemzetközi Béke Intézete (International Peace Institute, IPI), ahol, többek közt a következő tanulmányokat és könyveket adták ki, további fórumokat szervezve e témát illetően: RIKHYE és SKJELSBAEK (1990) az ENSZ és a békefenntartás eredményeit, akadályait és kilátásait tárták fel. BALLENTINE (2004) a polgárháború gazdasági menetrendjeivel foglalkozott, elméleti kutatási eredmények és irányelvek alapján. CHESTERMAN (2005) az ENSZ szerepe az átmeneti adminisztráció és az államépítés létrehozásában.

WOODHOUSE (1999) egy kísérlet tesz arra, hogy feltárja a konfliktusmegoldás néhány kritikáját, amelyek az elmúlt években megjelentek a tudományos irodalomban. Ezeknek a kritikáknak a lényege komoly kérdéseket vet fel a kívülállók (és különösen a nyugatról beavatkozók) azon képességére vonatkozóan, hogy tárgyalások és megállapodás útján befolyásolják és biztosítják a békefolyamatokat. LEWER (1999) áttekinti ezeket a kulcsfontosságú fogalmakat és ötleteket az irodalomból, amelyek hasznosak lehetnek a fejlesztés során a nem állami nemzetközi szervezetek (International Non-Governmental Organisations, INGO) számára, amikor a békeépítési stratégiák technikáira és módszertanaira gondolnak. JOHNSTON (2001) azt fejtegeti, hogy hogyan valósul meg a béketeremtés folyamata a szétszakadt nemzetekben. Kitér az ehhez hozzájáruló felek sokféleségére és a finanszírozási források hatásaira, a belső egyensúly elérése érdekében a konfliktus utáni időszakban.

GALTUNG (1990, 1996) megkülönbözteti a pozitív és a negatív békét (1. táblázat). Úgy véli, hogy a béke nem a háború abszolút, hanem az erőszak minden formájának a hiányát és a konfliktus konstruktív felismerését jelenti. Így a béke az egyének közötti erőszakmentes kölcsönhatásban van jelen, a vitákat pozitív módon oldják meg, a szükségletek legitimitásának tiszteletben tartásával valamennyi érintett fél érdekeinek kielégítésével (BALJIT, 2003).

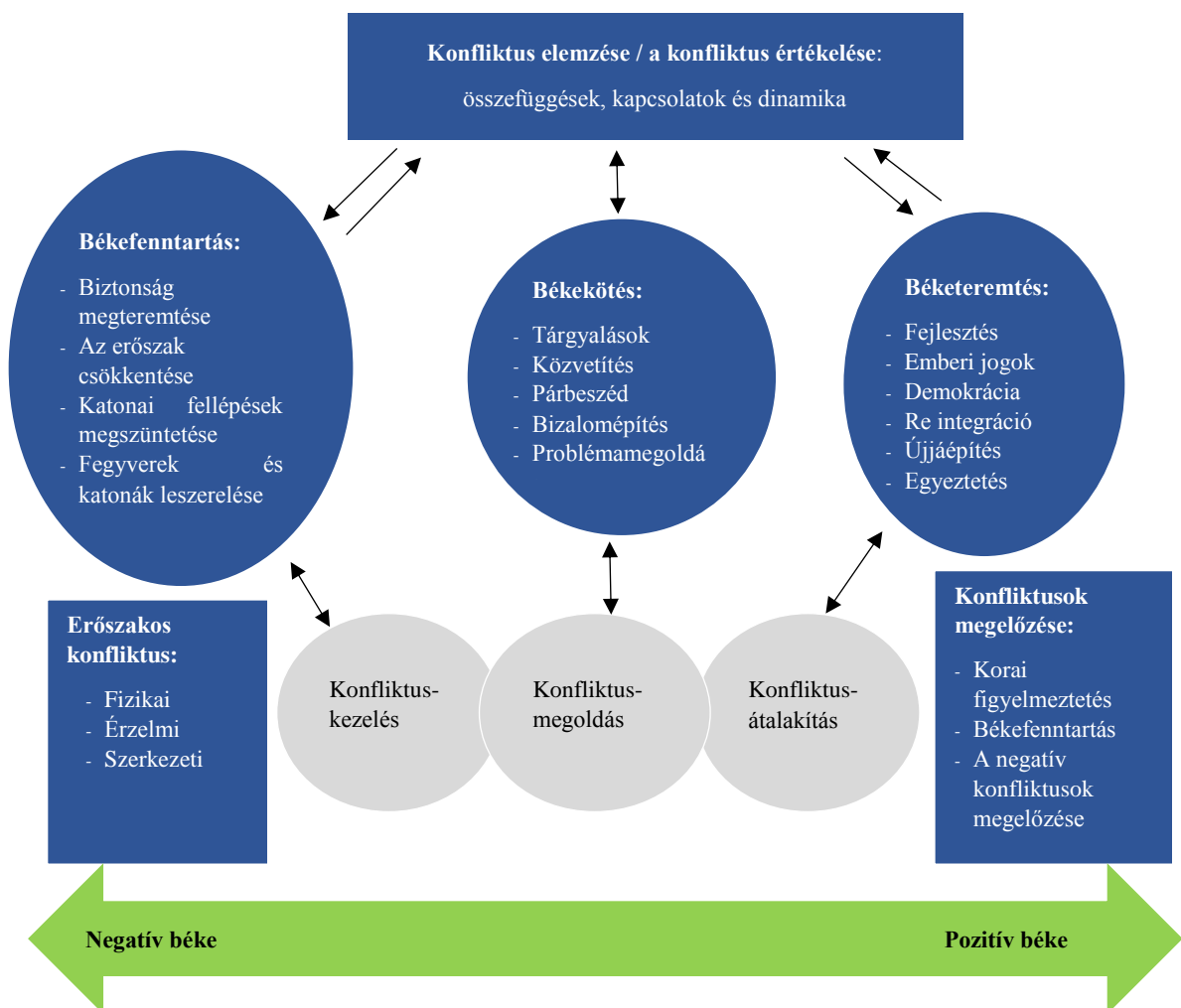
1. táblázat: A pozitív béke és negatív béke közötti különbségek következményei

Pozitív béke	Negatív béke
Az alábbiaktól függ: <ul style="list-style-type: none">• nyugalom, harmónia, jólét• biztonság, igazságosság• emberi kötelek erősítése• közös emberi értékek• közös emberi érzelmek	Alábbiak hiányától függ: <ul style="list-style-type: none">• háború• konfliktus• erőszak• elnyomás• ellenségesség és az agresszió

Forrás: Paix positive - Paix négative (2007) alapján saját szerkesztés, 2018

LAMBOURNE (2004) a konfliktus utáni területekkel és azokon belül a béketeremtési kísérletekkel foglalkozott. Vizsgálatának középpontjában a humanitárius szükséglet állt az igazságosság elvével és a nemzeti megbékélés elkötelezettségével összhangban, mivel ezek az alapelemek, pozitívan befolyásolják a békeépítési pályát. A kutató az elemzését az emberi igényekre korlátozta. Ezzel figyelmen kívül hagyta azokat az egyéb elemeket, amelyeket integráltan indokolt kezelni, hogy ne legyen hiányosság a béketeremtési folyamatban.

LLAMAZARES (2005) a háború utáni újjáépítés általános megközelítéseinek kritikus feltárását elemezte. MASON és MEERNIK (2006) megpróbálják megkülönböztetni a negatív és a pozitív békét. Foglalkoznak azzal is, hogy milyen szerepe van a nemzetközi szervezeteknek az utóbbi megvalósításában és az építési folyamat előrehaladásának befolyásolásában. ABDALLA (2009) a béke és a konfliktus alapelveit mutatja be (2. ábra). A negatív és a pozitív béke összefügg az erőszakos konfliktussal és a konfliktus-megelőzéssel annak meghatározásához, hogy milyen típusú békét sikerült elérni egy konfliktus adott időszakában vagy a konfliktus utáni időszakban. A békefenntartás, a béketeremtés és a békeépítés mindegyike sajátos jellemzőkkel rendelkezik, ugyanakkor ezek a folyamatok átfedik egymást és együttesen alakítják a békefolyamatokat. Hasonlóképpen a válságkezelés, a konfliktuskezelés, a konfliktus megoldása és a konfliktus átalakulása is a békefenntartás, a béketeremtés és a békeépítés különböző szakaszaihoz kapcsolódik keresztezve egymást. A konfliktus és a béke alakulása nem egymástól független folyamatok, hanem egy nagyobb folyamat részeként egymáshoz kapcsolódnak.

2. ábra: A béke és konfliktus - tanulmányok áttekintése
 Forrás: ABDALLA (2005) alapján saját szerkesztés, 2018

AZIMI (2009) az ENSZ Képzési és Kutatási Intézet vezető tanácsadója, az újjáépítés kihívásairól és tanulságairól publikált egy tanulmányt a háború utáni időszakban figyelembe veendő kérdésekről és a megszerzett tapasztalatokról. Azokat a fő kérdéseket boncolgatta, amelyeket radikális fordulópontot jelentenek a pozitív vagy a negatív béke irányába tett folyamatban.

BENNETT (2014) „Szíria Újjáépítése” a háború után tanulmányozta, valamint azzal, hogyan lehet helyreállítani a bizalmat a humanitárius rendszerben. Az IPI által „Women Peace and Security” cím alatt New York-ban 2014. május 27. megrendezésre került konferenciáján a résztvevők azt a kérdést vitatták meg, hogy nők és gyermekek egyre növekvő szexuális erőszakkal szembesülnek konfliktus utáni válságokban. A tanulmányokból arra lehet következtetni, hogy az Intézet számos időszakos vizsgálatot, értékelést és jelentést készített azokról a kihívásokról, amelyek akadályozzák a békeépítés területén tevékenykedő szervezetek munkáját.

A nemzetközi szervezeteket mindig is kiegészítő szereplőnek és partnernek tekintették a napirendek kidolgozásában és a globális politikák kialakításában, mivel azokat az országokat képviselik, amelyek érdekérvényesítése nem mindig valósítható meg közvetlen módon. De a világrend változásával a nemzetközi kapcsolatok törvényei is változtak. A Szovjetunió összeomlása és a háborúk új generációjának (etnikai, vallási) kialakulása erős lendületet adott a nemzetközi szervezetek számára, hogy hangsúlyos és befolyásos szerephez jussanak, mert sokkal rugalmasabb és hatékonyabb stratégiákkal rendelkeznek, mint a klasszikus nemzetközi bürokrácia.

Ezeket a gondolatokat igyekszem kibontani az alábbiakban, a nemzetközi szervezetek és nem állami szervezetek szerepének meghatározásával és az újjáépítés fogalmának ismertetésével.

FRANCIS (2008) szerint mivel a nemzetközi szervezetek az érintett államok kormányai közötti nemzetközi egyetértés eredményeképp jönnek létre, a civil szervezetek a hatáskörükön kívülre esnek, holott a civil szervezetek hatással voltak például az emberi jogi szervezetekre is. Világossá vált, hogy az ilyen típusú civil társadalmi szervezetek befolyással bírnak a nemzetközi politikára, így az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (United Nations Economic and Social Council, ECOSOC) rendelkezésének 71. cikke alapján felszólította a tagállamokat, hogy hozzanak megfelelő intézkedéseket és eljárásokat a hatáskörükbe tartozó ügyekkel foglalkozó nem kormányzati szervekkel való konzultációt illetően, valamint, hogy a Tanács tegyen megfelelő intézkedéseket a konzultáció előmozdítása érdekében

Továbbá úgy látja, hogy a szervezet, a definíció szerint meghatározott célú egyének csoportja, akik egy vagy több elérési útvonalat használnak a céljaikhoz. Egy olyan jogalany, amely alapítótól független, és melyet a tagok közgyűlésén választott testület irányít.

VAN TONGERON (1998) és CHESTERMAN (2007) úgy vélik, hogy a szervezetek két kategóriába sorolhatóak: kormányzati és civil szervezetek. A kormányzati szervezetek az állam által létrehozott nemzeti kormányzati szervekre tagolódnak, amelyek irányítása és támogatása funkcionális alapon történik. Emellett működnek kormányközi nemzetközi szervezetek, melyek létrejötté például egy nemzetközi konferencia eszméjének köszönhető. Ezek a nemzetközi szervezetek a tagállamoktól függetlenül, autonóm módon működnek.

A kormányközi szervezeteket az államok nemzetközi egyezmény megkötésével hozzák létre egymás közt, tagjai az érintett államok. Nemzetközi jogi személyiséggel rendelkeznek, vagyis a nemzetközi jog határozza meg, hogy milyen jogosultságaik vannak, illetve milyen kötelezettségeket vállalnak. Részt vesznek a nemzetközi jog szabályainak és normáinak kidolgozásában, a nemzetközi jog szabályai szerint működnek és nem sorolhatóak az államok nemzeti törvényei alá.

Többféle formában léteznek:

- Egyetemes (univerzális jellegű): Tagságuk, felelősségük és feladatuk az egész világra kiterjed. Mint például az ENSZ.
- Zárt szervezetek: egy adott szakterületet lefedő nemzetközi szervezet, mint az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO), az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Világszervezet (Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO), illetve az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO).
- Regionális jellegű szervezetek, mint az Európai Unió (European Union, EU), az Arab Államok Ligája (League of Arab States), az Afrikai Egység Szervezete (African Union AU), az Iszlám Konferencia Szervezete, (Organisation of Islamic Cooperation OIC), az Öböl Menti Együttműködési Tanács, (Gulf Cooperation Council, GCC).
- Partikuláris szervezetek: sajátos funkció tartja össze, így a NATO vagy a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD)
- Speciális zárt szervezetek: egyedi közös érdek tartja össze. Pl. a Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC), vagy a Duna Bizottság.

A civil szervezetekkel szemben a kormányközi szervezetek megbízatásukat a kormányoktól kapják, tehát a tagállamok határozzák meg, hogy milyen tevékenységet végezhetnek. Speciális működési feltételek vonatkoznak rájuk, melyeket a diplomáciai nyelvben úgy hívnak: „kiváltságok és mentességek”. Ennél fogva egyedi jogkörrel rendelkeznek.

WEISS és GORDENKER (1996) úgy definiálják a nem állami, azaz civil szervezeteket, mint önkéntes, nonprofit érdekcsoportok, melyeket a polgári közösségek helyi, nemzeti vagy nemzetközi szinten szerveznek. Ha egy szervezet tagsága vagy tevékenysége egy adott országra korlátozódik, akkor nemzeti civil szervezetnek minősül, azonban, ha tevékenysége meghaladja az ország határait, nemzetközi civil szervezetté válik (International Nongovernmental Organization, INGO). A INGO közül ismert szervezetek például az Orvosok Határok Nélkül (Médecins Sans Frontières, MSF), az Amnesty International, a Human Rights Watch (HRW) és a világ egyik legnagyobb humanitárius szervezete Oxfam. Más szóval a civil szervezetek olyan magánszemélyek szervezetei, amelyek nem a nemzetközi jog, hanem az államok belső jogszabályainak hatálya alá tartoznak. A szervezetek jogi személyiséggel rendelkeznek, működésüket az adott országban hatályos törvények szabályozzák. Ilyen szervezet például az iraki Vörös Félhold (a Vörös Kereszt segélyszervezet megfelelője) is.

EL-BAZ (1998) szerint a nemzetközi vagy állami civil szervezetek szoros kapcsolatot tartanak fenn olyan kormányközi szervezetekkel, mint az ENSZ, mivel a gazdasági és társadalmi fejlesztés területén világszerte mintegy 2100 civil szervezet tevékenykedik. Ezek a szervezetek tanácsadói státuszt élveznek a gazdasági és szociális kérdések fő politikai döntéshozó szervében az ECOSOC-ban. Számos civil szervezet rendelkezik hivatalos képvisellel az ENSZ központjában, amely az ENSZ számára értékes kapcsolatokat biztosít a világ népeivel.

3.1. Az újjáépítés lényege

3.1.1. Az újjáépítés meghatározása

Az újjáépítés számos meghatározása között találunk összefüggést. Az elméleti modell és a koncepció feltárása során nyilvánvalóan számos területtel találkozunk, ideértve a közgazdaságtant, a politikatudományt, a szociológiát, az antropológiát, a pszichológiát, a békét és a konfliktusokat.

Ezek tükrözik mind az elméleti háttér, mind pedig az újjáépítési gyakorlat multidiszciplináris jellegét. Mivel nincs konszenzus a háború utáni időszak és az újjáépítés meghatározásában, olyan közös nevezőket próbálok meg azonosítani, amelyek lehetővé teszik a tudományok közti konvergencia meghatározását. Számos olyan definíciót ismerünk, amelyben a szerzők összegyűjtötték az újjáépítési folyamat átfogó és széles meghatározásának elemeit. Az alábbi kérdések merültek fel:

Milyen béke indokolt építtetni a háború utáni időszakban? Melyek a poszt-háborús országok újjáépítésének szakaszai és milyen mértékű beavatkozások indíthatják el az újjáépítési folyamatot? Vannak olyan kérdések is, amelyekben a szerzők megkülönböztetik a pozitív és negatív békét. Ezt teszi GALTUNG (1990, 1996) is, aki támogatja a reális különbségtételt és az újjáépítéssel kapcsolatos hátrányos megkülönböztetést. Ezzel szemben mások úgy vélik, hogy nincsenek határok a konfliktuskezelés és az újjáépítés között, mert azok egymással összefüggő fázisok, amelyek pozitív értelemben kívánják elérni a háború utáni állapotot (DOJLE, 1999).

3.1.2. Újjáépítés az ENSZ meghatározásában

Az ENSZ Alapokmány nemzetközi béke-megállapodás kiegészítése a következőképpen határozza meg az újjáépítést: „átfogó erőfeszítések olyan struktúrák azonosítására és támogatására, amelyek megszilárdítják a békét, a bizalom és a jólét érzését az emberek között a háborúk megszüntetéséről kötött megállapodások révén” (KREILKAMP, 2003).

Ez a folyamat magába foglalhatja a volt harcoló felek leszerelését, a rend visszaállítását, a menekültek hazatelepítését, tanácsadói szolgáltatásokat és képzési támogatást a biztonsági és választási megfigyelő személyzet számára. Az emberi jogok védelmének előmozdítására irányuló erőfeszítéseket, a kormányzati intézmények megerősítését és reformját, az állam békés és nem hivatalos szereplőinek részvételét a politikai folyamatokban (Boulcler, 1995). A fenti meghatározás hatóköre és dimenziói bővültek. A folyamat már túlmutat a béketeremtéssel kapcsolatos tevékenységen, ugyanis a pozitív béke kultúrájának előmozdítását magába foglalva olyan programok megvalósítását igényli, amely a háború utáni stratégiák részét képező cselekvési tervek meghatározását szolgálja. Ha csak gazdasági szempontból értelmezzük ezt kifejezést, akkor az elképzelés „a háború által szétszakított társadalmak újjáépítésével foglalkozó politikai tevékenységeket” jelenti. Ebben az esetben a gazdaságkutatókat célzó tevékenységi stratégiák széles körét foglalja magába, melynek célja a jelentős finanszírozást igénylő projektek ésszerű tervezése (IBID, 1995).

A Világbank a konfliktus utáni újjáépítést az alábbi módon határozza meg: „a konfliktushelyzetből a békés körülményekre való áttérést célzó támogatás nyújtása az ország társadalmi-gazdasági újjáépítésén keresztül”.

Az ENSZ elismeri, hogy az újjáépítés a konfliktuskezelési stratégiájának legátfogóbb szakasza az, amikor a felügyeleti diplomácia nem ér el eredményt a béketeremtésben és nem tudja megoldani a konfliktusokat. Egy általános keretrendszert és számos lépcsőt fejlesztett ki a tárgyalásoktól kezdve a fegyverszünetről szóló megállapodás nyomán követésig bezárólag. A rendszer részét képezi a béke kultúráját elősegítő struktúrák azonosítása és támogatása, a dezertőrök demobilizációja és reintegrációja, az aknamentesítés, a humanitárius segítségnyújtás, a gazdasági rehabilitáció, valamint az utak és az infrastruktúra rehabilitációja. Hosszú távon ezek az intézkedések adják az élet helyreállításának legfontosabb elemeit (RATNER, 2004). DOYLE és SAMBANIS (1999) az ENSZ második koncepciója a hosszú távú politikát alkalmazó újjáépítési stratégiák azonosításán alapul, beleértve a háború kiváltó okainak kezelésére szolgáló gazdasági és társadalmi megfontolásokat, amelyek alapján az alábbi meghatározások jöttek létre:

A béke fenntartása olyan átmeneti stratégia, amelynek célja az erőszak megismétlődésének megelőzéséhez szükséges feltételek megteremtése, feltéve, hogy mindegyik fél beleegyezik, és megfelel az ENSZ Alapokmány VI. fejezetében rögzített feltételeknek. Általában az újjáépítési folyamat részeként definiálják, mivel magába foglalja a gazdasági újjáépítés szempontjait is, így az államon belüli intézményi struktúrák, például a rendészeti, a honvédelmi és az igazságszolgáltatási szervek átalakítását, a választások nyomán követését és a civil társadalom kapacitásainak újjáépítését (LIEUTENANT, 2005).

A béke megteremtése a békefenntartó műveletek mellett a tárgyalások ösztönzésére és az erőszak alapjául szolgáló politikai konfliktusok megoldására való törekvés, az ENSZ Alapokmányának VII. fejezetével összhangban. Ez a dokumentum az ENSZ 1992-es általános béke szerződéskötési folyamatát tartalmazza, amely forradalmi, hosszú távú előrelépést jelentett a béketeremtésben a poszt-háborús országokban és társadalmakban. Ez minden területre kiterjedhet, így a gazdaság és az állami intézmények kiépítésére is, amely végül az újjáépítési stratégia átfogó részeként valósul meg (IBID, 2005).

DIEHL (1993) szerint a harmadik és egyben legrealisabb koncepció az alábbiként határozza meg az újjáépítést: „A status quo fenntartása érdekében az államok újjáépítése és az újabb háború megelőzését célzó intézkedések”. Az újjáépítési tevékenységek végső célja az erőszak visszatérése elleni biztonsági sáv kialakítása.

Az újjáépítés célja nem az, hogy önmagában biztosítsa a béke megteremtését, hanem az, hogy a tevékenység eredményeképp minden olyan stratégia megvalósuljon, amely hozzájárul a konfliktus megszüntetéséhez, valamint a törekény és szétszakadt országok kapacitásának növeléséhez, amely a háború után történő újjáépítéshez szükséges. Az újjáépítés sikerének talán legfontosabb kritériuma az átfogó, hosszú távú stratégia megfogalmazása, amely minden korábbi részstratégiát magában foglal: a fegyverek leszereléstől kezdve a tárgyalásokon át a politikai rendszer felépítéséig bezárólag. Mitöbb, a háborúban érintett államok belső és külső politikai folyamatainak működtetésére is alkalmas.

3.1.3. Az újjáépítési stratégia koncepciója

Az újjáépítési stratégiát meghatározó tényezőket és tevékenységeket az idő, az érintett területek és a szereplők szerint határozhatjuk meg. Az egyes területeken előforduló problémák háttérben a legtöbb esetben az időtényező áll, mivel gyakran van szükség sürgős cselekvésre. Minden stratégia és annak sikere attól függ, hogy a kapcsolódó lépések milyen módon befolyásolják a válság körülményeit és jellegét, illetve az újjáépítési stratégia mennyiben szolgálja a fejlesztési célokat. A háború utáni újjáépítési stratégia az emberi potenciál felszabadulását és a kollektív lehetőségek kiterjesztését jelentette, amely megfelel a SEN (1999) által megfogalmazott értelmezésnek.

Eszerint az „újjáépítés maga a szabadság”, megszabadulás az elnyomástól, a háborútól, a szegénységtől, a politikai rabszolgaságtól és mindenkitől, aki gátolja az emberek teljes és akadálytalan részvételét a jövő alakításában.

Biztosan állíthatjuk, hogy a megfelelő újjáépítési stratégia kiválasztása nem független a gazdaságot és társadalmat meghatározó általános jövőképtől, valamint a külső korlátokat meghatározó kontextustól. Ennek részét képezi az az átfogó stratégia, amely során részletesen értékelnünk kell a szabadság és a múlt öröksége között lévő határokat és erőviszonyokat anélkül, hogy szem elől tévesztenénk az újjáépítés hosszú távú céljait. Ez a perspektíva és a megszorítások adják a válság sikeres kezelésének és az újjáépítést szolgáló törekvéseknek az alapját (LIPSY és LANCASTER, 2005).

Ebből a szempontból előfordulhat, hogy az újjáépítési stratégiát is tévesen határozzuk meg, hiszen a kérdés sokkal összetettebb annál, mint a nagy volumenű építési programok finanszírozása és lebonyolítása, vagy a meghatározó nemzetközi építőipari cégek bevonása. A valódi kérdések középpontjában a gazdaság, a társadalom és kormányzat rekonstrukciója áll, melyet egymással párhuzamban és késedelem nélkül kell megvalósítani (CORM, 2003).

DOBBINS (2008) a következőképp definiálja a háború utáni újjáépítést: a katonai erő alkalmazása a konfliktus utáni időszakban az állandó demokratizálódás folyamatának támogatása érdekében”. Ha kritikusan tekintünk erre a meghatározásra, azt mondhatjuk, hogy ez a megoldás több, mint a totalitárius és az erőszakos alternatíva. A katonai erő alkalmazása egyetlen békefolyamatban sem játszhat központi szerepet, mivel csak a békefenntartó műveletek háború utáni újjáépítési folyamatának kezdeti vagy átmeneti szakaszát fedi le. Az ENSZ által javasolt meghatározást az 1992-es békeprogramban (Agenda for Peace), valamint az 1995-ös Daytoni békemegállapodás mellékletében alkalmazták. Az említett kérdések mélyreható kezelésével az ENSZ elsődleges törekvése az volt, hogy a békét és a biztonságot támogassa. Ennek részét képezte a konfliktus megelőzését célzó diplomáciai tevékenység, a békefenntartás és a békeépítés. A „konfliktus utáni időszak” és a „béketeremtés” fogalmi széles körben elismertek.

Számos intézkedés foglalkozik a megelőző diplomácia támogatásával is, ilyen például a demilitarizáció, a kézi lőfegyverek ellenőrzése, az intézményi reform, a rendőrségi és igazságügyi rendszerek javítása, az emberi jogok megfigyelése, a választási rendszer reformja, valamint a társadalmi és gazdasági fejlődés elősegítése. Ez teljes mértékben lefedi a konfliktusmegelőzést és a konfliktus utáni újjáépítést célzó tevékenységeket. Legalább négy elem szükséges ahhoz, hogy megteremtjük a háborúból a békére való áttérés alapjait és megvalósítsuk az újjáépítést. Ezek a biztonság, a jogállamiság, a jó kormányzás és gazdasági lehetőségek.

Végezetül tudnunk kell azt is, hogy még az ENSZ Biztonsági Tanács (United Nations Security Council, UNSC), (amely az ENSZ valamennyi békefenntartó műveletének engedélyezésért felelős) sem tett semmit a hidegháború alatt, hogy megakadályozza a háborúk kitörését a bipoláris rend felbomlása után. A Biztonsági Tanács tagjainak együttműködésében azonban jelentős változás történt, különösen az öt állandó tagországot illetően. Felismerték, hogy ténylegesen együtt tudnak működni egymással és át tudják hidalni a különbségeket és ehhez az ENSZ lett a legfontosabb és legalkalmasabb eszköz (WEISS, 2004).

3.1.4. A háború utáni újjáépítés fő szakaszai

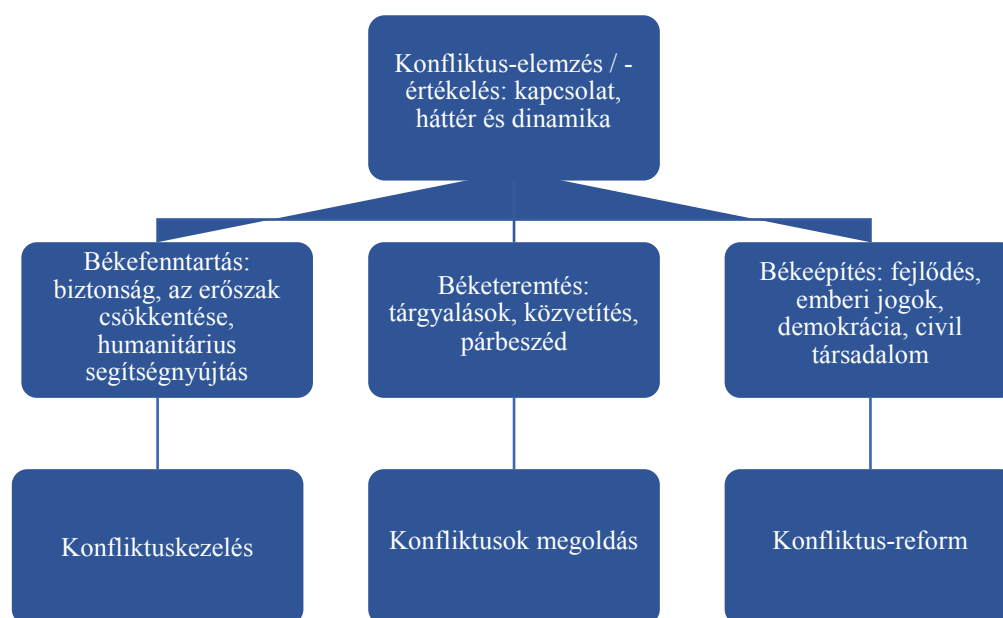
A konfliktust követő időszakban még nem beszélhetünk békeállapotról. Ebben a helyzetben mindig fennáll az esély arra, hogy az erőszak újból megjelenik és nemzetközi beavatkozást igényel. A nemzetközi közösség újjáépítési erőfeszítéseinek célja a konfliktus visszaszorítása,

majd a fenntartható béke biztosítása. A nemzetközi közösség az újjáépítéssel és a lakosság életszínvonalának javításával arra törekszik, hogy támogatást nyújtson a háború által sújtott társadalmaknak a „normális életbe” való visszatéréshez.

A nemzetközi közösség és egyben az újjáépítési tevékenység céljainak elérése érdekében lépéseket kell tenni a demokrácia megteremtése vagy helyreállítása, a nemzeti intézmények létrehozása és fejlesztése, valamint a jó kormányzás és megfelelő igazságügyi és gazdasági rendszerek biztosítása érdekében. A sok halálos áldozatot követelő konfliktusok megelőzésével foglalkozó Carnegie Bizottság (Carnegie Commission) 1997. évi zárójelentése szerint a megelőzési stratégiák két csoportra oszthatók:

- Rövid távú gyakorlati megelőzés: ide tartozik a béketeremtés és a sürgősségi segélynyújtás;
- Strukturális megelőzés: ide tartozik a konfliktusok kitörésének, illetve megismétlődésének megelőzése. Az utóbbi magába foglalja az olyan hosszú távú tevékenységeket, mint például a békefenntartó műveletek, a béketeremtés és az újjáépítés.

Az ENSZ 1992-es béketerve rögzíti, hogy az első lépés azon helyzetek azonosítása, amelyek a leghamarabb vezethetnek konfliktusokhoz. Az aktív diplomáciára támaszkodva célszerű elhárítani azokat a veszélyforrásokat, amelyek elősegítik az „elnyomó rendszerek” kialakulását. Ilyenek az erőszakos és elnyúló belső konfliktusok vagy az elégtelen gazdaságpolitikák, amelyek gyakran teszik tönkre a tőke anyagi, társadalmi, magán- és közös tulajdonú pilléreit. Erőforrásokat kell biztosítani a sikeres újjáépítési programokhoz. Az újjáépítés problémáihoz az a tény is hozzátartozik, hogy a legtöbb humanitárius válsághoz vezető konfliktusban az áldozat mindig az adott ország polgári társadalma. A cél egyértelmű: a meglévő közösségek és társadalmi struktúrák megsemmisítése a gyűlölet és a megosztottság megteremtése érdekében, ami ellehetetleníti a jövőbeli békés együttműködést. A 3. ábrán a béke és a konfliktus területének általános felfogását mutatom be.

3. ábra: A béke és a konfliktus általános felfogása
Forrás: saját szerkesztés, 2019

SORENSEN (1998) úgy véli, hogy az egyik oka annak, hogy a humanitárius segítségnyújtás és a védelem minősége, gyorsasága és terjedelme a konfliktus során és azt követően is fontos szerepet játszik. A humanitárius cselekvés valójában nem csak a közvetlenül részt vevő lehetséges szereplőket vagy áldozatokat segíti, hanem a tragikus és brutális körülményeket kívánja enyhíteni egy tágabb humanitárius dimenzióban. Ez hozzájárulhat a jövőbeni erkölcsi újjáépítéshez és az erőszakmentességhez.

A legfontosabb konfliktus-megelőzési tevékenység a preventív intézkedések végrehajtása. Számos állam válik sérülékennyé egy konfliktusban, de csak néhányan semmisülnek meg teljesen, vagy végül a konfliktus rendkívüli erőszakká fajul. Az összeomlás veszélyének kitett országok azonosítása érdekében csak megbízható előzetes elemzésekre támaszkodhatunk. Az ENSZ megalapítása óta nem működött a szervezetben olyan testület, amely megfelelő finanszírozással rendelkezett, ezért csak az információk korai összegyűjtésére és elemzésére összpontosított. Az ENSZ e tekintetben továbbra is külső szereplőkre támaszkodik. Ebből kifolyólag az ENSZ erőforrásai általában olyan térségekre irányulnak, melyek a háború által leginkább veszélyeztetett területek, illetve amelyek főként a regionális vagy nemzetközi stabilitásra hatnak. Ezzel a kevésbé fontos vagy más, hasonlóan veszélyeztetett területek hátrányos helyzetbe kerülnek (UNDP, 2004). Figyelembe véve a konfliktus megismétlődésének lehetőségét, az ENSZ-nek olyan partnerekre van szüksége, amelyek szorosan együttműködhetnek a helyi lakossággal, és képesek közvetlen információkat szolgáltatni. Ahhoz, hogy több területet tudjanak lefedni, ahhoz szintén meg kell erősíteni az ENSZ és az aktív partnerek közötti együttműködést (ABDELA, 2004).

Ha elvész a konfliktusok megelőzéséhez szükséges erő, az első lépés olyan tevékenységek kezdeményezése, amelyek megoldják az erőszakot kiváltó problémákat. Ehhez össze kell hangolnunk az erőfeszítéseket a megállapodás elérése érdekében. Ezek a tevékenységek a béketeremtő folyamatok részét képezik és fontos szerepet játszanak a sikeres jövő felépítésében.

Az ENSZ Független Értékelő Irodája (UN INDEPENDENT EVALUATION OFFICE) által 2006 januárjában megjelent programfüzet szerint „a konfliktus utáni állam megteremtésére irányuló törekvések sikere vagy kudarca nagyban függ a béke-megállapodás minőségétől és jellegétől, amely alapján az új rendszer felépül”.

DIEHL (1993) szerint mivel az erőszak felszámolása kiemelt hangsúlyt kap, a nemzetközi közösség számára veszélyt jelentenek az olyan megállapodások, amelyekről nem ismert, hogy az erőszak megállítása vagy megismétlődése, illetve a nemzeti demokratikus intézmények felépítése érdekében jönnek létre. A konfliktusokat gyakran úgy oldják meg, hogy megosztják a hatalmat olyan erők között, amelyek bizonyítottan gátolják a jövőbeli újjáépítést és az állam újbóli felépítését. Erre példa a Sierra Leone-i konfliktus rendezéséről szóló 1999-es Loméi megállapodás, ami amnesztiát és miniszteri pozíciókat biztosított a lázadók bizonyos csoportjának. Ez történt Afganisztánban is, ami lehetővé tette, hogy számos harcoló csoport vezetője visszaszerezhesse hatalmát az ország nagy területein.

A fentiek értelmében, az alábbiak szerint részletezem a háború utáni újjáépítés fő szakaszait:

Békefenntartó műveletek

Ez a második lépés, amelyet a háború utáni szakaszban kell végrehajtani. Fő célja az emberi szenvedés enyhítése és a kedvező feltételek megteremtése az intézményrendszer kiépítéséhez; csakúgy, mint az erőszakos cselekmények megismétlődésének megakadályozása. A békefenntartó műveletek további célja a tűzszünet utáni helyzet stabilizálása, ezáltal egy olyan környezet kialakítása, melyben a szembeálló felek együttműködhetnek az ország helyzetének javítása érdekében (IBID, 1993).

A békefenntartó műveletek során a béke tényleges fenntartása gyakran nehézségekbe ütközik, pedig a felek közötti megállapodások elősegítése elengedhetetlen. Ez a lépés általában akkor történik meg, amikor az erőszak véget ér, és egy nemzetközi vészhelyzeti és humanitárius segélyezési szakasz kezdődik.

A sürgősségi és humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos tevékenységek jellegüknél fogva rövid távra vonatkoznak. Sürgősségi szolgáltatások nyújtásával, úgy mint az élelmiszer, az ivóvíz és a ruházati cikkek biztosítása, szennyvízkezelés, az alapvető felszerelések, az elhajléltalanodott károsultak számára szolgáló menedékhelyek létrehozása, a javítható infrastruktúra rendbehozatala, az életet veszélyeztető betegségek kezelése és az egyes területek aknamentesítése. Ezek a tevékenységek nem csak a konfliktus megszüntetésére, hanem az életek megmentésére irányulnak.

Mivel a háború természete megváltozott és a békefenntartó megközelítések is gyorsan fejlődnek, eljött az ideje annak, hogy a béketeremtés az ENSZ beavatkozások lényeges részévé váljon. Mindez olyan struktúrák azonosítását és támogatását jelenti, amelyek elősegítik és megerősítik a békét a konfliktus visszatérésének elkerülése érdekében (IBID, 1993). A béketeremtés célja a jövőbeli újjáépítés és fejlesztés alapjainak megteremtése, összpontosítva az emberi jogok tiszteletben tartására, a politikai nyitottságra, a menekültek és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek biztonságos visszatérésére, a volt katonák társadalomba való visszailleszkedésére, valamint az újjáépítéshez és gazdasági fellendüléshez szükséges források mozgósítására.

Bár az újjáépítési fázis és a béketeremtő szakasz között vannak hasonlóságok, az utóbbit nem szabad elkülöníteni a humanitárius és a fejlesztési tevékenységektől. A béketeremtés az ilyen tevékenységekben csökkenti a konfliktusba való visszatérés kockázatát és biztosítja, hogy teret kapjon az újjáépítés és a megbékélés (IBID, 1993). Ha mindez sikeresen működik, a békefenntartó műveletek növelik a konfliktus utáni béketeremtő és újjáépítési lehetőségeket. A béke megteremtését, fenntartását és az újjáépítési munkálatok megkezdését követően azonban az utóbbiaknak egyidejűleg és összehangoltan kell megtörténnie.

Az átmeneti időszak

A konfliktus utáni újjáépítési projektek végrehajtása a háború sújtotta társadalmakban a sürgősségi és a segélyezési szakasz után kezdődik, esetenként azonban egyidejűleg kell végrehajtani ezeket a feladatokat. Ha a sürgősségi és segélyezési tevékenységeket megfelelően végzik, akkor a munka során a legtöbb esetben az újjáépítésre vonatkozó jövőbeli végrehajtási tervet is figyelembe veszik. Ez egy rendkívül összetett folyamat, mivel az újjáépítési tevékenységeket előre ki kell dolgozni, hogy összhangban legyenek a sürgősségi és segélyezési tevékenységekkel, miközben a vészhelyzet és az újjáépítési szakasz közötti átmenet időszakában az államokat is fel kell erre készíteni. Az érintett országokban ez az átmenet a „politikai, társadalmi és gazdasági stabilitás feltételeit megteremtő cselekvéseknek” nevezhető, ezáltal valósulhat meg a béke és a társadalmi igazságosság (COLLIER és REINIKKA, 2002).

Az átalakulás fogalma formálisan a „természeti katasztrófák” koncepciójához kapcsolódik. Később alakul ki belőle a béke megszilárdítására és a kormány létrehozására törekvő mozgósítás, miközben mind az átmeneti erőfeszítések, mind a humanitárius és fejlesztési tevékenységek tervezése egyidejűleg történik. Minden egyes átmeneti szakasz egyedi állapotnak tekinthető, amely tűzszüneti megállapodás, béketárgyalás vagy békemegállapodás eredményeképp jön létre a Biztonsági Tanács határozata vagy más békefolyamat alapján, gyakran az ENSZ szervezetének vagy tagországainak aktív részvételével.

Nem határozható meg egyértelműen, hogy az átmenet hol kezdődik és hol ér véget, mivel nem lineáris és nem egyoldalú folyamatokról van szó. Az átmeneti szakaszok dinamikáját vizsgálva nem találunk olyan folyamatokat, ahol a konfliktusról a békére, a segélyezési szakaszból az újjáépítésre és a fellendülésre való áttérés közvetlenül, megszakítás nélkül megy végbe.

Ezt az időszakot a folyamatos politikai tevékenység, a békefenntartó műveletek, a humanitárius és a fejlesztési műveletek egyidejű működése jellemzi. A sikeres átmenet szempontjából kulcsfontosságú a nemzetközi szereplők közötti együttműködés és koordináció (Ibid, 2000). Az átmeneti időszak alatt a humanitárius segítségnyújtás leáll, a fenntartható fejlődést célzó hosszú távú segítségnyújtás azonban még nem kezdődik el, vagy csak előkészületi fázisban van. Meghatározóvá válhat az állandó feszültség, sőt nagy az esély arra, hogy a helyzet még súlyosabbá válik, mielőtt pozitív változások indulnának el. Az ország ebben a szakaszban instabil és fennáll az erőszak és a konfliktus visszatérésének veszélye. A visszaesés kockázata a munkafolyamatokra gyakorolt regionális és globális hatások, valamint a továbbra is elégedetlen felek miatt nő. Ebben az értelemben az átmeneti időszak jellegénél fogva instabil, míg az ország instabilitásának több oka továbbra is megoldatlan marad.

A békemegállapodás hiánya és az országban elterjedt erőszak mellett a másik két leggyakoribb ok, amely akadályozhatja a stabilizációt, hogy nincs működőképes kormány és megbízható partner a végrehajtási terv kidolgozására (IBID, 2000). Tekintettel arra, hogy ez az átmeneti helyzet egyedülálló, a felmerülő problémákat is ennek megfelelően indokolt kezelni.

Először is célszerű meghatározni a leggyakoribb problémákat, amelyek a háborúk utáni időszakban az érintett országok átmeneti helyzetében merülnek fel. Ezek között a legfontosabb: az érdekelt felek közötti koordináció és együttműködés.

A humanitárius segítségnyújtási és fejlesztési szereplőknek egyenrangú félként kell együttműködniük a fenntartható átmenet biztosítása érdekében. Egyensúlyt kell teremteniük a humanitárius segítségnyújtás mértékének csökkenése és a magasabb szintű fejlesztés között.

Fontos szempont továbbá a támogatás és az érintett ország önálló kormányának létrehozása közötti egyensúly. Nincs szükség további nemzetközi segítségnyújtásra, ha a kormány bizonyítottan képes zökkenőmentesen működni (COLLIER et al., 2003). Amennyiben túl korán vonják vissza a humanitárius ügynökségek, újjáépítési alapok és az átmenet biztosítását célzó projektek pénzügyi támogatását, úgy a folyamat gyakran visszaeséshez és az erőszakhoz, konfliktushoz való visszatéréshez vezet. Az átmenet időzítését és ütemezését általában a pénzeszközökhöz való hozzáférés szabályozza. Ezért gyakran előfordul, hogy rövid időn belül át kell állni a humanitárius segítségnyújtásról a fenntartható fejlődésre. A segélynyújtásból a fejlesztésbe való átmenet során azért merülhetnek fel finanszírozási problémák, mert a legtöbb donor nem támogatja az átláthatatlan tevékenységeket.

A donorok többsége nem ismeri el az átmeneti időszak alatt létrejövő ideiglenes berendezkedést, ezért nem biztosítanak anyagi forrásokat. Emiatt van szükség az átmeneti szakasz és a szükséges eljárások tisztázására és meghatározására. A legtöbb finanszírozási probléma a szükségállapot befejezésének és a fejlesztés megkezdésének időszakában van. BOYCE (1996) szerint ennek egyik oka, hogy az donorok inkább érdekeltek abban, hogy a vészhelyzeti (szükségállapot) szakaszban biztosítsanak finanszírozást, mivel ez rövid távú folyamat, ahol az eredmények sokkal látványosabbak, mint az átmeneti időszakban.

Az átmeneti időszakban rendszerint több olyan hiányosság is tapasztalható, amely a válságok végével azonnal jelentkezik, a sürgősségi segélyek csökkenésével pedig növekszik. Ezek a hiányosságok gátolják a hosszú távú fejlődéshez szükséges tevékenységeket, így az érintett országok nem lesznek képesek a válságkezelésből a helyreállítás, a rehabilitáció és a fejlődés szakaszába jutni. A hiányosságok ellenére az emberek és a közösségek saját maguk kezdik meg a helyreállítást és az újjáépítést, de gyakran fordulnak elő olyan körülmények, melyek visszaeséshez és a válság kiújulásához vezethetnek.

Az ENSZ Fenntartható Fejlesztés Csoportja (United Nations Sustainable Development Group, UNSDG) az ENSZ Fejlesztési Programjának (United Nations Development Programme, UNDP) részeként öt hiányosságot határozott meg:

- a) *Intézményes hiányosságok*: a segélyezési tevékenységekből a fejlesztési tevékenységekbe való elmozdulás nagyon lassú, az érintett szervek és szervezetek gyakran nem tartják be a segítségnyújtási, helyreállítási és fejlesztési követelményeket. Az ügynökségek és a szervezetek tisztában vannak a gyengeségekkel: a régió jövőképe hiánya, az ellentétes elvek, a koordináció hiánya, az intézményes kultúra, az elégtelen vagy nem megfelelő finanszírozás, a fizetőképesség alulmaradása, nehézségek az adminisztratív eljárások lefolytatásában és a donorok figyelmének felhívására irányuló folyamatos erőfeszítések. Ezek mind megnehezítik a rendszer hiányosságainak orvoslását.
- b) *Politikai hiányosságok*: a kétoldalú donorok részvétele olyan országra korlátozódik, ahol nincs politikai bizonytalanság, illetőleg, az elkötelezettség mértéke sem egyértelmű. Az is előfordul, hogy a konfliktus utáni időszak legfontosabb problémáival foglalkozó programok finanszírozására nincs támogató (IBID, 1996).
- c) *Hatalmi vákuum*: a konfliktus utáni fellendülés támogatását szolgáló segítségnyújtás nem indul el időben az érintett területek nemzeti, vagy alternatív hatóságainak ellenállása, helyenként pedig teljes hiánya miatt, ezzel a programok jogi, koordinációs és biztonsági akadályokba ütköznek. A támogatáshoz való késleltetett hozzáférés további oka a kormány és a civil szervezetek korlátozott kapacitása a feladatok végrehajtásához.
- d) *Együttműködési hiányosságok*: a nemzetközi közösség és a nemzeti hatóságok közötti összehangolt munka hiánya. Olyan esetekben jellemző, amikor a nemzetközi közösség megpróbálja végrehajtani a szükségesnek ítélt programokat, de a nemzeti hatóságok nem értenek ezzel egyet, vagy nem eléggé elkötelezettek. Ezek a programok gyakran foglalkoznak a megbékélés, az igazságosság és a kormányzás kérdéseivel.
- e) *Állandó hiányosságok*: a válságos országok kormánya általában képtelen biztosítani a folyamatos fejlődést a külföldi segélyekből eredő elégtelen kötelezettségvállalások, és a formális kormányzati struktúra hiánya miatt (CAIRNS, 1997).

A társadalmi tőke újjáépítés szakasza

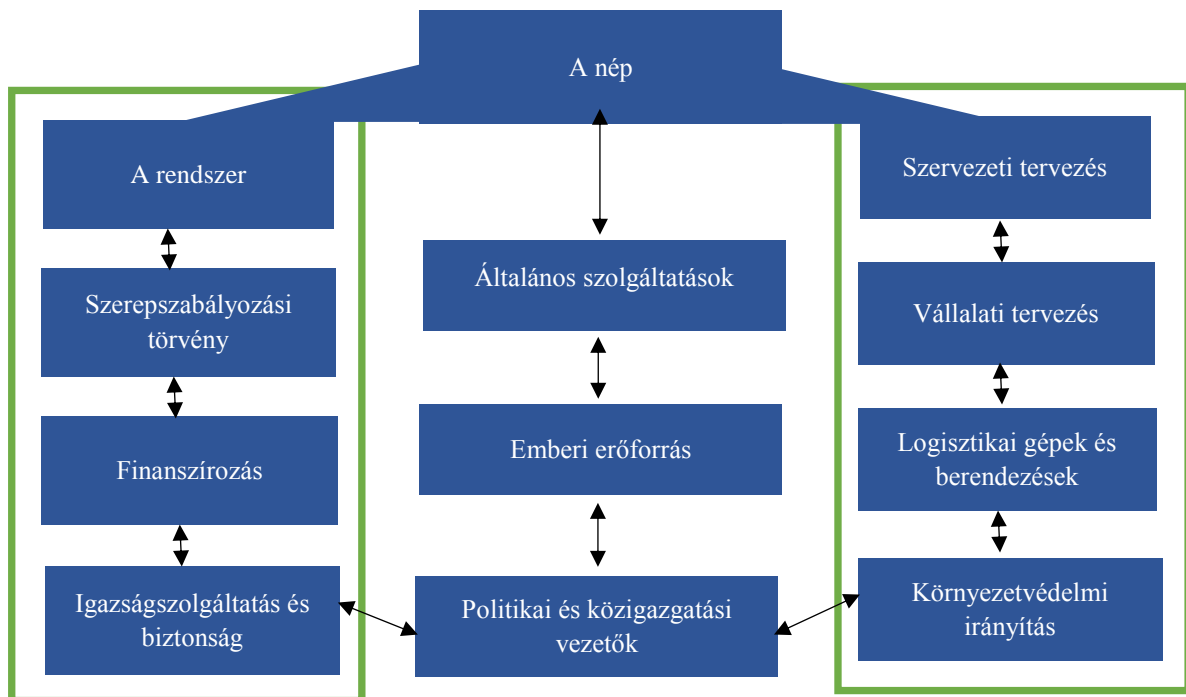
A háború sújtotta társadalmak rekonstrukciója gondos tervezést igényel. Figyelembe kell venni a az antropológiai szempontokat, a nemzetek történelmét és kultúráját, és meg kell érteni, hogy a nemzetközi tevékenységek milyen hatással vannak a régió hatalmi struktúráira. A megvalósítás során a már bevált, sikeres megoldásokat és újjáépítési eszközöket célszerű alkalmazni. A gazdasági fellendülés az átmeneti szakasz sikerességétől, a helyi gazdaság újjáépítésétől és a külső források visszaszerzésétől függ. Ezen célkitűzések közé tartoznak a folyamatos kereskedelem és a megtakarítás feltételeinek biztosítása, a hazai befektetések és a makrogazdasági stabilitás előmozdítása, a pénzügyi intézmények reformja, valamint a megfelelő jogi és szabályozási keretek helyreállítása.

Fontos szempont továbbá, hogy segítséget nyújtsanak a háború által sújtott népeknek azzal, hogy támogatják a lakóhelyüket elhagyni kényszerült lakosság újbóli beilleszkedését, a volt katonák és harcosok létszámának csökkentését és reintegrációját, a munkahelyteremtést és a kiszolgáltatott csoportokat, így például a nők által vezetett háztartásokat. Az alapvető újjáépítési feladatok részét képezi az egyéb tevékenység, például a taposóaknak leszerelési programjainak támogatása. Mindezt egy átfogó fejlesztési stratégia részeként indokolt megvalósítani, amely lehetővé teszi, hogy a vetőaknak által szennyezett területeken lakó népesség visszatérhessen a lakóhelyére és a normál hétköznapi életbe (IBID, 1997).

Az újjáépítés nemcsak a fizikai infrastruktúra újjáépítésére vonatkozik, de nem is feltétlenül jelenti a konfliktus előtti társadalmi és gazdasági állapot visszaállítását. A hosszú távú konfliktus jellegéből adódóan befolyásolja és megváltoztatja a társadalmat, így a konfliktus előtti állapotba való visszatérés nem lehetséges vagy nem kívánatos. Számos esetben a belső konfliktusok ugyanazon tényezők miatt erősödnek fel, mint amelyeket a korábbi rezsimek a saját polgáraikkal szemben gyakorolnak: alkalmaznak: a képviselő hiánya, az üldöztetés, a megélhetési szint alá kényszerítés, a hatósági elnyomás és a politikai erőszak alkalmazása.

Az újjáépítés fő célja a normális élethez helyreállítása és egy új környezet kialakítása, amely a minimális életszínvonal elérésével, az alapvető szolgáltatások biztosításával, a foglalkoztatással, az oktatással, a biztonság megteremtésével és fenntartásával, valamint kedvező békeidős társadalmi feltételek megvalósításával jönnek létre.

Az érintett államok újjáépítésének struktúrája számos feladatot foglal magában (4. ábra). A fő tényező a nép, ahonnan a többi elem elágazódik, mint a szervezeti tervezés, a rendszerfelállítás, a finanszírozás, a környezetvédelem irányítása, a független igazságszolgáltatás létrehozása, a tulajdonjogok tiszteletben tartása, az intézmények létrehozása és a szerződési jog megalkotása, amelyek a gazdasági és társadalmi fejlődésen túlmutató újjáépítés alapjai.

4. ábra: Az újjáépítés általános struktúrája
 Forrás: saját szerkesztés, 2019

Legitim kormány felállítása

A nemzetközi közösségek számára a háború sújtotta országok újjáépítésében a legnagyobb kihívást a legitim kormány létrehozása jelenti, amely a teljes népeiséget leképezi és képviseli. Az állampolgárok által elfogadott törvényes kormányzati szerv nélküli országok, amelyek nem garantálják az állampolgárok jogainak védelmét, hajlamosak az erőszak megismétlésére és a konfliktushoz való visszatérésre. Emiatt mielőbbi szükség van egy legitim kormány felállítására.

Feladatai közé tartozik a lakosság részvételének elősegítése, a befogadás növelése, az egyenlőtlenségek csökkentése, az elszámoltathatóság, a korrupció elleni küzdelem, a választások lebonyolítása, a jogállamiság és a demokrácia előmozdítása, a demokratikus intézmények újjászervezése, valamint a polgári társadalom fejlesztése és gondozása. A feladatok elvégzésénél a legitim kormánynak célszerű egyértelművé tenni az elért eredményeket, reményt adni a lakosságnak és elkötelezett szándékot mutatni a közösség rehabilitálására és javítására (COLLIER és REINIKKA, 2000).

A biztonság helyreállítása

A biztonság helyreállítása a gazdasági és politikai területek újjáépítését és megerősítését jelenti: az újjáépítési tevékenységek elvégzése, a szakértelem és tudás biztosítása, a meglévő rendőri erők, a különleges milíciák és a katonai erők reformja, illetve azok szétválasztása a leszerelés és az integráció segítségével. Ezek a legfontosabb feladatok, amelyek szorosan kapcsolódnak a legitimitás helyreállításához a közép- és hosszú távú újjáépítési célok eléréséhez, az igazságügyi és rendészeti intézmények felerősítéséhez. Ez egybevághat a gazdaság újraindításával és a munkahelyteremtéssel. Ezek az államok általában nem rendelkeznek a megfelelő polgári intézményekkel és biztonsági felügyelettel, amelyek a békeidős állapothoz való visszatéréshez vagy a konfliktus előtti gazdasági és politikai rendszerek természetes visszaállításához szükségesek. A biztonság garantálása a humanitárius segítségnyújtással és a sürgősségi tevékenységekkel kapcsolatos békefenntartó műveletekben testesül meg (IBID, 2000).

3.1.5. Az újjáépítés hatékonysága

CAIRNS (1997) szerint a konfliktus során lerombolt infrastruktúra újjáépítése és az állam alapvető lakossági szükségleteinek, így az egészségügy, az oktatás, a víz, a villamosenergia, a foglalkoztatás és a gazdaság támogatása, a szociális jólét biztosítása, a szegénység csökkentése és a társadalmi és gazdasági növekedés elősegítése mind a hatékony újjáépítés fő célkitűzése. Ha ezek a célok nem teljesülnek, akkor tömeges hajléktalanság, járványok elterjedése és további humanitárius válság alakulhat ki. Ezeket célokat csak a jó kormányzással (good governance) lehet elérni, amelyhez olyan alapvető infrastruktúrák rehabilitációjára van szükség, mint az iskolák, az egészségügyi rendszer, az egyéb ellátó intézmények, a társadalombiztosítás és a tömegközlekedési hálózatok. Mivel a tárgyországok kormányai gyengék vagy nem is léteznek, egyre nagyobb szerepet kap a civil társadalom és a magánszektor

Azokban az országokban, ahol a gazdasági vezetés és annak tevékenysége meghatározott elithez kötődik, nincsen állami fiskális politika, ez pedig szélesre tárja a kaput a korrupció előtt. Éppen ezért kiemelt jelentőséggel bír a gazdasági és költségvetési politika átláthatóvá tétele, valamint az erőforrások kezelése és a befektetési lehetőségek biztosítása a teljes lakosság számára. Ez a három terület kölcsönösen függ egymástól. Ha a biztonság nem áll helyre, a legitimitás visszaállítása is kudarcba fulladhat. Amennyiben az új kormány nem biztosítja az állampolgárok alapvető szükségleteit, különösen az etnikai megosztottsággal rendelkező országokban, akkor a képviselt nép kiáll mögüle, társadalmi elfogadottsága csökken, és a lakosság nem ismeri el többé legitim

hatalomként. Végezetül az oktatás és a foglalkoztatás biztosítása csökkenti a lakosság erőszakos cselekményekben való részvételének valószínűségét, ezáltal könnyebben megteremthető a biztonságos környezet (IBID, 1997).

A béke és a konfliktusok tanulmányozásából LEDERACH és MANSFIELD (2010) által készített grafikon alapján az három fő területre osztható (5. ábra):

I. Erőszak megelőzése, konfliktuskezelés és átalakulás:

- Párbeszéd / konfliktuskezelési stratégiák;
- Erőszakmentes társadalmi változások;
- Kormányzati és többoldalú erőfeszítések;
- Humanitárius akció.

II. Igazságosság és gyógyítás:

- Helyreállító igazságosság;
- Átmeneti igazságszolgáltatás;
- Trauma gyógyítása.

III. Strukturális és intézményi változások:

- Jog: érdekvédelem és szolidaritás;
- Transznacionális és globális fenyegetések kezelése;
- Fejlesztés;
- A béketeremtéssel foglalkozó tudományokat képviselő szakemberek számára munkahelyek teremtése.

5. ábra: Az újjáépítési gyakorlat területei
 Forrás: LEDERACH és MANSFIELD (2010) alapján saját szerkesztés, 2020

3.2. A nemzetközi szervezetek és az újjáépítés elemzésének elméletei

3.2.1. Racionális rendszerelmélet

KEOHANE (1999) a racionális rendszerelméletről szóló tanulmányában a hegemoniára összpontosít. Bemutatta, hogy miképpen lesz a nemzetközi intézményeknek egyre nagyobb hatása a racionális megoldásokra és az elméletek részletes kidolgozására az amerikai hegemonia mérséklődése után. Ismertette a nemzetközi szabályozás funkcionális elméletét és az érintett államok számára nyújtott, várható előnyöket. Kifejtette, hogy a rendszer fennmaradása érdekében szükség volt a szabályok betartására a piaci politika kudarcának köszönhetően. Értelmezése szerint ez egy központi elképzelés. A globális politikát olyan intézményi hiányosságok jellemzik, amelyek gátolják a kölcsönösen előnyös együttműködést, a kudarcok helyrehozását célzó elképzelésekről ugyanakkor sikeresen lehet egyeztetni. KEOHANE szerint a Coase elv (1960) alapját képező körülmények állnak fenn. Ezeket egyértelműen meghatározzák a tulajdonjogok (azaz a jogi keretek), az információk integritása és a tranzakciós költségek. Nem szerves részei a nemzetközi rendszernek, ugyanakkor hiányosságokat pótolnak és megkönnyítik az államok közötti decentralizált alapon történő együttműködést.

A kutatók egyre gyakrabban használták a racionális rendszerelméletet, hogy jobban megértsék az olyan kérdéseket, mint a nemzetközi kereskedelmi jog, a fegyverzetellenőrzési megállapodások és a szerződési jog. Hagyományosan a kutatók másik terminológiai rendszert is alkalmaztak az intézmények, a pluralizmus és kormányzati rendszerek tanulmányozására, hogy leírják a nemzetközi szervezetek és a tágabb formális rendszer elemei között fellelhető jelenségeket. Mindezt olyan munkafolyamatok formájában, amelyek szorosan kapcsolódnak egymáshoz és a nemzetközi intézmények körül helyezkednek el.

RUGGIE (2008) szerint a pluralizmus tekinthető a leghatékonyabb intézményi formának, amely az általános viselkedés alapelveire alapozva szimulálja az állam viselkedését. Egyes kiemelt tanulmányok a kormányzás nélküli koncepcióra támaszkodnak. RUGGIE (2008) szerint nem vitatott, hogy a „kormányzati rendszer” nem különbözhet a „kormánytól”, hacsak nem él utóbbi az erőszakos fenyegetés eszközével. A legitimitás szabályait tekintve a szereplők a nemzetközi rendszerben kötelező magatartási szabályoknak vannak alárendelve. Végeredményben a kormányzati rendszer itt átfogó megegyezésen alapul.

BARAKAT és CHARD (2002) szerint ez az elmélet a különböző nemzetközi szervezetek normatív elméleteként szolgál, habár vita tárgya, hogy ezen szervezetek elvárásai mennyiben hasonlóak a rendszereket illetően

3.2.2. Az új intézményesség elmélete

A nemzetközi szervezeti tanulmányok későbbi hulláma a társadalomtudomány különböző területein végzett kutatások keretében a szociológiai megközelítést alkalmazta és megfogalmazta, hogy „a közösségek a környezetükkel lévő kölcsönhatásban élnek és arra törekednek, hogy értékesekké váljanak”.

Az intézményesség történelmi megközelítése vizsgálja az egységes európai piaci helyzetet a jog és a politika közötti kölcsönhatás tekintetében. Ezt a legnagyobb szakirodalom kezdte integrálni a szervezetek új közgazdaságtana (New Economics of Organization, NEO) – vagy az úgynevezett „új intézményi gazdaság” – nemzetközi szervezetek tanulmányozásába.

Az 1990-es évek elején a közgazdászok arra összpontosítottak, hogy szükség van független intézmények létrehozására az együttműködési eljárások megkönnyítése érdekében. Hangsúlyozták továbbá az ösztönzést célzó felsőbb struktúrák kialakításának hasznosságát a kooperatív viselkedés előmozdítása céljából. Így a vállalatok szerepe a keresleten alapul, különösen egy olyan piaci hierarchián belül, amely nem rendelkezik hivatalos szervezettel vagy hatósággal. A hangsúly tehát a kormányzati szervezetekre és a problémamegoldó formákra, mint például a közjavak biztosítására és a tulajdonjogok garantálására irányul.

A NEO tevékenysége a nemzetközi intézmények szervezeti felépítésével kapcsolatos elméletek fejlesztésére irányult. A feltételezés szerint az államoknak nem csak a hivatalos szervezetek diktátumát kell követniük, hanem olyan intézményeket is létre kell hozniuk, melyek egyedi intézményi formákra összpontosítsanak a hatékony eredmény elérése érdekében. Például a Nemzetközi Tengeri Kereskedelem Liberalizációs Szervezetének tanulmányozása során azt találták, hogy az intézményi sokszínűség tükrözi az alternatív irányítási struktúrák hatékonyságát a különböző típusú üzleti ügyletek szerteágazó politikai és gazdasági környezetében. Ezek alapján szervezeti döntéseket hoztak a biztonsági kapcsolatokról, amelyeket káosz és hierarchikus rendszerek jellemeznek, de jelentős szerepe van a tranzakciós költségek és az opportunizmus várható költségeinek is. A nemzetközi jogászok hasonló módon alkalmazták a gazdasági tranzakciós költségeket, hogy megmagyarázzák a nemzetközi rendszer különböző irányítási struktúráit.

A szuverén államok jelenlétében, a nemzetközi szervezet intézményesülésének formájaként ezt a szempontot a hivatalos nemzetközi szervezetekre összpontosító tendenciaként magyarázzák. Ez a megközelítés eredményesebb az új intézményesség elmélet céljainak elérésében, ugyanis a hivatalos szabályok csak a nemzetközi szervezetek egyik oldalát képviselik az új intézményesítéshez tartozó infrastruktúra alapján, ráadásul nem ez az állam viselkedést meghatározó legfontosabb tényező. A formális jogi struktúrák kialakítása nem valósul meg a szükséges mértékben, így a formális megközelítés szabályainak hatékony végrehajtása gyakran elvész, különösen a nemzetközi kapcsolatokban. Az informális magatartási normák kiemelkedő szerepet játszanak a rendszerelmélet alkalmazásában, és a nemzetközi szervezetek egyes kutatók erős kritikáival szembesülnek. Ugyanez a helyzet a helyi és a nemzetközi szintér hierarchiáját illetően, amely kaotikus és félrevezető, mivel hiányzik belőle a tervezés pontossága a status quo szellemében, valamint más nemzetközi és jogi kapcsolatokban. A kutatók az úgynevezett kisléptékű nemzetközi szervezetekre és szerződésekre összpontosítottak. Ez az elmélet felülmutatta a nemzetközi rendszerek iránti igényt és a hatékonyságra, azaz a rendszertervezésre helyezte a hangsúlyt. Felhívták továbbá a figyelmet a nemzetközi együttműködésre gyakorolt széleskörű hatásokra, a rendszerelmélet célkitűzéseivel összhangban. Fontos szempont a nemzetközi megállapodások betartása a jogsértések elkerülése végett. Ezek jogi és nem szándékos kétértelműség eredményeként fordulhatnak elő, vagy azért, mert az államok nem képesek az érdekeiket megfelelően képviselni.

A jogsértéseket nemzetközi szerződések és előírások alapján ítélik meg. Így a rendszer hatékonysága bizonyos intézményi jellemzők tekintetében javítható a meglévő elméletek gyakorlati alkalmazásával. A releváns tanulmányok alapján elmondható, hogy az intézmények kiválasztásával határozzák meg a rendszer formáját, figyelembe véve az állam viszonylagos hatalmi alkupozícióját, az intézményi tervezést befolyásoló helyi tényezőket, az országspecifikus jellemzőket és természetesen azokat a problémákat, amelyekkel érintett ezek az országok szembesülnek.

Vitatják, hogy a helyi érdekcsoportok jövőbeli elvárásaival kapcsolatos bizonytalanság arra ösztönözi a döntéshozókat, hogy „büntetésvégrehajtó” intézményeket hozzanak létre. Azt is vitatják, hogy szankciók be nem tartásával megakadályozható a kereskedelmi háborúk kirobbanása. A szankciók pedig túl enyhék ahhoz, hogy a politikusok ne szegjék meg a megállapodást, ha az összességében előnyösebb számukra. Ahhoz azonban nem elég szigorúak, hogy az államokat a megállapodás hosszú távú betartására ösztönözzék. A teoretikusok a funkcionális elmélethez ragaszkodnak, hogy egyszerűbben magyarázzanak meg néhány funkciót. Például azt állítják, hogy az EU jogrendszer tervezése a kormányok számára elfogadható, mivel segít enyhíteni azokat a bizonytalanságokat, amelyek megnehezítik az együttműködést. Ugyancsak hiányosak a valódi uniós problémák leküzdését és ellenőrzését célzó intézkedések.

ABBOTT és SNIDAL (2003) szerint a rendszer elméletével kapcsolatban kritikák is megfogalmazódtak, és a teoretikusok a nemzetközi kapcsolatokban „realizmussal” helyettesítették azt azzal az ürüggyel, hogy a nemzetközi rendszerben egyszerűen nincs életképes eszköz, amely megkérdőjelezhetné a rendszer fenntarthatóságát. A tradicionális strukturalizmus kritikája szerint a rendszernek nincs, vagy csak elhanyagolható hatása van az állami viselkedésre, különösen akkor, amikor a fontos gazdasági kérdésekről, a hatalomról, a rendszerek közötti kapcsolatokról és a nemzetközi együttműködésről van szó általánosabb értelemben. Elégedetlenek voltak a verseny és a biztonság logikájával, mivel az érintett országok aggodalmukat fejezték ki a hatalom és a túlélés kettős volta miatt.

Eredményül a nemzetközi politikában egy „másodlagos fontosságú”-nak nevezhető (epiphenomenal) szervezetet hoztak létre. A folyamatos együttműködés csak akkor található meg, ha összhangban van a politikai megfontolásokkal. Ez a logika nem gátolja az együttműködő intézmények, köztük a katonai szövetség létrehozását a rövid távú érdekek kielégítésére. De ezek az intézményi formák csak „átmeneti együttműködések”. Nem minden realista elképzelés képvisel pesszimista álláspontot, ugyanis az alapfeltevések strukturális realizmussal kezdődnek, mert egy adott nézeteltérés alapján nem lehet logikus következtetést levonni a körülmények széles körének figyelembevételével. Az intézmények megfelelő szolgáltatást nyújtanak, információt szolgáltatnak és csökkentik a tranzakciós költségeket, ugyanakkor nem ütköznek a verseny és a biztonság követelményeivel. Az együttműködés általában ad hoc megállapodásokon alapul, és nem formális szervezet keretében jön létre.

A múltbeli munka és a globalizáció szakirodalmán alapuló globalizáció összefüggésében a nemzetállami szereplők, mint például a vállalatok, a civil szervezetek és a vallási csoportok, nagy és egyre növekvő száma a nemzetközi rendszerben megerősítést nyert. A nemzeti határokon átívelő gazdasági és egyéb tranzakciók jelentős hatással vannak a nemzetközi politikára. A globalizáció teoretikusai arra a következtetésre jutottak, hogy a hagyományos állam egyetlen politikai egység, amely szerkezetileg nem tud igazodni a globalizációs folyamatokhoz, ami alapján néhány szakértőben felmerült a kérdés, hogy nem ment-e a globalizáció túl messzire. A nemzetközi szervezeteket vizsgálva CERNY (1995) azt állítja, hogy a „fennmaradó állam” nem kap a nemzetközi rendszerben vezető szerepet a kollektív fellépés során, és nem lesz képes globális közjavakat szolgáltatni. Ennek eredményeként nagyobb mértékben fog magánforrásokra támaszkodni, mert ezek rugalmasabbak és testhezállobbak, mint például a vállalatok és a nemzetközi nonprofit szervezetek közötti szövetségek.

3.2.3. Konstruktivizmus elmélet

ARYAL et al. (2012) szerint a racionális rendszerelmélet legfőbb korlátozása az, hogy a két állam egy objektumot jelent, így az államok és az érintett felek érdekeinek egységes orientációja problémás. De néhány „alulról felfelé irányuló” erőfeszítéssel a helyzet javítható az előző racionális nézethez képest. Az államokkal szembeni kényszerek különösen akkor merülnek fel, ha a verseny két állam szintjén valósul meg. A konstruktivizmus és más tudásalapú elméletek szerint a szereplők identitását és érdekét a nemzetközi közösség és intézményei határozzák meg. Ebben az esetben inkább magyarázatra és nem feltételezésre van szükség. Ezek közül néhány megközelítést könnyen lehet értelmezni a racionális rendszerelmélet alapján azzal, hogy kiegészítő elemzést nyújtanak arról, miért határoznak meg az államok konkrét célokat, és miért válnak bizonyos eredmények kommunikációs fókuszpontokká.

KEOHANE (1999) azt látja, hogy létezik még egy olyan megközelítés, melynek célja, hogy a nemzetközi berendezkedéseket egy „felülről lefelé” irányuló rendszerben magyarázza meg. Ez a perspektíva a normatív struktúrák területét vizsgálja, amelyek kötelező nemzetközi elvekből állnak, a rendszerelmélet pedig lehetővé teszi számukra néhány ilyen elképzelés bevonását. A kritika konstruktív megközelítésével való teljes elégedettség hiánya nem vezet konszenzuális vagy békítő kombináció kialakulásához, a két elmélet közötti feszültség pedig elméleti szintű javulást eredményezhet.

3.2.4. Harmónia-elmélet, avagy a hatalom megosztása

ABIZADEH (2011) szerint ezen elmélet szerint a felek valamennyi képviselőjét be kell vonni, akik mérsékelt alapokon nyugvó békét kívánnak. Ezek a frakciók az országban meghatározó, a politikai elitet alkotó csoportokat és a lakosság képviselőit egyaránt jelentik. A jó politikai intézmények megtervezése ugyanis azt jelenti, hogy minden etnikai és vallási csoport képviselete biztosított a kormányzati jogalkotási és végrehajtó ágazatokban. A háború utáni békestratégiák összeomlását elsősorban belső etnikai megosztottság okozza. Az „átfogó irányítás” elve az arányosság kritériumain alapul, létfontosságú érdek, ami összehangolt munkát igényel. Ez a valóságban is bebizonyosodott olyan helyeken, ahol a háború után mélyen megosztott társadalmak nem rendelkeztek szervezeti mechanizmusokkal és kevésbé voltak hatékonyak, mint azok a társadalmak, amelyek minden csoportjában működik a belső koordináció. Abizadeh szerint Thomas Hobbes is erről beszél a sikertelen országokhoz és a háború utáni megosztott társadalmakhoz kötődő káosz elképzelés kapcsán.

A harmónia képviselői elismerik az intézményi struktúrák azon képességét, hogy decentralizálják az újjáépítési folyamatra nehezedő nyomást, ami esetleg egyensúlyban tartja a párhuzamos erőket. Ez a nézet készítette a nemzetközi kapcsolatok teoretikusait arra, hogy a kaotikus helyzetben kialakuló kölcsönhatásokat helyezték a középpontba. Ez az újjáépítés folyamatában részt vevő felek között történik, segítséget nyújt a rekonstrukció utáni időszak kihívásainak elemzéséhez. Egyetértés van abban, hogy a beavatkozás problémájának tisztázása érdekében nemzetközi segítséget kell biztosítani a klasszikus megfontolásoknak megfelelően a következő alapelvek figyelembevételével: a szuverenitás, és be nem avatkozás a háború utáni időszakban az érintett ország politikájának meghatározásába.

Ha az állam helyi intézményei nem tudnak önállóan cselekedni a képességük növelése érdekében, külső hatóságoknak kell biztosítaniuk a szükséges ösztönzőket nemzetközi ajánlások és nem kötelező érvényű törvények formájában. Ez azonban nem olyan könnyű, mint amilyennek látszik, mivel a nemzetközi ajánlásoknak túlságosan nagy a kockázata és nemzetközi felügyeletre van szükség. Ez gyakran a nemzetközi hatóságok bevonását teszi szükségessé a háború utáni társadalmak fontos belső politikai és működési aspektusainak közvetlen irányításába. Miután megbizonyosodtak arról, hogy a helyi lakosság képes egyedül szembenézni a kihívásokkal, átadják nekik a hatalom irányítását. Emellett arra is célszerű hangsúlyt fektetni, hogy támogassák a nemzetközi erőfeszítéseket az újjáépítési folyamatban, az ellenőrzést korai szakaszban vonják nemzetközi közigazgatás alá.

Végezetül ARYAL et al. (2012) szerint mivel a háború után a szembenálló felek vezetőinek céljai különböznek az alapvető céloktól, szükség van egy semleges harmadik félre, aki segít, hogy a pozíciók egyensúlyban legyenek. A békefenntartók közelgő távozásával kezdődik a belső politikai pártok fokozatos integrációjának folyamata, melynek célja a biztonságos politikai alap létrehozása. Mindez nem csak erkölcsi elv, de hosszú távú stratégia is egyben egy olyan ország megteremtése érdekében, amely kijutott a konfliktusból és a jövőben sem tér oda vissza.

3.2.5. A nemzetközi szuverenitás elmélete

RAWLS (1999) úgy véli, hogy a nemzetközi közösségben a liberális társadalmi szerződés létrejöttének hipotézise elméletileg hasonló a népek törvényéhez, valamint Kant „örök békére” vonatkozó érveléséhez. Tehát az ő elmélete a jogállamiság és a háború megszüntetése alapján létrejött kölcsönös kapcsolatok kialakításának gondolatából ered. Úgy véli, hogy azok, akik elvállalták a politikai rendszer kialakításának feladatát, szintén magukra kell, hogy vállalják a szabad társadalom kialakításának felelősségét, amelynek tagjai teljes egyenlőségben élnek. Tehát RAWLS (1999) elmélete egyszerre alapul a politikai függetlenség szükségességén és a háborúból felszabaduló népek önrendelkezési képességén. Ez a szemlélet az állam szuverenitását tekintve összhangban van a kortárs liberalizmussal. Szerinte a beavatkozási kötelezettség nem tekinthető erkölcstelen cselekvésnek. Rawls elméletének célja, hogy a háborúból felszabaduló országokat a liberális politikai keretek létrehozására ösztönözze (SAUL, 2009). Mindez a következőket jelenti: képviselket kell biztosítani minden békés nép eszményének és alapelveinek, valamint zökkenőmentesen és hatékonyan kell dolgozni a konfliktus utáni környezet kialakításában. Mindezt a modern nemzetközi kapcsolatok szabályainak, így például a szuverenitás és a külső agresszió elleni önvédelem, valamint mindazon elveknek a figyelembevételével, amelyeket a vesztfáiai békeszerződés referencia fogadott el. Mindemellett a modern normatív kérdések, mint például az alapvető emberi jogok védelme, a háborús magatartás, illetve a szociális jólétre vonatkozó rendelkezések bevonására is szükség van.

3.2.6. A Neoliberális elmélet és a népek központi szerepe az önrendelkezésben

RAWLS (1999) ésszerű tapasztalata alapján megállapítható, hogy a népek jogait nemzetközi szinten csak a liberális társadalmak képviselőire támaszkodva lehet érvényesíteni. Ez az úgynevezett neoliberális társadalmak képviselőire való támaszkodást jelenti. Ugyanis a társadalom azon képességének egyik alapvető feltétele, hogy kilábaljon a háború utáni szenvedésből, akkor valósul meg, ha hatékony mechanizmusokat hozunk létre a nyilvános konzultációhoz. Szükség van a háború utáni időszak különböző nézőpontjainak meghallgatására, akár belső, akár külső szinten.

Még a megfelelő demokratikus intézmények hiányában is a tisztességes demokráciát támogató társadalmakat tisztességes munkahelyi légkör jellemzi egy olyan jogrendszerben, amely hűen szolgálja az erkölcsi kötelezettségeket és minden résztvevő elkötelezettségét a háborúból felépülő állam újjáépítésében. Ez adja alapját az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában.

A háború utáni újjáépítés külföldi beavatkozását illetően a neoliberális nézet szerint a nemzetközi szereplők nagy szerepet játszanak a háborút követő újjáépítésben, mivel elsősorban az erkölcsi érvekre támaszkodnak (humanitárius célú beavatkozás). Ez utóbbi egyértelműen olyan értéktársadalmakat kíván létrehozni, amelyek nem akarnak háborúkat, sőt ezeket az értékeket az alapító okiratok és a számukra létrehozott szerződések is rögzítik. A háború utáni környezetbe való beavatkozás etikája minden csoport részvételét igényli, beleértve a nemzetközi szervezeteket is, mert elsősorban ők garantálhatják a népek biztonságát a háború utáni helyzetben alkalmazott egyéb biztonsági tényezők mellett (RICHMOND, 2005).

3.2.7. Az újjáépítés politikai gazdaságának kritikai elmélete

A liberális politikai gazdaságokban az újjáépítés alapjául szolgáló ideológiák a háború sújtotta társadalmakban globális közeledést eredményeznek a „piac liberalizációja” néven. A fő meggyőződés, hogy a háború utáni országokban érkező külföldi gazdasági segélyek segítettek a fejlesztési stratégiák megvalósításában. Ezeknek a projekteknek a kudarca viszont abból adódik, hogy számos ellentmondással találják szembe magukat, mert figyelmen kívül hagyják a háború sújtotta országok társadalmi és gazdasági problémáit. Ha ezek az ellentmondások mélyülnek, akkor a teljes lakosságot érintő problémákat generálnak. Felmerül a kérdés, hogy a külső felek milyen mértékben szólnak bele a háború utáni társadalmakban az átmenet formájába és a megvalósítani kívánt stratégiába? A válaszok a következő elméletekben találom:

3.2.8. A gazdasági békeépítés elmélete

Ez az elmélet azt állítja, hogy a társadalmak fejlődési szabályait és kereteit megfogalmazó logika megköveteli az úgynevezett „részvételi konfliktus” magyarázatát. Ugyanis jellemző a háború előtti és a háború utáni időszakban a diszfunkcionalitás, ami jelzi, hogy a gazdasági és szerkezeti szempont és az általuk teremtett feltétel nem megfelelő. Ilyen például a kapitalista hatalom és a „globális kormányzás”, a „liberális világbéke”, amely gazdasági és szabályozási ellenőrzés formájában nyilvánul meg, hogy korrekciókat hajtson végre a hagyományos piacnak ellenálló piaci szereplők magatartásában. Ezzel lehetővé válik a szegénység csökkentését célzó nemzetközi irányítási rendszer, amely eddig a domináns erők biztonsági érdekeit szolgálta a konfliktusos környezetben.

PUGH (2005) erre a következtetésre jutott, hogy miközben a vietnami háborúban tapasztalható volt az amerikai dollárra nehezedő nyomás és a tisztességes kereskedelmi megoldások összeomlása az új nemzetközi gazdasági rendszerben, a neoliberalizmus megszilárdult, és elősegítette a liberális béke eszméjének létrehozását. Ez az ipari és a posztindusztriális kapitalizmus logikájának elfogadását jelenti. A liberális program nagy jelentőségre tett szert. Egy futurisztikus és gazdasági jövőkép épült térbeli határok nélkül. Ez az elmélet arra a feltételezésre épül, hogy az állam alapja az igazságosság, a verseny, a vagyonvédelem és a környezet megőrzése. Ez végső soron növeli a gazdasági átalakulás mélységét és csökkenti az ország gazdasági helyzetének romlását a társadalmi légkörben. A privatizációra és a külföldi befektetésekre támaszkodva ösztönzi a gazdasági növekedést.

Szerinte számos bizonyíték van arra, hogy a háború sújtotta társadalmakban nincsenek új megoldások a gazdasági növekedés stratégiájának végrehajtásához. Ennek az az oka, hogy a liberális program figyelmen kívül hagyja a háború utáni társadalmi és gazdasági problémákat. Ez növeli az ágazatok gyengeségét és csökkenti a nép részvételét az árnyékgazdaságokban, mert számos olyan beavatkozástól függ, amely fejlesztésnek tekinthető, mint például:

Szociális költségek

A szociális költségek felmerülhetnek a kulcsfontosságú nemzeti iparágak kényszerhatására végbement privatizációban, és a nemzetközi pénzügyi tranzakciók spekulációja során. A növekvő munkanélküliséggel és az alapvető fogyasztási cikkek és szolgáltatások támogatásának megszüntetésével ezek a folyamatok komolyan befolyásolják az ingatlan- és lakáspiacot. Mindezek következtében a lakosság nagy számban hagyja el vidéki otthonát és költözik városokba. Az árkorrekciót nem elég önmagában a piacon alkalmazni, mert azzal az egyensúly nem állítható helyre. A háború további következménye, hogy gyakran instabillá válik a termelés, a valuta és az piaci ár. Mindez azt jelenti, hogy az emberek nagy csoportja él azzal a kockázattal, hogy bevételei meghatározásakor kizárólag a piacra támaszkodik.

Ez a tendencia például a koszovói válság esetében is megfigyelhető volt, annak ellenére, hogy a szerb állam alkotmányát, nemzetközi státuszát és hivatalos gazdaságpolitikáját a NATO és azon országok határozták meg, amelyek hozzájárultak az újjáépítési folyamatához. A Koszovói válsággal foglalkozó Rambouilleti (Franciaország) 1999. február 23-án megrendezésre került konferenciáján kijelentették, hogy Koszovó a szabadpiac elvei szerint fog működni, ami egyben a NATO célkitűzéseinek szerves része. Felvázolták a Szerbiát „elhagyó” állam gazdasági kereteit, amelyet később a balkáni stabilitási paktumban alkalmaztak. Ezek ellentmondanak az Európai Unió és a nemzetközi pénzügyi intézmények korábbi nyilatkozatainak, ahol azt hangsúlyozták, hogy Koszovó irányítása a demokrácia elvein alapul.

Az első háború utáni cél, a koszovói nép etnikai, faji, kulturális, vallási és nyelvi védelme, valamint a gazdasági diszkrimináció felszámolása és liberalizációja volt, de a NATO megvonta a jövőbeli gazdasági szerkezet megválasztásának jogát.

A neoliberális konszenzus feltételes elavulása

RICHMOND, (2005) a liberalizmus és a konfliktus közötti kapcsolatok kritikai elemzése során számos tanulságot vázolt fel a gazdasági átalakulás általános hiányosságairól és különösen a konfliktus logikájáról. A liberális béke újragondolásában és a komoly liberális erővel szembeni fellépésben a fenntartható fejlődés és az újjáépítés ígéretével nyilvánvalóan befolyásos emberek vesznek részt. Ez szükségessé teszi a tisztességes kereskedelem megvalósítását, a fejlesztési célok elérését, az adósságsökkentést, a szegények szociális védelme iránti igényét és a segélyfolyósítás feltételeinek megszüntetését. Mindennek történelmi eredete van a nemzetépítés dialektikájában. Egyes kutatók megjegyezték, hogy számos gondolat merült fel a tudományos tőkével szembeni ellenállással kapcsolatban, amely a háború sújtotta társadalmak fejlesztési politikáját az újjáépítés és a fejlesztés jegyében valósította meg. Ezt az alábbi, liberális békére vonatkozó pontos besorolás szemlélteti:

- A nem konszenzusos erősen konzervatív modell: a konfliktus utáni környezetben katonai beavatkozással próbálja meg fenntartani a békét.
- Emancipációs modell: egyesíti a felülről lefelé és az alulról felfelé történő béketeremtést olyan aktív elemekre koncentrálva, amelyek a „társadalmi igazságosság” eszméjét hangsúlyozzák

Koszovóban például, ahol az ENSZ Koszovói Missziója (United Nations Mission in Kosovo UNMIK) dolgozott, megváltoztatták az erősen liberális megoldásokat, a korábban Bosznia és Hercegovinában szerzett tapasztalatokat pedig az árnyékgazdaságok kezelésére használták fel. Ott is létrejött az ENSZ bűnmegelőzési missziója. Az ENSZ Vámügyi Missziója volt az első olyan állami szerv, amelyet az Európai Unió Vámtámogatási Missziójával együttműködve hoztak létre. Az adóbeszedési rendszer reformja is itt valósult meg, amely 1999 és 2003 között háromszoros bevételnövekedést eredményezett. A neoliberais doktrína a Rambouilleti Konferencia eredményeiből, valamint a diszkurzus és a szociális védelmi programok alkotmányos kereteiből indul ki. Az EU 2002-es cselekvési programjában elsőbbséget élveztek a közszolgáltatások, az intézményépítés, a közigazgatás és a szociálisan orientált projektek. Az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) szintén hangsúlyozta a munkahelyteremtési projektek és képzési platformok megvalósítását, a társadalmi igazságosság révén pedig a faji megkülönböztetés elutasítását és a nemek közti egyenlőség előmozdítását. A Világbank az UNDP-vel közösen a társadalombiztosítási és közjogi jóléthez és a szegénység csökkentéséhez, valamint az infrastruktúra rehabilitációjához és a veszélyeztetett vidéki családok jövedelmének biztosításához is jelentős mértékben hozzájárult (IBID, 2005).

3.2.9. A viták kialakulása

Az újjáépítésre és fejlesztésre vonatkozó elméleti viták megvalósultak. Sokan megkérdőjelezték a neoliberais megoldásokat azzal a céllal, hogy a „józan ész” és a pragmatikus ideológia tovább tudjon terjedni a liberális doktrínán kívül. Mindez „látszólagos halált” hozott a szegények számára. A neoliberalizmus és az emberi biztonság közötti kapcsolat (GRAYSON, 2010) hozzájárult ahhoz, hogy növelje a hallgatást, így a kereskedelem és tőke a konfliktus csapdájába sodródott. Számos nemzetközi szakértő ismerte el a neoliberalizmus látszólagos kudarcát, annak ellenére, hogy a liberális ideológiának nincs alapvető kihívója.

GRASS (2005) szavai szerint „az emberek nem mások, mint a kereskedelem, a termelés és a fogyasztás tárgyai”. Ezenkívül a háború utáni újjáépítés és az humánbiztonság közötti kapcsolatot egy olyan jelentéssorozattal mutatták be, amely segített meghatározni a viták kereteit az elmúlt évszázad közepén (PUGH, 2005).

Kiemelném a 2005-ben kiadott ENSZ Millennium Project jelentése a konfliktus utáni reformprogramok elemzését szolgáltatva a szabadság és az igazságosság keretében. A projektet a Columbia Egyetem közgazdászai valósították meg SACHS (2005) vezetésével. Jóváhagyták annak szükségességét, hogy a konfliktus utáni környezetben bővítsék a beruházások körét. A jelentés rögzíti, hogy teljes elkötelezettségre van szükség ezen országok gazdaságainak és társadalmi kapcsolatainak a védelme érdekében. Hangsúlyozta, hogy a következő célokat 2015-ig meg kell valósítani:

- A szélsőséges szegénység és az éhezés csökkentése 50%-kal.
- Az alapfokú oktatás biztosítása mindenki számára.
- A nemek közötti egyenlőség előmozdítása és a nők szerepének erősítése.
- A nyomornegyedekben élők életének javítása.
- A gyermek-halálozási számok csökkentése.
- Az anyák egészségének javítása.
- A HIV / AIDS, a malária és más betegségek elleni küzdelem.
- A környezeti fenntarthatóság biztosítása.
- A globális fejlesztési partnerség kialakítása.

A SACHS (2005) által készített jelentés azt mutatta, hogy 2004-re számos célt sikerült megvalósítani, még ha nem is minden olyan területen, ahol fejlesztési problémák voltak. Az ENSZ törekvései nem álltak meg egy projektnél, létrehoztak egy 250 millió dolláros önkéntes alapot a béketeremtéshez, valamint az ENSZ Béketeremtési Bizottság (United Nations Peacebuilding Commission, PBC). A gazdasági intézményeknek, mint például a Világbanknak azt javasolta, hogy vegyenek részt a háború befejezése utáni korai szakaszokban a béke megeremtésében. Ez a hipotézis a gazdasági átalakulás múltbeli tapasztalataiból levont tanulságok alapján születhetett meg, amely megkérdőjelezi az új struktúrát, ahol a békés erőt a nemzetközi gazdasági intézményekkel partnerségben valószínűsítjük meg a béketeremtési folyamat során, így megerősítik a liberális békét (BRANKO, 1999).

A liberális béke védelme négy elemből áll: a strukturális erőszak, a közgazdaságtan és a természeti törvény, a zsarnokság és a háború sújtotta társadalmak, a közjavak felhasználására irányuló nyomás és a világgazdaságba történő integráció.

Strukturális erőszak: a szabályozás gyengeségét tükrözi, amely a konfliktus előtti környezetben már meglévő szigorú ellenőrzések bírálatát jelenti. Célja a háborús területeken élő felek ellenőrzése és a szabályok betartatása, továbbá a nem demokratikus korrump elitek „rossz kormányzásának” befejezése a háborúból felszabaduló országokban. További célja az olyan területek azonosítása, ahol visszaélések, kínzások és népiirtás folyik a felkelők, illetve a kormányok részéről.

Közgazdaságtan és természeti törvények: a gazdasági és politikai szférában még mindig nem érvényesülnek az erkölcsi értékek (MONBIOT, 2005). Ezt bizonyos óvatossággal kell kezelni az úgynevezett „kereskedelmi haszon” elkerülése érdekében. Ez a „gazdasági racionalitásban” rejlő paradoxon kezelésének hiánya, ahogy a törekény államok gazdasága iránt érdeklődők nevezik. Ezek komoly aggodalomra adnak okot a háborúból a béke felé haladó társadalmak számára, amelyek így fejlődés helyett a gazdasági összeomlás felé haladnak.

A háború utáni időszakban az érintett országoknak nyújtott támogatások és kiváltságok arra irányulnak, hogy maguktól a donoroktól vásároljanak árut. Figyelembe kell venni a szakértelem és a foglalkoztatás költségeit, amelyek az adományozó szervezetek által az újjáépítési stratégia keretében bevezetett privatizáció során merülnek fel. Ezen felek célja, hogy saját előnyöket érjenek el a közös érdekek rovására. A közös érdekek csak akkor érvényesülnek, ha a gazdasági racionalitás és a gazdasági önrendelkezési szabadság együttesen valósulnak meg, ami a gyakorlatban ellentmondásos. Az elmélet elismeri, hogy a modernizációs utak nem minden esetben konvergensek, ugyanis a háborúból felszabaduló népeknek jogukban áll megválasztani, hogy milyen módon integrálódnak a világgazdaságba kényszerítő tényezők bevezetése nélkül (AZAR és NADICE, 1998).

Torzítás a háború sújtotta társadalmakban: a patológiai paradoxon a háborúból felszabaduló társadalmak népességében rejlik. Szükségük van például a pszichológiai és szociális támogatás biztosítására, így segíthetnek az újjáépítési folyamatban az érintett országoknak.

Világgazdasági Integráció Mantra (Alapelv): ezen elmélet szerint a háború sújtotta országok világkereskedelemben való részvételéről szóló jelentések támogatása nem tisztességes és nem igazságos. Ennek oka, hogy a jelentések a globális gazdasági rendszer ismétlődő ciklusait tükrözik. A nemzetközi szervezetek törekvéseinek középpontjában az áll, hogy a megvalósított stratégiák, illetve az újjáépítési és fejlesztési programok segítségével a kapitalista államok tovább fejlődjenek és növekedjenek. Mindegyik résztvevő hatalom kiemelkedő szerepet játszik a háború sújtotta országok gazdaságában.

A támogató országok az újjáépítési politikáikban gyakran alkalmazzák az ismételt gazdasági alapokon nyugvó párhuzamos megközelítést, amelyben minden esetben megmutatkoznak a hosszú távú célok, ezért a fenntartható fejlődés hiányos modelljének megvalósulásához vezet. Megállapíthatjuk, hogy ez az integráció és az építési folyamatban való részvétel állandó jellemzője. Összességében elmondható, hogy jelentős változások történtek a fejlesztésről szóló vitákban és a háború utáni időszakban a globális piac újjáépítésével és intézményi integrációjával kapcsolatban. Mindezek hozzájárultak a liberális béke kilátásainak folyamatos előtérbe helyezéséhez, amely elsősorban a törékeny államokban a társadalmak egyfajta pragmatikus átalakulásához vezetett (BRANKO, 1999).

A fentiekből azt a következtetést vonhatom le, hogy a nemzetközi szervezetek állandó entitások, amelyeket az érintett államok azért hoznak létre, hogy közös célokat érjenek el a szervezet az önrendelkezési elve alapján. Ennek megfelelően ezek a szervezetek hasonló kulcselemekkel rendelkeznek: az állandóság, a nemzetközi jelleg, a közös célok és önkarat, a nemzetközi jogalanyiség. A nemzetközi szervezet meghatározásában a szövetségi jelleg a kiindulási pont, azaz a hozzájárulás és az önállóság megvalósulása. Ezért a nemzetközi szervezet állandó intézményei jelentik az elsődleges központokat, amelyek képesek képviselni és kifejezni a szervezet akaratát. Az utóbbi több generáción keresztül alakult ki és mára az úgynevezett üzleti szervezetek generációjaként működik. Napjainkban a szervezetek tevékenysége során olyan tetemes befektetési beruházások valósulnak meg, mint a háború után megvalósított újjáépítési projektek. Azt is megállapíthatjuk, hogy az újjáépítés egy *par excellence* politikai folyamat, amely megvalósításához a következő alapvető elemek szükségesek: nyitottság, átláthatóság, fokozott felelősségvállalás és összehangolt nemzetközi és belső erőfeszítések. A hálózatépítés és a politikai gazdaságtan kilátásai a legtöbb elemzés részét képezik és elismerik a nem állami résztvevők szerepét az országok újjáépítése sikerében. Az legfontosabb elemzett elméletek közé sorolható a kompatibilitás elmélete, a nemzetközi szuverenitás elmélete, az utolsó beavatkozás elmélete, a neoliberális elmélet (a népek központi szerepe) és a gazdasági jólét-teremtés.

3.3. A nemzetközi kormányközi szervezetek újjáépítés stratégiái

A nemzetközi szervezetek az együttműködés frontos partnerévé és elismert szereplőivé váltak a globális szintén. Munkájuk már nem korlátozódik kizárólagosan a finanszírozó országok politikáinak és célkitűzéseinek végrehajtására, vagy a proxy projekteken keresztül történő végrehajtásra. A nemzetközi (kormányzati vagy nonprofit) szervezetek fokozatosan elhagyják a korábbi struktúrákat, és az államok alapját képző új elemeket építenek fel. Mindez nem feltétlenül jelenti azt, hogy a szervezetek az állam összes alapvető jellemzőjével rendelkeznek. A globális fejlemények és kérdések kezelésére való képességük révén a szervezetek megbízható partnerré váltak számos nemzetközi kérdés megoldásában és a nemzetközi politika alakításában, beleértve a háború sújtotta országokban kivitelezett újjáépítési programokat is.

Ennek megfelelően megpróbálom bemutatni a különböző nemzetközi szervezetek háború utáni környezetben alkalmazott stratégiáit. Majd a stratégiák egyszerű összehasonlításával következtetéseket vonok le azok erősségeire és gyengeségeire vonatkozóan.

3.3.1. Az ENSZ stratégiái a háborúból felépülő országok újjáépítésére

BIERSTEKER (2007) azt írta, hogy az ENSZ munkájának középpontjában a nemzetközi béke és biztonság megteremtése áll. Ez az alapokmányának egyik célkitűzése, amely különböző mechanizmusokat is magába foglal. Az ENSZ a nemzetközi válságok kezelése során és a különböző változások megjelenésével szembesült a szervezet által végzett valóságos munkával, amely arra készítette, hogy továbbfejlessze mechanizmusait. Ez meghatározta a nemzetközi béke és biztonság megteremtéséhez és integrálásához kapcsolódó különböző fogalmakat. Ezek közül a legfontosabbak: peace/béke, peacebuilding/béketeremtés és peacemaking/békefenntartás, rebuilding, reconstruction /újjáépítés. Ez utóbbi a fegyveres konfliktust követő szakasz kezelésére szolgál. A békemegállapodás gyakran további erőfeszítéseket követel ezen eredmény fenntartása érdekében. Amint az az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete alkotmányának preambulumban is szerepel: „mivel a háborúk az emberek elméjében születnek, a béke bástyáit is az emberi elmékben kell felépíteni”. (BARNETT et al., 2007) a következő kérdést teszik fel:

Az újjáépítés koncepciójának megszilárdítása az egyik ilyen bástya. A kérdés az, hogy van-e olyan konfliktus, amelyre ez a koncepció alkalmazható? Mi jellemzi azokat a stratégiákat és szerepeket, amelyeket az ENSZ képes egy ilyen koncepció elfogadása révén felvállalni?

A kérdést az alábbiak szerint tudom megválaszolni:

Az újjáépítés fogalmát kulcsfontosságú területeken alkalmazzák. Ezek mindegyikét az ENSZ és annak szakosodott ügynökségei határozzák meg, melyek az igazságosság, a biztonság és a gazdasági fejlődés megvalósítása köré szerveződnek. Látható, hogy a háború utáni újjáépítési és rekonstrukciós stratégiák az alábbiak keretében valósulnak meg:

- Az állami intézmények kapacitásának visszaállítása, a közbiztonság és a rend megteremtése érdekében.
- A jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartásának erősítése. Abban az esetben, ha az állami igazságszolgáltatás összeomlott vagy képtelen gyakorolni funkcióit, akkor lehet támaszkodni az úgynevezett igazságügyi portfóliókra, melyek nemzetközi testületek által készített, és az ilyen esetekben alkalmazott „modellként használt törvények” (UN, 2001).
- A legitim nemzetközi politikai intézmények visszaállításának támogatása.
- A társadalmi stabilitás előmozdítása; ideértve az otthonukat és hazájukat elhagyni kényszerülők és a menekültek visszatérése és hazatelepítése, valamint a tulajdonjogi viták rendezése.
- A fejlesztési folyamat elindításához szükséges alapok rögzítését: tartalmazniuk kell a gazdasági növekedés előmozdítását, a piacok helyreállítását és a fenntartható fejlődést, beleértve a nemzetközi szankciók megszüntetését is, ha a megszüntetésre vonatkozó követelmények teljesültek (IBID, 2001).

Bár az ENSZ és annak szakosodott ügynökségei által alkalmazott újjáépítési folyamat eltér a békefenntartás tág értelemben vett koncepciójától, ezen területek fejlesztése lehetővé tette, hogy az újjáépítési folyamatokban a békefenntartás is szerepet kapjon. Hagyományos értelemben a jelentése „Traditional Peace Keeping”, vagyis „hagyományos békefenntartás”, amely a harcosok egymástól való elkülönítésére korlátozódik. A „többdimenziós békefenntartó erők” elnevezéssel azonban új, többdimenziós jelleget szerzett.

A Biztonsági Tanács megbízatásának megfelelően ide tartoznak az államépítés és az újjáépítés folyamatának bizonyos vonatkozásai, amelyek a haderő katonai és biztonsági vonatkozásaihoz kapcsolódnak, mint például:

- A fegyverek leszerelése, a fegyveres csoportok feloszlata, és az újbóli beilleszkedésük kezelése (Désarmement, Demobilisation and Reintegration, DDR). Ez egy nemzeti szinten alkalmazott program, melynek célja, hogy elősegítse a konfliktusban korábban részt vevő harcosok re integrációját oly módon, hogy többé nem tekintenek rájuk harcoló félként (IBID, 2001).
- Az ilyen programok hiánya miatt ezek a militánsok a szervezett bűnözés szereplőivé válhatnak, vagy olyan fegyveres politikai ellenzék kialakulásában vehetnek részt, amely veszélyezteti az eddig elért stabilitást.
- A nemzeti fegyveres erők és a nemzeti rendőrség újjászervezésének szükségessége az új korszaknak megfelelő formában, amelyet a társadalom is elfogad.
- Aknamentesítési programok.
- A biztonsági szektor reformja és a hatóságok demokratizálásának elősegítése.
- Segítségnyújtás a választási folyamatok lebonyolításában (UN PRINCIPLES AND GUIDELINE, 2008).

Meg kell jegyezni, hogy a szóban forgó tevékenységek célja, hogy lehetővé tegyék az állam számára, hogy visszanyerje ügyeinek kezelését és képes legyen a kormányzás terheit vállalni. Nem szabad figyelmen kívül hagynia a konfliktus által leginkább érintettek – például a nők és a gyermekek – helyzetét segítő szempontok széles körét. Létre kell hozni a konfliktus utáni fejlesztési folyamatot is. Ebben a stádiumban az ENSZ a partnereivel, egyes regionális és nemzetközi szervezetekkel, az állam helyi önkormányzataival és a civil társadalom képviselőivel együtt valósítja meg a projekteket. Utóbbiak kiemelkedő szerepet játszanak a problémák és megoldások felderítésében ebben a kritikus szakaszban, és valódi partnerséget képviselnek a civil társadalom és a helyi társadalom között. Különösen a civil társadalom szerepét indokolt kiemelni, amely nagy jelentőséget tulajdonít a háború utáni újjáépítésnek és a béketeremtésnek.

A békeépítés tehát több mint diplomácia és katonai akció. Ebből született az az elképzelés, miszerint az újjáépítés és a nemzetépítés olyan régiókban valósul meg, ahol a konfliktus utáni szükségletek kielégítése és a jövőbeli fejlődés az azonnali segítségnyújtáson alapul. Példaként említhetjük Burundit, ahol az újjáépítési folyamat középpontjába a jó kormányzás, a jogállamiság erősítése és a helyi közösségek újjáélesztése került.

Míg Sierra Leone-ban a figyelem középpontjában a fejlesztés, az ifjúságban rejlő képességek és a foglalkoztatás, valamint az igazságosság, a biztonság, a felelősségteljes kormányzás, a fejlesztés és az energiaágazat állt (UN, 2001).

Megállapíthatom tehát, hogy a háború utáni államépítés folyamata egyrészt a nemzetközi civil társadalom, másrészt az érintett állam közösségének munkája és felelőssége. Ide tartoznak az olyan munkaterületek is, mint például az igazságügyi és biztonsági ágazat reformja, a fejlesztési folyamat alapjainak megteremtése és más olyan feladatok, amelyek célja a keretrendszer megalkotása (UN PRINCIPLES AND GUIDELINE, 2008). Az ENSZ újjáépítési stratégiák: a szervezetek háború utáni közreműködésben és segítségnyújtásban való részvételének felderítése során olyan összetett és önkényes helyzetekkel találkozhatunk, amelyek esetében nem biztosított a kívánt munka elvégzésének jogalapja.

Ez egy olyan egyedi megközelítéshez vezetett, amelyben az ENSZ koherens stratégiát keresett a háború utáni újjáépítéshez az alábbi három megközelítés alkalmazásával:

- Az ENSZ egyedülálló képességének kihasználása a technikai segítségnyújtás terén, amely fontos lépés a háború sújtotta országon belüli helyreállítás felé. Ide tartozik például a szervezet felügyelete alatt zajló választások vagy népszavazások teljes, átfogó nyomon követése (REBUILD STATE STRATEGIES, 2006).
- A háború befejezése után az államnak nyújtott adminisztratív segítség, például logisztikai támogatás és részleges technikai segítségnyújtás. Az utóbbi azt jelenti, hogy a szervezet nem vállalja a választások teljes körű megszervezését és felügyeletét, de nemzetközi szakértőket, megfigyelőket és technikusokat küld a választási folyamat nyomon követése érdekében, hogy annak lebonyolítása zökkenőmentes és átlátható legyen.
- A háború utáni időszakban az átláthatóságra és a technológiákra támaszkodó kormányzati intézmények létrehozása, amelyek a szilárd állam építésének sarokkövei. Ide tartozik, hogy szakértőket küld az állami intézmények létrehozásának támogatására, akik az első szakaszban biztosítják az államon belüli kompetenciákat és minden területen segítséget nyújtanak a munkafolyamatok elindításában.

Megfigyelhető azonban, hogy a három megközelítés közötti választóvonal gyakran homályos, és ez az egyes országokban fellelhető konfliktus eltérő jellegéből adódik.

COLLIER et al. (2003) szerint az ENSZ technikai segítségnyújtása jellemzően a kormányzati struktúrák helyreállítása köré szerveződik. Más esetekben, amikor az állam nagyon törékeny, a kezdeti technikai problémák más területeken merülnek fel. Például a Kongói Demokratikus Köztársaság esetében (ahol az ENSZ 1999. november 30-án kezdte meg tevékenységét) a szervezet technikai segítségnyújtást biztosított a táborok, a menekültek és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek számára. Az ilyen tevékenységek során az ENSZ nem csak az államhatalom működtetésében vesz részt, hanem jelentős fizikai és gyakorlati erőfeszítést is tesz, amely a probléma kezelésének több szintjét érintheti.

Az ENSZ a vezetők számára nem csak a szuverenitás gyakorlása és a közrend visszaállítása érdekében nyújt segítséget, hanem más területeken is beavatkozik az állam működésébe. Kongóban például kormányzati feladatokat látott el, hogy betöltse a belga tisztviselők távozása után keletkezett adminisztratív vákuumot, miközben nem volt egyértelmű megállapodás a kongói kormány megfelelő struktúrájáról. Azon felül az ENSZ nyújtott segítséget az olyan alapvető szolgáltatások biztosításában a polgárháború idején, mint például a légitforgalmi irányítás, a meteorológiai szolgálat, a postai szolgáltatások, a távközlés, a devizahatóság, a kereskedelem, az orvosi ellátás, az igazságszolgáltatás és az oktatás.

A legtöbb intézkedés a „gyors nemzetközi segélynyújtási művelet” körébe sorolható, amelyet az adott államnak a háború utáni időszakban nyújt. A szervezet tehát nagyobb volumenű és technikai jellegű tevékenységeket is végez.

Az ENSZ tagállamai is folyamatosan arra törekednek, hogy a szervezet segítségét kérjék a szilárd struktúrával rendelkező, önálló kormány kialakításában. Ez történt Líbiában 2013-ban, ahol az ENSZ líbiai ügyekért felelős biztosa azt nyilatkozta, hogy az előkészítő folyamatok két szakaszból álltak. Az első, hogy a szervezet részt vesz a központi kormányzat kialakításában és az alkotmány megszövegezésében (ADDISON, 2003). A második szakasz az átmeneti hatóság létrehozása, amely szorosan kapcsolódik a nemzetközi kormányzásért felelős hatósághoz azáltal, hogy egy alkotmányos gyűlés összehívását, az alkotmány létrehozását és a választások megtartását kezdeményezi (UN CONFLICT PREVENTION, 2004).

Az ENSZ beavatkozásának alapvető stratégiái a konfliktus utáni helyzetekben

A stratégiák az alábbi pontok szerint mutatnak be:

- *Koordináló stratégia*: a béke fenntartása polgári eszközökkel.
- *A békefenntartó erők beavatkozásának stratégiája*: a társadalmi biztonság és közbiztonság, valamint az alapvető emberi jogok szabatosítása érdekében, az alábbiak megvalósításával:
 - A fegyveres erők leszerelése és rehabilitálása.
 - Megállapodás az átfogó felosztás és a politikai rendezés formájáról.
 - A fegyveres csapatok összehívása és a táborokba szervezése.
 - Fegyverzet-ellenőrzés.
- *Az átmeneti hatóság támogatása* az aknamentesítésben, illetve az aknamentesítési felvilágosító programok végrehajtásában.

Az ENSZ háború utáni állapotra vonatkozó beavatkozásának első prioritásai után következik egy második típusú középtávú stratégia:

- *A politikai infrastruktúra újjáépítésének stratégiája*: ez az állami szuverenitás tiszteletben tartásának előfeltétele a nemzetközi közigazgatás időszakában. Jogilag olyan elemekből áll, amelyek egyértelművé teszik a nemzetközi tisztviselő által elvégzett, politikai struktúrákhoz kapcsolódó lehetséges módosításokat.
- *A gazdasági szerkezetátalakítási stratégia*: ami a háború utáni gazdasági szerkezetátalakítást illeti, büntető rendelkezéseket is tartalmaz, amelyek biztosítják a hiteles, legitim és hatékony politikai intézmények létrehozását, a korábbiak helyett. Meg kell jegyeznünk, hogy ezeknek a büntető rendelkezéseknek nem az a célja, hogy zsarolják vele a tagállamokat, vagy korlátozzák cselekvési szabadságot, hanem az, hogy felhívják az államok figyelmét egy lehetséges újabb háború kitörésének következményire. Különösen azokban az országokban van ennek jelentősége, ahol ilyen strukturális intézkedések szükségesek a biztonságos és békés állapotok fenntartásához. Kiváló példa erre Koszovó és Bosznia és Hercegovina is, ahol az ENSZ célja a háború utáni demokratikus normák megszilárdítása volt (ATWOOD és TANNER, 2007).
- *Az emberi jogok védelmének stratégiája*: ezek közül az első az ENSZ Alapokmányának 2. (önrendelkezési jogról szóló) cikkének rendelkezése. Ezt a jogot azonban a törekény államokban a demokratikus struktúra hiánya miatt gyakran megszegik, annak ellenére, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa sokszor hangsúlyozza, és folyamatosan aggodalmát fejezi ki a jog megsértése miatt. Ez arra készítette a Biztonsági Tanácsot, hogy kötelezze az adott államot a politikai struktúrák átalakítására, a kisebbségek jogainak tiszteletben tartására, arra, hogy nyilvánítsák bűncselekménnyé az önrendelkezési jog megsértését, továbbá, hogy a választott parlamentekben méltányosan, a kisebbségek számával arányosan osszák el a helyeket. Mindez egy demokratikus nyomon követési és elszámoltathatósági mechanizmus létrehozásával valósul meg.

Az ilyen mechanizmusok hiánya tükrözi a háború utáni államot szabályozó nemzetközi rendszer ellentmondását és belső hiányosságait. Ez pedig az irányítási rendszer működésképtelenségéhez, a kohézió és folytonosság hiányához vezet. Felhatalmazást kell adni továbbá a nemzetközi vezetésnek a törvény és a rend helyreállítására, valamint az igazságügyi szektor és a rendőrség megreformálására a polgárok védelmének megfelelően. Szükséges továbbá, hogy lefolytassák a korábbi rezsim és az egykor szemben álló felek által elkövetett bűncselekményekre vonatkozó büntetőeljárásokat akár hazai, akár nemzetközi bíróságokon.

- *A demokratikus alapú béke kultúrájának megteremtésére irányuló stratégia:* az ENSZ a szakosodott ügynökségeivel együttműködve a béke és a demokrácia előmozdítására törekszik a háború utáni országokban. De a szervezet által elvégzett munka hiányos lesz, ha ezekben az társadalmakban hiányzik a béke kultúrája és a béke iránti szeretet. Ehhez a félelem és a bizalom elvesztése is hozzájárul, amelyet a népek a háború idején tapasztaltak. Állandó küldetesei révén az ENSZ csak a háború utáni régiókban végzi folyamatosan és tartósan a kulturális összetevőkre összpontosított munkáját, amelyben a civil társadalom minden korosztály etnikai, vallási és nemi csoportjának megerősítésére törekszik. Ebben a munkafolyamatban a következőkre összpontosítanak:
 - Az oktatás és az általános tudatosság.
 - A nemek közötti egyenlőség kultúrájának terjesztése.
 - A fiatalok képzése és pszichológiai felkészítése a háború utáni időszakra.
 - A helyi szereplők kiaknázatlan lehetőségeinek kihasználása és a nők szerepének kialakítása.
 - A gyermekek és a fiatalok bevonása a háborúkat megelőző döntésekbe, amelyek befolyásolják jövőjüket, és garanciát jelentenek a békéért dolgozók számára (UN PRINCIPLES AND GUIDELINE, 2008).

A fentiek alapján elmondható, hogy az ENSZ újjáépítés koncepciójának erősítése a nemzetközi béke és a biztonság megteremtése iránti törekvés terén jelentős hiányosságokat küzdött le a nemzetközi fellépés terén, mert olyan különleges szakasszal foglalkozik, amely állandó ellentmondásokkal és összetett problémákkal küzd. Olyan országok tapasztalataiból merít, ahol a békemegállapodások elérése után visszatért az erőszak, mert nem sikerült leküzdeniük a háborúk hatásait. A háború utáni szakaszokban az célszerű kitérni az újjáépítési és a rendezési stratégiákra is. Ez megerősítené az elért eredményeket a béke megteremtésével és elterelné a konfliktus utáni társadalmakat az erőszakos érdekérvényesítés kísértésétől.

Az ENSZ béketeremtési stratégiái bizonyos szempontok tekintetében továbbra is tisztázatlanok maradtak, például a fogalom világos, pontos meghatározása, valamint az államok ragaszkodása a szuverenitásukhoz azzal az indokkal, hogy a megállapodások belső kérdéseket érintenek, figyelembe véve az ENSZ prioritásait és követelményeit.

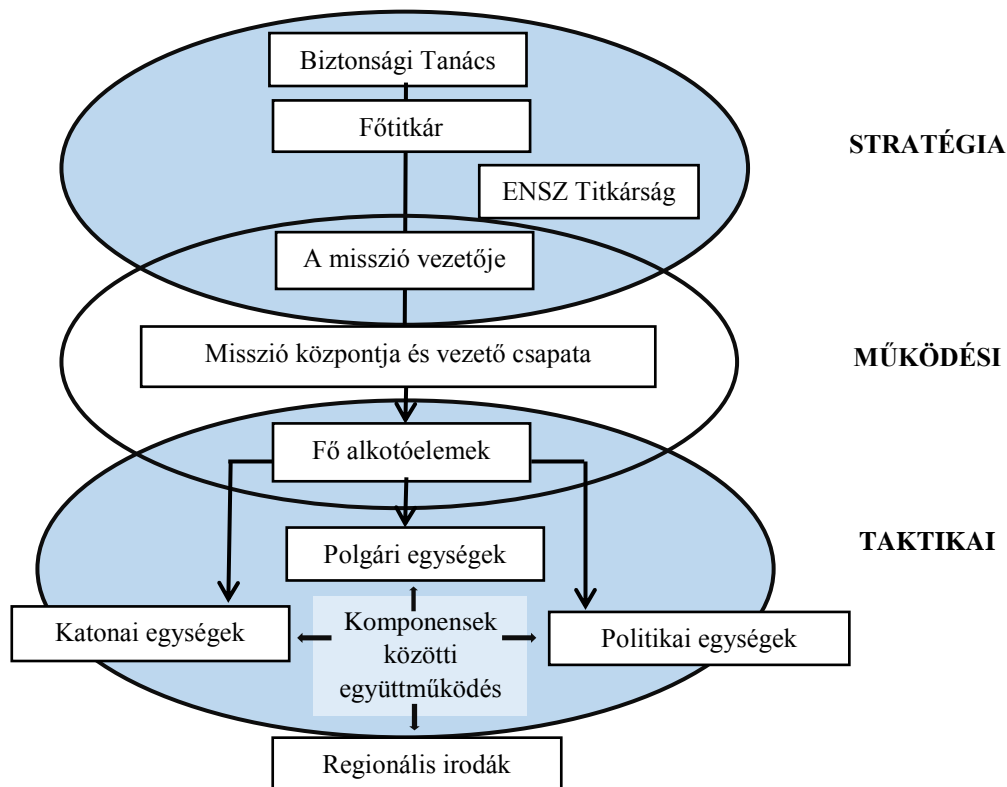
Az ENSZ szakosított ügynökségei szerepe az újjáépítési stratégiában

A szakosított ügynökségek az ENSZ-szel és másokkal közösen működő független szervezetek, amelyek a Gazdasági és Szociális Tanács koordinációs mechanizmusán keresztül végzik a tevékenységüket. Ezzel szemben az ENSZ más programjai, finanszírozásért felelős szervei és osztályai Közgyűlésnek jelentenek. Az alkotmányban foglaltaknak megfelelően például az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) az emberek lehető legmagasabb egészségi szintjének megteremtésére specializálódik.

Ez az alábbi megállapításon alapul: „Az egészség a teljes fizikai, szellemi és társadalmi integritás, nem csak a betegség hiánya vagy a fogyatékoság léte”. – *”Igaz, most az USA és Brazília is kilépne, mert a szervezetet korruptnak ítélik.”* Prof. Dr. Popp József (2020. június 9.).

Az újjáépítési feladatokat azonban sem az ENSZ és a hozzátartozó ügynökségek finanszírozásért felelős szervek és programok, sem a kormányok nem tudják egyedül megvalósítani. Mindig magas szintű stratégiai és operatív partnerségre van szükség, így a nem kormányzati szervezetekre és civil társadalmi szereplőkre egyaránt; a teljesítmény és az eredmények javítása érdekében (UN CONTACT SERVICE, 2003).

Az ENSZ által a békefenntartó műveletek irányítására kialakított intézkedések különböznek a többi szervezetétől, különösen azoktól, amelyek csak katonai erők révén érvényesülnek. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy az ENSZ békefenntartása összetett, több dimenziós intézmény, amely tudományágak és szakmai kultúrák széles körét foglalja magában. Az ENSZ békefenntartó műveleteinek hatalmi szintje nem olyan világos, mint a katonai szervezeteknél (6. ábra).

6. ábra: Az ENSZ többdimenziós békefenntartó műveleteinek felépítése
 Forrás: UN (2008) alapján saját szerkesztés, 2018

3.3.2. A nemzetköz pénzügyi intézmények újjáépítési stratégiái

A Világbank és a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund, IMF) a legrégebbi és legismertebb nemzetközi pénzügyi intézmények közé tartozik. 1944-ben jöttek létre, hogy elősegítsék a gazdasági növekedést és a pénzügyi stabilitás megteremtését a második világháború után, és az azt követő sokéves gazdasági recesszió időszakában. Központjuk Washington DC-ben található. Minden szervezetnek saját felelősségi köre van, de szoros együttműködésben állnak.

HAWORD (2003) szerint a Nemzetközi Valutaalap olyan politikákat támogat, amelyek biztosítják a nemzetközi pénzügyi rendszer működtetését a nemzetközi fizetések és árfolyamok figyelemmel kíséréssel, amelyek lehetővé teszik a kereskedelmet valamennyi ország és gazdaságilag újjáépült ország, illetve a fejlett országok között. A Világbank olyan kormányközi hitelintézet, amelynek célja a gazdasági fejlődés és a növekedés támogatása.

Számos pénzügyi intézmény dolgozik a háború utáni országokban működő újjáépítő vállalkozások finanszírozásának biztosításán. A legfontosabbak: a sokoldalú Fejlesztési Bank, a Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala, a Segélyezés Koordinációs Hivatala, illetve egyéb intézmények (FLORES és IRFAN, 2009).

Az IMF az ENSZ szakosított intézménye, de az által képviselt tagoktól nem követeli meg, hogy az ENSZ tagja legyen. Jelenleg 184 tagja van. Az egyes tagok pénzügyi hozzájárulását a tagállam nemzeti jövedelmének megfelelően kell meghatározni, a tag pedig a részesedés 25%-át aranyban vagy dollárban és 75%-át a saját pénzmemében biztosítja. E kvóta alapján értékeli a tagság erősségét, így minden 100 000 piaci joggal rendelkező részvényhez egy szavazat jár.

Az IMF az újjáépítés támogatásában ragaszkodik ahhoz, hogy megvalósítsanak bizonyos reformokat az állam stabilitásának és gazdasági növekedésének elérése érdekében. Bár e reformok közül (amelyek stratégiai reformoknak tekinthetők) sok bizonyult sikertelennek a háború sújtotta országok értékelhető és egyenlő növekedésének elérésében. Az alábbiakban felsorolt stratégiák jelentős hatással lehetnek a háborúban megviselt népcsoportokra.

- *Privatizációs stratégia:* JOHN (2004) úgy véli, hogy a privatizáció költséges lehet az emberek számára, mivel ez az állam által nyújtott szolgáltatásoktól függ. Az IMF megköveteli az államtól, hogy közüzemeket és szolgáltatásokat értékesítsen a magánszektor bevonásával. Mindennek az a célja, hogy csökkenjenek a kormányzati kiadások és hatékonyabb gazdasági társaságok jöjjenek létre. A háború után az érintett állam nem képes saját ügyeit és szolgáltatásait működtetni, ezért a szolgáltatások nyújtása a háború utáni időszak elsődleges feladata.
- *Kereskedelmi liberalizációs stratégia:* SCHIAVO-CAMPO (2003) szerint a háború vége és a diktatórikus hatalom megszüntetése után az állam nyitottabbá válik a kereskedelem és a külföldi befektetések számára, rendszerint a gazdasági növekedés előmozdítására irányuló exportra az importált árukra vonatkozó vámok csökkentésével vagy megszüntetésével. De ha a kereskedelem liberalizációja gyorsan és megfelelő biztosítékok nélkül történik, akkor ez az intézkedés dömpingimporthoz és inflációhoz vezethet, sőt a munkásosztály a munkahelyeket is elveszítheti. Mindez a kereskedelem ösztönzésére készítette az IMF-et, de az intézmény felügyelete és irányítása alatt, vagy export célú feldolgozási zónák létrehozásával, amelyek adóelőnyöket és egyéb ösztönzőket jelentenek a vállalatok számára a befektetések vonzása érdekében.
- *A helyi piacok és rendszerek liberalizációs stratégiája:* kiegészítik a kereskedelem liberalizációjának stratégiáját, beleértve a régi szabályok lebontását, újak létrehozását és támogatását, valamint az állami értékesítés megszüntetését. Ezenfelül enyhítik a szigorú szabályozást a magánszektor előtérbe helyezésével. Ezek a stratégiák lehetnek a privatizációs rendszerek részei. A közszolgáltatási díjak bevezetéséhez is vezethetnek, de olyan fogyasztási cikkek is magukban foglalhatnak, mint a rizs és a kukorica, vagy olyan alapvető szolgáltatásokat, mint az egészségügy és az oktatás. Néha ezzel egyidejűleg védelmi hálózatot hoznak létre, hogy megvédjék a törekeny állam lakosságát a liberalizációs folyamat drasztikus hatásaitól. Előfordul azonban, hogy ez előzetes formális tervezés és gondos kezelés nélkül történik, valamint, hogy a védelmi hálózatok finanszírozása nem megfelelő és nehezen kezelhető (IBID, 2003).
- *Kormányzati rendszerek reformjának stratégiája:* COLLIER és HOEFFLER (2002) tanulmányukban azt emelik ki, hogy a kormányzati rendszer reformjának jellemző célja, hogy csökkentse a kormány által növelt béreket, amely azon cél érdekében történik, hogy segítse a szolgáltatások irányításának hatékonyságát. Ezt a stratégiát gyakran alkalmazzák a korábbi kormányzati alkalmazottak kollektív elbocsátásával, majd újra foglalkoztatják őket az új kormány foglalkoztatási feltételeinek megfelelően. Történhet mindez a kormányzati rendszer és költségvetésének fizetési tervének átalakításával is, valamint az ország új rekonstrukciós költségvetésének keretein belül.

- *Monetáris politika stratégia:* ez a stratégia az ország költségvetési előirányzataira, fiskális politikájára és makrogazdasági politikáira vonatkozik. Ez magában foglalja a pénzügyi és monetáris korlátozások bevezetését, a nemzeti valuta és devizanem leértékelését vagy összekapcsolását az euróval és az amerikai dollárral. Ez az alapvető munkaügyi normák és az ország számára kedvező fejlesztési politikák meghatározása érdekében szükséges. Mindez természetesen a pénzügyi forrásoktól, a létfontosságú erőforrásoktól is függ. Kérdés, hogy a fenti intézkedések mennyiben célozzák a versenyképesség elérését egy adott időszakban, amelyet az IMF szakértői határozhatnak meg a háború után a régióról szóló jelentésekben (IBID, 2002).
- *Igazságügyi szektor reformstratégiája:* ezt a stratégiát a háború után a bírósági rendszer hatékonyságának javítása és az állampolgárok igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek növelése érdekében alkalmazzák. Az igazságszolgáltatási reformprogramok ugyanakkor olyan jogi környezet megteremtését is célozzák, amely látszólagosan üzletbarát, és implicit módon a pénzügyi intézmények érdekeit is képviseli. Az igazságszolgáltatás reformjára irányuló stratégia magában foglalja a tulajdonjog javítását, az ügyintézés megkönnyítését a nemzetközi kedvezményezettek számára, valamint védelmi eszközök megteremtését az újjáépítési folyamathoz való hozzájárulás érdekében. Ez a stratégia kiterjedhet az igazságügyi szektorban dolgozók átképzésére és teljesítményük nyomon követésére a nyugati demokráciák működési elve alapján, amely a „Bretton Woods”-i rendszer szerint gazdaságilag kristályosodik.
- *Decentralizált cselekvési stratégia:* ez a stratégia olyan hatáskörök átruházását foglalja magában, mint a víz, a villamos energia, az egészségügy és a szociális programok nyújtása az előző kormánytól az új és működő kormány részére, az IMF politikája szerint. Így a szolgáltatásokat decentralizált módon lehet biztosítani, jobban igazodnak a helyi igényekhez, és hatékonyabban működnek.
- *IV. Cikk konzultációs stratégiája:* a Nemzetközi Valutaalap úgy véli, hogy az érintett országok gazdaságpolitikájának a nyomon követése szüksége, különösen az újjáépítés során a globális gazdaság extrapolációjának fenntartásához. Az IMF ezért arra kéri 185 tagját, hogy a tagság feltételeként vegyenek részt az Alap munkatársai által végzett éves ellenőrző látogatásokon, függetlenül attól, hogy az érintett ország fejlettsége és fejlődése milyen szinten van. Az ország monetáris stabilitása hivatalosan nem kötelező, de a hitelfelvevő államok szintjén uralkodó nyomás arra kényszeríti őket, hogy betartsák ezeket a konzultációkat jellemzően az alábbi témákban:
 - Az állami tulajdonú vállalatok privatizációja.
 - Az alapvető fogyasztási javak támogatásainak leállítás.
 - A kereskedelem akadályainak felszámolása.
 - A külföldi tőke korlátozásának megszüntetése.
 - Az állami nyugdíjrendszerből vagy munkanélküliségi biztosításból származó támogatásokat csökkentése.
 - A munkaerőpiac rugalmassága.

Ahogy FOXALL (2003) értelmzi, ezek a stratégiák attól függően alkalmazhatók, hogy főnálltak-e a háború előtti időszakban. Ahogy a 2. táblázatban látható, ha az érintett ország jóléti állam volt, majd a háború után törékennyé vált, akkor negatívan befolyásolja az állampolgárok életszínvonalát. Ha az ország fejlődik, vagy közvetlenül a növekedés irányába halad, majd törékennyé válik, akkor ez növeli az elszegényedést és az alárendelt szerepet a nemzetközi pénzügyi intézményekkel szemben.

2. táblázat: Az állami gazdaság alakulása a háború előtt és után

Állami gazdaság	Előtte	IFAD irányelvek elfogadása	Utána
Jóléti állam	↑ (+)	→ (-)	↓ (-)
Fejlődő ország	↑ (+)	→ (-)	↓ (-)
A fejlődés útján járó állam	↓ (-)	→ (-)	↓ (-)

Forrás: saját szerkesztés, 2018

A Világbank értékeli az adott ország szükségleteit és prioritásait. Valamennyi fejlődő országnak (több mint 100 ország) saját stratégiai dokumentumot hoz létre, amely a Bank által nyújtott segítség típusát és szintjét tartalmazza. A dokumentum azokat a feltételeket is meghatározza, amelyeknek az államnak eleget kell tennie annak érdekében, hogy biztosítsa a bank folyamatos pénzügyi támogatását. A Világbank szerint ez a stratégia „kulcsfontosságú eszköz” az újjáépítéshez. A háború sújtotta országok támogatásának stratégiája határozza meg azokat a kulcsfontosságú területeket, amelyeken keresztül a Bankcsoport képes a szegénység tartós enyhítésére. Ez a stratégia a következőkre vonatkozik:

- Az ország általános helyzete, beleértve a közelmúltbeli fejleményeket, a kormány gazdasági fejlesztési tervét vagy a szegénység enyhítését, valamint ország előtt álló főbb gazdasági, politikai és társadalmi kihívásokat az átmeneti időszakban.
- A Világbank részvételének története az országok gazdasági életében, beleértve a hitelnyújtást és a korábbi együttműködést, a legutóbbi támogatási stratégiát vagy az érintett országokkal folytatott partnerségből levont tanulságok általános értékelését az összeomlás és a háborúba való belépés előtt.
- A Világbank aktuális országfejlesztési stratégiájának részletei, ideértve a gazdasági és politikai ágazati reformok prioritásait, a társadalmi és gazdasági fejlődés célkitűzéseit, valamint az érintett országoknak nyújtandó pénzügyi és nem pénzügyi banki támogatási formákat. Ez a stratégia adja meg azokat a kritériumokat, amelyeket a Világbank az ország számára nyújtandó segítség relatív összegének meghatározásához használ az újjáépítési folyamat keretében.

Az államokhoz és az államokkal folytatott partnerséghez nyújtott stratégia olyan témák széles skáláját öleli fel, amelyek majdnem minden, az ország gazdasági és társadalmi fejlődését érintő kérdést lefednek (3. táblázat).

3. táblázat: A Világbank szerepe a háború sújtotta országok politikájának meghatározásában

A Világbank részvétele a konfliktus utáni országok egyes politikáinak meghatározásában (%)						
Ország / terület	Kormányzati hatékonyság	Politikai stabilitás / nincs erőszak	Jog-államiság	Szabályozási minőség	Véleménynyilvánítás szabadsága és az elszámoltathatóság	Korrupció ellenőrzése
Afganisztán	9.1	2.4	1.4	5.4	11.6	2.5
Angola	17.7	23.1	8.2	9.9	16.9	10.3
Bosznia és Hercegovina	33.5	24.5	30.4	31.7	43.5	46.3
Burundi	7.2	6.1	9.7	9.9	17.4	20.7
Kambodzsa	18.7	31.1	11.1	27.2	23.7	8.9
Közép-afrikai Köztársaság	3.3	16.5	7.7	9.4	17.9	11.3
Csád	11.5	9.9	8.7	18.3	12.1	6.9
Kongó	1.0	1.4	4.8	4.5	29.0	14.3
Elefántcsont-part	6.2	0.9	3.9	17.3	8.7	5.9
El Salvador	45.9	40.1	44.0	57.4	52.7	44.3
Eritrea	14.4	25.9	25.6	2.5	3.4	45.8
Etiópia	15.8	8.0	28.0	13.9	19.3	25.1
Gambia	31.1	51.4	45.9	38.6	28.0	30.0
Guatemala	29.7	21.7	14.5	46.9	35.7	17.7
Guinea-Bissau	13.4	17.0	12.6	18.8	15.5	22.2
Guinea	3.8	30.2	6.3	13.4	37.2	12.3
Haiti	5.3	3.8	1.9	11.9	10.1	1.0
Irak	1.4	0.0	0.5	5.9	9.7	4.9
Koszovó	26.8	n.a.	17.9	n.a.	33.3	32.0
Lao P.D.R.	12.0	37.3	11.6	10.9	8.2	9.4
Libéria	6.7	8.5	2.4	4.0	24.2	10.8
Mozambik	44.0	47.2	31.4	28.2	44.4	31.0
Nicaragua	24.9	39.6	32.9	42.6	46.9	35.0
Niger	24.4	28.8	23.2	31.2	44.9	22.7
Ruanda	12.9	12.7	15.9	23.8	10.6	24.1
Sierra Leone	9.6	30.7	12.1	17.8	34.8	17.2
Szomália	0.0	0.5	0.0	0.0	1.9	0.5
Srí Lanka	40.7	10.8	54.1	50.0	39.6	47.3
Szudán	8.1	2.8	3.4	8.4	2.9	2.0
Tádzsikisztán	12.4	9.4	16.9	15.8	15.9	11.8
Kelet-Timor	14.8	26.9	36.7	14.4	51.2	25.6
Togo	5.7	12.3	14.0	21.8	13.0	4.4
Uganda	36.8	10.4	30.0	53.0	30.9	20.2
Ciszjordánia/ Gázai övezet	11.0	5.2	39.1	12.9	13.5	9.9
Zimbabwe	4.3	7.5	4.3	1.0	6.8	5.4
OECD-országok átlaga	88.0	7.7	89.6	91.1	91.3	90.5

Forrás: WORLD BANK (2006) alapján saját szerkesztés, 2018

1999-ben a Világbank és az IMF a szegénység csökkentésére vonatkozó stratégiai dokumentumot használt háború sújtotta szegény országoknak nyújtott kölcsönök kezelése során. Ebben az esetben a nagy eladósodottságú szegény országok adósságcsökkentést igényelnek, vagy új kölcsönöket kapnak kedvező feltételekkel.

Az IMF adatai szerint 2016-ra 55 ország állított elő stratégiai dokumentumot. Ez megerősíti, hogy ezek a dokumentumok az újjáépítés és az államépítés időszakában a kétoldalú támogatási prioritások egyik meghatározó tényezői, ahol a stratégia célja a megegyezés és politikai programok létrehozása a növekvő gazdaság megteremtése érdekében.

A nemzetközi pénzügyi intézmények részvételi stratégiai dokumentuma a következő pontokat tartalmazza:

- A közszolgáltatások és közművek privatizációja.
- A munkaerő-piaci rugalmasság elérésére irányuló intézkedések, amelyek szabadságot biztosítanak a szakszervezetek megszervezéséhez és a kollektív tárgyalásokhoz való joghoz.
- A helyi piaci és kereskedelmi rendszerek liberalizálása és egyszerűsítése.
- Közszolgálati rendszerek és az állami tervgazdaságreformja vagy megszüntetése.

3.3.3. A regionális szervezetek stratégiája a háború sújtotta országokban

Fentebb áttekintettem a nemzetközi kormányközi szervezetek munkájának stratégiáját és eredményeit a rekonstrukció és az újjáépítés területén. A másik szervezetcsoport az elsősorban képest viszonylag szűk területen működik, de átnyúlik a nemzeti államok határain, és ez adja a „nemzetközi regionális” jellegzetességet. Ezek a szervezetek párhuzamosan dolgoznak a nemzetközi kormányközi szervezetekkel, hogy logisztikai és technikai támogatást nyújtsanak az „anyaszervezetnek”, az ENSZ-nek. Ezzel hozzájárulnak a nemzetközi béke és biztonság szabályainak megteremtéséhez a háborús patthelyzetből kilábaló országokban.

Az Európai Unió

Az Európai Unió egy olyan intézmény, melynek érintkezéseit ugyanazok az elvek vezérik, mint amelyekért ő maga is létrejött. Egy jóra törekvő erő, melynek világfelfogásában a demokrácia előmozdítása, a biztonság szavatolása és az emberi jogok védelmezése létszükségleti kérdés. Ezmék, melyeket sok állam és szövetség hangoztat, de minden más érdeket elébe helyez. Ezzel a ténnyel az Európai Unió sincs másképp. Azonban az Uniót *sui generis* intézményként az teszi különlegessé, hogy normatív hatalomként érdekérvényesítése *értékalapú*, és működésének megfoszthatatlan eleme a multilateralizmus (MOLNÁR, 2018). Ebben a konstellációban a nemzetközi béke intézményrendszerének fönntartása a szövetség önértékes és alapvető céljává vált. Jóllehet, ez utóbbi nem csak külső nehézségekbe, de belső akadályokba is ütközik. A külpolitikai ügyekben gyakran széthúzó tagállamok, valamint az egymással nem teljesen harmonikus intézményekben egy-egy ilyen beavatkozás már a döntéshozatal lépcsőjénél elakadhat. Éppen ezért is – és egy kiterjedtebb globális szerepvállalásért – a szövetség életre hívta az *Európai Külügyi Szolgálatot* (European External Action Service, EEAS), hogy az intézményi struktúrák észszerű kihasználásával az Unió képes legyen saját és tagállamai érdekeit hatékonyan képviselni.

Az EU a világ szinte minden országával tart fenn diplomáciai kapcsolatokat. Stratégiai partnerségeket folytat a kulcsfontosságú nemzetközi szereplőkkel, kétoldalú partnerségi megállapodásokat, bilaterális egyezményeket ír alá régiós és nem régiós országokkal egyaránt. Az Európai Külügyi Szolgálat 2020 júniusi adatai szerint az Uniónak 145 képvisellete, ún. külföldi delegációja működik. Köztük olyan országokban is, amit egy átlag európai polgár aligha ismer; mint a kelet-afrikai *Burkina Faso*, vagy éppen a délkelet-ázsiai *Kelet-Timor*.

Az Európai Unió az európai újjáépítési és béketeremtési stratégia keretében úgyszintén hozzájárul az európai érdekek védelméhez és értékeinek megőrzéséhez. Példának vehetjük a stabilitás támogatását a Balkánon: a 2008-ban létrejött Európai Balkán Alap (Uropean Fund for the Balkans EFB) keretében több Balkáni ország kapott támogatási projekteket az EU-tól. Segített a stabil társadalmak kiépítésében.

BALÁZS (2016) kiadott könyvében a következőt írja: az EU tagja a Kvartett Bizottságnak az ENSZ-szel, az Egyesült Államokkal és Oroszországgal együtt a közel-keleti békefolyamat előmozdításában. Az arab-izraeli konfliktus rendezése stratégiai prioritást jelent Európa számára. Célja, hogy két államra kiterjedő megoldást hozzanak létre, vagyis Izrael mellett független, életképes és demokratikus palesztin állam jöjjön létre, amely Izrael és a többi szomszédja mellett békében élne.

Továbbá az alábbi gondolatmeneteket emeli ki:

- Az európai szomszédságpolitika keretében megkülönböztetett kapcsolatot kínál a szomszédjai számára a jólét, a biztonság és a stabilitás előmozdítása érdekében. Célja továbbá, hogy elkerülje egy újabb választóvonal kialakulását a kibővített Európai Unió és a dél-mediterrán országok, illetve a kelet európai és a dél-kaukázusi országok között.
- Az EU katonai, politikai vagy polgári missziókban vesz részt a béke megteremtése és fenntartása érdekében nem csak Európában, de Afrikában és Ázsiában is, így például Afganisztánban.
- Ahogyan az ENSZ, úgy az EU is elkötelezett az emberi jogok iránt és biztosítja azok egyetemes tiszteletben tartását.
- Az EU az emberi jogokat a külföldi kapcsolatok lényeges elemévé tette a fejlesztési politikája és támogatásai révén a világ országaival folytatott politikai párbeszéd keretében, vagy olyan multilaterális fórumokon, mint az ENSZ.
- Az EU a világ legnagyobb humanitárius segélyezője és fejlesztések támogatója. Hozzájárulásai a világ hivatalos fejlesztési támogatásának 60%-át teszi ki (IBID, 2016).

Az Afrikai Unió

Az Afrikai Unió mindig igyekezett integrálni területeit és fenntartható békét építeni annak érdekében, hogy megnyerje a szegénység és a háború elleni küzdelmet. AZ AFRICAN UNION (2000) által közzé tett adatok szerint, ezt az afrikai reneszánsz által elért és megvalósított számos eredményből lehet látni. Ezek közé tartozik: a 2002-ben alakult és azóta is folyamatosan bővülő Afrikai Béke és Biztonság Architektúra (African Peace and Security Arc AFPA), Afrikai Unió által 2003-ban létrehozott Béke- és Biztonsági Tanácsa (African Peace and Security Council ,PSC), a 2003-ban létrejött Afrikai Unió Gazdasági és Szociális Tanács, a 2004-ben létrejött Pán Afrikai Parlament, valamint az Emberi Jogok és a Népek Jogainak Afrikai Bizottsága, amely 2005-től működik. Ezeket az eredményeket a béketeremtés, a jó kormányzás révén, az emberi fejlődéssel és az újjáépítéssel kapcsolatos területeken is megerősítették. Ezek az eredmények az Afrikai Unió azon óhajának kézzel fogható bizonyítékai, hogy kihasználják az e célok megvalósításában rejlő előnyöket az Alkotmányos Unióról szóló törvény rendelkezéseinek megfelelően.

Az afrikai államok folyamatos támogatást kapnak külföldi partnereiktől és a nemzetközi állami és nem állami szervezetektől, így az EU és az ENSZ mellett számos NGO-tól. Ugyanakkor felismerték, hogy leginkább magukra számíthatnak, és gondjaikat első sorban saját maguknak kell megoldaniuk. Ennél fogva előtérbe helyezték a saját regionális szervezeteik tevékenységét, melyek által hatékonyabban és eredményesebben képesek fellépni a jó érdekében.

NATO

A NATO az egyik legjobban felszerelt szervezet, amely képes vezető szerepet játszani a háború utáni biztonság helyreállításában. Az 1990-es évek előtt csak néhány szakértő jósolta azt, hogy a háború utáni újjáépítés az egyik legsúlyosabb és leginkább elhúzódó kihívássá válik, ami katonai beavatkozásokat igényelt a hidegháború után. Tudniillik az újjáépítésre kevés tervezés és képzés állt rendelkezésre, nem is beszélve a terület szakembereinek hiányos ismereteiről.

A készség és a felkészülés hiánya az egyes kormányzati és nemzetközi szervezetek által indított újjáépítések meghiúsulásához vezetett. Egyes esetekben az említett szervezetek erőfeszítései súlyosbították a válságokat. Sok kérdés merült fel a háború utáni új környezetekről. Az 1990-es évek eleje óta bekövetkezett nemzetközi konfliktusok kimutatták, hogy a katonai műveletek csak egy elem a konfliktus utáni stabilizáció és újjáépítés összetevői közül.

A NATO TÜKÖR (2014) szerint például, kezdetben az volt a NATO szerepe Afganisztánban, hogy szavatolja azt a biztonságos környezetet, amely lehetővé teszi a civil szereplőknek, hogy végrehajtsák feladataikat a háború sújtotta ország újjáépítésében. Gyakran úgy tűnt, hogy a civil oldal tevékenysége elmarad a katonai erőfeszítések mögött, ugyanakkor a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (International Security Assistance Force, ISAF) és a civil (kormányzati és nem kormányzati) szervezetek közötti kapcsolat folyamatosan fejlődött. Példának okáért jelentősen javult a NATO és az ENSZ közötti kapcsolat, amely az 1990-es években a balkáni konfliktus idején nem volt éppen felhőtlen.

A Biztonságpolitikai Szakportálon megjelent tanulmány szerint, a koszovói konfliktus nemcsak a konfliktus utáni újjáépítésre vonatkozó átfogó polgári-katonai megközelítés szükségességét hangsúlyozta. Egy valódi lehetőség, amely jelentős intézményi változáshoz vezetett. Ez végső soron lehetővé tette a NATO számára, hogy kulcsfontosságú legyen ennek a látszólag megoldhatatlan kihívásnak a megoldásában.

Az újjáépítési képességek NATO-struktúrába történő bevezetése szervezeti és kulturális kihívásokat is jelent. Ez azért van, mert katonai identitásának egy koherens polgári-katonai identitássá átalakításával a NATO a világ legnagyobb integrált katonai polgári szövetsége lehet. Noha a NATO jelenlegi katonai struktúrája változatlan maradhat, civil struktúráját, a konfliktus utáni nem katonai újjáépítési tevékenységeket magában foglaló újjáépítési ág kiegészítésével bővíti. E két ág integrálása szoros koordinációt, zökkenőmentes kommunikációt, képzett vezetést és óvatos irányítást igényel. A polgári és katonai telephelyek hatékony integrációja lehetővé teszi a közös gyakorlatok megtartását és a globális egység megteremtését a polgári és a katonai források között, mielőtt bármely válsághelyzetben műveleteket indítanának. Ez megkönnyíti az újjáépítési tervek optimalizálását a válságok kezdeti időszakában, valamint növeli a sikeres végrehajtás lehetőségét.

Minden egyes NATO tagország számára fontos marad a konfliktus utáni újjáépítéssel és a meglévő (vagy hiányzó) kapacitással kapcsolatos kihívások nagysága. Emellett olyan koherens stratégiát is ki kell alakítaniuk, amely alkalmas a jelenlegi újjáépítési rendszer hiányosságainak áthidalására helyi és nemzetközi szinten egyaránt.

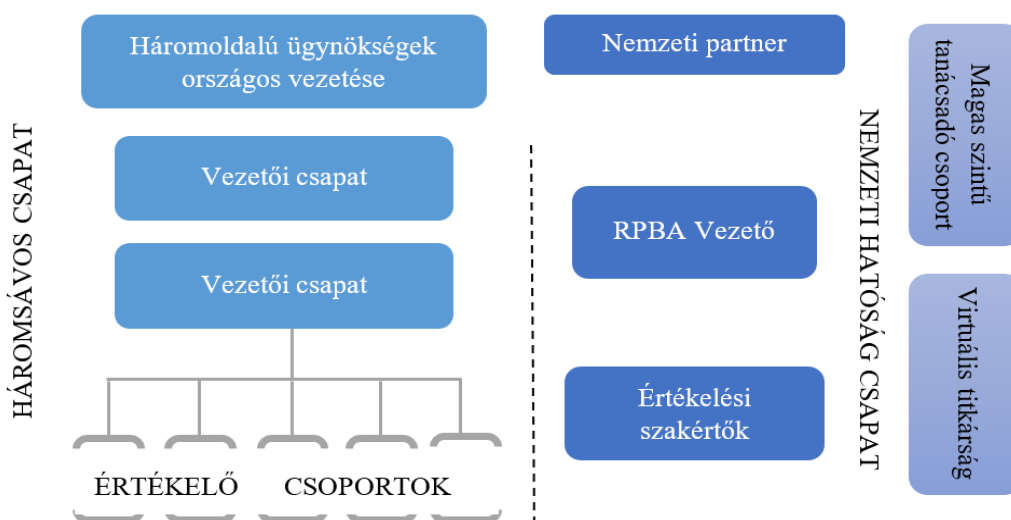
Említésre méltó továbbá a NATO törekvése a civil-katonai kapcsolatok kialakítására és előmozdítására a háborús és a háború utáni időszakban egyaránt, amely a NATO Civil-Katonai Együttműködés (Civil-Military Co-operation, CIMIC) szakterülete. Ilyen tevékenységre először a *Daytoni Egyezmény* által létrehozott IFOR műveletben került sor, majd egyre meghatározóbb szerephez jutva a válságreakálás és békeépítés eszközrendszerébe épült.

3.3.4. Közös helyreállítási és békeépítő értékelések

A Helyreállítási és Békeépítő Értékelés (Recovery and Peacebuilding Assessment, RPBA) az Európai Unió, a Világbank és az ENSZ (2017) által kidolgozott közös megközelítés azzal a céllal, hogy azonosítsa az azonnali és középtávú helyreállítási és béketeremtési követelményeket, valamint megteremtse a hosszabb távú helyreállítási és béketeremtési stratégia kidolgozásának alapjait a konfliktusok által érintett, vagy konfliktushoz kapcsolódó válsághelyzetből kilábaló országokban. Módszerként és/vagy platformként szolgál a közös elemzéshez és tervezéshez, amelyet a nemzeti és nemzetközi helyreállítási és béketeremtési erőfeszítések hatékonyságának maximalizálása érdekében dolgoztak ki.

Az országok számára a fenntartható béke megteremtése érdekében nyújtott támogatásnak alapvető része, hogy megértsük egy konfliktus, válság vagy instabil helyzet összefüggéseit, valamint értékeljük az azonnali és középtávú helyreállítási és béketeremtési követelményeket, miközben megteremtjük a hosszú távú béketeremtési erőfeszítések alapjait. A helyreállítás és béketeremtés értékelésére akkor van szükség, amikor azok követelményeinek közös meghatározása és kielégítése egy konkrét szükségletre ad választ. Ilyen eset például, amikor egyértelmű igény alakul egy országban vagy nemzetközi helyzetben a válságkezelésre. Az értékelés akkor is indokolt, amikor egyértelmű, hogy hozzáadott értékkel járul hozzá a helyreállítási és béketeremtési folyamathoz azáltal, hogy egységes keretrendszert és egyértelműen megfogalmazott prioritásokat nyújt. A konfliktus által érintett helyzetekben számos azonnali, közép- és hosszú távú szükséglet merül fel a humanitárius tevékenység a biztonság, a politika, a béketeremtés és a társadalmi-gazdasági fejlődés területén.

Ahogy a (7. ábrán) látható, országos szinten, a kormányzásról, a menedzsmentről és a koordinációról szóló különféle megállapodásokban – a körülményektől függően – állapodnak meg. Figyelembe véve a nemzeti intézmények meglévő kapacitásait és terjedelmét.

7. ábra: A helyreállítási és béketeremtő értékelés áttekintése
 Forrás: EU, World Bank, UN (2017) alapján saját szerkesztés, 2019

3.4. A nem kormányközi szervezetek stratégiája a stabilizációban és újjáépítésben

ZAKKAK (2014) szerint számos nemzetközi nonprofit szervezet (International Non-Governmental Organization, INGO) dolgozik az újjáépítési folyamaton, a béketeremtésen és a fejlesztési kérdéseken, hogy információt szolgáltatassanak a kutatási és politikai központok számára. Egyes nonprofit szervezetek közvetlenül és közvetett módon is együttműködnek a kormányközi szervezetek felé irányuló nyomásgyakorlásban. Meg kell jegyeznünk, hogy ezek a szervezetek egyedi tapasztalattal rendelkeznek a háborúk és konfliktusok kezelésében szerte a világon, mivel közelről ismerik a válságok és társadalmak valóságát és a problémáit.

A nemzetközi fejlesztési politikákban, a humanitárius segítségnyújtásban és az újjáépítésben érintett nonprofit kormányzati szervezetek száma az utóbbi évtizedekben jelentősen megnőtt.

Az INGO-k is megerősítették békeépítő és konfliktusmegelőzési tevékenységüket, például a korai előrejelzés és a megelőző diplomáciai eszközök alkalmazásával a harmadik fél beavatkozása révén. Emellett workshopokat és a beszélgetéseket szerveznek a közvetítés és a béke megteremtése érdekében. A munkahálózatok, a kulturális kezdeményezések és kapcsolatok kiépítése is a feladatuk része. Minden egyes stratégiát részletesen ismertetünk az alábbiakban (IBID, 2014).

A korai figyelmeztetés TOOLE (2006) értelmezése alapján olyan kommunikációs stratégiák elemzését és fejlesztését foglalja magában, amelyek ráirányítják a közvélemény figyelmét a lehetséges válságokra. A kormányzati és a nem kormányzati szereplők közös kezdeményezéseket indítanak a korai előre jelző rendszerek globális szintű javítására. Az 1990-es évek végén az ENSZ egyik szervezete kutatóintézetekkel és a nemzetközi nem kormányzati szervezeteivel együtt létrehozta a „Nemzetközi Riasztás” (International Alert) szervezetét, amelynek székhelye az Egyesült Királyságban található. Emellett, a Holland PLOOM Intézet, az Orosz Tudományos Akadémia, az Orosz Népi Tudományos Intézet, az Amerikai Külügyi Kapcsolatok Tanácsa és a Kanadai York Egyetem szintén rendelkeznek korai figyelmeztető intézetekkel. A Svájci Swiss Peace Kutatóintézet pedig létrehozta a Korai Előrejelzés és Korai Reagálás Forumot, amely a szakosodott programjain keresztül különleges szabványokat hozott létre. Számos hasonló szervezet működik világszerte, így pl. a Carter Center (Egyesült Államok) és az általa kiépített Nemzetközi Újjáépítési Hálózat, valamint a Szent Egyed közösség. Többségük folyamatos szerepet vállal a különféle újjáépítési programokban.

Észak-Írország esetében a békemegállapodásokról folytatott tárgyalásokban a nyilvánosság beavatása azt eredményezte, hogy ezen intézmények képviselői hatékony befolyással vehettek részt a folyamatokban. Ide tartozik a palesztinokat érintő, az önkormányzat megadásáról szóló OSLÓI MEGÁLLAPODÁS (1994) is, ahol a konfliktus megvitatásának minden szakaszában együttműködtek a kormányok és a nem kormányzati szervezetek. Talán leginkább a norvég külügyminisztérium és a Szociális és Alkalmazott Tudományok Intézete közötti együttműködés volt az, amely az úgynevezett „Norvég útvonal” kialakulásához vezetett, amely végül a Palesztin Hatóság és Izrael közötti békemegállapodás megkötését eredményezte (IBID, 2006).

A háborúk alatt és után a nemzetközi nonprofit szervezetek is hozzájárultak a kapcsolatok fenntartásához és javításához, a konfliktusvonalak és az etnikai megosztottság határokon átnyúló tevékenységeinek elfogadásával. A regionális nonprofit szervezetek időnként támogatják a nemzetközi nem kormányzati szervezeteket is. Ezt jól szemlélteti aktív szerepvállalásuk a transzfrontális kapcsolatokban és az újonnan kialakult konfliktusokban a volt Jugoszlávia területén zajló háború alatt és után.

A nemzetközi nonprofit szervezetek a háború utáni országok fejlődésének és felépítésének szakterületeire szakosodtak. Átfogó dokumentumokat tesznek közzé arról, hogy a civil társadalom hogyan járul hozzá az újjáépítéshez, amelyet a konfliktusmegelőzés és válságkezelés európai fóruma készít elő.

A nemzetközi nonprofit szervezetek partnerséget építenek ki a háború utáni társadalmakban élő csoportokkal és egyénekkel olyan támogatási programok kidolgozásában, amelyek lehetővé teszik a feszültségek feloldását és országaik újjáépítését. Számos nemzetközi nem kormányzati szervezet dolgozik továbbá azon, hogy befolyásolja és felügyelje a kormányok és a nemzetközi szervezetek politikáit a nemzetközi válságok kezelésében és az ország újjáépítésében. Felhívják a figyelmet a háború sújtotta társadalmak szükségleteire. A globalizációs folyamat keretein belül kialakulnak regionális vagy globális hálózatok, melyek egy része az ENSZ szintjén tevékenykednek, míg mások csak regionális vagy nemzeti szinten.

E szervezetek munkájának minősége és sikerei ösztönözték a hivatalos szerveket és a nemzetközi szervezeteket, különösen az ENSZ-t és az Európai Uniót, hogy együttműködjenek velük. Ezek az intézmények alapvető ismeretekkel rendelkeznek a háborús övezetek társadalmairól. Az 1990-es évek vége óta az európai parlamenti képviselők rendszeresen tanácskoztak az Emberi Jogi Kommunikációs Csoport, a Civil Társadalmi Csoport, a Közös Biztonsági és Külpolitikai Kommunikációs Csoport és a Brüsszeli Fegyverátadási Munkacsoport keretein belül működő nem kormányzati szervezetekkel. Ennek hatására új fórumok jöttek létre a kormányzati és a nem kormányzati szereplők közötti információcseréhez és konzultációhoz. Ez végül a szakpolitikák kialakításához és fejlesztéséhez vezetett, széleskörű tapasztalatokat eredményezve számos kiemelkedő kérdésben. Az együttműködés az Európai Unió konfliktusmegelőzési és fejlesztési politikájában is kiemelt szerepet kapott.

A nemzetközi nem kormányzati szervezetek munkacsoportokat és kampányokat hoztak létre a fegyver kivétel ellenőrzésére, valamint a közvélemény tudatosítására a háborúk gazdaságát tápláló gazdasági dinamikával kapcsolatban. Ezek a szervezetek Brüsszelben működtetnek irodákat, hogy növeljék az uniós intézmények elszámoltathatóságát a szexuális célú emberkereskedelem, valamint az ásványi kincsek, így a gyémánt- és olajkereskedelemmel kapcsolatos politikáinak önkritikus értékelése céljából, mert ezek tartósítják az afrikai államok fegyveres konfliktusait. Ezek a források fegyverek és felszerelések beszerzésétől függenek. A nemzetközi véres-gyémánt kampány BLOOD DIAMOND (2018) nyomást gyakorolt a politikára és a magánvállalatokra, hogy megakadályozzák a konfliktus finanszírozásához hozzájáruló gyémántkereskedelmet, ahogyan ez Angolában történt 1975-2002 között.

CAPLAN (2005) úgy véli, hogy a háború utáni kapacitásépítés és az átmenet feltételeinek megteremtése összetett területnek számít. Mivel a legfontosabb szinteken a kapacitásépítési folyamatok célja a viselkedés és a cselekvés megváltoztatásának ösztönzése, a szolgáltatás nyújtásában bizonyos fokú bonyolultságot feltételezünk, melynek során a módszertanokat ezekhez a változásokhoz igazítják és ennek megfelelően alkalmazzák. Mindazonáltal néhány háborúból kilépett ország tapasztalatai a koherencia hiányát jelzik a célcsoportokat illető kapacitásépítési támogató folyamatokban.

Sok szakszervezeti vezető állítja azt, hogy a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank általában nem veszi figyelembe a szakszervezetek nézeteit, annak ellenére, hogy a nemzetközi pénzügyintézetek valamennyi vonatkozó dokumentumában szerepel a nemzetközi nem kormányzati szervezetek bevonása az intézmények tevékenységébe (BOYCE, 2000).

A szakszervezetek az elkötelezett aktivisták tervezésének köszönhetően sikeres kampányokat indítottak, hogy figyelemmel kísérjék a nemzetközi pénzügyi intézmények munkáit, és felszólítsák őket, hogy ne csak az újjáépítési projektek szűk érdekeire összpontosítsanak, hanem olyan politikákat fogadjanak el, amelyek tiszteletben tartják a szegénységet és az emberi jogokat. Néhány évvel ezelőtt ezek a szakszervezetek, amelyek gyakran a törekény államok szívéből tevékenykednek, számos országban sikeresen megdöntötték vagy drasztikusan módosították a nemzetközi pénzügyi intézmények programjait. A Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége és a Világkereskedelmi Szakszervezeti Kutatási Hálózat 2006-ban jelentést tett közzé, amelyben részletesen bemutatta ezeket a sikeres erőfeszítéseket. A globális szakszervezeti mozgalom számos találkozót tartott az IMF és a Világbank vezetőivel, hogy hangsúlyozzák a szakszervezeti konzultáció fontosságát az állami tulajdonú vállalatok privatizációjáról, illetve a szociális védelmi törvények módosításáról. Ezen felül sürgetik a nemzetközi pénzügyi intézményeket és a donorokat, hogy működésük és építési programjaik megvalósítása során tartsák tiszteletben az alapvető munkaügyi normákat.

Egyéb szervezetekkel folytatott munkájukon keresztül a nemzetközi szakszervezetek hatással voltak olyan fontos kérdésekre is, mint például a szegény országok adósságának elengedése. 2008-ban például, a kemény ellenállás ellenére a széles körű szervezetek koalíciójának sikerült meggyőznie a G8 országokat és a nemzetközi pénzügyi intézményeket, hogy engedjék el számos háború sújtotta ország adósságát, és nyújtsanak segítséget az újjáépítési folyamatban.

A szakszervezetek kezdetben a szegénység csökkentését célzó stratégiát tekintette kulcsfontosságúnak, hogy a kormányokat és a nemzetközi pénzintézeteket felelősségre vonhassák a politikai döntéseikért. A szakszervezetek kihasználták a stratégia dokumentumairól szóló konzultációkat, hogy ragaszkodjanak a munkavállalók alapvető jogainak tiszteletben tartásához és kiálljanak a társadalmi és gazdasági egyenlőséget támogató politikák mellett.

A kormányok gyakran kérték fel a szakszervezeteket, hogy vegyenek részt a stratégia megvitatásában. Több esetben a szakszervezetek úgy érezték, hogy nem rendelkeztek azzal a képességgel, hogy kiterjedt kutatást végezzenek ezekről a stratégiákról és nem is kaptak megfelelő időben megfelelő információt ahhoz, hogy alternatívákat javasoljanak a nemzetközi pénzügyi intézmények politikáinak kidolgozására. Ez azt eredményezte, hogy soha nem vettek részt a szegénység csökkentését célzó stratégia megfogalmazásában. Mindez végül ahhoz vezetett, hogy számos nemzetközi munkaügyi szervezet magától felhagyott a munkával, mivel nem értek el érdemi eredményeket. A szakszervezetek az átfogó konzultációk ellenére sem kaptak elegendő lehetőséget álláspontjuk bemutatására, a dokumentumok végül nem tükrözték a szakszervezetek nézeteit, így kivonultak a folyamatból, és a háború sújtotta országok fejlesztési politikájára koncentrálnak.

3.5. A kormányközi szervezetek és a nemzetközi nonprofit szervezetek kapcsolata az újjáépítési fázisban

A nemzetközi szervezetek vállalásai megkövetelik, hogy a nemzetközi társadalom jobban megértse az általuk betöltött szerepet, valamint azt, hogy tevékenységük nem csupán a kormányok közfeladatainak támogatására korlátozódik. Kiemelten fontos megérteni, hogy mekkora jelentősége van ezen szervezetek részvételének a tervezés, a végrehajtás és a nyomon követés folyamatában. A nemzetközi szervezeteknek joga van részt venni az újjáépítési folyamatban, amely egyben előfeltétele annak, hogy biztosítsák a különböző társadalmi csoportok képviselőit a polgári és gazdasági törvények megfogalmazásában.

Fontos követelmény a nemzetközi kormányzati szervezetek és a nemzetközi nem kormányzati szervezetek közötti kapcsolatok megfelelő és konstruktív alapjainak megteremtése, a béke kultúrájának terjesztésében betöltött szerepük hatékonyá tétele és a feltörekvő államokban, a valós fejlődést biztosító újjáépítés biztosítása.

Ennek a kapcsolatnak a természete a következőkön alapul:

- A két szervezet létrehozásának legitimitása és folyamatosságuk biztosítása.
- Mindegyik szervezet munkája szabad és független kell, hogy legyen.
- Az átláthatóság és az elszámoltathatóság biztosítása a törvényeknek megfelelően.

OHANYAN (2008) szerint ezeket az alapokat természetes jogoknak kell tekinteni, a háború utáni jogállamiságon belül. El kell ismerni az egyes érdekek, szükségletek és prioritások alapján a megfelelő stratégiák kialakításának jogát. Azok a feltételezések, miszerint a nemzetközi szervezetek könnyűszerrel szolgálhatják a terrorizmust, a pénzmosást és a korrupciót, elmélyítették a szakadékot a nemzetközi szervezetek és a kormányok között.

3.5.1. A kormányközi és a nem kormányzati szervezetek átláthatóságát és a nemzetközi beavatkozás legitimitását garantáló stratégiák

A kezdetben szeretném kifejteni az INGO-k kapcsolata az ENSZ-szel, ugyanis az ENSZ-ben számos olyan változás megy végbe, amelyek eredményében új határozatok születnek. E változások része a nem kormányzati szervezetek és a civil társadalmi szervezetek szerepvállalása az ENSZ békeműveleteiben, valamint hozzájárulásuk a háború utáni újjáépítési munkában. Ez az ENSZ keretei között egy régóta fennálló kérdés, különösen a konfliktusok utáni államok illetékes szervein belül.

ROSS (2017) azt írja, amikor az ENSZ és a nem kormányzati szervezetek közötti kapcsolat megfelelő volt, a döntéshozatal minősége javult. Tevékenységi köre bővült, a munkafolyamatok elszámoltathatósága és átláthatósága fejlődött. Az elért eredmények hozzájárulnak a különböző nézetek kialakításához és a tapasztalatszerzéshez. Ha azonban mindezt nem megfelelően kezelik, ez az opciók összetévesztéséhez vezet, és akadályozhatja a közös kutatási pontot. Mindez végül megkérdőjelezi az érzékeny témájú megbeszélésekhez szükséges bizalmat, emellett eltérhet az eredeti elvtől. Az elmúlt két évtizedben jelentős mértékben nőtt a nem kormányzati szervezetek és a civil szervezetek jelenléte. Ezeknek a szervezeteknek a többsége korábban is együttműködött az ENSZ-szel, például humanitárius missziókban és területfejlesztési projektekben vettek részt az átmeneti időszakok alatt a konfliktus utáni országokban. Az ENSZ-hez tartozó alapok, programok és szakosodott ügynökségek most arra törekednek, hogy formális együttműködést tartsanak fenn a nem kormányzati szervezetekkel és a Gazdasági és Szociális Tanáccsal. Ez a szervezet az ENSZ legfontosabb szervezete, amely figyelemmel kíséri a nem kormányzati szervezetek munkáját, feladata a nem kormányzati szervezetek konzultatív státuszban való jóváhagyása. A nem kormányzati szervezetek az akkreditáció módjától függően hozzáférhetnek az ENSZ létesítményeihez, dokumentumaihoz és részt vehetnek hivatalos találkozókban, ahol kapcsolatba léphetnek kormányzati tisztviselőkkel és a Titkárság munkatársaival, lehetőséget kapva arra is, hogy szóbeli és írásbeli nyilatkozatokat tegyenek, és befolyásolják a döntéshozatali folyamatokat.

Ahhoz, hogy tanácsadói státuszt kapjanak, az NGO-k mentesülnek bizonyos követelmények teljesítésétől. Tevékenységük a Gazdasági és Szociális Tanácshoz kapcsolódik. Demokratikus döntéshozatalai mechanizmusokat kell alkalmazniuk. Formálisan legalább kétéves regisztrációra van szükségük. Elsődleges finanszírozási forrásukat a nemzeti vállalatok, egyes tagok vagy más nem kormányzati szervezetek adják.

Kétféle megbízás (akkreditáció) ismert:

- a) *Ideiglenes megbízás*: konferenciára szóló akkreditáció, amelyet egy vagy két konferencia keretében NGO-k részére nyújtanak, ahol az akkreditáció a konferencia végén fejeződik.
- b) *Konzultatív státusz*: folyamatos akkreditáció, amely rendszeres ENSZ-jelenléthez való jogot garantál. A civil szervezetek az ilyen típusú akkreditációt a Gazdasági és Szociális Tanáccsal, az ENSZ szerveivel, alapjaival, programjaival vagy az autonómiával rendelkező szakosodott ügynökségeivel való együttműködéshez kérhetik (WILLETS, 2011).

A tanácsadói státusz három kategóriára osztható:

- a) Általános konzultatív státusz adható a Gazdasági és Szociális Tanács hatáskörében tevékenykedő elismert NGO-knak, amelyek minden találkozáson jogosultak részt venni és egyeztetni a képviselőkkel az időszakos adatokról. Az NGO-nak négy évente be kell nyújtania az ENSZ munkájához és célkitűzéseire való hozzájárulásukat.
- b) Különleges konzultatív státusz a Gazdasági és Szociális Tanács egyes munkáiban való részvétellel.
- c) Alkalmi szakértői tevékenység. Részt vehetnek a közgyűlésen, de nem élvezhetik az általános és különleges konzultatív státusz kiváltságait.

WADLOW (2012) szerint ezek a kapcsolatok nagyban különböznek az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének (FAO) tevékenységétől. Amelyek szorosan együttműködnek a nem kormányzati szervezetekkel. Munkájuk szerves részét képezi, hogy számos más szereplővel, mint például a Nemzetközi Valutaalappal dolgoznak együtt, melynek nincs hivatalos keretrendszere a nem kormányzati szervezetekkel való együttműködéshez. Ezenkívül az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) nemrégiben létrehozott egy – erre a célra szakosított – civil társadalmi bizottságot, míg a Világbank és a nem kormányzati szervezetek közötti partnerség átfogónak tekinthető.

Ross kiemeli ezt, hogy az ENSZ Közszolgálati Információs Osztálya (Department of Public Information, DPI) hivatalos kapcsolatot tart fenn azokkal az NGO-kkal, amelyek hozzáféréssel rendelkeznek az ENSZ munkájához, hivatalos dokumentumaihoz, illetve helyiségeihez. A DPI biztosítja a szervezetek számára a kiterjedt, előre programozott információkhoz való hozzáférést, beleértve a havi esemény naptárat, az ENSZ levelezési és média anyagait és a heti hírlevelét.

3.5.2. Az NGO-k összehasonlítása a kormányközi szervezetekkel

Az NGO-k erősségei a kormányközi szervezetekkel szemben

Az NGO-k kiemelt szerepet töltenek be, bár nem kizárólagos szereplők a mai világban folyó szenvedés enyhítésében. Emellett Küldetések közé tartozik a fenntartható fejlődés elérése, valamint a kormányok és egész társadalmak kudarcainak kezelése. Az NGO-k legfontosabb erősségei közé tartozik a tudás, a hálózatépítési képességek, a kreativitás, az elkötelezettség, valamint a háború utáni időszakban végzett sokéves munka és a tapasztalat.

Ez utóbbit annak köszönhetően szerezte meg, hogy szorosan együttműködött a helyi közösségekkel az adott régióban töltött tartós és ismétlődő tartózkodás alatt.

Az NGO-k tevékenységeiben részt vevő helyi lakosság szoros együttműködésének, valamint a működési módnak köszönhetően rendszerint függetlenné válnak a külső támogatásoktól.

A nemzetközi nem kormányzati szervezetek az önkormányzati szervezetek képességeinek és az együttműködés hatékonyságának növelésére törekedtek. Így a megfelelő irányítás és képzés révén a helyi nem kormányzati szervezetek jelentősen hozzájárulhatnak a demokratikus kormányzás hatékonyságának javításához a fokozott polgári részvételnek köszönhetően.

Könnyedén megszólíthatják a fiatalokat, a nőket és a fogyatékkal élőket, mivel ismerik az őshonos kultúrát és nyelveket. A katolikus segélyszolgálatok például, amelyek a helyi nem kormányzati szervezetek irányításával valósítanak meg projekteket, macedón munkatársakat vettek fel képzés és technikai segítségnyújtás céljából a különböző szerbiai és koszovói központok számára.

Az NGO-k további erőssége a semlegesség. A konfliktus utáni szakaszban a legtöbb erőszak forrása az igazságtalanság, a nyelvi, etnikai, vallási, faji stb. megkülönböztetés, vagy az állampolgárok képviselőtlenség hiánya. Tehát ebben a szakaszban szükség van az olyan NGO-kra, mint az Orvosok Határok Nélkül és a Nemzetközi Vöröskereszt, amelyek elfogultság nélkül végzik a munkájukat a küldetési helyszíneken.

MYERS (2017) a következő álláspontot fejt ki: a nem kormányzati szervezetek lehetővé teszik a társadalmak számára, hogy alulról felfelé építkező megközelítést alkalmazzanak a nevelésben és az egyének ösztönzésében, valamint, hogy biztosítsák az egyének függetlenségét. A nem kormányzati szervezetek egyik fő erőssége az emberekkel való együttműködés az alulról építkező szinten. Ebből adódóan a nem kormányzati szervezetek általában bíznak az emberekben, és megszokták azokat a hagyományokat, értékeket és kultúrákat, amelyeket az ottani emberek képviselnek. Ez lehetővé teszi számukra, hogy könnyebben megértsék az emberek szükségleteit, a problémák kiváltó okait, és elérjék a kívánt célokat. Így működik a Fiatal Nők Keresztény Szövetsége (Young Women's Christian Association, YWCA), és a Nemzetközi Vöröskereszt víziója, amely a helyi lakosságtól függ, és munkatársainak túlnyomó része helybéli.

Az NGO-k nem küzdenek olyan a bürokratikus problémákkal, mint sok más nemzetközi szervezet. Ez részben azzal indokolható, hogy amikor lehetőséget és felhatalmazást kapnak arra, hogy otthonaik közelében dolgozhassanak, képesek gyors döntéseket hozni és időben cselekedni. Az NGO-k folyamatosan törekednek arra, hogy pártatlanul működjenek együtt nemzeti, és nemzetközi partnerekkel, hogy több emberhez jussanak el, és kölcsönösen tájékoztassák egymást az aktuális és valós eseményekről.

A fentiekre utalva példaként említhetem a Keresztény Református Világ Segélyek Bizottságát (Christian Reformed World Relief Committee, CRWRC) és az 1999-ben Koszovóban végzett munkáját, amikor a Koszovói Rehabilitációs Szövetséggel (Alliance for Rehabilitation in Kosovo, ARK) (hat szakosodott ügynökség, köztük a nemzetközi szolgáltatások) kialakított partnerség révén kulcsszerepet játszott a Koszovónak szánt nemzetközi segítségnyújtásban. Más NGO-val (mint például a RUTH Institute, vagy a KOSOVOARS) is együtt dolgozott, amelyek során az egészségüggyel, az élelmiszerbiztonsággal, a mezőgazdasággal, a jövedelemtermeléssel, az oktatással, a nőket érintő kérdésekkel, az intézményi fejlődéssel és a részvétellel kapcsolatos problémákkal foglalkozott (IBID, 2017).

Meg kell jegyezni, hogy az NGO-k többsége nem nyújt védelmet a munkatársainak oly módon, ahogyan azt az ENSZ teszi saját munkatársai érdekében. Mivel az NGO-k alkalmazottjai általában egy nemes ügyért dolgoznak, sokszor önkéntes alapon, így rendkívül elhivatottak és motiváltak, ugyanakkor veszélyes körülmények között kockáztatják életüket. Ott és akkor próbálják biztosítani a szükséges segítséget, ahol és amikor a helyzet reménytelennek tűnik.

Nagy mértékben képesek mozgósítani a közösségeket a médiával, az ifjúsági, a női és egyéb mozgalmakkal való szoros kapcsolatuk révén. Képesek felhívni a figyelmet és rámutatni a konfliktus sajátos okaira, illetve befolyásolni mind a résztvevőket, mind a belföldi és nemzetközi közvéleményt, és gyakran a békefenntartó erők bevetését is elősegítik.

Az NGO-k állandó jelleggel igyekeznek biztosítani a fenntarthatóságukat. Tagjaik és támogatóik gyakran a saját pénzügyi forrásaikat használják fel a szervezetek tovább működtetése érdekében. Szerény költségvetésük miatt nagyrészt önkéntesekre támaszkodnak, akik elkötelezettek a szervezet, illetve az ügy iránt. Ez komoly erőforrást jelent az NGO számára. Ez az alapja az olyan kimagasló eredmények elérésének, amely csak hosszú távon érzékelhetőek.

Az ENSZ-szel összehasonlítva az NGO-k szabadon fejezhetik ki véleményüket és szabadon hozzák meg döntéseiket, melyek a gyakran kormányokat is érintenek. A kormányok saját érdekeik elérésére törekednek, és ez sok esetben akadályozza a döntések végrehajtását, vagy időben történő végrehajtását (DRESS, 2005).

A leghatékonyabb és eredményesebb újjáépítési tevékenységek, amelyekben az NGO-k részt vesznek a háború sújtotta társadalmakban, a következők voltak:

- Képzések szervezése a helyi NGO-k munkatársai részére.
- Taposóakna felszámolási műveletek végrehajtása.
- A közszolgáltatások biztosítása: vízellátás, szennyvízelvezetés, alternatív energia és kommunikációs hálózatok.
- Menedékhelyek rehabilitációja vagy építése.
- A mezőgazdasági szektor rehabilitációjának ösztönzése az élelmiszerbiztonság megvalósítása érdekében.
- Az egészségügyi központok támogatása és mobil klinikák telepítése.
- A kombattánsok lefegyverzése és a kézfegyverek begyűjtése.
- A menekültek és az országon belül lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek át- vagy visszatelepítése.
- A megbékélés előmozdítására irányuló egyéb modellek kidolgozása.

Példaként említhető, hogy a koszovói konfliktus kezdetén az Oxfam International egy olyan csapatot is felállított Észak-Macedónia Albánia és Dél-Koszovó területén, amely nagy tapasztalattal rendelkező víz- és szennyvízelvezetési szakértőkből állt. A Világélelmelési Program (World Food Programme WFP) (1999) ugyanezzel a programmal párhuzamban hatalmas mennyiségű élelmiszert osztott szét.

Az NGO-k és a civil társadalom szereplői sikeresen kezelték az ENSZ kiemelt fontosságú területeit, és aktív szerepet játszottak abban, hogy nemzetközi szinten is felhívják a figyelmet olyan kérdésekre, mint a szegénység visszaszorítása és az emberi jogok védelme. Igyekeztek rávenni a kormányokat, hogy más aggályos kérdésekkel is komolyabban foglalkozzanak.

Ebben az összefüggésben a nem kormányzati szervezetek és a civil társadalom szereplői jobban megértették a lakosságot, és képesek voltak a lakosság érdekeit szem előtt tartó politikákat kialakítani, ösztönözve egyben a nemzetközi erőfeszítéseket a globális problémák hatékonyabb kezelésére. Méltóan vívták ki helyüket az államok közegeiben olyan kollektív hatalmat megtestesítve, amely képes befolyásolni a napirenden lévő globális és regionális kérdéseket. Ez a befolyás gyakran formálja át a közvéleményt és a politikai döntéseket, de azok meghatározásában is folyamatos szerepet játszik (IBID, 2005).

Az NGO-k gyengeségei a kormányközi szervezetekkel szemben

„Úgy gondolom, az ENSZ nagyon is tisztában van azzal, hogy a globális program és a civil társadalommal való partnerség megfelelő kezelése nem egy lehetőség, hanem egy szükségszerűség”

– Kofi Annan (ANNAN, 2004)

Azt látom, hogy a nem kormányzati szervezetek részvételének számos pozitív aspektusa van az újjáépítésében, ugyanakkor ennek a részvételének negatív elemei is lehetnek. Problémák merülhetnek fel az ENSZ és a kormányok többoldalú tevékenységeiben való részvételt illetően. Két szereplő követése még könnyű, de az új világrendben a legtöbb szereplő már a nemzetközi szinten mozog, ad-hoc jellegű kapcsolatban. A kormányoknak önmagukban vagy szövetségekben kell együttműködniük egymással és minden más szereplővel az aktuális kérdések megoldása érdekében.

Ahogy a donoroknak és az ENSZ is fel kell ismerniük gyengeségeiket, úgy az NGO-k is számos előnytelen pozícióban állnak. Azonban előbbi kettőt emiatt sokkal több bírálat éri.

Meg kell jegyezni azt is, hogy az ENSZ dolgozói állományát ugyanolyan szakemberek és döntéshozók alkotják, mint az NGO-kat, és nem mentesülnek az emberi hibától. Hatékonyságuk és alkalmasságuk változó.

Meg kell határozni emellett az NGO-k erősségeit, és meg kell keresni a működési formák javításának új módjait, a köztük lévő interakciók és a problémák, gyengeségek és erősségek azonosítása révén (BOHÉMÉRA et al., 2011).

Fontosnak találtam a háború utáni újjáépítés kulcskérdéseinek azonosítását az érintett felek közötti koordinációra és együttműködésre összpontosítva. E cél elérése komolyabb aggályt jelent az NGO-knak, mint bármely más, ezen a területen tevékenykedő szervezetnek. A nem kormányzati szervezetek tevékenységeinek végrehajtása szükségszerűen előírja az ENSZ szervezeteivel való koordinációt a fenntartható fejlődés biztosítása és az ütközések elkerülése érdekében. Ennek a folyamatnak „egyetlen integrált stratégiába kell bekerülnie, amely képes átalakítani az analitikus megközelítést a válság összes alapjául szolgáló okok bemutatásából kiindulva”. A konfliktus utáni újjáépítési tevékenységekben részt vevő feleknek közös elképzelést kell kialakítaniuk „a végleges státusz” és a célok megosztását illetően.

3.5.3. A nemzetközi kormányzati és nem kormányzati szervezetek stratégiájának kiépítése jogi szempontból

A nemzetközi nem kormányzati szervezetek újjáépítésében betöltött egyre növekvő szerepe nemcsak az egyén és a csoportok szükségleteire adott válaszokat tükrözi, hanem a nemzetközi kapcsolatok tanulmányozásában is átalakulást eredményezett. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a nemzetközi szervezeteket érdemeit egyre szélesebb körben, különösen az ENSZ-szervezetek és a nemzetközi pénzügyi intézmények is elismerik.

Ez mind a nemzetközi közösség dinamikájának, szervezésének és fejlesztésének, vagy egy adott nemzetközi közösség magjának, hajtó erejének köszönhető.

Az ENSZ Alapokmánya elismeri e szervezetek nemzetközi szinten betöltött szerepét a Charta 71. cikkében foglaltak szerint: „a Gazdasági és Szociális Tanács (United Nations Economic and Social Council, ECOSOC) megfelelő intézkedéseket fogantatosít a hatáskörébe tartozó belső ügyekkel foglalkozó nem kormányzati testületekkel való konzultációra”. Az ilyen intézkedéseket a Tanács az általa megfelelőnek tartott nemzetközi testületekkel folytathatja, az ENSZ tagállamival folytatott konzultációt követően. A szakosodott ügynökségek hasonló szövegeket fogadtak el, amelyek a gyakorlatban azt jelentette, hogy egyes nemzetközi nem kormányzati szervezetekkel tanácskozó tagként működtek együtt.

Ezek alapján, részt vehetnek és véleményt mondhatnak az újjáépítéssel foglalkozó kormányközi szervezetek ülésein, a következő elvek szerint:

- Tevékenységei alapvetően összhangban vannak a kormányközi szervezetek tevékenységével és célkitűzéseivel.
- Részleges előnyhöz juttatja az újjáépítésben részt vevő kormányközi szervezeteket.
- A kormányközi szervezetek szükség esetén konzultálhatnak velük, mert közel vannak a munkaterületekhez.

A konzultatív státuszú nem kormányzati szervezetek száma meghaladja az 500-at, köztük 240 az újjáépítés területén működik. Ez megmutatja, hogy egy – különböző országokból származó egyénekből álló csoport –, mekkora hatást tud gyakorolni a nemzetközi döntésekre.

A jelenség fontosságát jelzi, hogy az ECOSOC megpróbálta szabályozni e státusz megadásának módját, hangsúlyozva a kizáró okokat:

- Összeférhetetlenség: Amennyiben megállapítást nyer, hogy az újjáépítés területén tanácsadói tagként az együttműködő szervezet egy bizonyos államnak van alárendelve, és az pénzügyi támogatásban részesül.
- Azok a szervezetek, amelyek túlmutatnak tanácsadói szerepükön annak érdekében, hogy támadják az államokat olyan elvek mentén, amelyek nem felelnek meg az ENSZ elveinek. Vagy ha az ENSZ fejlesztési elveivel ellentétes cselekményeket hajt végre.

Hangsúlyozni szeretném, amit DRESS (2005) fogalmazott, hogy a háború utáni és az újjáépítési szakaszban a nem kormányzati szervezetek tanácsadó tagokként nem élvezhetnek olyan védelmet vagy garanciákat, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy feladatukat szabadon végezzék. Ez megerősíti, hogy a nemzetállamok továbbra is fenntartják maguknak a jogot, hogy teljes mértékben felügyeljék az ilyen szervezetek tevékenységeinek létrehozását és kialakítását, illetve az újjáépítési folyamatokat is.

ABRAHAM (2010) szerint regionális szinten 1991-ben az Európai Unió elismerte a fejlesztés és az újjáépítés területén tevékenykedő nem kormányzati szervezetek jogi személyiségét, ami hozzájárult az Európában betöltött szerepük megerősítéséhez.

Számos szakértő úgy véli, hogy a magánszektor növekvő szerepe (az állam minden területén) igazi kihívást jelent az ország számára, mivel közvetve befolyásolhatja a kormányokat a stratégiai és politikák alakításában, nemzetközi viszonylatban pedig a béketeremtést és a törekeny államok újjáépítését is.

A nemzetközi nem kormányzati szervezetek és a kormányközi szervezetek munkája és dinamikája olyan fő tengelyeken keresztül nyilvánulnak meg, amelyek a következőképpen foglalhatók össze:

- A nemzetközi szolidaritás jelenségének fejlesztése a tudományos és kulturális területeken a törékeny államok körében.
- Speciális ideológiák kialakítása a közös fejlesztési politikákon keresztül.
- Az emberi jogok, a nemzetközi humanitárius jog, az engedélyezett fegyverek stb. etikai normáinak megteremtése a háború utáni állam átmeneti időszakában.

A fentiekre tekintve azt lehet mondani, hogy ezek a nemzetközi nem kormányzati szervezetek hozzájárulnak az újjáépítési stratégiák meghatározásához és kidolgozásához, valamint a nemzetközi békéhez kapcsolódó kezdeményezésekhez. Mindez a tagállamokban és a nemzetközi fórumokon működő kirendeltségeken keresztül történik. Felhívják a figyelmet a nemzetközi újjáépítéssel kapcsolatos legfontosabb kérdésekre és ügyekre, beleértve a kormányközi szervezetek hiányosságainak feltárását, és a háború utáni országokban a gazdasági, társadalmi és környezeti kihívásokat.

Az alábbiakban néhány példa a nemzetközi nem kormányzati szervezeteknek a kormányközi szervezetekkel való partnerség keretében végzett munkájából az újjáépítés területén:

- A humanitárius területen tevékenykedő szervezetek: az 1893-ban létrehozott Nemzetközi Vöröskereszt Szervezet, amelynek mandátumát az 1864-1949 közötti genfi egyezmények, valamint az 1977. és 2005. évi kiegészítő jegyzőkönyvek rögzítik, és az ehhez kapcsolódó szervezett nemzetközi munkája jellemez. Együttműködik a regionális szervezetekkel, mint például a Vörös Félhold Mozgalom, a humanitárius segítségnyújtás területén kiemelkedő szerepet játszó Orvosok Határok Nélkül (Médecins sans Frontières), illetve a Világ Orvosai (Doctors of the World) szervezettel. Mindezek a szervezetek konfliktushelyzetben és konfliktus utáni környezetben működnek, annak érdekében, hogy segítséget és elsősegélyt nyújtsanak a sebesültek, fogyatékosok, háború miatt korlátozottak és sebezhető gyermek- és női csoportok számára (MAIESE, 2012).
- Az emberi jogok tiszteletben tartása érdekében kiemelik az Amnesty International szerepét, amely több mint egymillió tagból áll több mint 150 országból. Arra törekszik, hogy biztosítsa az egyén alapvető jogainak tiszteletben tartását a háború környezetében, valamint a nemzetközi egyezmények alkalmazását a háború utáni időszak új alkotmányainak kidolgozásában.
- A nukleáris fegyverkezési verseny elleni küzdelem érdekében számos szervezet jött létre, amely olyan tudósokat foglal magában, akik a háborús környezetben a fegyverzetellenőrzési politikák fejlesztésére, valamint az államok fegyverkezésének csökkentésére törekedtek és szabályozására az átmeneti időszakban.

A nemzetközi nem kormányzati szervezetek, a felkészültségük és létszámuk növekedése miatt a nemzetközi kommunikáció eszközeként szolgálnak az újjáépítési stratégiákban. Képviselek és kifejezik a nemzetközi közvéleményt. Jelentős szerepet játszanak a kormányzati szervezetek státuszában és azok hatásában, a kormányközi szervezetek külpolitikájának kialakításában, s végül közvetlenül és közvetve az állami politikákban is.

A fentiekből az alábbiak szerint lehet definiálni az eredményes együttműködést: Magas szintű jólét elérése az egyén számára, miközben támogatja az újjáépítés előrehaladását és fejlődését. Az újjáépítés problémáinak megoldása, valamint a béke és annak további fejlesztése terén a hatékonyabb együttműködés és partnerség előmozdítása (STEFFEK, 2013).

3.5.4. A kormányközi és nem kormányzati szervezetek munkájának összehasonlítása a segélyek elosztása területén

AALL et al. (2002) szerint a nemzetközi szervezetek a nemzetközi segítségnyújtás területén tevékenykednek, tevékenységük a társadalomban túlmutat a várakozásokon. Ennek bizonyítéka az NGO-k által végzett egyes tevékenységekről szolgáltatott adatok tartalma, mint például a különböző kifizetések. Számos háborús övezetben az adott országon belül működő katonai csoportok engedélyezik a humanitárius segítségnyújtást.

Ezek a közvetlen kifizetések számos kritikát kaptak, mert a hadseregek és a konfliktusok támogatásának tekintették. Mint sok más esetben, ezek a kritikák nem csak kormányzati szervezetek munkájára vonatkoznak, hanem bizonyos esetekben az ENSZ ügynökségeinek munkájára is.

Ezen kívül, a szervezeteken keresztül az országokba küldött segélyeket néha ellopják, vagy téves helyekre kerülnek. Így nem ismeretes tehát, hogy ezeket a segélyeket a civilek vagy a hadseregek használják-e fel, mivel nincsen együttműködés a nem kormányzati szervezetek és a kormányok között.

Ami a segélyek elosztására gyakorolt hatást illeti REINHARDT (2016) azt írja: a nem kormányzati szervezetek bizonyos esetekben fokozhatják a feszültségeket egy országon belül. Ez például a foglalkoztatás esetében fordulhat elő, mivel a szervezetek néha olyan csoportokat alkalmaznak (még ha a diszkrimináció következtében hátrányos helyzetű kisebbségekről van is szó), amely súlyosbítja a csoportok közötti feszültséget. Még nagyobb feszültséget okozhat, ha a segélyeket a jobb körülmények között élő csoportnak nyújtják, a rosszabb körülmények között élők rovására (pozitív diszkrimináció), noha mindez nem szándékosan történik.

A nem kormányzati szervezetek a médián keresztül is gyakorolhatnak negatív hatást a háború sújtotta országok helyzetének alakulására, különösen a háborús borzalmakról készült képek felhasználásával és a lélektani hatások felerősítésével, melynek célja, hogy pénzhez jussanak tevékenységeik finanszírozásához.

Az előző részek figyelembe véve, összességében elmondhatom azt, hogy számos NGO lehet jelen egy adott, kisebb területen belül, ami lehetővé teszi számukra, hogy hatékonyabban működjenek, bürokratikus korlátok nélkül növeljék hatékonyságukat. Ily módon sok ajtó nyílik meg előttük, ugyanakkor a nem kormányzati szervezetek esetében a gyakori diszperzió nagy veszélyt jelent számukra.

Másrészt, a kormányok számára nagyon nehéz egyoldalú stratégiákat kidolgozni a konfliktus utáni szakaszok alatt és nehezen találják meg a kormányzási módokat. Ez a felelősség a nem kormányzati szervezetek egyik fő feladata. Következésképpen, a finanszírozás általában olyan nemzetközi szervezetekre terjed ki, mint az ENSZ és annak intézményei, vagy egyéb szakosodott és hiteles szervezetek.

A különböző országokban működő ENSZ ügynökségek helyi és nemzetközi nem kormányzati szervezetekkel dolgoznak. A helyi nem kormányzati szervezetek közép- és hosszútávú projekteken tevékenykednek. Mivel azonban nincs elegendő tapasztalatuk, képzésre van szükségük. Emellett, a helyi civil szervezetek nagymértékben támaszkodnak a gyakran finanszírozott területeken szerzett tapasztalataikra. Ez a jelenség a nemzetközi nem kormányzati szervezetekben is fellelhető. A különbség itt az, hogy a nemzetközi nem kormányzati szervezetek több tapasztalattal rendelkeznek ezen a területen és nagyobb hatékonysággal végzik a munkájukat. A nemzetközi nem kormányzati szervezetek egy másik negatív aspektusa abban áll, hogy egy részük kereskedelmi tevékenységeket folytat, ezért a magánszektorba sorolható.

Mind ezek miatt, az alábbi két tényező torzítja a nem kormányzati szervezetek képét:

- A nem kormányzati szervezetek gyakran regionális környezetben tevékenykednek, az ENSZ-ügynökségek azonban nehezen találják meg a megfelelő partnert, amellyel ilyen széles területeken dolgozhatnak. Bár ez a probléma nem minden esetben van jelen, eredményekben a nem kormányzati szervezetek gyengeségnek kell tekinteni, amely miatt nehézségekbe ütközik a projektjeik finanszírozási hátterének megteremtése (ŁAPISKA, 2017).
- Az NGO-k gyakran vállalnak projekteket egy adott név alatt, miközben más, a projekthez nem kapcsolódó tevékenységeket végeznek. Lehetséges, hogy némelyikük csak a személyes haszonra törekszik. Az ilyen jellegű nem kormányzati szervezeteket általában egy vagy két személy hozza létre, akik az okmányok elkészítésekor a civil szervezet kifejezést használják. Teljesítményük gyenge és általában nem hosszútávú, ennek oka abban rejlik, hogy a legtöbbjüknek nincsenek olyan alkalmazottaik, akik felelősséggel tartoznak a munkájukért (BRINKERHOFF, 2005). Ezeknek a mikroszervezeteknek a lényege tehát megkérdőjelezhető. Ugyanakkor, vannak olyan nem kormányzati szervezetek, amelyek – még ha magánjellegűek is – az emberek képzésére törekednek. Ezek általában a fiatalokra összpontosítanak, szakképzéseket nyújtva különféle műszaki és gazdasági területeken, ösztönözve őket arra, hogy saját vállalkozást hozzanak létre.

Meg kell említenem az időt, mint negatív tényezőt, amely befolyásolja a nem kormányzati szervezetek által elvállalt projektek végrehajtását. Amennyiben a munkát nem sikerül befejezni, a szervezetek éles bírálatot kapnak. Ez a kritika azonban egy olyan általánosítás a vállalatok részéről, amelyet meg kell kérdő jeleznünk, ha valóban értékelnünk akarjuk az NGO-k működését.

Az NGO-k ritkán panaszkodnak a problémás erőforrás-ellátás miatt. Azonban, ha munkájuk során a projektkoordinátorok és/vagy a szerződött felek saját érdekeiket képviselik, a donorok megvonhatják a forrásokat, és az NGO munkája leáll, függetlenül attól, hogy a hibát nem ők, hanem egy alvállalkozó okozta.

A fentiekből azt a következtetést vonhatom le, hogy a nemzetközi nem kormányzati szervezetek különböző hatásköre és a szakterületek egyre bővülő köre kiemelkedővé vált a nemzetközi politikában az újjáépítés területén. Ehhez az is hozzájárult, hogy a kormányzati szervek és ügynökségek, illetve a kormányközi szervezetek nagy hajlandóságot mutatnak az együttműködésre, és partnerként ismerik el őket.

STEFFEK (2013) úgy véli, hogy a kormányközi és nem kormányzati szervezetek közötti együttműködés növekszik. Ugyanakkor a nem kormányzati szervezetek nemzetközi politikai döntéshozatalban betöltött szerepe eltérő, sőt ellentmondásos. Munkájuk alapvető részben az, hogy legitimálja tevékenységüket a kormányközi szervezetek e területen való legitimitásával szemben.

A legtöbb háború sújtotta kormány instabil és nincs szoros kapcsolata az adományozókkal és a nem kormányzati szervezetekkel. Ez gyakran vezet a feszültségekhez az NGO-k között, ahol a kormányok fenyegetést látnak ezekben a szervezetekben. Ennek következtében ellenséges álláspontot képviselhetnek e szervezetekkel szemben, és ez akadályozza a felek közötti együttműködést.

A kormányok úgy vélik, hogy a nonprofit szervezetek és a civil társadalom szereplőinek igényei irreálisak és ésszerűtlenek. Ha az ENSZ az irányvonalában azokat alkalmazná, akkor az eredmények alapvető változásokat idézhetnek elő az ENSZ Alapokmányában.

A nonprofit szervezetek növekvő száma és sokfélesége aggodalomra ad okot a tagállamokon és a kormányokon belül. Sokan kifejezték felháborodásukat és aggodalmukat a civil szervezetek növekvő száma miatt. A civil szervezetek legfontosabb kritikájának egyik szempontja az, hogy nem képviselnek egységes szemléletet. A kormányok úgy vélik, elegendő lenne néhány ilyen szervezet, ha mindegyik különböző területtel foglalkozna. A civil szervezetek az emberek nevében szólalnak fel, sőt, felvetik a figyelmen kívül hagyott és elhanyagolt kérdéseket. Nyomon követik a kormányok tevékenységét és nyomást gyakorolnak rájuk az emberek érdekeinek és jogainak tiszteletben tartása érdekében (DRESS, 2005). Elítélik a gyermekek foglalkoztatását, az emberkereskedelmet, a nők és férfiak közötti egyenlőtlenséget és számos egyéb igazságtalanságot. Végezetül egy táblázatban vázolom fel a civil és a kormányzati szervezetek közötti együttműködést az újjáépítési folyamatokban:

4. táblázat: A civil és a kormányzati szervezetek közötti együttműködés az újjáépítési folyamatokban

	Nem kormányzati szervezetek	Kormányzati szervezet
Kulturális szempontból	<ul style="list-style-type: none"> – Nem erőszakos – Hosszútávú – Magas kultúrát biztosít – Átláthatóság 	<ul style="list-style-type: none"> – Az erőszakos cselekedetek kezelése rövid időtartamban – Néhány kulturális alap biztosítása – Korlátozott átláthatóság
Szervezeti szempontból	<ul style="list-style-type: none"> – Decentralizált. – Részleges és szubjektív – Vízszintes (vízszintes tágulás) – Széleskörű elszámoltathatóság 	<ul style="list-style-type: none"> – Központi irányítású – Általános – A finanszírozáson alapuló függőleges hierarchia – Szűk elszámoltathatóság
Működtetési szempontból	<ul style="list-style-type: none"> – Igazi barátságot ápol a vezetéssel – Korporatív – Az üzleti megállapodás nem egyértelmű 	<ul style="list-style-type: none"> – Egységes ügykezelés – Egy adott területre irányul – Világos részvételi szabályok.
Normatív szempontból	<ul style="list-style-type: none"> – Semleges – Elfogulatlan – Független 	<ul style="list-style-type: none"> – Politikai legitimáción alapul – Elfogult egy adott (adományozó) felé. – Egyes hatóságok megbízásából dolgozik

Forrás: BENNER et al. (2011) tanulmány alapján saját szerkesztés, 2019.

3.6.A Szíriai újjáépítés kihívásai a nemzetközi és regionális szervezetek szemszögéből (esettanulmány)

A Közel-Keleti térség (a nyugati szemlélet szerint) olyan terület, amely évszázadokon át tartó átalakulásról és megosztottságról tanúskodik. Korábban a gyarmati időkben tapasztalták ezt, ma pedig a regionális és a nemzetközi hatalmi erők közötti stratégiai konfliktusok formájában él.

Ezt a tendenciát a jelenleg időszakban tapasztalt események mutatják meg a régióban, azaz az arab mozgalmak. Az úgynevezett „Arab tavasz”-ban a hatalmi egyensúlyjelentős változását láthatjuk. Új regionális erők jöttek létre, így Irán és Törökország, amelyek különösen a vezető vallási és gazdasági szerepért versengenek a régióban. A szuperhatalmak, mint az Egyesült Államok és Oroszország célja, hogy a térségben megerősítsék katonai bázisaikat a stratégiai érdekeik támogatása céljából.

Az arab világban 2010 végén és 2011 elején jelent meg erőteljesen a népi tiltakozások és mozgalmak hulláma, amely elutasította a status quo-t, változásra törekedve. Céljaik közé tartozott, hogy megszüntessék az egyéni és kollektív jogokat elvető zsarnoki rendszereket, hogy az emberi jogokat támogató demokratikus rendszerek felé vezető utak megnyitását szorgalmazzák.

Az egyik ilyen helyzetben lévő ország Szíria, ahol 2011 márciusában békés tiltakozások indultak olyan társadalmi, gazdasági, és politikai indíttatásokkal, amelyek elsősorban az életszínvonal javítására, a szólásszabadságra és egy demokratikus rendszer felállítására összpontosítottak. A helyzet később tettelegességes ellentétek kialakulásához vezetett, amelyek során a kormányt támogató erők a fegyveres erőszak többféle formáját használták fel a tiltakozások elfojtására. Ez megnyitotta az utat a szélsőségesek és a militánsok számára, hogy kihasználják a status quo-t és vizályt szítsanak az emberek között.

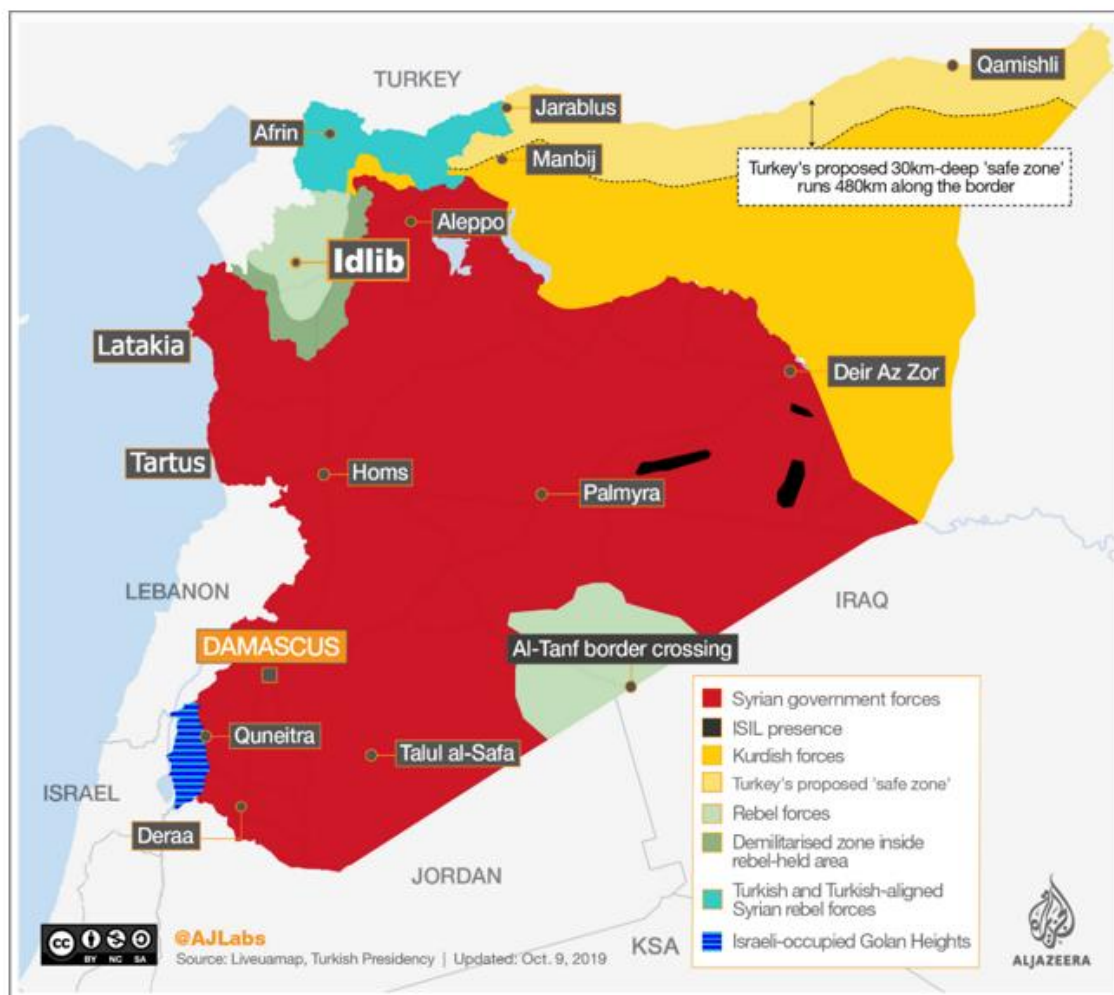
2011 márciusa óta Szíriában egy olyan konfliktushelyzet alakult ki, amely a lakosság több mint felét kényszerítette arra, hogy elhagyja otthonát, elmeneküljön más városokba és más országokba. A kilencedik évében járó konfliktus azt eredményezte, az UNHCR THE UN REFUGES AGENCY (2018) adatai szerint, hogy 2018. márciusáig 6.6 millió embernek kellett elmenekülnie más országokba, 6.2 millió ember pedig Szírián belül menekült el más településekre. Az országban több mint 13 millió embernek, köztük 6 millió gyermeknek van szüksége humanitárius segítségre.

2020 nyarán a szíriai háború még mindig nem ért véget, egyes területeken továbbra is harci műveletek folynak. A belföldi szemben álló felek közt nem született békemegállapodás, de nincs megállapodás a szíriai konfliktusban részt vevő regionális és nemzetközi hatalmak között sem. Így nagyon nehéz semleges és meggyőző adatokat és statisztikákat kapni Szíria gazdasági és humanitárius helyzetéről. Ezért a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap jelentéseire 2017-ig (ennél frissebb adat nem elérhető), valamint a Nemzetközi Vöröskereszt és az ENSZ elemzéseire támaszkodtam.

Természetesen nem beszélhetünk Szíria újjáépítéséről anélkül, hogy meg ne említenénk az ENSZ-kezdeményezést, amelyet az ENSZ Nyugat-Ázsia Gazdasági és Szociális Bizottsága (Economic and Social Commission for West Asia, ESCWA) 2012-ben indított el először, „Nemzeti Menetrend Szíria Jövőjéért” címmel. A kezdeményezés magában foglalja a konfliktus utáni szíriai politika alternatívának stratégiai keretét. Az EU is úgy látja, hogy az újjáépítés a szíriai jövőkép egyik fő eszköze. Már most is azzal foglalkozik, hogy mi volna a leghatékonyabb részvételi mód annak érdekében, hogy az európai vállalatok a befektetés jelentős hányadából részesüljenek. Számos európai ország külön műhelyt alakított ki annak tanulmányozására, hogy hogyan részesülhetnek a vállalatai az újjáépítési folyamatokból.

Meg kell azonban jegyezni, hogy az EU tagállamainak egymást átfedő érdekei támogatják Szíria újjáépítését. Egyrészt korlátozzák a menekültek befogadását, illetve támogatják azok visszajutását saját országukba, mert a szíriai menekültek biztonságos visszatérése az EU egyik fő célkitűzése a konfliktus utáni újjáépítésben. Másrészt a terrorfenyegetés miatt nő a félelem attól, hogy a szíriai konfliktus tovább gyűrűzik, és áterjed más térségekre.

Fontos megemlíteni, hogy Szíriában minden eddiginél bonyolultabb hatásviszonyok és geopolitikai tényezők állnak fenn. A mozgó frontvonalak mögött a lakosság és a fegyveresek sokszor összemosódnak. Az elnyújtott háborúban új szereplők emelkednek fel és köszönnek le, miközben az érdekek változásával a szövetségek és a szembenállások is változnak. Ezeket a szereplőket és a fennhatóságuk alá tartozó területeket igyekszem szemléltetni az Aljazeera legfrissebb térképével, mielőtt tovább haladok a következő fejezetekhez:

■ Kormányerők és orosz, iráni jelenlét	■ Iszlám Állam maradványok	■ Felkelők és török jelenlét
■ Kurdok és amerikai jelenlét	■ Moderált felkelők és szélsőséges csoportok	

8. ábra: Szíria felosztása a szemben álló felek közt

Forrás: Aljazeera.net (2019)

A szíriai esettanulmányon keresztül bemutatom a nemzetközi kormányzati és nem kormányzati, illetve a nemzetközi és a regionális szervezetek tevékenységének körülményeit.

3.6.1. Nemzetközi kormányközi szervezetek

Az ENSZ kihívásai

Számos regionális és nemzetközi hatalom sorakozott fel egy olyan békés rendezés elérése érdekében, amely a szír államot pluralista demokratikus rendszerré változtatná. A válság kezdete óta az ENSZ figyelemre méltó szerepet játszott a szíriai válság átfogó rendezésére irányuló erőfeszítései, valamint egyes regionális szervezetekkel, különösen az Arab Államok Ligájával való koordináció révén. A két fél megállapodott abban, hogy ENSZ-megbízottakat küld Szíriába az átfogó tárgyalások közös alapjának megtalálása érdekében.

A válság 2011. márciusi kitörése óta négy nemzetközi megbízott váltotta egymást Szíriában, nevezetesen: (2012. február - 2012. augusztus) Kofi Annan, (2012. augusztus - 2014. május) Lakhdar Brahimi, (2014. július - 2018. november) Staffan de Mistura és (2018 végétől) Geir Otto Pedersen, aki a kutatás elkészítésének napján is folytatja feladatait.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa vezető szerepet játszik Szíria politikai folyamataiban. Tagjai 2017-ben 33 alkalommal vitatták meg a szíriai kérdést. 2017-ben az ENSZ által vezetett humanitárius konvojok 820 000 embert értek el Szíriában. A WHO és partnerei Szíriában több mint 14 millió orvosi kezelést nyújtottak. Ugyanebben az évben az Egészségügyi Világszervezet közel 2.5 millió gyermeknek adott védőoltást a polio ellen és 4.8 millió gyermeknek a kanyaró ellen.

Az ENSZ által vezetett, menekültek regionális terve a 2018 és 2019 közötti időszakra 4.4 milliárd dollárt igényel, hogy több mint 5 millió menekültet támogasson a szomszédos országokban és mintegy 4 millió embert a befogadó közösségeknél. Erre azért van szükség, mert a mára már több mint 6 millió külföldre menekült szíriai polgár közül majdnem 4 millió Szíriai közvetlen szomszédságában vetett lábat. Így rendkívüli nyomás nehezedik Libanonra, Törökországra, Irakra és Jordániára. A költségvetés nagy része Törökország és Jordánia részére került jóváírásra, mert ők tartják fenn a legnagyobb menekülttáborokat.

Az UNICEF (2018) és partnerei 2018-ban tervezték 2.2 millió 5 és 17 év közötti gyermek felvételét a hivatalos közoktatásba. 2019-re ez meg is valósult: több mint 2.4 millió szíriai gyermeknek sikerült eljutni a hivatalos oktatási intézményekhez az ENSZ Gyermekalapja (The United Nations Children's Fund, UNICEF) társadalmi és infrastrukturális programjain keresztül, további 440 ezernek pedig nem hivatalos oktatási formákhoz, így az írástudatlanság eltörlése, táboriskolák és különféle alapvető képzések révén.

Az Emberi Jogi Tanács a Nemzetközi Független Vizsgálati Bizottságon keresztül vizsgálja a nemzetközi jogsértéseket 2011. márciusa óta. 2016. decemberében az ENSZ Közgyűlése létrehozott egy független nemzetközi mechanizmust, amely 2011. márciusától szíriai nemzetközi jogi bűncselekményekért felelős személyek nyomozását és büntetőeljárását segíti elő. A mechanizmus azon dolgozik, hogy összegyűjtse a szíriai konfliktusban részt vevő valamennyi fél bűncselekményeinek bizonyítékait. Segíti a dokumentumok előkészítését a tisztességes büntetőeljárások megkönnyítése és felgyorsítása érdekében, a nemzetközi jog normáival összhangban.

2018. február 24-én az ENSZ Biztonsági Tanácsa egyhangúlag elfogadta a szíriai harcok egy hónapos tűzszünetéről és a humanitárius segítségnyújtás megkönnyítéséről szóló 2401. sz. határozatot. A határozat felszólítja az összes harcoló felet, hogy haladéktalanul szüntessék meg az ellenségeskedést, és tegyenek jelentést annak teljeskörű és átfogó végrehajtásáról.

Ezáltal minden fél köteles legyen legalább 30 egymást követő napon humanitárius fegyverszünetet tartani, hogy lehetővé tegye a humanitárius segítségnyújtást és az orvosi evakuálást akadályok nélkül, a nemzetközi jognak megfelelően. A cél az volt, hogy a fegyveres erők frontvonalai mögé rekedt polgári lakosság több éve tartó kínos kényszerhelyzete enyhüljön. A megegyezés csak részben valósult meg, ugyanis a török fél folytatta az offenzívákat a kurd csapatok ellen az ország északi részén. A gond ott kezdődött, hogy a határozat szerint a terrorelhárítási katonai műveletek nem voltak tűzszünet tárgya. A terroristákat azonban minden fél másképp értelmezte: míg a koalíciónak az Iszlám Állam, addig Törökországnak a Kurd Demokratikus Erők (PKK), a kormány erőknek és Oroszországnak pedig a felkelők és a szíriai ellenzék.

Emellett az ország kulturális öröksége folyamatosan ki van téve a pusztítás, a fosztogatás és az illegális kereskedelem veszélyeinek. Fontos helyszínek és tereptárgyak is megsemmisültek, vagy súlyosan megsérültek. Az UNESCO aktívan reagált erre a válságra, különösen az iraki, jordániai és libanoni táborokban lévő a szíriai menekültek, valamint a szíriai kulturális örökség védelmének támogatása céljából.

A szíriai válság kezdete óta az ENSZ számos határozatot hozott a két fő testület, a Közgyűlés és az ENSZ Biztonsági Tanácsa révén. E határozatok közül sokat azonban nem hajtottak végre, vagy nem voltak végrehajthatók. Különösen az ENSZ Közgyűlése által hozott határozatokat, amelyeket a nemzetközi jog szempontjából a válságban részt vevő felek számára nem kötelező érvényű ajánlásoknak tekintenek.

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottság kihívásai

A szíriaiak humanitárius szükséglete egyre nő, becslések szerint 13millió ember azonnali humanitárius segítséget igényel. A helyi Vörös Félholddal (Szíriai Arab Vörös Félhold Szervezet) szoros együttműködve a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottság (International Committee of the Red Cross, ICRC) mindent megtesz azért, hogy gyorsan és pártatlan módon reagáljon a humanitárius válságra. Csak 2016 folyamán az ICRC a Vörös Félholddal 57 humanitárius műveletet hajtott végre a frontvonalakon, hogy segítséget nyújtson az ostromlott és nehezen elérhető területek lakosságának. Az ICRC is eljutott a leginkább kiszolgáltatott emberekhez, ugyanis az élelmiszer és higiéniai csomagok mellett egészségügyi ellátást és tiszta vizet biztosított számukra. Ezenkívül az ICRC sok szíriai lakosnak nyújt segítséget új gazdasági tevékenységek elindításhoz és életük újjáépítéséhez. 2016. decemberében az aleppói harcok összes résztvevője kérésére az ICRC a Vörös Félholddal együttműködve segítette 35 000 ember evakuálását Aleppó keleti részéről a nyugati vidék felé.

A jelentős infrastrukturális és vitalitási képességét leromboló károkat elszenvedett városok belül rekedt, vagy a később visszatért családok százezrei továbbra is kilátástalan helyzetben vannak; élelmiszer-, víz- és egészségügyi ellátás nélkül. Az ICRC a Szíriai Arab Vörös Félholddal együttműködve napi szinten képes volt kielégíteni igényeiket.

A legfrissebb adatok szerint az ICRC 2019. január és március hónap közötti adatok szerint, egész Szíriára kivetítve:

- 5,3 millió ember számára biztosítottak ivóvizet.
- 6 millió ember részesült víz- és lakásépítési projekteken, mások pedig a szennyvízelvezetésben és az elektromos áramellátásban.
- 1 millió ember jutott élelmiszersegélyhez 12 tartományban, ebből több mint fél millió ember többszöri alkalommal.
- Összesen 1.3 millió ember részesült magasszintű egészségügyi szolgáltatásokban.

- 57 000 ember részesült megélhetési és mezőgazdasági projekteken, amelyeket az ICRC a Szíriai Arab Vörös Félholddal együttműködve vitelezett ki. Csakúgy, mint a pékségek és liszt malmok számára nyújtott támogatásban.
- 270 000 ember 12 tartományban kapott alapvető kellékeket, mint például takarót, matracot, személyes higiéniai cikket, téli ruházatot és iskolai kellékek.
- 4 000 ember részesült fizikai rehabilitációs segítségnyújtásban.
- 6 500 család kapja az ételt Al Hol menekülttáborban.

Egy egész évre kivetítve az ICRC a Szíriai Arab Vörös Félholddal (Syrian Arab Red Crescent SARC) együttműködve az alábbi adatokat adták ki a 2018-as évre vonatkozóan (ICRC és SARC, 2019):

- 17.3 millió főhöz ért el a vízszolgáltatás (közel az ország egésze).
- 7.8 millió fő jutott élelmiszer segélyhez 13 tartományban.
- 853 280 lakos profitálhatott fejlett egészségügyi ellátásból.
- 895 polgár kapott közvetlen támogatást kisvállalkozás alapításához.
- 24 ezer fő vett részt aknakockázati/aknaelkerülési felvilágosító képzéseken.

Átfogó adatokat részletes felbontásban a Nemzetközi Vöröskereszt csak 2016-ig tette közzé a jelentéseiben. Azok alapján az két szervezet együttes segélyezése a következőképp alakult (ICRC, 2016):

Élelmiszerek és alapvető szükségletek biztosítása a leginkább érintett embereknek:

- 10 millió ember élelmiszersegélyt 12 tartományban, ebből több mint 2 millió ember többszöri alkalommal.
- 3.1 millió polgár kapott higiéniai készleteket, törölközőket, matracokat, takarókat és háztartási cikkeket 10 tartományban.
- 13 millió kenyérsomagot (10 darab kenyérlepény) osztottak szét 200 ezer lakosnak Aleppó, Homs, Damaszkusz területén, Damaszkusz vidékén és Deir al-Zourba.
- 153 000 fő kapott téli ruházatot Aleppó, Homs, Hama, Lattakia, Tartous és Damaszkusz vidékén.

Jövedelemtámogatás és munkahelyteremtés:

- 5 850 család kapott magot és műtrágyát mezőgazdasági tevékenység folytatásához Damaszkusz, Quneitra, Suweida, Hasaka, Homs és Hama tartományokban.
- 308 család Homsban és Aleppóban kapott hozzájárulást kisvállalkozások létrehozásához vagy megerősítéséhez, mint például szennyvízelvezetési cégek, fodrászatok és a pékségek.

Egészségügyi ellátás a betegek és a sérültek számára:

- Összesen 1,4 millió ember részesült egészségügyi szolgáltatásokból.
- 1583 ember részesült fizikai rehabilitációs segítségnyújtásban.
- 141 sebész és egészségügyi szakember részt vett háborús sebesültek ellátásában.
- 363 000 beteg kapott tanácsot vagy ellátást az ICRC Red Crescent klinikák és az ICRC által támogatott mobil egészségügyi egységektől.

- Az ICRC által támogatott mentőautók 137248 személyt evakuáltak.
- 703 000 ember részesült a leishmaniasis és tetvek kezelésében és megelőzésében.
- 1 735 terhes nő kapott biztonságos szülési készleteket menedékházakban és ostromlott területeken.

A tiszta vízhez és az egészséges környezethez való hozzáférés biztosítása:

- Jelenleg 10 millió ember részesül az ICRC víz- és élőhelyprojektjeiből.
- 4 millió ember részesül az ICRC szennyvíz elvezetési programjaiban.
- 354 ezer ember kapott vizet tartályokon keresztül Aleppó, Deir al-Zour, Hama, Damaszkusz tartományokban és Suwayda-ban.
- 179 ezer palack vizet osztottak szét Aleppó kórházai számára.
- 536 vízi létesítményt újítottak fel Szíria egész területén.
- 374 ezer ember részesült az ICRC szilárd hulladékgazdálkodási rendszerében.
- 165 000 menekült részesült lakóépületek és mellékhelységek felújításában és korszerűsítésében 165 kollektív menedékhelyen.

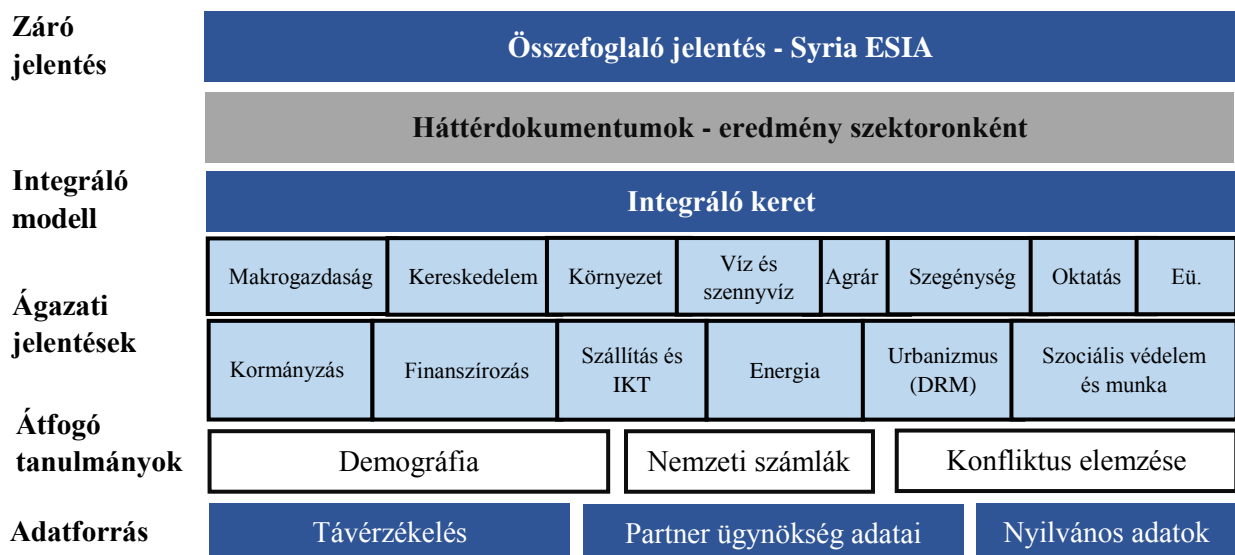
Az emberi méltóság és a családegyesítés megerősítése:

- Az ICRC 30 látogatást tett központi börtönökben.
- 92 szíriai újságíró részt vett a humanitárius kérdésekkel foglalkozó workshopokon.
- 538 szóbeli és írásbeli üzenetváltás valósult meg a Vöröskereszt által, a családtagjaiktól elválasztott személyek között.
- 1 156 Szíriai Arab Vörös Félhold önkéntest képeztek ki az elsősegélynyújtás biztosítására.
- 629 önkéntest és a Szíriai Arab Vörös Félhold beosztottjait képezték ki a mezőaknák és robbanásveszélyes maradványok elhárítására.

A Világbank kihívásai

A Világbank 2017, július 10-én (World Bank, 2017) megjelentetett egy átfogó és részletes tanulmányt Szíria újjáépítéséről, a „Szíriai Konfliktus Gazdasági és Szociális Következtetései” címmel.

A tanulmány tudományos jelentőségét maga a háttérintézmény és az összeállítás módja igazolja. A Világbank a legnagyobb és legfontosabb nemzetközi szervezet, amely az újjáépítéssel foglalkozik. Hatalmas potenciállal rendelkezik, hogy a legjobb szakértőket foglalkoztassa. A tanulmány szerzői integrált módszertan szerint dolgoztak, amely az összes rendelkezésre álló releváns információt figyelembe veszi. Az alábbi diagram a tanulmány módszertanának egyszerűsített vázlatát mutatja be: fontos megjegyezni, hogy a különböző forrásokból származó adatok összegyűjtése és ágazati elemzése összetett folyamat, amely megelőzi az integrált módszertan alkalmazását.

9. ábra: A Világ Bank tanulmány diagramja
 Forrás: THE WORLD BANK (2017) alapján saját szerkesztés, 2019

A 9. ábrából feltűnik, hogy a tanulmány figyelembe vette a gazdaság minden ágazatát. A tanulmány tíz városra és hat szektorra összpontosított, amelyeket a szíriai háború leginkább érintett: ez a 8 megyében végzett extrapoláción alapult, valamint a konfliktus intenzitását és az anyagi eszközöket vették figyelembe. Ezeket az információkat egészítették ki más szervezetek és intézmények, szektor szintű demográfiai és gazdasági adatokkal kapcsolatban gyűjtött adataival. Ez tette lehetővé, hogy integrált elemzést készítsenek.

Az anyagi veszteségekre és az életvesztésre (mely nem a természetes halálozás, hanem a háború következtében elhunyt polgárok adatait képi) vonatkozó számok egy olyan integrált analitikai modell létrehozására használták fel, amely szimulálhatja és megfigyelheti a gazdasági eredményeket, beleértve a GDP és a demográfiai változások eltolódását Szíriában és azon kívül is. Ez a megközelítés számos előnnyel járt. Először is az anyagi veszteségek, az életvesztés és a gazdasági szétagoltság különböző hatásait elválasztották egymástól. Ez a megközelítés segít összehasonlítani a különböző forgatókönyvek eredményeit, amelyek nem láthatók a tényleges adatokból. Ilyen például a migráció szerepe a konfliktus befolyásolásában.

A Világbank 2017 elejéig értékelt a háború gazdasági és társadalmi következményeit. A lakóházak 7%-a teljesen megsemmisült, további 20% részben megsérült. A halálos áldozatok száma 400-470 ezer fő volt, a lakóhelyüket elhagyni kényszerültek száma pedig meghaladta a 10 milliót. A gazdasági károkat, beleértve a kumulált (felhalmozott) veszteségeket is, 226 milliárd dollárra becsülték. Ez megegyezik Szíria 2010-ben elért bruttó hazai termék (GDP) négyszeresével. A gazdasági tevékenység szétagoltsága (szétesése) volt a veszteségek fő oka, amelynek hatása 20-szor meghaladta a termelési eszközök megsemmisítésének fizikai pusztulását.

A háború megzavarta és megbénította a gazdasági tevékenységeket, ami a gazdasági beruházás-ösztönzés csökkenéséhez vezetett, illetve tőkekiáramláshoz, a gazdasági kommunikáció, a társadalmi és gazdasági hálózatok, valamint az ellátási láncok és a marketing folyamatok felbomlásához. Ez azt sugallja, hogy ha csak a termelési eszközök semmisülnek meg (amely természeti katasztrófák miatt is előfordulhat), az korlátozott hatással lehet a beruházásokra egy normálisan működő gazdaságban. De a „gazdasági rendszerek” tönkretétele, amely a gazdaság összeomlásához vezet, a beruházások drasztikus csökkenését és a menekülést eredményezte.

Ezeknek a folyamatoknak a hatásai tartósak és idővel hatványozódnak. A szimulációs forgatókönyvek arra utalnak, hogy a háború jelentős szakadékokat (rést) okozott, a (GDP) termelésben.

Fontos megemlíteni a Világbank által alkalmazott módszertan jelentőségét, mivel az lehetővé teszi a prioritások átvilágítását az ország esetleges újjáépítésében. Az alapvető tanulság az, hogy a közvetlen pusztítás és a gazdasági szétesés hatásai közötti szisztematikus szétválasztás azt jelzi, hogy az erőfeszítéseket nagyrészt a hiteles és hatékony gazdasági intézmények és hálózatok kiépítésére célszerű irányítani, ezzel összhangban pedig beruházásokat kell vonzani. A gazdaság szétesése által okozott károk és veszteségek a közvetlen anyagi veszteségek több, mint kétszeresét teszik ki.

Minél tovább tart a konfliktus, annál nagyobb sérelmek alakulnak ki. A szíriai társadalomban növekszik a megosztottság, ami tovább bonyolítja a hatékony újjáépítési folyamathoz szükséges erős intézmények kiépítését. A Bank ismerteti a súlyos infrastrukturális károkat Szíriában.

A lakosság és a közszolgáltatások (például utak, iskolák és kórházak) infrastruktúrájának megsemmisítése számos régió gazdasági összeomlásához vezetett. Főként olyan helyeken, ahol a hidak, a vízkészletek, a silók és a gazdasági jelentőségű egyéb eszközök katonai célpontokká váltak. A Világbank tíz tartomány helyzetét értékeli, ahol átlagban a lakások 27%-a sérült meg, 7%-át pedig teljesen lerombolták.

A tanulmány arra is rámutat, hogy az egészségügyi épületekben, mint például a kórházakban és szakrendelőkhöz jelentős pusztítást tapasztaltak, 16%-uk teljesen megsemmisült, míg további 50%-uk részben sérült.

Becslések szerint a villamosenergia-hálózatot ért anyagi kár súlyos volt, de nem végzetes: az ország 3 vízerőműve, a Baath, Tabaqa és Tishrin gátak, illetve a 18 egyéb erőmű közül hat működik még. Ennek eredményében kvóta-alapú korlátozást vezettek be a közszolgáltatásokat illetően, így az áram- és vízellátás, valamint az oktatási és egészségügyi ellátásban is.

A víz és a szennyvízkezelés területét tekintve a kutak 14%-a és a szennyvíztisztító és szivattyútelepek 25-60%-a semmisült meg részben vagy egészben. Az úthálózatok is súlyosan károsultak. Az oktatási infrastruktúrában a rombolás aránya a legmagasabb a Világbank 2017-es jelentése szerint 15%-os. Jóllehet, a Szíriai Segélyezés-koordináció Egység (ASSISTANCE COORDINATION UNIT, ACU) 2018-ra vonatkozó kimutatásában a 2011-ig meglévő 3 228 közoktatási (iskolák, intézetek és egyetemek) épület közül 2018-ban már csak 1 658 üzemelt, vagyis 48%-a állt üzemem kívül. Ehhez a részleges vagy teljes megsemmisülés, az átalakítás (katonai bázissá vagy polgári menedékhellyé), a települések kiürülése, a szülők félelmei, a kormány által nyújtott közszolgáltatások felfüggesztése, valamint az oktatók menekülése egyaránt hozzájárult.

A Világbank rámutat az egészségügyi állapot hirtelen romlására és az iskolai lemorzsolódások példátlan kiterjedésére. Az oktatási intézetek fentebb említett helyzete pedig önmagában jól érzékelteti, milyen összetett károkat kell rehabilitálni egy bonyolult újjáépítési folyamat során. Mindezek mellett a gyermekek mentális rendellenességei jelentősen nőttek. A „Save the Children” szervezet által végzett felmérés azt mutatja, hogy a gyermekek mintegy 70%-a szenved súlyos rendellenességektől, ami öntudatlan éjszakai vizelést eredményez.

A tanulmány kihangsúlyozza, hogy az emberi veszteségek, az áttelepítések és az etnikai/vallási csoportok kényszerű elmozdulása a konfliktus legsúlyosabb következményei. Ennek eredményeképp Szíria lakossága jelentősen csökkent, a csökkenés pedig a fiatalabb korosztálya jellemző. Ez a demográfiai struktúra hirtelen változását jelzi és a gazdaságra is negatívan hat.

Tehát egy többdimenziós válsaggal nézünk szembe, a gazdasági és társadalmi élet minden elemének megsemmisítésével és a második világháború óta példátlan anyagi pusztítással. Említendő, hogy a Világbank elkezdte tervezni Szíria újjáépítését, mely az úgynevezett „Szíria Információs és Kutatási Kezdeményezés”.

Ma, 2020-ban a szíriai polgárháború kilencedik évét írjuk. A konfliktus továbbra is súlyos károkat okoz a szír emberek életében és gazdaságában. A teljes lakosság több mint fele kényszerült elhagyni eredeti lakhelyét. A súlyosan leromlott egészségügyi rendszer miatt a szíriaiak különösen érzékenyek a további sokkokra, például a COVID-19 járvány kitörésére. Ezen túlmenően az olajbevételek súlyos csökkenése és az egyéb kereskedelmi tényezők romlása nagy csökkentést okoztak Szíria külső bevételeiben, ami a valuta tartalékok gyors kimerüléséhez vezetett.

A Nemzetközi Valutaalap kihívásai

GOBAT és KOSTIAL (2016) a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund, IMF) elemzése több adatforráson alapul, amelyek a jelenlegi szíriai kormány által a háború előtt kiadott információkból, nemzetközi és nyugati kutatóközpontok és intézmények adataiból és jelentéseiből származnak. Az IMF egyik legfontosabb megállapítása, hogy a munkanélküliségi ráta mintegy 3 millió munkahely elvesztésével elérte a munkaerő körülbelül 60%-át, a békeidős 2011-ben (mint viszonyítási alap) a munkanélküliségi ráta csak 12% volt.

Az Index Mundi Data Portal adatai szerint a szegénységi ráta 2019-re 82%-re nőtt, szemben a 2011-es időszakot megelőző évtized 10-20%-os átlagától.

A GDP 2011-ben 107 milliárd dollár volt, ez 2019-re a TradingEconomics adata szerint 65 milliárdra csökkent. Ez a csökkenés az olaj és gázszektorban bekövetkezett veszteségekből származott. Az ágazat összeomlása következtében a kereskedelmi mérleg hiánya nőtt. 2015-ben elérve a GDP mintegy 13%-át, szemben a 2010-es 0,6%-kal. Ez az export 70%-os visszaesését jelentette, míg a behozatal csak 40%-kal csökkent.

Ez a külkereskedelmi deficit elsősorban a gazdasági szankcióknak, a csökkentett termelésnek és a határokon átnyúló szárazföldi kereskedelem összeomlásának volt köszönhető. Ezzel párhuzamban az országnak a valuta biztosításának hiányával is meg kell küzdenie. Becslések szerint az ország valutaállománya 2019-re körülbelül 1 milliárd dollárra csökkent, ami az ország importszükségletének csupán egy hónapos finanszírozására elegendő. Összehasonlításképp a háború kitörése előtt 2011-ben a valutaállomány 14 milliárd dollár volt. A nemzeti fizetőeszköz, vagyis a szíriai Lira (hivatalos angol megnevezésében Syrian Pound), szintén drasztikus válságot élt meg kilenc év alatt. Egy amerikai Dollár értéke 2011 január 1-jén 46 líra volt. 2020 júliusára egy dollár értéke egyenlő lett 2 200 szíriai lírával.

3.6.2. Reginális szervezetek

Az Európai Unió kihívásai

„Nem hagyhatjuk abba a békéért való munkát [...]. Mi, az Európai Unió, nem hagyjuk magára a szíriai népet, és felhívjuk a világ többi részének figyelmét arra, hogy ugyanezt tegyék!”

- Federica Mogherini, az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője (2018. március 13.)

Az Európai Unió már 2017-ben elkészítette a szíriai kérdéssel kapcsolatos stratégiáját, és az Európai Bizottság 2017. áprilisában Brüsszelben tartott ülésén megvitatták azt. Meghatározták az unió azon álláspontját, hogy a szíriai háborúnak célzott és átfogó politikai átmenet révén kell lezárulnia az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2254 sz. határozatával, valamint a genfi nyilatkozattal és az asztáni egyeztetésekkel összhangban. A stratégia azt is tartalmazta, hogy hozzájárulnak a szíriai állam egységén, szuverenitásán és függetlenségén alapuló politikai átalakulásról alkotott elképzelésének kidolgozásához. A stratégia a humanitárius műveletekre összpontosít, valamint a szíriai lakosság és a szomszédos országok alapvető szükségleteinek kielégítésére. Különösen fontos szempont az oktatás biztosítása, a foglalkoztatási lehetőségek megteremtése és az ellenzéki ellenőrzés alatt álló területeken működő helyi önkormányzati szervek támogatása. Az Unió a helyi képességek fejlesztésére törekszik annak érdekében, hogy megakadályozzák az állami közigazgatás összeomlását, valamint a szélsőséges és a szektarianizmus terjedését.

Az EU arra törekszik, hogy növelje a szíriai civil társadalmi szervezetek támogatását és felkészítse őket az újjáépítésben vállalt szerepükre. Figyelemmel kíséri továbbá a véleménynyilvánítás szabadságának kérdését is, ideértve a szabad és független média támogatását, hogy elkerülhető legyen a megosztottság és a szektárius felbujtás elterjedése, amint az a múltban történt az amerikai iraki invázió után. Az EU a következőket helyezi előtérbe: átmeneti igazságügyi erőfeszítések, elszámoltathatóság a háborús bűncselekményekért, az emberi jogok megsértéséért, a nemzetközi humanitárius jogi visszaélésekért, ideértve a tiltott vegyi fegyverek használatát is.

A stratégia legfontosabb eleme, hogy az Európai Unió milyen módon vesz részt és milyen feltételekkel vállaljon szerepet a szíriai újjáépítésben. Az EU úgy döntött, hogy a konfliktus végéig elhalasztja az újjáépítési segítségnyújtás lehetőségének mérlegelését. Ennek célja, hogy meghatározzák az átmeneti hatóságokkal folytatott együttműködés megkezdésének kereteit.

Dönteni kell a pénzügyi források biztosításáról, valamint a helyi közösségek stabilitásáról a gazdasági fejlődés megindításáról. Az EU felismeri annak szükségességét, hogy az újjáépítési folyamat támogatását célzó nemzetközi erőfeszítéseket össze kell hangolni és szoros együttműködést kialakítani az ENSZ-szel, a nemzetközi pénzügyi intézményekkel és más donorokkal. Ki kell emelni, hogy a konfliktusban közvetlenül érintett országok szintén vállaljanak felelősséget az újjáépítés során.

A szomszédos országokkal folytatott együttműködés fontossága

Az Európai Unió nagymértékben támaszkodik Szíria szomszédos országaira az újjáépítésére irányuló stratégiáját illetően. Ezek az országok jelentik az elsődleges falakat, amelyek korlátozzák a menekültek áramlását az európai partok irányába. Az Európai Unió célja, hogy hozzájáruljon ezen országokban a szír menekültek növekvő száma miatt kialakuló kockázatok csökkentéséhez. Az EU további célja, hogy mérsékelje a kialakult helyzet oktatásra és egészségügyi szolgáltatásokra gyakorolt hatását. Szintén rá kell világítani a munkahelyteremtésre, valamint a menekültek gazdasági és társadalmi integrációjához kapcsolódó fejlesztésekre a fogadó országokban (5. táblázat).

5. táblázat: Szíria és szomszédjainak nyújtott EU támogatás 2016 és 2019 között

Szíriában	
	Szíria területén 23 millió sürgősségi egészségügyi szolgáltatást nyújtottak.
	Körülbelül 7 millió ember számára biztosítottak tiszta vizet.
	Legalább 11.3 millió gyermeket oltottak be.
Jordániában	
	650 000 szíriai menekültnek, elsősorban nőknek és gyermekeknek biztosították az alapvető élelmiszer- és egészségügyi segítséget, téli ellátást, menedéket, vizet és szennyvízkezelést, valamint pszicho-szociális támogatást és védelmet.
	Több mint 400 000 jordániai és szíriai és több mint 12 000 család férhetett hozzá biztonságos ivóvízhez, szennyvízkezeléshez és hulladékkezelési szolgáltatásokhoz 2019-ig.
	A 2017 - 2018-as tanév során több mint 130 000 szíriai gyermeket írtak be jordániai állami iskolákba.
Libanonban	
	Majdnem 750 000 szíriai menekült kapott humanitárius segítséget az Európai Uniótól.
	Az ivóvíz és a higiéniai szolgáltatások 2019-ig több mint 100 000 szíriai és libanoni ember számára voltak elérhetőek kedvezményes költséggel.
	2016 óta több mint 3500 szíriai menekült részesült képzésben a munka, a szakképzés és a vállalkozói szellemre összpontosító programokban.
Törökországban	
	1.2 millió embernek nyújtottak segítséget sürgős szükségleteik kielégítésében a Sürgősségi Szociális Biztonsági Hálózaton keresztül (ESSN).
	500 000 szíriai menekült gyermek számára biztosítanak oktatási lehetőséget, és 50 előre gyártott konténer-iskola épült.
	Több mint 260 000 menekült család kapott pénzügyi támogatást gyermekeik oktatásához feltételes pénzátutalások révén a (CCTE) oktatási programban

Forrás: EUROPEAN UNION (2019) alapján saját szerkesztés, 2019

A közvetlen európai szerep lehetséges forgatókönyvei

Az Európai Unió tisztában van a szíriai válság politikai megoldása és az újjáépítési erőfeszítések közötti szoros kapcsolattal. Ennélfogva hiábavalónak tartja, hogy Szíriában a biztonsági feltételek garantálása nélkül Kezdődjön meg az újjáépítés. Az Unió azonban nem vállalhat másodlagos szerepet a szíriai válságban a háború által okozott komplexitások és saját érdekei miatt. Az EU nyitva hagyta annak lehetőségét, hogy szerepet vállaljon az átmeneti szakaszban. Ez a nemzetközi felekkel való koordináció révén valósul meg, más nemzetközi intézményekkel együttműködve. Az Európai Unió felülvizsgálhatja a Szíriára vonatkozó szankciókat és korlátozásokat és folytathatja a kétoldalú együttműködést a szíriai átmeneti kormánnyal a korai helyreállítás és újjáépítés támogatása, valamint a kormányzás és az átmeneti igazságszolgáltatás kihívásainak kezelése érdekében. Összehangolhatja emellett az újjáépítési folyamat finanszírozására irányuló nemzetközi erőfeszítéseket.

Átfogó politikai átmenet esetén az Európai Unió számos területen vállalhat feladatot más nemzetközi szervezetekkel együttműködve, mint például a jó kormányzás és az új alkotmány kidolgozása, a biztonsági ágazat reformja, a munkahelyteremtés, a külföldre menekültek és a belföldi lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek visszatérése, valamint az egészségügyi és oktatási ágazat rehabilitációja. Ezeket a célokat a különféle gazdasági ágazatok sürgős szükségleteinek kielégítésére szolgáló gyors intervenciós terv révén lehet megvalósítani.

Az Európai Unió Szíria újjáépítési stratégiáján elsősorban az olyan alapvető infrastruktúrák biztosítására összpontosít, mint például utak, a villamos-, víz- és szennyvízhálózatok. Az oktatási és az egészségügyi szolgáltatások mellett nagy hangsúlyt kap a lakásépítés, hogy segítse a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyeket és a menekülteket, hogy visszatérjenek az otthonukba. Az Unió nagy jelentőséget tulajdonít a mezőgazdasági és ipari szektornak, mivel ez fontos a lakosság foglalkoztatása és az élelembiztonság szempontjából. Ennek megvalósítása összekapcsolódik a helyi önkormányzati szervek azon képességével, hogy rugalmasan kezeljék az újjáépítési folyamatot kísérő különféle problémákat, amelyek közül a legfontosabb a biztonság és a stabilitás helyreállítása, valamint a helyi közigazgatási és civil társadalmi szervezetek képességének növelése a feladataikat elvégzéséhez.

Az Európai Külügyi Szolgálat szerepvállalása

A Külügyi Szolgálat (EEAS) koordinálásával több másik uniós intézmény is részt vesz a szíriai segélyezés és rekonstrukció ügymenetében, különösen a 2017-ben megkezdődött brüsszeli konferenciák után: az irányvonalat az Európai Bizottság adja, azon belül a *Nemzetközi Kapcsolatokért Felelős Titkárság*, a *Humanitárius Segélyezés és Válságkezelés Európai Biztosa* (European Commissioner for Humanitarian Aid and Crisis Management, ECHO), a *Stabilitás- és Békeépítés Eszköze* (Instrument contributing to Stability and Peace, IcSP), valamint a *Külpolitikai Eszközökért Felelős Szolgálat* (Service for Foreign Policy Instruments, FPI). Ez utóbbi jelentősége azért kiemelkedő, mert ő felel a pénzügyi vonatkozásokért, ami az erre vonatkozó beavatkozás esetén az évi milliárd eurós szintet is elérheti. Az EEAS hierarchiájában a *Közel-Kelet Divízió*, szűkítően a *Szíria-Politika* osztály az, melyben egyébként fiatalos, jellemzően a Mediterrán-térségbeli dolgozók tartják a kapcsolatot az állami szinten aluli, a nem kormányzati így az NGO-s és az ellenzéki, illetve menekültügyi képviselőkkel; meghatározó befolyást gyakorolva a döntéshozókon. Szírián belül az EEAS damaszkuszi delegációja végzi a munkát.

Az érdekérvényesítő szerepvállalást négy kategóriára tudom bontani:

Közvetlen fellépés

Noha az EU-nak nincs hivatalosan futó missziója Szíriában, az EEAS által az ott tevékenykedő számos NGO-val együttműködve a határ menti és belföldi menekülttáborok, valamint a kormánytól leszakadt területeken élő közösségek számára olyan elemi – a szemben álló felek által mégis *kifogásolhatatlan* – támogatásokat nyújt, mint az ivóvíz biztosítása és az egészségügyi ellátás, illetve a radikalizálódást megelőző oktatás. Az elv az erőszakos megoldás mellőzésében, a politikai alkudozás bonyodalmaiktól mentesen, egy *vegytisztán* humanitárius megközelítés, mely nem ütközik a szuverenitás kérdésével. Ehhez idézném *Josep Borrell* főképviseelő nyilatkozatát:

„Közvetlen szándékunk az, hogy az ország egész területén tartós tűzszünetet érjünk el valamennyi szereplő beemelésével, hogy egy átfogó politikai megoldás keretében kielégítsük a szíriai emberek humanitárius szükségleteit.”

Az EEAS főképviseelője ezzel újabb szintre emelte hivatala szerepét, mely többrésztvevős rendszerbe fogta össze a közvetlen és a közvetett segélyezést. Ekképpen egyidejűleg járul hozzá a humanitárius katasztrófa enyhítéséhez és az olyan mellékhatások megfékezéséhez is, melyek megoldása szintén valamennyi fél érdeke: a menekültválság, a járvány helyet, a radikalizáció és a terrorizmus.

Közvetítői szerep

Az uniós „*Szíriai Békefolyamat Kezdeményezés*” által, az IcSP finanszírozásában és ECHO kivitelezésével 2018 szeptemberén az olasz *Federica Mogherini* adott otthont a 2018./73. ENSZ Közgyűlés magas rangú kísérorendezvényének, hogy megerősítse a globális kötelezettségvállalást a nemzetközi jog és a béke dialógus-alapú visszaállításáért Szíriában. A párhuzamosan megrendezett *Brüsszeli Konferenciákkal*, – a szíriai konfliktus minden belső és külső konkurensét egy légtérbe ültető tárgyalássorozatával –, az EEAS kulcsszereplő lett az ENSZ Szíria-nagykövet, a norvég *Geir Otto Pedersen* törekvéseinek támogatásában, nem csak megolajozva az ENSZ rozsdás mechanizmusait, de erősebb érvényesülést is biztosítva magának mind az uniós mind az univerzális intézményében.

„*Háborút és békét senki se nyerhet, ha nem társul hozzá tárgyalásos politikai megoldás.*”

– nyilatkozott Mogherini főképviseelő asszony.

Multilateralizmus

Európát és az arab világot gazdag kulturális és kereskedelmi kapcsolatok kötik össze. A közeli szomszédság és a kölcsönös függőség intézményesített teret garantál az EU és az *Arab Államok Ligája* (League of Arab States) együttműködéséhez, mely előbbi kezdeményezésére született meg 2015-ben. A dialógus, az emberi jogok, a jogállamiság előmozdítása és a biztonság szavatolása érdekében létrejött EU-LAS a 2019-es csúcstalálkozóján napirendre vette a *szíriai dialógus* kérdését, ösztönözve az arab államokat arra, hogy nagyobb összefogással támogassák nemzet- és hittársaikat a bajban. A társintézmény előtt kezdeményező pozícióban tetszelegve az EEAS ezzel is éllovasan vágat egy példás interregionális és multilaterális kirajzolódásban, mely globálisan járul hozzá az együttműködés és a biztonság fenntartásához.

Szankciós rezsim

A közvetítésen és segélyezésen kívül a Külügyi Szolgálat nagy hangsúlyt fektet a nemzetközi jog és emberi jogok érvényesítéséhez és tiszteletben tartásához. A globális szerepvállalás puha eszközöként először 2016 március 20-án, – és azóta is minden évben meghosszabbítva – foganatosított szankciókat, ami a vegyi fegyver bevetésekor merült fel először; egy lépéssel közelebb kerülve az aktív seriff szerepéhez. A célszemélyek és intézmények helyzetét a *Hírszerző Elemző Központ*, illetve az EEAS *Helyzetjelentési Központja* erősíti meg, kiemelt feladatot ellátva az igazságos és objektív döntés meghozatalában. A Szíriával szembeni jelenlegi szankciók a következők: olajembargó, a *Szíriai Központi Bank* Unióban található pénzügyi eszközeinek befagyasztása, bizonyos befektetésekre vonatkozó korlátozások, exportkorlátozás olyan berendezések és technológiák esetében, amelyek belső elnyomás céljára is használhatók, illetve amelyek az interneten vagy a telefonhálózaton keresztül kommunikáció nyomon követésére és lehallgatására szolgálhatnak.

„*Az EU továbbra is elkötelezetten törekszik a szíriai konfliktus tartós és hiteles politikai megoldásának elősegítésére, összhangban az ENSZ Biztonsági Tanács. 2254. számú határozatával és a 2012. évi genfi nyilatkozattal*”

– áll az Európai Tanács sajtóközleményében.

Az Arab Államok Ligája

Az Arab Liga sikerei a válságkezelésben és az újjáépítésben

A Liga célja elsősorban a tagállamok közti kereskedelem előmozdítása és megkönnyítése, melyet eddig több-kevesebb sikerrel léptetett érvénybe. További küldetése a tudományos és a kulturális együttműködés, így az elemi iskola tananyagának részleges egységesítése és folyamatos korszerűsítése, illetve az egyetemek társulási szerződése. Mindemellett a régió általános biztonsági helyzeténél és a kölcsönös függőségnél fogva itt is elengedhetetlen elem a válságkezelés és a békeműveletek, noha az Arab Liga a saját tagállamai konfliktusaihoz mérve kínosan keveset tud ennek gyakorlatában felmutatni. Egyik ilyen a kuvaiti-iraki konfliktus megoldásában való közreműködés 1961-ben, az algériai-marokkói konfliktus enyhítése 1963-ban, majd később az egységes arab álláspont megfogalmazása Izraellel szemben Jeruzsálem judaizálása miatt 1980-ban. Ezen a három eseten kívül semmilyen érdembeli közvetítés nem történt egészen a 2011-es szíriai konfliktusig, amelynek kezelése nagy lendülettel indult, de később nem a válságos helyzetet, hanem a Liga passzív álláspontját normalizálta.

Szerepe a szíriai válságkezelésben

A szíriai konfliktus első felében a hatóságok aránytalanul erőszakos fellépése egyértelművé vált a többi arab vezető számára. Az ENSZ jelentése szerint a felkelés nyolcadik hónapjára ez 3 500 halálos áldozatot követelt. Ennek eredményeképp az Arab Liga egy megfigyelőbizottságot küldött az országba, azonban Damaszkusz a határidő lejáratáig akadályoztatta az Arab Liga megfigyelőcsoportjának munkáját. A Liga ellenlépéseket kényszerült alkalmazni, és a 22 tagállam közül 19 szavazta meg a gazdasági szankciókat Szíriai ellen. Ez kezdetben egyes tisztviselők utazási korlátozása és vagyon befagyasztása, később a tagállamok pénzügyi tranzakcióinak felfüggesztése a Szíriai Központi Bankkal és a kereskedelem korlátozása, kivéve az élelmiszer-cikkeket. A szankcionálás abban csúcspontot ért el, hogy 2011 novemberére a szervezet felfüggesztette Szíria tagságát a Ligában. Pár nappal később Ankara is kinyilvánította egyetértését az Arab Liga döntésével, és hasonló intézkedéseket vezetett be egyéni szinten.

A szíriai külügyminisztérium kifogásolta a határozatot a Liga alapokmányának 6. cikkelyére hivatkozva. Szerinte ez beavatkozás az ország belügyeibe, és ez az eljárás nem más mint egy nemzeti szintű válság szándékos emelése nemzetközi szintre (CONNOR, 2011).

Ezeken a szankciókon kívül az Arab Liga a későbbiekben nem fogantatosított semmilyen más intézkedést a szíriai borzalmak csökkentése érdekében. Sőt, 2019 októberén a Liga felszólította Ankarát, hogy vonuljon ki az Észak-Szíriai térségből, mert a török műveletre nem a humanitárius válságot megfékező békeműveletként, hanem erőszakos külső beavatkozásként tekint. Ezzel párhuzamban több tagállam, köztük Szaúdi Arábia, Libanon, Egyiptom és Algériai is felvetette Szíria tagságának visszaállítását (SABA, 2019).

Hasonlóképp, az Arab Liga más helyzetben sem bizonyult kellően hatékornak. A jemeni humanitárius válságot a mai napig nem sikerült megoldani. Szíriához hasonlóan a szintén 2011 óta tartó líbiai válsággal kapcsolatban az arab külügyminiszterek utoljára a 2020 június 24-én megrendezett konferenciában elítélték az erőszakos megoldás lehetőségét, de a retorikán kívül semmilyen gyakorlati intézkedést nem fogantatosítottak (ALJAZEERA NEWS, 2020).

Az Arab Liga végeredménye

Az Arab Államok Ligája a 70-es évek óta sikertelenül kezeli a régió válságait. Ennek oka, hogy a saját alapelveit is rendszeresen megsérti. Ez vonatkozik az izraeli bojkottra, a Liga egységével is ütköző katonai egyezményekre, az óriási szakadéokra a tagállamok gazdasági és jóléti szintje között, az egyéni érdekek zéró-összegű prioritása, valamint a külső beavatkozások megakadályozásának hiánya. Ilyen volt az 1961-es öböl háború, a 2003-as iraki invázió, a 2006-os libanoni és a 2008-as gázai konfliktusok.

Ami Szíriát illeti, a kezdeti intézkedések foganatosításában hanyagolhatatlan része volt a szomszédos országokba áramlott nagy létszámú menekültek nyomásának és a szociális médiaháló közvetítéseinek, Katar és Szaúdi Arábia versengő szerepének a szíriai ellenzék támogatásában, valamint az Európai Unió hatékony nyomásnak. Végeredményben azonban az arab kormányok túlnyomó része immár fél évszázad óta szilárd biztonsági és katonai keretrendszeren alapszik. Mindegyikben felismerhető egy autoriter elem, némelyikben erősebb, némelyikben enyhébb diktatúrával. Ezek a rezsimek lényegükben azonosulnak a Szíriai kormánnyal, miközben a kormányzó családok és apparátusok érdekei, valamint az államközi beruházások és fedővállalatok összefonódása rendszerint fontosabbnak bizonyultak, mint a szolidaritás, a kormányzás konszolidálása, vagy az emberi szenvedés csökkentése. Hiába a közös kultúra, történelem, nyelv és vallás; a háború utáni újjáépítés tekintetében mégsem várhatunk sokat egy olyan regionális szervezettől, mely magát a háborút sem tudta még a legkisebb mértékben megfékezni.

A fejezet zárásaként és hogy fentiekben rámutattam, a különböző felek számos konferenciát és ülést tartanak, miközben számtalan tanulmány és stratégia készül a szíriai újjáépítésről. Ez sok kérdést vet fel először is egy folyamatban lévő háború miatt, másodsor pedig azért, mert a szíriai újjáépítés kérdését felvető országok, szervezetek és hatóságok mindegyike valamilyen formában érintett a Szíriai konfliktusban. Ez különösen igaz az Arab Ligára és az Európai Unióra. Az esettanulmányokból levonva így a második hipotézis részben igaz, mert a regionális szervezetek szomszédságuknál és kölcsönös kapcsolatuknál fogva közvetlenül érintettek a konfliktusban és mielőbbi rendezésre törekednek. Ezzel szemben a nemzetközi szervezetekre – mint a nemzetközi egyetértés alapján létrejött, független nemzetközi személyiséggel rendelkező intézményekre – így az ENSZ-re vagy a Világbankra kisebb hatással bír egy államközi vagy államon belüli háború. Az Unió és a Liga példájából azonban az is felszínre került, hogy az érintettségben lévő regionális szervezetek motivációja a rendezés irányába nem törvényszerű.

Az Arab Liga az Unióval ellentétben teljesen impotensnek bizonyult a szíriai konfliktus rendezésében, hiába áll Földrajzilag, gazdaságilag, kulturálisan és vallásilag is közelebb hozzá.

Sokat írnak Szíria újjáépítéséről, az országok és a vállalatok között folyó versengésről e tekintetben, amely az újjáépítés rejtett háborúja mellett a beruházások és munkaszerződések megszerzését is magában foglalja, akár az olaj, a földgáz vagy az építőipar területén.

Számtalan kezdeményezésre, tervre és programra van szükség a háború utáni újjáépítéshez. A szíriai rezsimek kormánya kijelentette, hogy az újjáépítési erőfeszítésekben a baráti és a szövetséges erőkre támaszkodik. Ezek a hatalmi erők, a saját vállalataikon keresztül nyújtanak szolgáltatásokat, nem pedig közvetlen finanszírozással. Ezt a helyszínen érhetik el, és fontos politikai és szövetségi motívumok vezérlik.

A szíriai rezsimek kormánya szintén az újjáépítési folyamatra hajlik, és a köz- és magánszféra partnerségeként látja azt (a közszféra-magánszféra társulásról szóló 2016. évi 5. sz. Törvény, amelynek célja a magánszektor részvétele a szíriai újjáépítésben).

Azonban a fenti kormányzati kezdeményezésekre válaszul sokan kérdéseket vetnek fel a háborús gazdaságpolitikákról, a nemzeti beruházási politika kereteiről, valamint arról, hogy melyek azok a törvények és jogszabályok, amelyek garantálják az emberek jogait, illetve hogyan lehet biztosítani azoknak átláthatóságát és integritását az újjáépítési folyamatban?

Az biztos, hogy a szíriai gazdaság most az úgynevezett „háborús gazdaságban” él, ahol a hatékony állami intézmények hiánya miatt a korrupció újjáéledt, és a politikai, illetve gazdasági lehetőségek néhány befektetőre monopolizálódnak. Így bármilyen újjáépítési folyamatban egyelőre markánsan jelen van a korrupció intézményesített formája. Így történt Irakban és Afganisztánban, ahol az intézményesült korrupció az újjáépítési programok minden aspektusát károsította.

Bár számos tényező játszik szerepet az újjáépítés módjában és ütemében, a legfontosabb tényező a konfliktus végének időzítése és a végleges befejezése. Ugyanis ez határozza meg a politikai és gazdasági reformok elérni kívánt céljait, illetve a reformok végrehajtásának gyorsaságát. Ez tükröződik majd a külföldi segélyek volumenében, a nemzetközi szervezetek az újjáépítési szakaszban vállalt szerepében, valamint az ország azon képességében, hogy képes legyen magánbefektetéseket vonzani. Például, ha a korábbi szereplők erőfeszítései a korai szakaszban sikeresek lesznek az energia- és a mezőgazdaság ágazatának helyreállításában, akkor jó alapot teremtenek a textiliparban és az élelmiszeriparban, amelyek jelentős számú munkaerőt alkalmaznának, és további szektorok fejlesztéséhez vezetnének.

Ez azt jelenti, hogy az újjáépítési folyamat sokáig fog tartani, például a szomszédos Libanon az 1975-től 1990-ig tartó polgárháború után csak 20 évvel később tudott visszatérni a GDP azonos szintjére. Kuvait esetében 7 év kellett. A szíriai pusztítás mértéke azonban példátlan, és valószínűleg növekedni fog, ha a konfliktus nem rendeződik minél előbb. „Optimista” becslések egy olyan forgatókönyvet mutatnak be, amely szerint idén, azaz 2020-ban a konfliktus végét feltételezik, amelyet 4.5%-os éves növekedési ütem követhet. Ha ez megvalósul, Szíriának 20 évre lesz szüksége ahhoz, hogy elérje a 2010-es GDP-t. Ez a forgatókönyv azonban két fő feltételezésen alapul: az első az ország azon képessége, hogy mobilizálni fogja az infrastruktúra kiépítéséhez szükséges forrásokat, amelyek a becslések szerint 100-200 milliárd dollárra tehetőek; a második pedig, hogy az ország rövid időn belül visszaállíthatja termelési kapacitását és humántőkéjét, és ez fogja képezni a háborút követő időszak legnagyobb kihívását.

3.7. A civil szervezetek szerepe a társadalmi tőke újjáépítésében

Az NGO-k a polgári társadalom szerves részét képezik. Ez az a keret, amely kollektívan fogadja be az egyéneket, és növeli a közösség bizalmi szintjét. Ez pozitívan befolyásolja a társadalmi tőke egyensúlyát.

Számos gondolkodó hangsúlyozza a polgári társadalom gazdasági és társadalmi szektorban betöltött értékére és kulturális szerepére irányuló tanulmányozás jelentőségét. Valamennyi csoportról ismert, hogy társadalmi tőkét teremt. Még ha figyelembe vesszük gazdasági fenntarthatóságot, a fenntartható fejlődéshez nem csak materiális tőkére van szükség, hanem olyanra is, amelyek megteremtik, ösztönzik és fenntartják a fejlődéshez szükséges környezetet. Az évszázadokon átívelő fejlődésünk története minden kétséget kizáróan bebizonyította, hogy az anyagi tőke rendelkezésre állása önmagában nem elegendő a társadalmi tőke rendelkezésre állása nélkül.

A tanulmányok azt mutatják, hogy a társadalmi tőke különféle csatornákon keresztül hat a társadalomra. Lényege a társadalmi kapcsolatok, amelyek pozitívan vagy negatívan befolyásolhatják a civil társadalmat. Ez akkor válik világossá, ha megfigyeljük, hogy a közösségi hálózatok a társadalmi vonzódás vagy kiutasítás eszközei lehetnek. A kihívás tehát abban rejlik, hogy meghatározzam azokat a kritériumokat, amelyek alapján pozitív társadalmi tőke jön létre, és ennek felhasználásával erősödik a társadalmak túlélési és sikerélménye.

A következő részben szeretnék rávilágítani a témával foglalkozó, korábban megjelent tudományos kutatásokra és tanulmányokra:

3.7.1. Korábbi tanulmányok

A vizsgálat fontos elemét képezik. Mivel egyetlen tanulmány sem képes elérni céljait anélkül, hogy korábbi tapasztalatokra és ismeretekre támaszkodjon, így a meglévő ismeretek és eredmények áttekintésével gazdagítom új megállapításaimat.

A vizsgálatokat a kronologikus sorrendben mutatom be:

MORRIS (1998) tanulmány célja a társadalmi tőke szegénységre gyakorolt hatásának azonosítása volt annak kiderítésére, hogy lehetnek-e a szociális tőkének hasznosítható gazdasági előnyei, vagy sem. A kutató leíró elemzést használt, amelyben a szegénységből standard gazdasági modellt épített fel, azonban nem testesítette meg a materiális és az emberi tőke kölcsönhatásait. A társadalmi tőkét a szegénység meghatározó tényezőjének tudta. Megállapította, hogy a társadalmi tőke gazdasági megtérülést mutat a helyi fejlesztési projekteknél. Ez a szociális védelem eszköze, mivel a társadalmi tőkére irányított külső támogatások vagy külső finanszírozás nem befolyásolta az állam képességét a szegénység csökkentésére.

PUTNAM (2002) a demokrácia mutatóinak csökkenését vizsgálta az Egyesült Államokban. Ezek a mutatók a választásokon való szavazásokban, a civil szervezetekben való tagságban és a civil szervezetek alapításában lettek kifejezve, csökkenő értéket mutatva. A tanulmány megállapította: a csökkenés oka a társadalmi bizalom szintjének csökkenése, amely a társadalmi tőke lényege. A média és a modern technológia szerepe, amely miatt az egyén bezárkózott, pontosabb kifejezésben *individualizálódott*, kevésbé szorult másokra, kevésbé lett hajlandó csatlakozni mások ügyeihez, elveszítette a kollektív ideát, a csoport szellemiségét.

NAN (2001) tanulmánya célja a társadalmi tőke fontosságának tisztázása a társadalmi kapcsolatokban és a társadalmi kötelekben. Az erőforrásokhoz való hozzáférés mértékét a kapcsolatoknak és kommunikációnak és az emberi tőkének tudta be; az egyének, társadalmi csoportok, szervezetek és társadalmak céljainak elérése érdekében. Megállapítja, hogy a társadalmi tőke erőteljesen arra összpontosít „*amit az egyéneknek és a szervezeteknek tudniuk kell*”, illetve, hogy „*mit tudnak hasznosítani*” ahhoz, hogy érdemben megváltoztassák az életmódot és a társadalmat.

WANG és GRADDY (2008) tanulmányuk célja a társadalmi tőke egyesületekre gyakorolt hatásának feltárása volt a társadalmi bizalom és a társadalmi hálózatok mérésével az Egyesült Államok világi és vallási közösségeiben. Terepkutatást és felméréseket használtak az információgyűjtéshez az kétezer kiválasztott észak-amerikai közösség megcélzásával. A tanulmányban a hatás mérését meghatározott humán tőkéhez kapcsolódó kritériumokra bontották. Ezek a közösségi bizalom, a társadalmi hálózatok kiterjedése, közösség elkötelezettsége az intézményekben, egyesületi tevékenység, önkéntes tevékenységek. Ezek hasznosítása pozitívan hat a szervezetek teljesítményére.

ABUDULHAMIND (2010) tanulmányának célja a társadalomtudományokban használt egyik új fogalom elméleti gyökereztetése volt. Megvizsgálta a civil társadalom és a társadalmi tőke kapcsolatának ismeretét a társadalomban. A kutató az Egyiptomban működő civil szervezeteket tanulmányozta. A vizsgálati időszakban három eszközt használt: minőségi elemzési eszközöket három civil szervezet révén. Ezeket mélyinterjú, egyszerűsítő megfigyelés és részvételi megfigyelés útján célozta meg. A tanulmány számos eredményt ért el: az egyesületeken belüli tényleges részvétel hiánya az állam által, különösen az NGO-k munkájára vonatkozó jogi és adminisztratív korlátozások miatt. A civil társadalmi dolgozók körében nincs tudatosság az önkéntes munka jellegéről és céljairól, még fizetett munkavállalóként sem. Az egyesület és a kedvezményezett közösség közötti interakció hiányosságoktól szenved. A társadalmi tőkének nincs meghatározott alakja vagy mintája, de számos forrása létezik a társadalomban. Ezek közül a legbefolyásosabbak az informális társadalmi hálózatok.

ZAGHAL (2011) tanulmányának célja a társadalmi tőke változóinak nyomon követése volt egy egyiptomi faluban. Figyelemmel kísérte a vidéki családok életminőségének valóságát. Meghatározta a társadalmi tőke azon változóit, amelyek javítják a vidéki családok életminőségét. Kísérletet tett olyan mechanizmusok kidolgozására, amelyek a társadalmi tőke fejlesztését szolgálják, a vidéki lakosok életének tudatosítása érdekében. A kutató az esettanulmány szemléletétől függő leíró és elemző módszert alkalmazott egy Beshbish nevű faluban. A tanulmány eredményei: az egyének bizalmi szintje, mint a társadalmi tőke egyik legfontosabb változója az egyiptomi faluban. A társadalom intézményeibe vetett bizalom szintje, a társadalmi értékek szintje és a válaszadók által meghatározott politikai részvétel szintje „közepes” volt. Ami azonban a válaszadók által meghatározott társadalmi kohézió és szolidaritás szintjét illeti, „magas” volt. Az egészségügyi aspektus, a szociális szempont, az objektív rekreációs és kulturális aspektusok szintjét illetően a válaszadók értékelése szintén „alacsony” volt.

ABDEL-MOWLA (2014) a tanulmány célja a társadalmi tőke szerepének felmérése az egyenlőtlenségek csökkentésében és a szegények támogatásában, valamint a társadalmi tőke igénybevételi lehetőségeinek feltárása. Értékelte az társadalmi tőke alternatív és kiegészítő újraelosztás formális mechanizmusaihoz való viszonyát, és meghatározta e tekintetben a legfontosabb szereplőket. Meghatározta a szegény területeken a társadalmi tőke ösztönzéséhez beemeléséhez szükséges intézkedések számát. A kutató az összehasonlító elemzés módszertanát használta logisztikai regresszió-elemzéssel, hogy ez mennyiben alternatív vagy kiegészítő mechanizmus a kormányzati mechanizmusokkal szemben.

Tanulmányában megállapította, hogy a társadalmi tőke felhasználása a család helyzetértékelésétől függ és nem a jövedelmétől. Ez ellentétben áll a kormányzati transzferekkel, amelyek felhasználása a jövedelemmel kapcsolatos feltételek teljesülésétől függ. Hasonlóképpen, a társadalmi tőke meghatározó tényezői a szegények életkora, iskolai végzettsége és önértékelése, családi állapota, a háztartás típusa, illetve, hogy vidéki, vagy városi területeken él.

AL-ZIYADAT et al. (2015) tanulmánya célja az emberi tőke versenystratégiára gyakorolt hatásának azonosítása volt. A vizsgált populáció a jordániai szolgáltatási szektorban működő kis- és középvállalkozásokból állt. A kutatócsoport leíró elemzést és egyszerű regressziót használt a hipotézisek tesztelésére, emellett 384 kérdőívet osztottak ki. A tanulmány megállapította, hogy az emberi tőke statisztikailag (szignifikáns) hatással van a kis- és középvállalkozások versenystratégiájára. Azt is megállapította, hogy a projekt nagysága miatt nincs különbség az emberi tőke versenystratégiára gyakorolt hatásában.

A konfliktus idején a társadalmi tőke fogalmával összefüggésben az irodalmak a következőket jelzik:

COLLETTA és CULLEN (2000) szerint a konfliktus és a társadalmi tőke kapcsolata kétirányú. Egyrészt azt várnánk, hogy a konfliktus növeli a feszültséget és csökkenti a bizalmat. Az erőszakról szóló jelentések terjedésével az egyének óvatosak lesznek másokkal szemben, az együttműködés valószínűleg csökken, és a közösség tagjai megosztottak lesznek.

DENISON et al. (2007) szerint a közösségi hálózatok növelik az egyének sebezhetőségét és kiszolgáltatottságát az ütköző erőkkel szemben, míg a bizalom, az értékek és a normák megvédik a társadalmat az erőszakos cselekedetektől.

TAYLOR és DOERFEL (2011) tanulmányuk célja azon szerepkörök megismerése volt, amelyek a háború utáni társadalmi tőke kiépítését elősegítő nemzetközi segélyezési hálózatokban bukkannak fel. Tanulmányozta a donorok és Horvátország önkéntes egyesületei közötti kapcsolatok változó jellegét 1999 és 2002 között. A kutató analitikus leíró módszert alkalmazott a kialakuló kapcsolati hálózatra. A tanulmány arra a mechanizmusra való szükségességre jutott, amelyen keresztül a donorok, az NGO-k, a média és a fejlett kapcsolati hálózatok szerepének megváltozása a társadalmi tőke fokozása érdekében történik. Ezzel maximalizálják az ehhez kapcsolódó kommunikációs kapcsolatok eredményeit.

AGHAJANIAN (2012) úgy látja, hogy az erőszak az összekötő társadalmi tőke növekedéséhez, és az áthidaló társadalmi tőke csökkenéséhez vezet.

FAYYAD (2019) szerint lehetetlen elképzelni a valódi fejlődést egy olyan társadalomban, amely gyenge társadalmi integrációtól szenved a lakosság csoportjai között. Ezek lehetnek vallási, etnikai, törzsi vagy családi csoportok. Meglátása szerint az arab és az iszlám világban számos olyan ország van, amelyek bár ígéretes emberi és gazdasági erőforrással rendelkeznek, az ott élő csoportok közötti kommunikáció hiányos. A köztük lévő versengés - amely sok esetben elérte a polgárháborús szintet - árnyékot vetett ezen országok fejlettségi szintjére, így kudarcukhoz és bukásukhoz vezetett.

A tanulság önmagában nem a pluralizmusban zajlik, mivel minden társadalom ki van téve a sokféleségnek és csoportok közötti nézeteltérésnek. Meghatározó, hogy ezek a csoportok mennyiben érznek nézeteltérést és elégedetlenséget egymással szemben? Az ilyen országok gyenge kapcsolatrendszere és a nemzeti integrációs válság a társadalmi tőke hanyatlásának legszélsőségesebb foka.

A társadalom tagjainak kohéziója és egymásrautaltsága alapvető tényező az állam erősségének és válságkezelési képességének meghatározásában. Minél nagyobb a társadalom egysége és a tagjai közötti kapcsolatok ereje, annál nagyobb az állam ereje és azon képessége, hogy ellenálljon a külső fenyegetésnek. A külső agresszor könnyebben éri el céljait, ha a társadalom tagjai között megosztottság és ellenségeskedés uralkodik.

Végezetül az alábbi pontokban összefoglalom a háborúk, a politikai és polgári konfliktusok, valamint az azt követő kivándorlás és tömeges menekülés társadalmi tőkére gyakorolt hatását:

- Jelentős veszteségek az emberi erőforrásokban (halálesetek, sérülések, válság utáni zavarok stb.).
- Az infrastruktúra sérülése az állami és magánszektorban.
- A szociális rendszer, oktatás, egészségügy stb. széleskörű romlása.
- Az értékrendek, normák és a fokozott gyűlöletszító kockázatok szisztematikus célzása.

- Fokozott ellenségeskedés a politikai konfliktusban részt vevő felek között, valamint a polgárok és az állam közötti kapcsolatok iránti bizalom hiánya.
- Széleskörű változások a gazdaságban, beleértve az állam gazdaságának, munkanélküliségének és vagyonpolitikájának változásait.
- A lakosság kényszerű elmozdulása és demográfiai változásai (növekedő és tömeges népvándorlás).
- A társadalom szereplőinek kirekesztése és marginalizálása.
- A szociális intézmények egyértelmű romlása, mint például a család és a társadalmi felügyelő központok.
- Gyenge közbiztonság, a törvény és a rend tekintélyének összeomlása.
- A letartóztatás és kényszerű fogva tartás gyakorlása, valamint az általuk okozott pszichológiai és társadalmi következmények az egyén, a család és a társadalom szintjén.
- A javítóintézetek (fiatalkorúak és felnőttek) gyenge hatékonysága és kapacitása.
- Pénzügyi és adminisztrációs korrupció.
- Töredezetség és megosztottság a család és a közösség szintjén.

Kommentár a korábbi tanulmányokhoz

- a) Az elméleti szakirodalom áttekintése, valamint a kapcsolódó koncepciókra vonatkozó alkalmazott tanulmányok megerősítik a társadalmi tőke, a civil társadalom és az NGO-k közötti szoros kapcsolat létezésére vonatkozó tanulmányok jelentőségét.
- b) Szoros kapcsolat áll fenn a társadalmi tőke által a demokrácia értékeinek támogatásában betöltött szerepe és a társadalmi bizalom között. Ez hozzájárul ahhoz, hogy az állampolgárok aktív és pozitív részvételre irányuljanak a forrásokhoz való hozzáférésben. Hozzájárul továbbá a fejlődés eléréséhez a nép részvételével.
- c) A társadalmi tőke nagyban hozzájárul a fenntartható fejlődési folyamataihoz a nemzeti fejlesztési tervekben való részvétel révén.
- d) Számos tanulmány hasonló a kritériumokban a társadalmi tőke hatásának mérésére támaszkodik:
 - Közösségi bizalom, közösségi hálózatok kiépítése és a közösség fokozottabb elkötelezettsége a helyi tanácsokkal.
 - Az emberi tőke önkéntes tevékenysége, illetőleg a különböző egyesületek tevékenysége az NGO-k teljesítményének pozitív mutatójaként.

A következők részben szeretném ismertetni a társadalmi tőkével kapcsolatos meghatározásokat.

3.7.2. A társadalmi tőke

Az ember sokáig úgy vélte, hogy fejlődése és élete előrehaladása csak anyagi kérdéseken múlik. Meggyőződése, hogy korlátok nélkül növekedhet, és hogy létének titka a tőke anyagi értelmezése. Azzal, amit pénzben és vagyonban felhalmozhat, megtévesztette a valós eredménnyel.

Ennek keretében tárgyalom meg a társadalmi tőke fogalmának megjelenését és fejlődését, különböző formáit és megnyilvánulásait, forrásait és jellemzőit. Kitérek annak dimenzióira és mutatóira, valamint a meghatározásával és mérésével kapcsolatos problémákra, amelyek magukba foglalják a tanulmányi trendek bemutatását és a társadalmi tőke értékelését.

A társadalmi tőke keletkezése és fejlődése

A kifejezés gyökere De Tocqueville (1805-1859) francia gondolkodó írásaihoz nyúlik vissza, különösen az Amerikai Egyesült Államok demokráciájáról szóló könyvére (KULCSÁR, 1983). Ebben a könyvben Tocqueville a demokrácia fejlődését a társadalmi kohézióknak tulajdonítja, kiemelve a polgárok hajlandóságát a közéletben való részvételre. Ezek az értékek a társadalmi tőke lényegét képviselik abban a kortárs értelemben, amire aztán számos tudós támasztotta elképzeléseit. Az 1970-es évek elején a közgazdászok a társadalmi tőkét materiális formában írták körül, mint a kapitalizmus elemi részét. Ezért határozták meg „a tőke minden formájának (természetes, gazdasági, emberi és anyagi) összegeként”. BAALI (1988) szerint Ibn Khaldun (1332-1406) „társadalmi urbanizmusnak”, Durkheim (1858-1917) „Társadalmi kultúrának”, Tocqueville „interaktív tevékenységnek” nevezte.

Az elmúlt évtizedekben új tanulmányi területként megnőtt a társadalmi tőke iránti érdeklődés. Ez újabb kutatási irányzatok megjelenését eredményezte:

- A társadalmi tőke pontos meghatározására;
- a társadalmi tőke funkcionális elemzésének szintje;
- a társadalmi tőke felhasználására vonatkozó minőségi előírások.

A társadalmi tőke fogalma és meghatározása

COLEMAN (1990) intézményes megközelítést nyújtott a társadalmi tőkéhez és a gazdasági fejlődéshez való viszonyához. Meghatározása szerint a társadalmi tőke fogalma magába foglalja a „társadalmi viszonyok” azon oldalait, amelyek elősegítik, hogy egy adott egyén vagy csoport elérje céljait és megvalósítsa érdekeit. Coleman, a közgazdászok által „racionális választási elméletként” ismert tézise révén próbálta meg összekapcsolni a társadalmi jelenségeket a gazdasági haladással.

BOURDIEU (1990, 1999) az egyéni előnyre és a társadalmi tőke potenciális nyereségére összpontosított. Eszerint a tőke magába foglalja az anyagi és a szimbolikus erőforrásokat, képességeket és javakat, amelyek viszonylag szűken állnak rendelkezésre a társadalomban. Ilyesfajta tőke a felhalmozott munka, anyagi vagy elsajátított, azaz személyes tulajdonságok.

PUTNAM (1993) a társadalmi tőkét a politikai részvételen és a törvény tiszteletben tartásán alapuló polgári erénynek tekintette, Megkülönböztette az összekapcsolást, az áthidalást és a kommunikatív társadalmi tőkét. Szerinte a társadalmi tőke olyan képesség, amely a társadalom és az egyének körében kialakult bizalomból származik.

Ebben az összefüggésben az empirikus megfigyelések azt mutatják, hogy a társadalmi tőke különböző csatornákon keresztül hat a közösségekre, beleértve a kormányzást és a gazdaságot. A társadalmi kapcsolatok pozitívan vagy negatívan befolyásolhatják a civil társadalmat. Ez akkor válik nyilvánvalóvá, amikor a közösségi hálózat a társadalmi vonzódás és kiutasítás eszközeként funkcionál. Kihívást jelent azonban a pozitív társadalmi tőke keletkezési feltételeinek meghatározása, valamint felhasználása a társadalmak rugalmasságának és sikere folytonosságának megerősítésére.

FUKUYAMA (1999) a társadalmi tőkét az emberek azon képességeként tudta be, amivel együtt dolgoznak a csoportok és szervezetek közös céljainak elérése érdekében. Fukuyama hasonló kulturális háttérű országokat hasonlított össze, hogy megpróbálja kibontani azok gazdasági fejlődésének sikereit. A hűség kifejezést a társadalmi tőke szinonimájaként használta. Megállapításaiban az egyének reagálnak a munkára, és az egyenlő foglalkoztatás ösztönzi a gazdaságot és támogatja a gazdasági jólétet.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (The Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) a társadalmi tőkét hálózatokként, közös normákkal, értékekkel és megértésekkel definiálja, amelyek megkönnyítik a csoportközi és csoporton belüli együttműködést. A hatékonyságát úgy írja körül, hogy csökkentik az ügyletes költségeket, megkönnyítik a kollektív munkameneteket és csökkentik az opportunistá magatartást (GROOTAERT et al., 2004), ami a hatósági korrupció kialakulásához vezet. Fontosnak tartom ez utóbbi meghatározását is a kortárs gondolkodók értelmezése szerint.

SELDADYO és HAAN (2006) szerint a korrupció a „hatalommal való visszaélés a magánérdek elérése érdekében”.

WARREN (2004) úgy véli, a korrupció megléte bizonyos mértékű bizalmat és hűséget igényel az abban részt vevő felek között. Ennek megfelelően a társadalmi tőke pozitív megítélése, valamint a függőség és az oportunizmus megnyilvánulásainak csökkentésében betöltött szerepe közvetett módon járul hozzá a korrupció terjedéséhez.

SANDER (2006) rámutat arra, hogy a társadalmi tőke nem azonos a pénzügyi és a természeti tőkével. A csökkenő hozam gondolata nem vonatkozik rá, ugyanis a felhasználás során növekszik, és nem csökken. Megjegyzi, hogy ez „a közösség képessége a kollektív cselekvésre, amely nélkül nem lehet más típusú tőkét előállítani, vagy javítani az életminőségen”.

A VILÁGBANK (2006) a társadalmi tőkét a társadalmi interakciót formáló intézmények, kapcsolatok és normák összességének határozza meg. Hangsúlyozza, hogy a társadalmi kohézió alapvető tényező a gazdasági és a fenntartható fejlődésben.

FARKAS (2013) szerint a szociológiai irodalomban kialakult egyes felfogások szerint a tőke vagy társadalmi tőke bizonyos értelemben az adott egyén vagy csoport „társadalmi erőforrásainak” az összességét foglalja magába.

A társadalmi tőke és a tőke egyéb formái

SERAGELDIN és GROOTART (1997) úgy látják, hogy a befektetési hozamhoz viszonyítva a társadalmi tőke eltér a tőke egyéb formáitól. Az egyén tulajdonában lévő anyagi vagy emberi tőke befektetése közvetlen előnyökhöz vezet számára, közösségi vagy társadalmi szintű befektetése azonban hatványozott haszonnal bír.

BOURDIEU (1986) ugyanazt az elméletet alkalmazta a társadalmi tőke vizsgálatára. Úgy véli, hogy az ember számára rendelkezésre álló források mennyisége a társas kapcsolatok méretétől és típusától függ. Ez meghatározza az esélyeit az erőforrások megszerzésére, különösen a konfliktusok idején.

Két tényezőt azonosított, amelyek alapvetően befolyásolják az egyén képességét a rendelkezésre álló előnyök megszerzésére, nevezetesen:

- Az egyén által kialakított társadalmi kapcsolatok felépítése (horizontális kiterjedés)
- Az egyén által elfoglalt hely ebben a struktúrában (vertikális pozíció)

Bourdieu nem korlátozza a tőkét a „klasszikus” gazdasági dimenzióra. Körülírta a társadalmi tőkét, a kulturális tőkét és a szimbolikus tőkét. Úgy véli, a társadalmi világ többdimenziós (multi dimensional space) térként érzékelhető.

ÖZTÜRK (2013) tanulmányában elhatárolta a különböző tőke típusokat. Úgy véli, a gazdasági tőke pusztán a gazdagsághoz kapcsolódik, míg a tőke más formái a társadalom hatalmának egyik formáját képviselik.

A társadalmi tőke formái és megnyilvánulásai

Ezek a megjelenések három szempontra korlátozódnak, nevezetesen:

- a) *Kötelezettségvállalások és elvárások (Obligations and Expectations)*: E két elem a társadalmi kapcsolatokat, COLEMAN (1990) által „kredit”-nek nevezett (credit slip) viszonyt foglalják magukban. A kredit bizonyos mértékig felhalmozható, kölcsönös szívességekre alapozva. Ebben az esetben olyan cseréről van szó, amelynek tárgya nem csak gazdasági, társadalmi javakból is állhat (KOUDELA, 2015).
- b) *Információs potenciál*: a társadalmi tőke egyik legfontosabb aspektusa, a társadalmi háló információihoz való hozzáférés. Az információ fontos a társadalmi cselekvés megalapozásában, az információszerzés azonban költséges folyamat. A legkevesebb információhoz jutás is nagy figyelmet igényel, a társas kapcsolatok kihasználásával azonban növekszik az elérhetősége.
- c) *Normák és szankciók*: COLEMAN (1990) szerint a társadalmi tőke formáját képző irányadó kritériumok arra készítetik az egyént, hogy a társadalom érdekében feladja saját érdekeit. Az ilyen típusú kapcsolódás támogatással, státussal, megbecsüléssel és egyéb jutalmakkal összekötött normákat feltételez. Ez a fiatal nemzetek felépítésére és a családok megerősítésére szolgál. Egyéni szinten megkönnyíti a társadalmi mobilitást, kollektív szinten pedig a társadalmi mozgalmak fejlődését.

A társadalmi tőke forrásai és jellemzői

A társadalmi tőke forrásai

AMRAN (2006) szerint számos forrás létezik, kezdve az elsődleges társadalmi csoportoktól, mint például a család és a szomszédsági csoport, az informális intézményekig, beleértve a közösségfejlesztő egyesületeket és az önszervező csoportokat. A társadalmi tőke kormányzati és nem kormányzati intézményekben, így NGO-kban, szakszervezetekben és pártokban keletkezik.

E tekintetben érdemes megjegyezni, hogy FUKUYAMA (1999) a társadalmakat a bennük uralkodó társadalmi kapcsolatok formája szerint osztályozta családi társadalmakba, amelyekben a család és a rokonság kapcsolata kiterjedt formában él. Szerinte a törzs és a klán minden társadalmi interakció fő magja.

A Világbank a fejlődő országok társadalmi tőkéje és az ehhez kapcsolódó fejlesztések tanulmányozásában nyomon követte a társadalmi tőke forrásait, melyek a következők voltak (GROOTAERT, 1998):

- A család
- Etnikai vagy vallási kötelékek
- A civil társadalom
- Állami szektor

A társadalmi tőke jellemzői

A szakirodalom áttekintése után, a társadalmi tőke fogalmának következő megkülönböztető jellemzőit szeretném kiemelni:

- Ha befektetésről beszélünk, a társadalmi tőke legalább olyan fontos forrás a társadalmi célok eléréséhez, mint a többi tőke. Kiemelném, hogy a társadalmi tőkekészlet nem magánszemély, csoport vagy intézmény magántulajdona. Így pl. ha valaki megbízható és pozitív hírneve, az a másik számára is előnyös.
- A társadalmi tőke a társadalom tagjai között fennálló társadalmi kapcsolatoktól függ, amelyek a pozitív értékrendszer keretein belüli együttműködésre, támogatásra és kölcsönös bizalomra épülnek.
- A társadalmi tőke a tőke egyéb formáinak kiegészítője, nem pedig helyettesítője.
- A társadalmi tőke bármely nemzetben a haladás vagy az elmaradottság kiemelkedő jele, mivel a fenntartható fejlődés lehetetlen a hatékony, termelékeny, kreatív társadalmi tőke megléte nélkül.
- A társadalmi tőke sok területen nagy jelentőséggel bír, például:
 - Fenntartható fejlődés a társadalomban oktatási, gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális szempontból.
 - A társadalom kohéziójához vezet. Megakadályozza annak összeomlását és támogatja a hozzá való tartozást.
 - A civil társadalom kultúrájának és az önkéntesség kultúrájának kiépítése és aktiválása a társadalomban.
 - A társadalmi és politikai részvétel aktiválása a demokratikus társadalmi konstrukció révén.

- A HABITAT INTERNATIONAL COLAITION (2019) a társadalmi tőkét az egyik kritériumnak tekinti az egyének boldogságának mérésére. A közösségek pozitív értékekben és bizalomban gyakorolnak jobb közérzetet és magasabb morált.

Dimenziók és mutatók a társadalmi tőke mérésére

A társadalmi tőke az társadalmi kohézió egyik alapvető dimenziója. Ez kiterjed az egyének és csoportok közötti kapcsolatok és interakciók minőségére és intenzitására. Bizalom, értékek és közös normák, illetve az összetartozás érzése.

AMRAN (2006) szerint innen kezdődik a társadalmi tőke és a fejlődés kapcsolata. Nagyfokú bizalomra és átláthatóságra van szükség. Modernista értékek és normák szükségesek, hogy képesek legyünk társadalmi hálózatok létrehozására céljaink elérése érdekében.

GROOTAERT et al. (2004) kutatócsoportja a társadalmi tőke mérésére hat mutatót használnak:

- a) Tagság a csoportokban és társadalmi hálózatokban.
- b) Bizalom és szolidaritás.
- c) Kollektív fellépések és együttműködés.
- d) Információ és kommunikáció.
- e) Társadalmi kohézió és befogadás.
- f) Felhatalmazás és politikai fellépés.

Az utolsó mutató az egyének jólétének mértékével, boldogságérzetével, személyes hatékonyságával, valamint a belföldi és külföldi politikai események befolyásolásának képességével foglalkozik.

A VILÁGBANK (1999) megtervezte a szociális tőkeértékelési eszközt. Négy dimenziót határozott meg ennek mérésére melyet a következő táblázatban mutatok be:

6. táblázat: A társadalmi tőke dimenziói

Társadalmi, szakmai, polgári és politikai részvétel	<ul style="list-style-type: none"> • Tagság társadalmi, szakmai, civil és politikai hálózatokban és intézményekben • A helyi és országos kérdésekben való részvétel mértéke • Kapcsolatok munkatársakkal • Politikai részvétel (szavazás, ellenzék és egyéb politikai tevékenységek) • A régió intézményeinek száma, tagjaik és jellemzőik
Informális társadalmi hálózatok és társadalmi szolidaritás	<ul style="list-style-type: none"> • Részvétel rokonoki tevékenységekben • Másokra támaszkodás vészhelyzetekben • A másokkal való kapcsolatokat a tolerancia jellemzi a nézeteltérésekkel szemben
A bizalom	<ul style="list-style-type: none"> • Bizalom másokban (rokonok, szomszédok, munkatársak). Az intézményekbe vetett bizalom (oktatási, egészségügyi, igazságügyi és szolgáltatási)
Közös hozzáállás és értékek	<ul style="list-style-type: none"> • Önkéntes munka • Adomány • Közös célok • Közös értékek • Jövőbeli kilátások

Forrás: KRISHNA és SHRADER (1999) alapján saját szerkesztés, 2019.

FRANKE (2005) szintén számos modellt mutatott be a társadalmi tőke mérésére. Köztük a következők:

Az első modell: a társadalmi tőkét négy mutató alapján mérik:

- Társadalmi részvétel: a csoportokban és társas tevékenységekben való részvétel.
- Formális és informális társadalmi támogatás és közösségi hálózatok: Barátok, rokonok és kollégák.
- Polgári és politikai részvétel: a civil társadalmi kérdésekben való foglalkoztatás, önkéntes munkavégzés, szavazáson való részvétel a különféle választásokon.

A második modell hét mutatót azonosít a társadalmi tőke mérésére:

Bizalom, viszonyosság, a tényleges együttműködés érzete, a sokszínűség elfogadása, tolerancia, társadalmi részvétel és politikai részvétel.

A harmadik modell főként a szociális hálózatokra összpontosít. A társadalmi tőke mélysége határozza meg a hálózat méretét, sűrűségét és sokszínűségét. A folyamatos kommunikáció a hálózat tagjai között és annak erőssége. Térbeli konvergencia a hálózat tagjai között. A hálózat szerepe a rendelkezésre álló erőforrások felhasználásában. Integráció a hálózaton belül. Hálózati normák és értékek, amelyek a hálózat tagjait irányítják.

A társadalmi tőke mérésének bemutatott modelljeiből kiderül, hogy a társadalmi kapcsolatok mélysége (amint azt a különféle társadalmi hálók, az állampolgári szerepvállalás és bizalom, a politikai részvétel, a társadalmi értékek és normák bizonyítják) képviselik a társadalmi tőke fogalmának mérésében a leginkább meghatározó elemet.

3.7.3. A társadalmi tőke tanulmányozásának problematikája

A társadalmi tőke tanulmányozása során számos probléma merül fel, többek közt a meghatározáshoz, a méréshez vagy az alkalmazáshoz kapcsolódóan. Ez két főbb ok miatt áll fenn:

- A koncepció természete a társadalomtudomány olyan ága, amelyet összetettség és kétértelműség jellemez, keresztezve és átfedve egymást.
- A fogalmi meghatározás és definíciók sokasága.

A problémákat a következőkben tudom kibontani:

A definíció problematikája

A társadalmi tőkének első meghatározása és iskolái nyugati társadalmi és kulturális kontextusban vetődött fel, a fejlődő országokban. A koncepció határozatlan természetének, kulturális sajátosságainak és szociológiájának problematikája a társadalmi tőke sajátos és világos meghatározásának nehézségeit okozta. Nem csak a nyugati és keleti, de a nyugati tudósok között is.

A mérés problematikája

Összetettebb, mint a definíció problematikája, így a kutatók nagy figyelmet szenteltek rá. Egy jelenség jelentősége ugyanis nem pusztán annak elméleti megfigyelésének és tanulmányozásának köszönhető, hanem a mérhetőség és az összetevőik meghatározásának lehetősége. Hozzá téve az alkalmazhatóságot, mely felhasználható a döntéshozatalban és fejlesztési programokban.

FUKUYAMA (1999) két dologról beszélt:

- I. Amit PUTNAM (1993) a civil szervezetek számának és a tagság nagyságának felsorolásával és politikai mutatókhoz kapcsolásával mutatott be.
- II. Átfogó felméréseket készített a társadalmi értékek, mint a bizalom és a szolidaritás lefedésére. Ebből a szempontból Fukuyama három meghatározó elemet vont le, melyeket a társadalmi tőke mércéjének tartott:
 - A csoporton belüli homogenitás mértéke és mint viszonyítási alap a tagok egyéni ambícióihoz.
 - A társadalmi csoportba vetett bizalom mélysége a tagok közötti munka és együttműködés közvetlen eredményeként.
 - Külső tényezők: más társadalmi csoportokhoz és az államhoz való viszonyról.

Ettől fogva szétváltak azok a tanulmányok, amelyek a társadalmi tőke alkalmazott vizsgálatára összpontosítottak. Az egyik irányzat megerősíti, hogy az összetevők könnyen mérhetőek, és vannak, akik megkérdőjelezik a mérés alkalmazhatóságát. Utóbbi irány csak egy társadalmi-politikai jelenség kiterjesztésének tartják, ami ahhoz a meggyőződéshez vezetett, hogy nincsen kézzel fogható hatása közgazdaságtani megközelítésből.

A társadalmi tőke pontos mérése során meghatároztam azt a két legfontosabb intézkedést, amely hozzájárul a mutatók kidolgozásához:

- I. A vizsgálati közösség pontos meghatározása és annak demográfiai jellemzői.
- II. A társadalmi tőke gyakorlati megnyilvánulásának meghatározása, biztosítva a mérhetőséget.

A társadalmi tőke irányzatai

A társadalmi tőke számtalan tendenciája összefonódó és ellentmondásos egyben. Ez olyan helyzethez vezetett, amelyben a koncepció túlságosan kitágult. Két fő irányzatot szeretnék bemutatni:

I. A Francia Iskola: kiemelkedőbb tudósa Bourdieu, neki köszönhető az első koncepcionalizálás.

Arra az alapfeltevésre támaszkodott, hogy az egyén hozzáférése a társadalmi és gazdasági előnyökhöz az a társadalmi csoport függvénye. Minél nagyobb a befolyása és ereje egy csoportnak, annál nagyobb a tagok anyagi és morális haszna.

BOURDIEU (1986) a társadalmi tőkét „olyan köteléknek, társadalmi kapcsolatok, értékek és normák összességéeként” határozza meg, amelyek bármely csoport tagjainak rendelkezésre állnak, vagy állhatnak az előrelátható jövőben.

Hangsúlyozta, hogy ezek a hálózatok nem önállóan működnek, hanem egy sor gazdasági és társadalmi folyamatnak vannak kitéve. Bourdieut ezen túlmenően nem a társadalmi tőke elvont fogalma foglalkoztatta, hanem a tőke más formáival való kölcsönhatásának mechanizmusai.

II. Az Angol-Amerikai Iskola: meghatározó tudósa Putnam.

Interdiszciplináris jellegénél fogva ez minősül az uralkodó irányzatnak. Számos kutatást von össze, legfontosabb közülük a Világbank tanulmányainak sorozata.

Két irányzatra ágazódik:

- **A karrier irányzat**, melyet James Coleman képvisel. Hangsúlyozza, hogy a társadalom egyének csoportjából áll, melynek forrása az egyének közötti harmónia megteremtése a szükségleteknek és vágyaknak megfelelően.

A társadalmi tőke a közösségen belül fennálló produktív elemek összességében testesül meg, és lehet formális vagy informális. A *tőke* kifejezés a termelési folyamatot megkönnyítő inputokra utal. A *társadalmi* kifejezés a társadalmi kapcsolatokra és kötetlékekre a hálózat keretein belül.

COLEMAN (1990) nem értett egyet BOURDIEU-val (1986) abban, hogy a társadalmi tőke a szegény osztályok fő erőforrása. Szerinte nem kapcsolódik erősebben egy adott osztályhoz, mint ahogyan Bourdieu említette.

Coleman a társadalmi tőkét számos más társadalmi tevékenység termelésének tekinti. Ez abból áll, hogy az egyének egy sor alternatíva közül választhatnak. Ezeket összehasonlítja, hogy megtalálják a céljai elérésére legmegfelelőbbet. Coleman a *bizalom* tanulmányozására összpontosít, amely a csoport tagjai között alakul ki közvetlen interakciók eredményeként. Úgy látja, hogy a társadalmi tőkére csak az annak funkciói révén lehet következtetni. Nem lehet meghatározni, hogy a társadalom rendelkezik-e társadalmi tőkével, a célok meghatározása nélkül.

- **Az érték irányzat**, melyet Robert Putnam és Fukuyama képvisel. Írásaikban, FUKUYAMA (1990) és PUTNAM (1993), értékeik fontossága ellenére nem tagadják olyan elemek fontosságát, amelyek hozzájárulnak a társadalmi tőke kialakulásához. Fukuyama a társadalmi tőkét értékek, normák és elvek összességékként határozta meg. A közösségeket három típusba sorolta:
 - Olyan társadalmak, amelyekben nincs bizalom az egyének között, valamint az egyének és az állam között.
 - Patriarchális társadalmak, melyben a társadalmi tendencia kialakulásának egyetlen módja a család.
 - Nagy társadalmi bizalommal rendelkező társadalmak, amelyek erős és spontán hajlamot teremtenek a másokkal való kommunikációra.

Fukuyama úgy véli, hogy minden társadalom elhelyezhető az első és az utolsó modell között, miközben min egyik fejlődik a társadalmi tőke elfogadható egyensúlyának, valamint a gazdasági, társadalmi és politikai haladás mértékének tekintetében. Azon a ponton, ahol a bizalom kiterjed a munkavállalókra, ott a gazdasági tevékenység folytatásának költsége csökken.

A fentiekből arra a következtetésre jutottam, hogy Fukuyama a társadalmi tőke pozitív képére összpontosított, és a társadalmi tőke hiányát negatív képből rajzolja meg. Ezenkívül az intézmények hivatalos formájára is összpontosított, amelyen belül szintén kialakul a társadalmi tőke.

Elemzésemben Putnam állításai nem sokban különböznek attól, amit Fukuyama a társadalmi tőke vizsgálatának értékdimenzióját illetően bemutatott. Putnam meghatározásában a társadalmi tőke a „társadalmi szervezetek jellemzői, mint például a társadalmi értékek és hálózatok, valamint az egyének együttműködésére készítő kötetlékek”, Colemannal ellentétben nem képez semleges változót. Putnam szerint a társadalom demokráciája és gazdasági haladásának szintje attól függ, hogy a társadalom milyen magas szintű szervezeti hálózattal rendelkezik.

Putnam a társadalmi tőkét kötött társadalmi és a magántőkébe sorolta, két kritériumon alapján:

- Az alapértékek keretein belül kialakuló kötelékek jellege (természetes).
- Ezen értékek használatának hatásai (funkcionális).

Az első típus az egyének speciális csoportjából áll, például vallási vagy etnikumi kötelékből. Úgy véli, hogy ez a típus bizalmatlansághoz vezethet a csoport tagjai és a környező társadalom között, és ezáltal a társadalom elszigeteltsége és szétesésére is vezethet. Ami a második típust illeti, erős társadalmi csoportok keretein belül alakul ki, amelyet divergencia jellemez. Így az egyén önként csatlakozik a csoportokhoz, miközben lehetősége van a csoportok közötti mobilitásra, illetve több csoporthoz való tagságra.

A társadalmi tőke értékelése

A közelmúltig a nyugati közgazdasági elméletek szabták meg az emberi társadalmak fejlődésének és elmaradásának mércéjét, figyelmen kívül hagyva a társadalmi kontextust irányító értékrendet és etikát, amelyben a gazdasági fejlődés folyamata zajlik. A fejlesztésnek pusztán anyagi kritériumai voltak, mint például az egy főre eső átlagos jövedelem és a bruttó nemzeti termék éves növekedésének fenntarthatósága amellet, hogy az állam gyorsabban képes bővíteni termelését a népesség növekedésének üteménél.

A fejlődés emberi dimenziójának bevezetésével egyre nagyobb érdeklődés mutatkozott a gazdasági fejlődés társadalmi és kulturális dimenziói iránt. Ezek a dimenziók olyan intézményeket hoztak létre a civil társadalom méhéből, amelyek a társadalom számos szegmensének segítettek. Ilyenek például a strukturális alkalmazkodási programok (S.S.R.C.A.W, 2020). Fontos megjegyezni, hogy társadalom szegmensein a harmadik világbeli államok nem tudtak segíteni.

Ebben az összefüggésben a „társadalmi tőke” fogalma fontos segítségként jelent meg a fejlődő társadalmak folyamatában, hogy megerősítse a gazdasági csere folyamataiba és intézményeibe vetett bizalmat, valamint növelje hatékonyságukat és gyorsaságukat. Ez szoros kapcsolatot hoz létre az állam és a társadalom között, lehetővé téve az intézményi csatornák létrehozását a fejlesztési célok és politikák megvitatására.

A fejlődő társadalmak kutatói, amikor a társadalmi tőke fogalmával foglalkoznak, gyakran fejlesztési folyamatban betöltött szerepre koncentrálnak. RASHED (2016) úgy véli, hogy a társadalmi tőke fontos eszközként jelent meg a közösség fejlődésének folyamatában.

A társadalmi tőke alkalmazásai, amelyek a világ országaiban, különösen az arab régióban elterjedtek, számos akadállyal szembesülnek. Ilyen például a jótékonyági szervezetek ellen felhozott általánosító vádak, miszerint támogatják a terrorizmust.

A civil szervezetek előtt álló egyéb akadályok között szerepel az, hogy az arab és az iszlám társadalom nem ismeri a kollektív fellépés és az önkéntesség fontosságát. Ennek legfontosabb oka az egyének önzárkózása és gyenge gazdasági ismerete, akik az önkéntes munkát gazdaságilag megterhelőnek tartják.

Azok a kutatók, akik úgy gondolják, hogy a társadalmi tőke szerepe segíti a fejlődő társadalmak folyamatát, nagyban támaszkodnak a Világban adataira. Utóbbi a hivatalos weblapján is nagy teret biztosított a „társadalmi tőke” számára. Közzéteszi elképzelését a társadalmi tőke szerepéről a szegénység, a társadalmi stabilitás és a gazdasági fejlődés csökkentésében.

Egyes tanulmányok azt a konklúziót hozták eredményül, hogy a társadalmi tőkének kiemelten fontos szerepe van a fejlődésben. Ezek közül emelnék ki egy tanulmányt: „A társadalmi tőke szerepe a fejlődésben: empirikus értékelés”, amely gyakorlati vizsgálatot végzett tíz országról.

Ennek célja a társadalmi tőke gazdasági fejlődésben és a szegénység enyhítésében betöltött szerepével kapcsolatos, egyre növekvő tárgyi bizonyíték hangsúlyozása (Grootaert és VAN BASTELAER, 2002).

E tekintetben érdemes megjegyezni, hogy a kutatók gyakran ötvözik a társadalmi tőke és a civil társadalom fogalmát, különösen a gazdasági fejlődéshez kötve. SKIDMORE (2001) úgy véli, hogy a civil társadalom a sikeres gazdasági fejlődés szükséges eleme, ezt pedig kiegészíti az állam és a piac szerepével. A civil társadalom gazdasági teljesítményre gyakorolt hatásainak feltárási módja módja a társadalmi tőke fogalmán alapszik.

Míg a fejlődő társadalmak kutatói a társadalmi tőke fejlődésben betöltött szerepére összpontosítanak, azt tapasztaljuk, hogy a városi többségű ipari társadalmakban vannak olyan kutatók, akik szerint a társadalmi tőke más felhasználási lehetőségekkel rendelkezik. FUKUYAMA (1999) úgy véli, „a társadalmi tőke szükséges a hatékony munkához a modern gazdaságokban, és a stabil liberális demokrácia szükséges feltétele”.

ABUZAHER (2007) szerint ez a vita továbbra is a városi többségű iparosodott társadalmak gondolkodói körében fordul elő, a gyenge társadalmi és családi köteleknek köszönhetően. Ugyanezt az intenzitású vitát a fejlődő társadalmakban nem vesszük észre. A keleti, köztük az arab társadalmak értelmiségi körében ritkán észlelhető.

Végezetül elmondhatom, kétségtelen, hogy PUTNAM (1993) egyértelmű nyomot hagyhatott a társadalmi tőke fogalmának fejlődésében, amikor a civil társadalom fogalmát használta. A társadalmi tőke fogalmával kapcsolatos meghatározások közül sok, különösen a Világbank által használt meghatározás Putnam munkájából származik. Azonban a civil társadalom társadalmi tőkéről alkotott elképzeléseinek felhasználása a civil társadalom fogalmáról folytatott vita fokozódását és a jelentős ütközését eredményezte. Végül a társadalmi tőke és a civil társadalom közötti kapcsolat összefonódásához és zavartságához vezetett a kutatók közt.

3.7.4. A társadalmi tőke kapcsolata a civil szervezetekkel

A társadalmi tőke és a gazdasági szerepvállalás

A gazdasági szerepvállalási program célja az emberi tőke összpontosítása. Integrálás a munkaerőpiacba, képesítés, képzés, oktatás, támogatások és kedvezményes kölcsönök révén. A kisvállalkozások ösztönzése az önellátásra és az átállásra a segélyprogramokról a fejlesztési programokra. Ez pozitívan befolyásolja a vidéki lakosság szervezkedési képességet. A társadalmi tőke segíti a csoportokat az alapvető fejlesztési feladatok hatékony és eredményes végrehajtásában. A FUKUYAMA (1999) a gazdasági csoportok (vállalatok, a gyárak stb.) kialakításának lehetőségeire vetít fényt: a gazdasági tevékenység, legyen az nagy vagy kicsi, magas szintű társadalmi együttműködést igényel, családot alkotva. Ennek bizonyítéka, hogy a vállalkozások túlnyomó többsége, a történelem hajnalától mindmáig családi vállalkozásként indultak.

Társadalmi tőke és humántőke fejlesztése (háború utáni újjáépítés)

Az emberi fejlődés fogalmát egy alternatívaként leírható megközelítés határozza meg. Jellemzője, hogy felismeri a sokféleséget és elfogadja az emberi fejlődéshez vezető párhuzamos minták lehetőségét. A helyi szokások és hagyományok a jólét forrásává válnak, és nem akadályozzák a fejlődést. Az embert helyezi a fejlődés középpontjába, erőfeszítéseit az emberi fejlődésre és az oktatásra összpontosítva. Ez az alternatív fejlesztési megközelítés a társadalmi tőkére támaszkodik.

BANURI et al. (1994) szerint a társadalmi tőke vezető szerepet játszik a háborúk és természeti katasztrófák által sújtott területek újjáépítésében, valamint a fejlesztési folyamat újra indításában. Megkönnyíti a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos programok és projektek végrehajtását, amelyek jobban illeszkednek az uralkodó körülményekhez. A romló társadalmi körülmények között a normatív rendszer jelentősége, hogy a hagyományos megoldások helyett innovatív megoldásokat alkalmaz. Lencsevégre veszi a helyi ismeretekre és a helyi intézményekre épülő problémák feltárását és megoldását.

A társadalmi tőke szerepe a társadalmi ellenálló képesség fokozásában válság idején

Mint ismeretes számunkra, a társadalmi tőke sarokkövét képezi a válságok felhalmozódásából eredő veszteségek megelőzésére és enyhítésére irányuló politikák kidolgozásában. A társadalom rugalmasságának és stabilitásának szilárd alapját képezi, csökkentve a vállára nehezedő társadalmi és gazdasági terheket.

A társadalmi tőke aspektusai felértékelődnek akkor, amikor a kockázatok megelőzésének rendszere hiányzik. Az anyagi erőforrások korlátozottsága és a gyenge emberi képességek következményében kialakult sokkok, valamint a jövőkép hiánya és a válságok kirobbanása esetén a társadalmi tőke olyan pozitív szerepet játszik, melynek nincs költsége.

FAYYAD (2019) szerint az ellenálló képesség definíciója: „a kockázatoknak kitett rendszer vagy társadalom azon képessége, hogy rugalmasan tudjon ellenállni a fenyegetésnek”. A társadalmi tőke oly módon segíti a fenyegetés abszolválását és a felépülési folyamatot, hogy közben megőrzi az „alapvető struktúrák és funkciók formáját”.

Felmerül azonban a kérdés, hogy a társadalmi tőkenyeresség hogyan fokozza gyakorlatban a társadalmi válságokkal szembeni ellenálló képességet? A folyamatot a következőben tudom összefoglalni:

- Az önkéntesség a társadalom mozgósításának az igazi ereje: az egyik legfontosabb társadalmi válasz a fenyegetésekre a hatékony polgári részvétel koherens és önkéntes formákban.
- A marginális csoportok társadalmi befogadása: a társadalmi integrációs folyamatok azt feltételezik, hogy a nagyobb mértékű társadalmi részvétel az egyének szerepének erősítéséhez vezet, pozitív eredményeket elérve társadalmi, gazdasági és politikai szinteken.
- A bizalom olyan társadalmi erény, amely fokozza az ellenálló képességet: átfogó jelzést tükröz arról, hogy a társadalmi tőke hogyan jelenik meg a társadalomban, az információcsere, a partnerség, az önkéntes munka gyakorlásának és a társadalmi befogadás előmozdításának formájában.
- A partnerségek az egymásrautaltság motorjai az erőforrásokhoz és a kompetenciákhoz való hozzáférés érdekében: a korábbi fejlesztési és tervezési modellek azon az elven alapultak, hogy felülről lefelé kényszerítsék a megvalósítást. Ennek a megközelítésnek az alapján csökkent az a lehetőség, hogy az emberek érdemben részt vehessenek és felszabadítsák kreatív energiájukat és képességeiket, a munka, az együttműködés és az előrelépés érdekében. Ma, a szíriai valóság adatai azt mutatják, hogy sürgősen át kell tenni a bizalmat az emberekre, és nem az államra. Ez olyan környezet megteremtésén kell, hogy dolgozzon, amely megkönnyíti az emberek számára az egymással való kapcsolattartást.

Szükség van rá, hogy az ember kijusson a kétségbeesés, a tehetetlenség, a kudarc és a marginalizáció örvényéből, rész véve az életét befolyásoló döntéshozatalban. Helyre kell állítani a társadalom szerepét, mint a fejlődés célját és megvalósítóját.

- Kommunikáció a hatékony kockázatkezelés eszközeivel: a társadalmi tőke egyik fő szempontja az embereket összekötő kommunikáció. Ez nem csak az információcserére korlátozódik, hanem a kölcsönös megértésre. Az információ megbízhatósága, átfogó jellege és időszerűsége gyakran kifejezi a társadalmi tőke jelenlétét a társadalom különböző szintjein. A minőségi információcsere a társadalom csoportjai között jelzi, hogy a formális és informális társadalmi hálózatok milyen mértékben fejlődtek, és hogyan látják el fejlesztési funkcióikat.

A társadalmi tőke és a finanszírozás

- a) **Egyéni finanszírozás:** a civil szervezetek ezt adományok és hozzájárulások útján valósítják meg. Például adományokat gyűjtenek, koncertek, jótékonyági akciók és sportmérkőzések megrendezése révén.
- b) **Közös finanszírozás:**
 - Helyi, regionális és nemzetközi, hasonló célú egyesületek és intézmények.
 - Külföldi finanszírozás révén, általában kormányok vagy INGO-k révén.

Személyes meglátásomban a finanszírozást továbbra is nagyon vitatott, kockázatokkal járó kérdésnek tekintem. Bár sok intézménynek hasznos lehet, néhány szíriai nem kormányzati szervezet nem hajlandó elfogadni külföldi finanszírozást. Sokan kész koncepciókat, programokat és külpolitikai modelleket, agendákat lát bennük. A külföldi finanszírozó azon dolgozik, hogy helyi érdekeket érvényesítsen saját érdekeinek megvalósítása érdekében, mások érdekeinek elnyomására.

Társadalmi tőke és a genderkérdés

AL-SUROUGY (2009) szerint a nem meghatározza a férfi és a nő társas kapcsolatait és a meglévő szerepek összegét. Ezeket a szerepeket és felelőségeket a neveltetés és az oktatás során sajátítjuk el, de idővel változnak. Kultúrákon belül és kultúránként nagyon eltérőek. A mód, ahogyan elvárjuk, hogyan gondolkodjunk és cselekedjünk. Ennek alapja a társadalom felfogása, nem pedig a férfiak és nők közötti biológiai és fizikai különbségek. A nemek tudatossága az a képesség, hogy azonosítsa az egyénnel társult társadalmi problémákat a nemi szereppel, még akkor is, ha ez nem nyilvánvaló. Megköveteli a nők és a férfiak eltérő látásmódjának és érdeklődésének felismerését, eltérő helyzetük és szerepük miatt.

AL-SUROUGY (2009) fogalmazásában a nemi szerepek azok a szerepek, amelyeket a férfi vagy nő egyedülálló módon teljesítenek, akár pszichológiailag, akár biológiailag. Előbbi lehet kölcsönös a nemek között, míg a biológiai szerepek statikusak.

A fentiekből kitűnik számomra, hogy a társadalmi tőke megváltoztathatja mindkét nemmel való bánásmód kettősségét, különösen a hagyományos társadalmakban, ezáltal elérve a relatív egyenlőséget. Nekünk is meg kell védenünk a nőket, tekintve, hogy még mindig nélkülözésben és társadalmi elnyomásban szenvednek. Ez mind az alapvető jogaik megtagadásában, az alacsony bérek és a társadalmi diszkrimináció egyéb formáiban jelenik meg. A társadalmi tőke az ilyen marginalizált és kiszolgáltatott csoportok védelmének és megerősítésének keretei közé tartozik.

3.8. A civil szervezetek szerepe a szíriai társadalmi tőke újjáépítésében (Alkalmazott tanulmány: Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület)

A szíriai társadalmi tőke fontos szerepet játszott a civil társadalom gazdasági, politikai és közösségi életének befolyásolásában. E kutatás révén megpróbálom hangsúlyozni a Szíriában (Aleppo tartományban) működő civil szervezet szerepének fontosságát a társadalmi tőke kiépítésében, amely hozzájárul a háború utáni közösségfejlesztési folyamathoz. A vizsgálathoz a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesületet vettem gyakorlati példaként.

3.8.1. A kutatás jelentősége

Képesek vajon a civil szervezetek a háború után a társadalmi tőke újjáépítésére? Ez a kérdés sokakat foglalkoztat a társadalom- és gazdaságtudományok területén, mert sok más ágazathoz kapcsolódik, így például a fenntartható fejlődés, az újjáépítés, az élelmezésbiztonság, és a demokrácia kérdéséhez.

Ami az elmúlt időszakban növelte jelentőségét, az a nemzetközi intézmények és testületek érdeklődése, hogy tanulmányozzák annak a közösségi részvételen alapuló alternatív fejlesztési stratégiák lehetőségét. Fontossága az alábbiak szerint osztható fel:

a) Elméleti jelentőség:

- Ezen keresztül mutatom be a civil szervezetek szerepét a társadalmi tőke újjáépítésében Szíria sajátos területein.
- A társadalmi tőke legfontosabb fogalmainak meghatározása.

b) Gyakorlati jelentőség:

- Bemutatom a legfontosabb intézkedéseket, amelyekre a társadalmi tőke integritásának és átláthatóságának mérésekor lehet támaszkodni.
- A kutatás a civil társadalmakkal kapcsolatos tanulmányok iránt érdeklődőket olyan információkkal és mutatókkal látja el, amelyek kiválóan hasznosítható a szakterületükön.
- Az eredmények és ajánlások segítséget nyújtanak azoknak, akik felelősek a szakpolitikák és cselekvési tervek kidolgozásáért, javítva a jövőbeli hatékonyságot.
- Rávilágít a társadalmi tőke felhasználásának lehetőségeire a fejlesztési programok felállításakor, a nyugati irodalom által bemutatott módon, a szíriai társadalom különleges feltételeinek megfelelően.

3.8.2. A kutatás egyedisége

- Ez a kutatás azon kevés tanulmányok egyike, amely a civil szervezetek szerepére összpontosít a társadalmi tőke újjáépítésében a háború utáni Szíriában. Kutatásom során a gazdasági szerepvállalásra támaszkodtam az emberi tőke fejlesztése érdekében. A genderi alapú részvétel és a nem kormányzati szervezetek számára biztosított finanszírozás mérése a társadalmi tőke mutatóiként.

- Korábbi tanulmányok kérdőívben és az interjúkban képviselt információforrásokat használták fel. Kutatásomban fölállítottam egy szabványos modellt olyan változókhoz, amelyek segítettek tanulmányozni a társadalmi tőkét. Ezekhez tartozik a civil szervezetek érdeklődésének mértéke annak felépítésében, stratégiáik, programjaik és projektjeik keretében.
- A társadalmi tőke kérdéseivel és a szíriai NGO-k felhasználásának mértékével kapcsolatos kutatási hiányosságok kiegészítése.

3.8.3. Az esettanulmány kiválasztásának indoklása

A Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület kiválasztásának szempontjai:

- A Szíriában működő különféle NGO-k társadalmi tőkével való kapcsolatának tanulmányozási nehézségei: azért ezt az egyesületet választottam, mert tevékenységében nagy hasonlóságot visel a többi aktív egyesülethez mérve.
- A feladatok és célok szempontjából szintén sok más egyesületre hasonlít, így eredményei általánosíthatóak számos más egyesületre. A standard modell felépítésekor választott változók is hasonlóak.
- Ez az egyesület áll legközelebb Aleppó keleti régiójának átlagpolgáraihoz.
- Társadalomfejlesztési és vidékfejlesztési projektek számos olyan szervezési értéken dolgoznak, amelyeken keresztül a társadalmi tőke fogalmát ilyen vagy olyan módon népszerűsítik.
- A szervezet munkájára vonatkozó adatok és információk elérhetősége és rendelkezésre állása. Ez jelentős motivációt jelentet, hogy elsősorban erre összpontosítsak.
- A társadalmi és vidékfejlesztési egyesületek munkaterülete egész Szíriában kiemelt fontossággal bír.

A következő részben egy részletes beszámoló keretében mutatom be a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület fejlesztési projektjeit Kelet-Aleppó térségben.

3.8.4. Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület célkitűzései Aleppó térségben

Projekt összefoglaló

Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Irodája (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, OCHA) (2020) adatai szerint a szíriai válság során Aleppó tartomány keleti része a szenvedte el a legsúlyosabb emberi és anyagi károkat. Ebben a zónában számos falu lett teljesen vagy részlegesen lerombolva, ami részben egy katonai légi bázis közelsége miatt történt. A következményeket az alábbiakban lehet összefoglalni:

Közvetlen hatások:

- A polgárok nagy része elvesztette eredeti lakhelyét.
- A kisgazdák elvesztették termőföldjeiket.
- A családfők elvesztése, vagy a családfő megélhetési forrásának elvesztése.

Közvetett hatások:

- Az ország élelmiszerellátási-láncának megszakadása.
- A teljes lakosságra kiterjedő munkanélküliség.

Előbbi felméréséhez a Mezőgazdasági Igazgatóság, Hemaima Agrikulturális Kutató Intézet és helyi szereplők jelentették az adatforrást.

Az Egyesület tevékenységei:

- Az esetek meghatározása és értékelése.
- Vetőmagok, műtrágyák és öntözőberendezés beszerzése és kiosztása a kedvezményezetteknek a mezőgazdasági igazgatósággal együttműködve a donorok javaslatainak megfelelően.
- Patások és takarmányok beszerzése és terjesztése a kedvezményezetteknek.
- A Mezőgazdasági Szövetség támogatása nehézgépekkel.
- Tereplátogatás a projektek állapotának és hatásának felmérésére.

Felmerült kockázatok:

- A projekt tevékenységeinek megvalósítása során gyermekmunka volt megfigyelhető.
- A tizenéves munkavállalókkal szembeni szexuális zaklatás előfordulása a meghosszabbított, hajnali munkaidőben.
- A munkavezető hatalmi visszaélése.
- A női kedvezményezettek kitettsége szexuális zaklatásnak és diszkriminációnak, különösen a támogatás tárgyának kiosztásakor.

A kockázatelhárító intézkedések: az egyesület személyzetének rendszeres tereplátogatása a gyermekmunka, a szexuális zaklatás, illetve a hatalommal való visszaélés azonosítása érdekében. A személyzet és a helyi partnerek rendszeres képzése.

Technikai nehézségek

- A beszerzések megvalósítása a helyi piacokról. Ezt áruhiány és biztonsági szempontok egyaránt korlátozzák.
- A beszerzések jóváhagyása a donorok és a hatóságok által, melynek késleltetése negatív hatást eredményez.
- A szíriai líra vásárlóerejének folyamatos romlása (a tanulmány keletkezésének időszakában (2020 második félév) a líra értéke a 2011-es békeállapothoz mérve 4000%-os infláción esett át).
- A nehézségek áthidalása:
 - Beszerzés szomszédos tartományokból, vagy más NGO-któl.
 - A szükséges engedélyek előzetes bekérése.
 - Anyagbeszerzés a projekt megkezdése, vagy meghirdetése előtt.

Megvalósult projektek

A magánszemélyek és közösségek támogatása oly módon történik, hogy az mindenképp betápláljon egy nagyobb társadalmi csoportba, hatékony eredményeket felmutatva a tartomány keleti részének egészén.

Ehhez a következő projektek lettek kitűzve és megvalósítva:

- 100 mezőgazda támogatása vetőmaggal és műtrágyával a termőföldje beültetéséhez.
- 100 család támogatása a nyájának és csirkéinek táplálásával, prioritást adva a háborúban megrokkant vagy lesérült egyéneknek.
- 50 mezőgazda támogatása összesen 10 000 méter öntözőcső kiépítésével.
- A Mezőgazdasági Egyesület ellátása 200 mezőgazda számára elegendő kártevő- és rovarirtóval.
- A Mezőgazdasági Egyesület ellátása nehéz gépekkel (4 traktor és 1 kombájn), amelyeket akár 500 mezőgazda is hasznosíthat rotációs alapon.

A Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesülettől kapott információk és adatok alapján, a következő projekteket és tevékenységeket emelném a kutatásomhoz:

Szakképzési program 2018-2019

A szakképzés célja, hogy az egyének tudományos és átgondolt módon szakmai ismeretekkel és tapasztalatokkal rendelkezzenek az aktív emberi energiákba való befektetés érdekében. Ez lehetővé teszi a válság által sújtott egyének esélyeinek javulását a munkaerőpiacra való belépéshez. Ezzel a fogyasztókból a rendelkezésre álló képességeknek megfelelően produktív, aktív embereket képeznek.

Ez a projekt a szakképzetlen emberek felé irányul, szakmai képességek átadása érdekében, illetve olyan egyéneknek, akik rendelkeznek szakmai ismeretekkel, de nincs hozzá tapasztalatuk. A képzés során megismerkednek a hatékonysággal és az eredményességgel kapcsolatos irányelvekkel.

A szakképzés három integrált és egymással összefüggő pályán működik a cél elérése érdekében:

- Nőkkel való együttműködés a társadalmi és gazdasági körülményeik javítása érdekében. Családjaik tisztességes életének elérése érdekében, és saját elképzeléseik megvalósítása érdekében.
- Különböző foglalkozásokon való munka az alkalmazás és alkalmazkodás gondolatának terjesztése érdekében.
- Mintaszakmák kialakítása az elfogadott normákon belül, a helyi munkaerőpiac igényeinek megfelelően.

A szakképzési program előrehaladott helyet foglal el az emberi erőforrás-fejlesztési rendszerben és a társadalmi tőke kialakításában.

Kisvállalkozások támogatása 2018-2019-ben

Az emberek gazdasági szerepvállalása és megélhetésük elősegítése, az önellátás növelése mellett. 2018-2019 folyamán a Szíriai Társadalmi Fejlesztési Egyesület a Menekültügyi Főbiztossal (UNHCR) és az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Irodájával (OCHA) együttműködve 395 kedvezményezettet képzett ki a mikroprojektek irányításának elveiről, ebből 212 mikroprojektet valósított meg.

Különböző projektek voltak: szolgáltatási, kézműves, kereskedelmi, valamint mezőgazdasági és állattenyésztési projektek.

A kis projektek nagy hatással voltak tulajdonosaik életére, társadalmi, pszichológiai és pénzügyi helyzetére egyaránt. Néhányuk minőségi ugrást jelentett a tulajdonosok életében.

Megélhetési eszközök biztosítása

Ez egy olyan program, amely szakmai kritériumok alapján szakmai portfóliót biztosít a lakóhelyüket elhagyni kényszerültek, visszatérők és az érintett fogadó közösség tagjai számára azzal a céllal, hogy sajátos szakmai eszközök birtokában fokozzák önállóságukat és a munkaerőpiacra való visszatérésüket. A program segíti azokat a készségekkel rendelkező embereket, akik elvesztették a termelőeszközöket (különösen az alapvető munkaeszközöket), hogy bármilyen projektben részt vegyenek és elegendő jövedelmet szerezzenek alapvető szükségleteik kielégítésére.

A szakmai portfólió meghatározása:

Alapvető felszerelések és eszközök, amelyek nélkülözhetetlenek egy adott szakmát gyakorló munkavállaló számára. Olyan szerszámok és felszerelések, melyet kézi használatra terveztek. Például: asztalos szerszámcszett, varrókészlet, fodrászkellékek, elektromos berendezések stb.

Társadalmi védelem

A Szíriai Társadalmifejlesztési Egyesület és az UNHCR és az (OCHA) közötti partnerség célja a védelemmel kapcsolatos közös közösségi célok és szolgáltatások elérése a lakhelyüket elhagyni kényszerült és érintett emberek javára Aleppó tartományban. Ez a partnerség különleges programok és tevékenységek révén erősíti a lakosság ellenálló képességét a jelenlegi válság hatásainak leküzdésére.

A program a következőket tartalmazza:

- Védelem szexuális erőszak ellen
- Gyermekvédelem
- Szolgáltatások speciális igényű emberek számára
- Közoktatás
- Közösségi mozgósítás (közösségi központok)
- Önellátás kiépítése és pénzkereseti eszközök kiosztása.

A Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület a következők alapján valósítja meg a projektet:

- A szexuális erőszak megelőzése valamint hatáskezelése.
- A gyermekek védelme gyermekbarát tereken, gyermekvédelmi közösségi struktúrákon, esetkezelésen és célzott tevékenységeken keresztül.
- Szolgáltatások nyújtása sajátos igényű emberek számára a figyelemfelkeltő program által, illetve a közösségi házban folytatott tevékenységek révén, megkönnyítve a kedvezményezettek hozzáférését a pszichoszociális támogató szolgáltatásokhoz és tevékenységekhez.
- Felzárkóztató és korrigáló kurzusok biztosítása, felgyorsított oktatási programok és nyári táborok szervezése azzal a céllal, hogy a lemorzsolódó diákokat visszaillesszék a közoktatási rendszerbe.

- 20 közösségi központ működtetése „szolgáltató központként”, széles körű szolgáltatásokat nyújtva, beleértve a közösségi mozgósítást, a figyelemfelkeltő, szórakoztató és tudatosági tevékenységeket, ifjúsági kezdeményezéseket és egyéb pszichológiai támogató tevékenységeket az érintett lakosság számára.
- Az önellátás szintjének növelése szakképzés és egyéb jövedelemtermelő tevékenységek, valamint mikroprojektek indítása révén.

Az egyesület a szíriai menekültügyi Főbiztos hivatalának stratégiájával összhangban valósítja meg a projekteket azzal a céllal, hogy a közösségi tevékenységek széles körével és célzott beavatkozásokkal enyhítsék a sérülékenységet, miközben a védelmet is fokozzák. A figyelemfelkeltés továbbra is fennmarad a különleges igényű személyek azonosítása érdekében. Az egyesület ezt a projektet szoros együttműködésben hajtja végre az UNHCR illetékes helyszíni irodáival, az ENSZ damaszkuszi menekültügyi főbiztosának ágazati egységeivel és más érdekelt felekkel a legmagasabb hatékonyság érdekében.

Ezek a programok biztosítják a szolgáltatásokhoz való hozzáférést az UNHCR számára olyan aggályos személyekhez, mint a belső menekültek és a befogadó közösségek, valamint az UNHCR-nél nyilvántartott menekültek és menedékkérők (akik rendelkeznek UNHCR által kiállított személyi igazolvánnyal). A program előrehaladásáról szóló rendszeres jelentések információkat tartalmaznak a célközösségekről, a belső menekültekről és menedékkérőkről.

4. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN

4.1. A kutatás kérdésköre

Az újjáépítés jelenségének és a háborút követő újjáépítés területén tevékenykedő nemzetközi szervezetek stratégiáinak elemzésére összpontosít. Ennek megfelelően a következő kérdés áll a kutatás középpontjában:

A konstruktív építés fontosabbá válik azokban a társadalmakban, ahol a hivatalos intézmények nem képesek kielégíteni valamennyi társadalmi csoport igényeit. Ez arra készteti a nem kormányzati szervezeteket, hogy magukra vállalják ennek a szakadéknak a csökkentését az általuk kínált és a hivatalos intézmények kínálata között.

Tehát a kutatás problematikája a következő 2 fő kérdésben rejlik:

- a) **Milyen mértékben járultak hozzá az újjáépítési stratégiák a gyakorlatban működő intézmények munkájához egy olyan perspektíva kialakításában, amely megteremti a háború utáni projektet tervezhetőségét?”**
- b) **Mi az NGO-k (Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesületre összpontosítva) szerepe a társadalmi tőke újjáépítésében Szíriában?**

4.2. A kutatás megközelítései

Történelmi megközelítés

Ennek a megközelítésnek a fontossága olyan minőségi előnyök nyújtása, melyek segítik a nemzetközi szervezetek megjelenésének háttérét adó történelmi kontextus feltárását, különösen az újjáépítés területén. Ezzel együtt könnyebben értelmezhetjük a szervezetek és az államok közötti politikai kapcsolatok fejlődését, továbbá azt, hogy hogyan valósulnak meg a nemzetközi szinten az egyes akciók, milyen indítékok állnak ezek háttérében és milyen eredményeket érnek el.

Szükségesnek látom olyan innovatív megközelítések alkalmazását is, amelyek lehetővé teszik a nemzetközi kapcsolatok gyakorlati szempontú tanulmányozását. Ezeket a sokféleség, a komplexitás és az összefüggések jellemzik, valamint olyan megközelítések, amelyek a nemzetközi helyzetet és az államok indítékait befolyásoló tényezők közötti koherenciát és a komplementaritás elvét vizsgálják. Az is kérdés, hogy melyek azok az úgynevezett kortárs megközelítések a nemzetközi kapcsolatok tanulmányozásában, amelyek meghatározzák a nemzetközi szervezetek státuszát a nemzetközi kapcsolatok szereplőjeként.

Nemzetközi rendszerelméleti megközelítés

Ez a megközelítés eredetileg a rendszerelméletből származik, melynek KAPLAN (1957) az egyik legjelentősebb támogatója és gondolkodója a nemzetközi kapcsolatok tudományában. Ennek a megközelítésnek a tudományos célja, hogy törvényszerűségeket és ismétlődő modelleket határozzon meg a rendszerek működésében, azonosítva a szükségszerűen kialakult szabályrendszerek forrásait és megnyilvánulásait. Mindemellett általános következtetéseket von le az egyensúly és az egyensúlyhiány tényezőiről. A nemzetközi rendszerek ezen példái közé tartozik a hatalom egyensúlyi rendszere és a bipoláris rendszer, valamint a nemzetközi szervezeteket is magában foglaló nemzetközi térség multilaterális rendszere.

Nemzetközi megközelítés a nemzetközi politikai tanulmányokhoz

Ez a megközelítés feltételezi, hogy a nemzetközi rend a nemzetközi politika központi jelensége. Célja, hogy átfogó elméletet hozzon létre a nemzetközi kapcsolatokról, amely az ötezer év alatt kialakult nemzetközi minták nyomon követésén és megértésén alapulva fejlődtek ki. (BARRY és RICHARD, 2000) a nemzetközi rendszerek a világtörténelemben (International Systems in World History) című közös könyvükben a nemzetközi kontextus több elemből álló elképzelését mutatták be: egységek, interaktivitás, interoperabilitás. Ezek a tényezők a kormányok, szervezetek és magánszemélyek, valamint a nemzetközi rend felépítésének képességéhez kapcsolódnak, amelyek segítenek abban, hogy megértsük az újjáépítést, mint harmonizációs folyamatot.

Összehasonlító megközelítés

Azért kellett alkalmazni ezt a klasszikus néven ismert megújult megközelítést, hogy összehasonlítsa egyrészt a nemzetközi kormányzati szervezeteket a nem kormányzati szervezetekkel, másrészt a nemzetközi szervezetek egészét a regionális szervezetek munkájának stratégiájával.

Tartalomelemzési megközelítés

A különböző levelek, határozatok, dokumentumok elemzésére használt módszer, melynek célja, hogy olyan eredményeket kapjunk, amelyek támogatják a kutatási téma kifejtését. Ezt a megközelítést alkalmaztam az ENSZ Titkárság, az ENSZ Közgyűlés és az ENSZ Biztonsági Tanács által hozott határozatok tartalmának elemzésére.

Esettanulmányi megközelítés

A kutatás céljainak elérése érdekében leíró és elemző megközelítést alkalmazok. A társadalmi tőke újjáépítésének tanulmányozására civil szervezetek segítségével fogok felhasználni egy meghatározott modellt, meghatározott időszakban vizsgálódva. A változók közötti kapcsolat felfedése objektív eredmények és logikai elemzések elérését garantálja. Statisztikai elemzéshez az Eviews7-et fogom használni.

Ezt a statisztikai programot használtam a számítási és becslési folyamat felgyorsítására. Azért ezt a programot részesítettem előnyben, mert a többitől eltérően az EViews7 egyedi funkciói lehetőséget adtak arra, hogy idősoros modellekre és a változók standard tesztjeire támaszkodhassak.

4.3. Mérési módszertan és modell

Ebben a részben átveszem a gazdasági változók részletes meghatározását. Ennek alapján épül fel a standard modell azzal a céllal, hogy tanulmányozzuk egy független változó csoport hatását a képviselt függő változóra. A kutatás áttekinti az elemzés során alkalmazott kutatási módszert és azokat a standard módszereket is, amelyekre a tanulmányi modell becslésénél támaszkodtam. Olyan leíró módszereket vettem továbbá alapul, amelyeket a vizsgálati változók leírására használtam a forrásokból nyert adatok alapján.

Kutatásomban fejlett statisztikai módszerekre támaszkodtam, amelyek segítségével független változók csoportjának egy függő változóra gyakorolt hatását vizsgáltam a legbefolyásosabb változók, a leggyengébb változók és a nem befolyásoló változók azonosítása és viselkedésének magyarázata érdekében.

Kutatási változók

Számos olyan változót alkalmaztam, amelyek hatással vannak a társadalmi tőke kiépítésére az NGO-knál. Ezek a változók, amelyek némelyike numerikus, más része dummy, az (EViews7) statisztikai program elemzésével összhangban alakítottam át.

A változókataz alábbiakban részletezem:

a) Függő változó: a társadalmi tőke „dummy változó”

A program társadalmi és nemzeti felelősségvállalási képességének ismeretében mértem fel.

b) Független változók:

- A. A gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene (X_1) „kvantitatív változó”.
- B. A humántőke fejlesztésre fordított finanszírozás volumene (X_2) „kvantitatív változó”.
- C. A gazdasági szerepvállalási projektek száma (X_3) „kvantitatív változó”.
- D. A humántőke-fejlesztési projektek száma (X_4) „kvantitatív változó”.
- E. A gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma (X_5) „kvantitatív változó”.
- F. A humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma (X_6) „kvantitatív változó”.
- G. A genderen alapuló fejlesztés (X_7) „dummy változó”.

Kutatási közösség

A kutatás a Szíriában működő NGO-k szerepeére összpontosít a társadalmi tőke újjáépítésében, a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület kutatási mintájának részeként.

Vizsgálati minta

Esettanulmányként a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület, amely vidékfejlesztéssel foglalkozik.

A kutatás spektruma

Területi határok: Szíria, Aleppó tartomány keleti vidéke

Időbeli határok: 2018. november 01.- 2019. december 31.

Adatforrások

Adatgyűjtésekor a következő forrásokra támaszkodtam:

- a) **Másodlagos (Szekunder) források:** a kutatás elméleti kereteinek kezelése. Releváns külföldi könyvek és referenciák, folyóiratok, cikkek, jelentések, kutatások és korábbi tanulmányok, amelyek a tanulmány tárgyával foglalkoztak. Egyéb internetes források és intézményes weblapok.
- b) **Elsődleges (Primer) források:** a kutatási téma elemzési szempontjainak kezelése érdekében elsődleges adatokat gyűjtöttem a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület pénzügyi és adminisztratív nyilvántartásaiból.

Kutatási adatok

Gazdasági változókat kifejező adatok. Ezeket az adatokat éves bontásban voltak elérhetők a 2018. november 01. – 2019. december 31. közötti időszakban.

4.3.1. A mérési modell általános formája

Bináris logisztikai regressziós modellt használtam (Binary Logistic Regression). Ez a megfelelő modell a vizsgálathoz és rendelkezésre álló adatok típusához, mivel két kategóriára osztott függő leíró változó közötti kapcsolatot vizsgálja: Dummy változó (Dummy Variables, illetve több független változó, legyen az leíró vagy kvantitatív, amely a relatív valószínűségek (Proportional Odds, PPO) hipotézisének alapul. Ezeket befolyásolhatja a minta nagysága és a modell független változóinak jellege. HOSMER et al. (2013) szerint nem lehet a legkisebb négyzetek módszerét alkalmazni a specifikus függő változókkal rendelkező regressziós modellek becslésénél, mert ez a nem logikus regressziós együtthatók becsléséhez vezet, és így a logisztikai regressziós modell alkalmazása a pontos és logikus regressziós együtthatók becsléséhez vezet. Ennek megfelelően használtam a modellt a tanulmány azon célkitűzéseinek elérésére, amelyek az NGO-k szerepének meghatározásával kapcsolatosak a társadalmi tőke társadalomfejlesztési megnyilvánulásaként.

Ennek megfelelően tanulmányoztam a független tényezőcsoportoknak (a gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene, a humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene, gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma, a humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma, a gazdasági szerepvállalási projektek száma, a humántőke-fejlesztési projektek száma és a genderalapú fejlesztés) a társadalmi tőkére gyakorolt hatását, amely a függő változóban fejeződik ki, és kategorikus változóként jelenik meg. Ez két kategóriát foglal magába:

1: A társadalomfejlesztési egyesület értékeinek és társadalmi felelősség előmozdításának képessége a meghatározott évben.

0: A társadalomfejlesztési egyesület képtelen elérni és előmozdítani az értékeket és a társadalmi felelősséget a meghatározott évben.

Ennek megfelelően a szükséges egyenletet a következőképpen fogalmaztam meg:

$$Y = f(X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6, X_7)$$

Az egyenletet normálisan regressziós modellként fogalmazható alábbiak szerint:

$$\log\left(\frac{\text{prob}(Y_i)}{1 - \text{prob}(Y_i)}\right) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \varepsilon_i$$

minthogy:

Y: Társadalmi tőke.

X₁: A gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene.

X₂: A humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene.

X₃: A gazdasági szerepvállalási projektek száma.

X₄: A humántőke-fejlesztési projektek száma.

X₅: A gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma.

X₆: A humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma.

X₇: A genderalapú fejlesztés, amely a következő dummy változó: (1: a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület képessége, hogy tevékenységeiben és programjaiban megcélozza a nőket, 0: a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület nem képes a nőket megcélozni tevékenységeiben és programjaiban).

$\beta_7, \beta_6, \beta_5, \beta_4, \beta_3, \beta_2, \beta_1, \beta_0$: jelöli a konstans tagot és a független változók együtthatóit.

ϵ_i : Véletlen hibakorlát

A függő változó logításának mértékét lineáris függvényként becslöm meg a független változókban, a következő képlet szerint (Hamilton, 2006):

$$\text{Logit}(Y) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \epsilon_i$$

Ezután a függő változó egyes osztályainak valószínűségét vagy az esemény bekövetkezésének valószínűségét a logisztikai modellben kiszámítom úgy, hogy a LogitY-t az exponenciális mintává konvertálom, a különbségek szorzók kiszámításával az alábbiak szerint (Mukdad, 2003):

$$\text{Odds}(Y = 1) = e^{\text{Logit}(y)}$$

Az esélyeket az alábbi képlet segítségével átalakíthatjuk valószínűségi egyenletre, ahol ($Y = 1$) (Studenmund, 2011):

$$P(Y = 1) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \epsilon_i)}}$$

Ezzel szemben a valószínűsége, hogy ($Y = 0$) a következő:

$$P(Y = 0) = 1 - P(Y = 1)$$

Tranzakciók előre jelzései: azt várom, hogy a javasolt standard modellben a független változók becsült paramétereinek jelei a következők:

7. táblázat: Független változók becsült paramétereinek jelei

A változó	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇
Várható jel	+	+	+	+	+	+	+

Forrás: Saját szerkesztés, 2019.

4.3.2. A vizsgálati változók gazdasági meghatározása

Függő változó:

- a) **Társadalmi tőke:** leíró változóban fejeződik ki, amely két kategóriát foglal magába: (1: annak mértéke, hogy a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület mennyire érte el az értékeket és a társadalmi felelősséget a meghatározott év során, és 0: Abban az esetben, ha a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület nem képes elérni és előmozdítani az értékeket és a társadalmi felelősséget a meghatározott év során.

Független változók:

- a) **A gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene:** „kvantitatív változó”, amelyen keresztül tudni lehet a gazdasági szerepvállalásra fordított finanszírozás volumenét, a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület éves költségvetése, valamint a projektek költségvetése révén. Magába foglalja a jövedelemtermelő mikroprojektek, a termelőegységek és az agrár reform finanszírozását.
- b) **A humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene:** „kvantitatív változó”, amelyen keresztül az egyesület éves költségvetéséből meg lehet tudni az emberi tőke fejlesztésére fordított finanszírozás nagyságát. Ilyenek a kapacitásépítő képzési projektek, workshopok, tudatosságnövelő szemináriumok és terepkutatások, konzultációk.
- c) **A gazdasági szerepvállalási projektek száma:** „kvantitatív változó”, amelyet úgy kapunk, hogy kiszámoljuk a gazdasági erőfeszítéseket elősegítő projektek számát a 2018. november 01. - 2019. december 31. időszakban.
- d) **A humántőke-fejlesztési projektek száma:** „kvantitatív változó”, amelyet a 2018. november 01. - 2019. december 31. közötti időszakban a gazdasági szerepvállalási projektek számának feljegyzésével kaptam meg.
- e) **A gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma:** „kvantitatív változó”, amelyet a humántőke-fejlesztési projektek számának kiszámításával kaptam a 2018. november 01. - 2019. december 31. közötti időszakra vonatkozóan.
- f) **A humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma:** „kvantitatív változó”, amelyet a humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek számának feljegyzésével kaptam meg a 2018. november 01. - 2019. december 31. közötti időszakra vonatkozóan.
- g) **Genderalapú fejlesztés:** „dummy változó”, amely két kategóriát foglal magába (1: annak a mértéke, hogy a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület tevékenységeiben és programjaiban hogyan képes megcélozni a nőket, 0: a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület nem képes megcélozni a nőket tevékenységeiben és programjaiban).

4.3.3. A változók kiválasztásának indoklása

- a) Több hasonló projekt vesz részt a gazdasági szerepvállalási szolgáltatások és az emberi tőke biztosításában, így ezek a változók alapul szolgálhatnak más tanulmányokban és projektek mérésében.
- b) Kutatási hiányosságok fennállása a független változók társadalmi tőkéhez való viszonyának tanulmányozásában.

4.3.4. Standard módszertan és módszer

A kutatás során leíró statisztikai módszert alkalmaztam a vizsgálati változók leírására, grafikus ábrák és statisztikai mérőszámok használatán keresztül. Kvantitatív megközelítést alkalmaztam a független változók hatásának számszerűsítésére. E változók alapján számítottam ki a társadalmi tőke szintjének valószínűségét. A grafikonokat az (EViews) és az (Excel) programok segítségével készítettem.

A felhasznált statisztikai és standard eszközöket:

- a) Leíró statisztikai mutatók.
- b) A logisztikai regressziós modell fogalma (MUKDAD, 2003).
- c) Bináris logisztikai regresszióanalízis módszere (KHAIER, 2012).
- d) A logisztikai regressziós modell alkalmazásának fontossága (ABBAS, 2012).
- e) Logisztikai regressziós együtthatók becslése és értelmezése. Ehhez a „Maximum likelihood” módszert alkalmaztam (GHANEM és AL-JAOUNI, 2011; JONATHAN, 1996; GARSON, 2016).

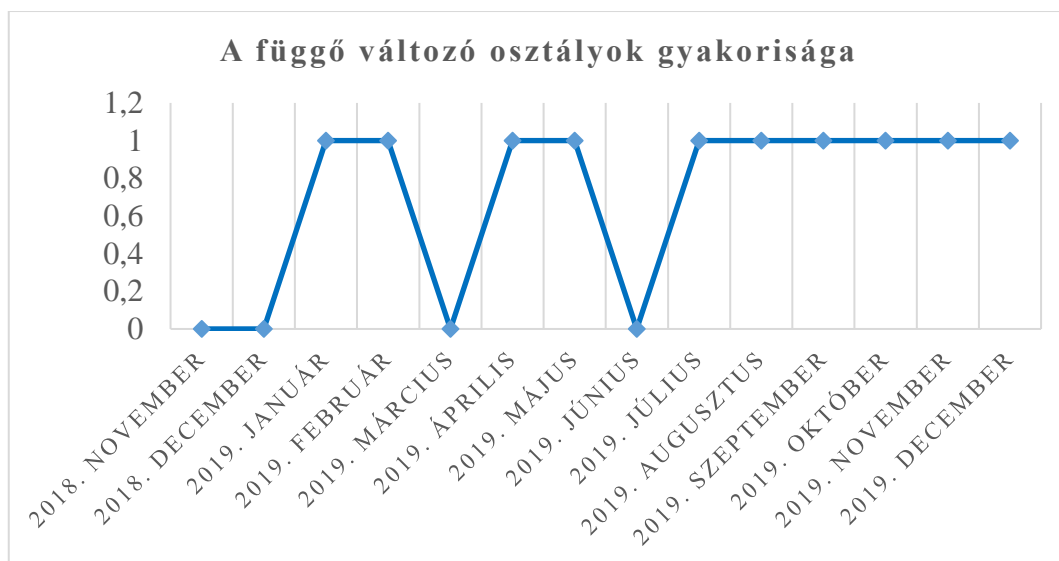
4.3.5. Statisztikai leírás, standardbecslés és gazdasági értelmezés

A modellváltozók leíró elemzése: Egy sor leíró statisztikai módszert alkalmaztam a vizsgálati változókhoz, néhány diszperziós és központi tendencia mérés alkalmazásával. Az átlagot és a szórást kiszámítottam az NGO-k szerepének modelljében a társadalmi tőke újjépítésében Szíriában, a változók legalacsonyabb és legnagyobb értéke mellett. Grafikonok segítségével mutattam be a változók időrendjét a vizsgálati időszak alatt. Százalékokat és gyakoriságokat is használtam a függő változó adatainak leírására, az alábbiak szerint:

A függő változó leíró elemzése (társadalmi tőke): az 10. ábrából kitűnik, hogy a kutatási évek többségét a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület azon képessége jellemezte, hogy értékeket és társadalmi felelősségvállalást érjen el és mozdítson elő a meghatározott hónapokban, amelyeknek értéke 1, és számuk elérte a 10 hónapot. Vagyis a 2018. november 01. - 2019. december 31. közötti időszak összes évének 71.4%-a.

Ami a hátralévő 4 hónapot illeti, értéke 0. A Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület képtelen elérni és előmozdítani az értékeket és a társadalmi felelősséget ezekben az években, vagyis az összes kutatási év 28.6%-a.

Úgy vélem, ennek legfőbb oka a szíriai polgárháború és a vele járó rombolás (az első ostrom, amelyek Aleppó déli tartománya szembesült 2018. novemberén és decemberén, majd 2019. márciusán és júniusán). Ezekben az időszakokban a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület nem tudta megvalósítani azt a társadalmi felelősséget, amelyet rábíztak.

10. ábra: A függő változó osztályok gyakorisága

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.3.6. A független változók leíró elemzése

8. táblázat: A független változók legfontosabb statisztikai mutatói

	X ₁ (1000\$)	X ₂ (1000\$)	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆
Mean	6124.2	1029.7	6.6	6.5	113	1842.5
Maximum	69590	10282	16	13	408	12028
Minimum	9	7	1	2	8	12
Std. Dev.	18367.6	2674.2	5.1	3.2	113.3	3210.9

Forrás: Saját szerkesztés, 2019.

A gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene

A 8. táblázatból kitűnik, hogy a gazdasági szerepvállalásra fordított finanszírozás átlagos volumene a kutatási időszak alatt 6 124.2 USD volt, 18 367.6 USD szórással. A gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumenének legalacsonyabb értéke a vizsgált időszakban 9 dollár volt. Míg a gazdasági szerepvállalásra fordított finanszírozás volumenének legnagyobb értéke a tanulmányi időszak alatt 69 590 USD volt.

A humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene

Az 8. táblázatból kitűnik, hogy a humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás átlagos volumene a kutatási időszak alatt 1 029.7 USD volt. 2 674.2 USD szórással. A humántőke fejlesztésére irányuló finanszírozás volumenének legalacsonyabb értéke a vizsgált időszakban 7 dollár volt, a gazdasági szerepvállalásra fordított finanszírozás volumenének legnagyobb értéke a pedig 10 282 USD.

A gazdasági szerepvállalási projektek száma

A 8. táblázatból kitűnik, hogy a gazdasági erőfeszítéseket elősegítő projektek átlagos száma a vizsgálati időszakban 6.6 projekt volt, 1.5 projektszórással. A gazdasági szerepvállalási projektek minimális száma a vizsgálati időszakban 1 projekt volt, a legnagyobb szám 16.

A humántőke-fejlesztési projektek száma

A 8. táblázatból a humántőke-fejlesztési projektek átlagos száma a kutatási időszak alatt 6.5 projekt volt 3.2 projektszórással. A humántőke-fejlesztési projektek minimális száma a vizsgálati időszakban 2 projekt volt, a legnagyobb szám 13.

A gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma

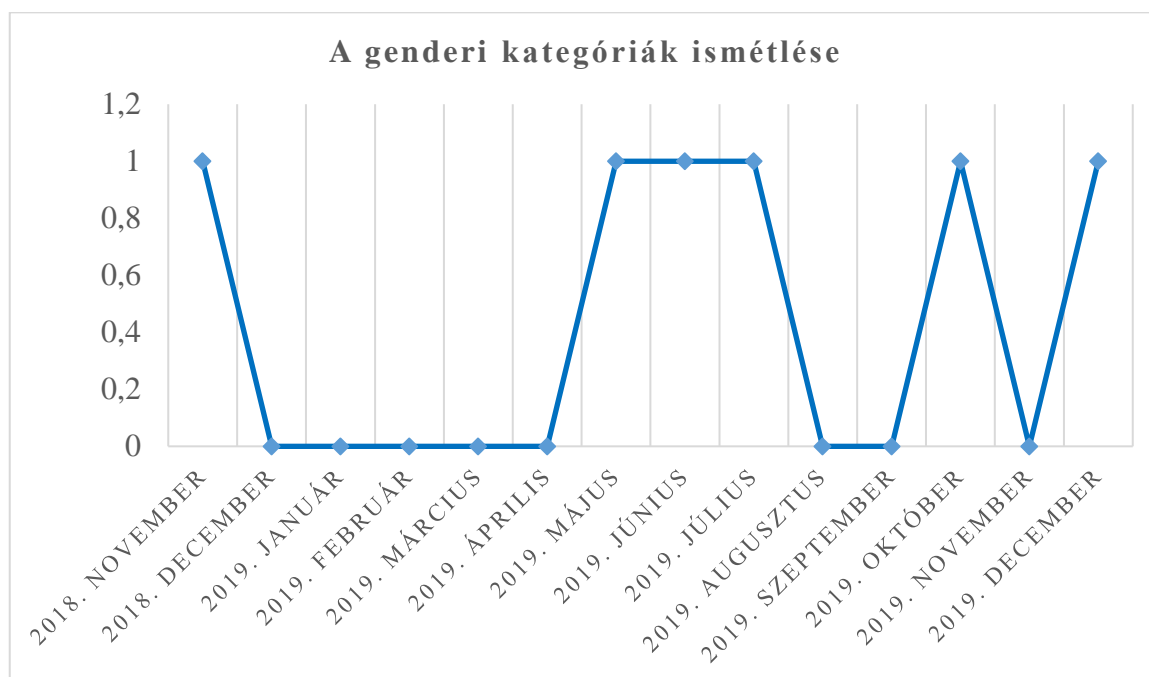
A gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek átlagos száma a kutatási időszak alatt 113 volt, 113.3 kedvezményezett szorzással. A kedvezményezettek minimális száma a vizsgálati időszakban 8, a legnagyobb szám pedig 408 kedvezményezett.

A humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma

A 8. táblázatból kitűnik, hogy a humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek átlagos száma a kutatási időszak alatt 1 842.5 volt, 3 210.9 kedvezményezett szorzással. A kedvezményezettek minimális száma a vizsgálati időszakban 12, a legnagyobb száma 12 028 kedvezményezett volt.

A genderen alapuló fejlesztés

Egy dummy változó, amely azokat a férfineműeket és nőneműket méri, akiket a kutatási időszak alatt a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület programjai, projektjei és tevékenységei megcélzottak. Az alábbiak szerint: (0, ha férfiakat céloznak meg, 1, ha nőket céloznak meg). A 11. ábrán látható, hogy az Egyesület azon projektjeinek időtartama, amelyben férfiakat céloztak meg, elérte a 8 hónapot. Ami a nőket megcélzó projekteket illeti, 6 hónapot. Vagyis a teljes hónapok 42.8%-át teljesítették a 2018. november 01 és 2019. december 31. időszakban.

11. ábra: A genderi kategóriák ismételése
Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.3.7. A logisztikai regressziós modell becslésének eredményei

Itt szeretném tisztázni, hogy a logisztikai regressziós modell elemzésének eredményei (a becsléshez az összes független változót beillesztettem, a független változók regressziós együtthatóinak megszerzéséhez, a függő változóra gyakorolt hatásuk ismeretében) azt jelezték, hogy nem minden változó befolyásolja a társadalmi tőke becslését, mivel a (P-value) értéke nagyobb, mint az 5%-os szint. Emellett egyes eredményértékekből hiányzott az érték (NA) a logisztikai regresszió specifikitása miatt. Egyszerű regressziót futtatva a függő és független változók között a következő eredményekre jutottam:

A. Az (Y) és (X₁) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

9. táblázat: Az (Y) és (X₁) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

Függő változó: Y				
Változó	Együttható	Standard Hiba	Z-statisztika	valószínűség
C	-2.802392	2.084018	-1.344706	0.1787
X ₁	0.669042	0.371204	1.802358	0.0715
R-squared = 0.28, LR statistic = 4.7, Prob.(LR statistic) = 0.0285				

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

X₁: A gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene

A modell becült minőségének ellenőrzése:

- Együttható (R-négyzet) a (9.) táblázatban azt látjuk, hogy a determinációs együttható értéke elérte az (R-négyzet = 0.28) értéket. Ez azt jelzi, hogy a becült modell független változója a függő változó változásának 28%-át magyarázza, míg a fennmaradó százalékot más tényezők okozzák.
- (LR statisztika) teszt alapján a (9.) táblázatból megjegyezzük, hogy a teszt értéke (LR statisztika = 4.7) valószínűségi értékkel (Prob. (LR statisztika) = 0.0285) volt. Ez kisebb, mint (0.05), ami azt jelenti, hogy a becült modell megbízható és kiszámítható.
- (Z) teszt: megjegyzem a (9.) táblázatból, hogy a független változóra kiszámított (Z) teszt valószínűségi értéke egyenlő (Prob. = 0.0715), tehát elosztjuk 2-vel, mert a (Z) tesztnek két oldala van, és így lesz (Prob. = $\frac{0.0715}{2} = 0.03577$). Ez kevesebb, mint a szignifikancia 5%-os szintje, így a becült modell független változóját statisztikailag szignifikánsnak tekintjük.

B. Az (Y) és (X₂) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei:

10. táblázat: Az (Y) és (X₂) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

Függő változó: Y				
Változó	Együttható	Standard Hiba	Z-statisztika	valószínűség
C	-2.628490	2.163372	-1.214997	0.2244
X ₂	0.709244	0.428551	1.654980	0.0979
R-squared = 0.21, LR statistic = 3.6, Prob.(LR statistic) = 0.0484				

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

X₂: A humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene

A modell becült minőségének ellenőrzése:

- Együttható (R-négyzet) a (10.) táblázatban azt látjuk, hogy a determinációs együttható értéke elérte az (R-négyzet = 0.21) értéket. Ez az érték azt jelzi, hogy a becült modell független változója a függő változó változásának 21%-át magyarázza, míg a fennmaradó százalékot más tényezők okozzák.
- (LR statisztika) teszt alapján a (10.) táblázatból megjegyezzük, hogy a teszt értéke (LR statisztika = 3.6) valószínűségi értékkel (Prob. (LR statisztika) = 0.0484) volt. Ez kisebb, mint (0.05), ami azt jelenti, hogy a becült modell jó és kiszámítható.
- (Z) teszt: megjegyzem a (10.) táblázatból, hogy a független változóra kiszámított (Z) teszt valószínűségi értéke egyenlő (Prob. = 0.0979), tehát elosztjuk 2-vel, mert a (Z) tesztnek két oldala van, és így lesz (Prob. = $\frac{0.0979}{2} = 0.04895$). Ez ismét kevesebb, mint a szignifikancia 5%-os szintje, így a becült modell független változóját statisztikailag szignifikánsnak tekintjük.

C. Az (Y) és (X₃) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei:

11. táblázat: Az (Y) és (X₃) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

Függő változó: Y				
Változó	Együttható	Standard Hiba	Z-statisztika	valószínűség
C	-2.374602	1.768842	-1.342461	0.1794
X ₃	2.847604	1.625285	1.752064	0.0798
R-squared = 0.48, LR statistic = 8.14, Prob.(LR statistic) = 0.0043				

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

X₃: A gazdasági szerepvállalási projektek száma

A modell becsült minőségének ellenőrzése:

- Együttható (R-négyzet) a (11.) táblázatban azt látjuk, hogy a determinációs együttható értéke elérte az (R-négyzet = 0,48) értéket. Ez az érték azt jelzi, hogy a becsült modell független változója a függő változó változásának 48%-át magyarázza, míg a fennmaradó százalékot más tényezők okozzák.
- (LR statisztika) teszt alapján a (11.) táblázatból megjegyezzük, hogy a teszt értéke (LR statisztika = 8.14) valószínűségi értékkel (Prob. (LR statisztika) = 0.0043) volt. Ez kisebb, mint (0.05), ami azt jelenti, hogy a becsült modell megbízható és kiszámítható.
- (Z) teszt: megjegyzem a (11.) táblázatból, hogy a független változóra kiszámított (Z) teszt valószínűségi értéke egyenlő (Prob. = 0.0789), tehát elosztjuk 2-vel, mert a (Z) tesztnek két oldala van, és így lesz (Prob. = $\frac{0.0798}{2} = 0.0399$), ami kevesebb, mint a szignifikancia 5%-os szintje. Ezzel a becsült modell független változóját statisztikailag szignifikánsnak tekintjük.

D. Az (Y) és (X₄) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei:

12. táblázat: Az (Y) és (X₄) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

Függő változó: Y				
Változó	Együttható	Standard Hiba	Z-statisztika	valószínűség
C	-0.720855	2.008460	-0.358910	0.7197
X ₄	0.962499	1.159126	0.830366	0.4063
R-squared = 0.04, LR statistic = 0.72, Prob.(LR statistic) = 0.3961				

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

X₄: A humántőke-fejlesztési projektek száma

A modell becsült minőségének ellenőrzése:

- Együttható (R-négyzet) a (12.) táblázatban azt látjuk, hogy a determinációs együttható értéke elérte az (R-négyzet = 0.04) értéket, és ez az érték azt jelzi, hogy a becsült modell független változója a függő változó változásának 4%-át magyarázza, míg a fennmaradó százalékot más tényezők okozzák.

- (LR statisztika) teszt alapján a (12.) táblázatból megjegyezzük, hogy a teszt értéke (LR statisztika = 0.72) valószínűségi értékkel (Prob. (LR statisztika) = 0.3961) volt. Ez nagyobb, mint (0.05), ami azt jelenti, hogy a becült modell nem kiszámítható.
- (Z) teszt: megjegyzem a (12.) táblázatból, hogy a független változóra kiszámított (Z) teszt valószínűségi értéke egyenlő (Prob. = 0.4063). Ezt elosztjuk kettővel, mert a (Z) tesztnek két oldala van, és így lesz (Prob. = $\frac{0.4063}{2} = 0.20315$). Ez ismét nagyobb, mint a szignifikancia 5%-os szintje, így a becült modell független változója statisztikailag nem szignifikáns.

E. Az (Y) és (X₅) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei:

13. táblázat: Az (Y) és (X₅) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

Függő változó: Y				
Változó	Együttható	Standard Hiba	Z-statisztika	Valószínűség
C	-3.451325	2.433103	-1.418487	0.1560
X ₅	1.119459	0.624676	1.792064	0.0731
R-squared = 0.25, LR statistic = 4.19, Prob.(LR statistic) = 0.0405				

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

X₅: A gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma

A modell becült minőségének ellenőrzése:

- Együttható (R-négyzet) a (13.) táblázatban azt látjuk, hogy a determinációs együttható értéke elérte az (R-négyzet = 0.25) értéket, és ez az érték azt jelzi, hogy a becült modell független változója a függő változó változásának 25%-át magyarázza, míg a fennmaradó százalékot más tényezők okozzák.
- (LR statisztika) teszt alapján a (13.) táblázatból megjegyezzük, hogy a teszt értéke (LR statisztika = 8.14) valószínűségi értékkel (Prob. (LR statisztika) = 0.0405) volt. Ez kisebb, mint (0.05), ami azt jelenti, hogy a becült modell megbízható és kiszámítható.
- (Z) teszt: megjegyzem a (13.) táblázatból, hogy a független változóra kiszámított (Z) teszt valószínűségi értéke egyenlő (Prob. = 0.037), tehát elosztjuk kettővel, mert a (Z) tesztnek két oldala van, és így lesz (Prob. = $\frac{0.0731}{2} = 0.03655$). Ez kevesebb, mint a szignifikancia 5%-os szintje, így a becült modell független változóját statisztikailag szignifikánsnak tekintjük.

F. Az (Y) és (X₆) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei:

14. táblázat: Az (Y) és (X₆) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

Függő változó: Y				
Változó	Együttható	Standard Hiba	Z-statisztika	valószínűség
C	-3.118357	2.178003	-1.431751	0.1522
X ₆	0.783583	0.443113	1.768360	0.0770
R-squared = 0.30 LR statistic = 5.11, Prob.(LR statistic) = 0.0237				

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

X₆: A humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma

A modell becsült minőségének ellenőrzése:

- Együttható (R-négyzet) a (14.) táblázatban azt látjuk, hogy a determinációs együttható értéke elérte az (R-négyzet = 0.30) értéket, és ez az érték azt jelzi, hogy a becsült modell független változója a függő változó változásának 30%-át magyarázza, míg a fennmaradó százalékot más tényezők okozzák.
- (LR statisztika) teszt alapján a (14.) táblázatból megjegyezzük, hogy a teszt értéke (LR statisztika = 5.11) valószínűségi értékkel (Prob. (LR statisztika) = 0.023) volt. Ez kisebb, mint (0.05). Ez azt jelenti, hogy a becsült modell megbízható és kiszámítható.
- (Z) teszt: megjegyzem a (14.) táblázatból, hogy a független változóra kiszámított (Z) teszt valószínűségi értéke egyenlő (Prob. = 0.0770), tehát elosztjuk 2-vel, mert a (Z) tesztnek két oldala van, így az eredmény (Prob. = $\frac{0.077}{2}$ = 0.0385). Ez kevesebb, mint a szignifikancia szintje, 5%, így a becsült modell független változóját statisztikailag szignifikánsnak tekintjük.

G. Az (Y) és (X₇) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei:

15. táblázat: Az (Y) és (X₇) közötti egyszerű logisztikai regresszió eredményei

Függő változó: Y				
Változó	Együttható	Standard Hiba	Z-statisztika	valószínűség
C	1.098612	0.816497	1.345520	0.1785
X ₇	+0.405465	1.190238	-0.340659	0.7334
R-squared = 0.006 LR statistic = 0.11, Prob.(LR statistic) = 0.7333				

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

X₇: Genderalapú fejlesztés

A modell becsült minőségének ellenőrzése:

- Együttható (R-négyzet) a (15.) táblázatban azt látjuk, hogy a determinációs együttható értéke elérte az (R-négyzet = 0.006) értéket. Azt jelzi, hogy a becsült modell független változója a függő változó változásának 0.6%-át magyarázza, míg a fennmaradó százalékot más tényezők okozzák.
- (LR statisztika) teszt alapján a (15.) táblázatból megjegyezzük, hogy a teszt értéke (LR statisztika = 0.11) valószínűségi értékkel (Prob. (LR statisztika) = 0,7333) volt. Ez kisebb, mint (0,05). Ez azt jelenti, hogy a becsült modell nem kiszámítható.
- (Z) teszt: megjegyzem a (15.) táblázatból, hogy a független változóra kiszámított (Z) teszt valószínűségi értéke egyenlő (Prob. = 0.7334), tehát elosztjuk kettővel, mert a (Z) tesztnek két oldala van, és így lesz (Prob. = $\frac{0.0334}{2}$ = 0.3667). Ez nagyobb, mint a szignifikancia szintje: 5%, így a becsült modell független változóját statisztikailag nem szignifikáns.

5. EREDMÉNYEK ÉS AZOK MEGBESZÉLÉSE

A szakirodalom feldolgozása és az elvégzett kutatás során kapott új eredményeket foglalom össze:

5.1. Hipotézisek vizsgálati eredménye

16. táblázat: A hipotézisekre vonatkozó döntések

Hipotézis	A kutatáshoz használt kérdések	Elfogadva/ elutasítva
H1:	A nemzetközi nem kormányzati szervezetek hozzájárulása az újjáépítéshez azért hatékonyabb a kormányzati nemzetközi szervezetekhez képest, mert előbbi sokkal közelebb áll a helyi közösségekhez.	Elfogadva
H2:	A regionális szervezetek rugalmasabb stratégiákkal járulnak hozzá az újjáépítési politikák tervezéséhez, mint a nemzetközi szervezetek, mert érintettségüknel fogva érdekükben áll a konfliktus mielőbbi rendezése.	Részben elfogadva
H3:	A humánközpontú fejlesztési projektekre fordított erőforrások növelése pozitív hatással van a társadalmi tőke alakulására.	Részben elfogadva
H4:	Statisztikai szempontból szignifikáns kapcsolat áll fenn 0,05 szinten a gazdasági szerepvállalásra irányított finanszírozás volumene és a társadalmi tőke között. Statisztikailag szignifikáns, 0,05-ös szignifikancia-összefüggés van a humántőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene és a társadalmi tőke között. Statisztikailag szignifikáns, 0,05-ös szignifikancia szinten van összefüggés a gazdasági szerepvállalási projektek száma és a társadalmi tőke között. Statisztikailag szignifikáns kapcsolat van 0,05-ös szignifikancia szinten a gazdasági felhatalmazási projektek kedvezményezettjeinek száma és a társadalmi tőke között. Statisztikailag szignifikáns kapcsolat van 0,05-ös szignifikancia szinten az emberi és a társadalmi tőke fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek száma között	Elfogadva
	A humántőke-fejlesztési projektek száma és a társadalmi tőke között statisztikailag szignifikáns kapcsolat van 0,05-ös szignifikancia szinten. A genderen alapuló fejlődés és a társadalmi tőke között statisztikailag szignifikáns kapcsolat van 0,05-ös szignifikancia szinten.	<i>Elutasítva</i>

Forrás: saját szerkesztés, 2020.

H1: A kérdőívből nyert kvantitív eredmények megerősítik, így elfogadottnak tekintem azt, hogy az NGO-k a közvetlen érintkezés által jelentősen hatékonyabban vesznek részt az újjáépítési folyamatokban, mint a nemzetközi kormányzati szervezetek.

H2: A szíriai esettanulmányon keresztül vizsgálva ahhoz a konklúzióhoz vezet, hogy a regionális szervezetek sokkal motiváltabbak egy szomszédos konfliktus rendezésének megvalósításában, ennek ellenére nem minden esetben hatékonyabbak, mint az egyébként is kudarcos fellépésű nemzetközi szervezetek.

H3: A humánközpontú fejlesztési projektekre fordított erőforrások növelése pozitív hatással van a társadalmi tőke alakulására.

Így például, a Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesület szerepében 0.05 szignifikancia szinten van egy közvetlen statisztikai jelentőségű kapcsolat, amelyet a következő független változók képviselnek: a gazdasági szerepvállalásra és az emberi tőke fejlesztésére fordított finanszírozás volumene, a gazdasági szereplők erősítésére irányuló projektek száma, a humántőke, családfelkészítési és gender alapú projektek száma, illetve a projektek kedvezményezettjeinek száma.

H4: Hipotézisek eredményei minden egyes független változóhoz:

A 9. táblázat elemzésének eredményeiből kitűnik, hogy a gazdasági szerepvállalásra irányított finanszírozás volumenének regressziós együtthatója 0.669. Így nyilvánvalóvá válik, hogy a társadalmi tőke és a gazdasági szerepvállalásra irányuló finanszírozás volumene között statisztikailag szignifikáns kapcsolat van $\alpha \leq 0.05$ szinten. **A várakozásoknak megfelelően a kapcsolat pozitív.**

Ennek a hipotézisnek az eredménye összhangban áll Morris (1998) tanulmányával. Eszerint a társadalmi tőke gazdasági megtérülést mutat, különösen a helyi fejlesztési projektekben. A szociális védelem eszköztéként képzi, miközben társadalmi tőkére irányított nemzetközi finanszírozás nem befolyásolta az ország képességét a szegénység csökkentésére. Az Egyesület számára lehetőségek állnak fenn a szegénység enyhítésére.

A 10. táblázat adatelemzésének eredményeiből kitűnik, hogy a humántőke fejlesztésére irányuló finanszírozás volumenének regressziós együtthatója 0.70. Ezzel világossá válik, hogy az $\alpha \leq 0,05$ szignifikancia szintjén statisztikailag szignifikáns kapcsolat van a társadalmi tőke és az emberi tőke fejlesztésére irányított finanszírozás összege között. **A várakozásoknak megfelelően a kapcsolat pozitív.**

Ez a megállapítás összhangban áll NAN (200) tanulmányával, amely kimondja a társadalmi tőke és a társadalmi kapcsolatok fontosságát. Az erőforrásokhoz való hozzáférés mértéke kapcsolatok és kommunikáció útján bontakozik ki. Az emberi tőkével együtt az egyének, társadalmi csoportok, szervezetek és társadalmak céljainak elérése érdekében.

A 11. táblázat eredményeiből kiderül, hogy a gazdasági szerepvállalási projektek számának regressziós együtthatója 2.84. Így nyilvánvaló, hogy az $\alpha \leq 0.05$ szignifikancia szintjén statisztikailag szignifikáns összefüggés van a társadalmi tőke és a gazdasági szerepvállalási projektek száma között. **A kapcsolat pozitív, a várakozásoknak megfelelően.**

A 12. táblázatból kiderül, hogy a humántőke-fejlesztési projektek számának regressziós együtthatója 0.962. Így a humántőke-fejlesztési projektek számának növekedésével ez a társadalmi tőke logisztikai mértékét 0.962-szeresére növeli (ennyivel szorozza a függő változó preferenciájának logaritmusát). Tekintettel arra, hogy a (Prob. = 0.20315) változó nagyobb, mint az 5%-os szignifikancia szint, a változó statisztikailag nem szignifikáns. Ez azt jelenti, hogy a változó számú humántőke-fejlesztési projektnek **nincs alapvető hatása a társadalmi tőke növelésére.**

A 13. táblázatból kiderül, hogy a gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek regressziós együtthatója 1.11. Ezzel a társadalmi tőke és a gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma között statisztikailag szignifikáns kapcsolat van $\alpha \leq 0.05$ szignifikancia szinten, vagyis **a kapcsolat pozitív, amint az várható volt.**

Ez a megállapítás összhangban áll Nan (2002) tanulmányával, mivel a társadalmi tőke megmutatja, mit tudunk és mit kell tudnunk ahhoz, hogy különbségeket tudjunk tenni az életben és a társadalomban.

Ennek a hipotézisnek az eredményei összhangban vannak az ENSZ FEJLESZTÉSI PROGRAMJA (2018) által készített jelentéssel is: „a potenciális kedvezményezettek igényeinek felmérése a hátrányos helyzetű családok gazdasági felhatalmazási programján keresztül”. A program a célja a gazdasági szerepvállalásra szánt családok társadalmi és gazdasági jellemzőinek meghatározása volt, összekapcsolva őket a szegénység elleni hatékony küzdelemmel. Így nyilvánvalóvá válik, hogy ennek a változónak jelentős statisztikai szignifikanciája van a társadalmi tőkére gyakorolt hatásban. **A kapcsolat pozitív, a várakozásoknak megfelelően.**

A 14. táblázat elemzésének eredményeiből kitűnik, hogy a humántőke-fejlesztési projektek kedvezményezettjeinek regressziós együtthatója 0.783. Ezzel, ahogy a kedvezményezettek száma növekszik, ez a szociális tőke logisztikai mértékét 0.783-szorosára növeli a függő változó preferenciájának logaritmusán. Így nyilvánvalóvá válik, hogy a társadalmi tőke és a gazdasági szerepvállalási projektek kedvezményezettjeinek száma között statisztikailag szignifikáns kapcsolat van az $\alpha \leq 0,05$ szignifikancia szinten. **A kapcsolat pozitív, a várakozásoknak megfelelően.**

A 15. táblázat elemzésének eredményeiből kitűnik, hogy a genderi alapú fejlődés regressziós együtthatója +0.405. Így a genderalapú fejlődés növekedésével ez a társadalmi tőke logisztikai mértékét a függő változó preferenciájának logaritmusának 0.405-szeresével csökkenti. Ennek a változónak a (Prob= 0.3667) értéke nagyobb, mint a szignifikancia szintje (5%), ezért ez a változó statisztikailag nem szignifikáns. Ez azt jelenti, **hogy a genderalapú fejlődés változójának nincs alapvető hatása a társadalmi tőkére gyakorolt hatásban.**

6. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS A JAVASLATOK

6.1. A Szíriai Társadalomfejlesztési Egyesületnek címzett ajánlások

- Társadalmi tudatosság fejlesztése az intézmények szerepéről és fontosságáról annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló és elérhető előnyök maximalizálhatóak legyenek.
- Tájékozódás a közösségi partnerség felé az egyesület és más érintett nem kormányzati szervezetek közötti koordináció érdekében. Az együttműködés és a rendelkezésre álló erőforrások kihasználása érdekében.
- Az egyesület munkájának felépítésében és irányításában részt vevő csoportok szerepének megerősítése.
- Olyan tevékenységek támogatása, amelyek célja az egyesületek átalakítása a nőket támogató helyekké. A benne lévő kapcsolatok az esélyegyenlőségen alapulnak a társadalmi tőke előteremtése érdekében.

6.2. A Szíriában működő NGO-knak címzett ajánlások

- A szolgáltatások megerősítése annak megakadályozása érdekében, hogy az állampolgárok szegénységbe és nyomorba kerüljenek. Védelem biztosítása katasztrófák és vészhelyzetek esetén.
- Több finanszírozási forrás keresése és az egyesület helyi pénzügyi forrásainak megerősítése.
- Távol maradni a finanszírozók többszörös, néha ellentmondó lehetőségeitől. A donorokkal folytatott párbeszéd alapját képező nemzeti terv betartása. A fejlesztési munka elveinek biztosítása az igények azonosításával.
- Olyan regionális és nemzetközi testvérszervezeti megállapodások keresése, amelyek bizonyos elvek szerint megkövetelik a társadalom beavatkozási mechanizmusainak javítását.
- A programban partnerintézmények (civil szervezetek és mikrofinanszírozási intézmények) kiépítése a szegények megsegítése érdekében, kiépítve és fejlesztve ezen intézményekben dolgozók képességeit a szegény családok helyzetének tanulmányozása terén.
- Összpontosítás a mezőgazdasági vállalkozások mikroprojektjeinek termelői területére, a fejlődésben betöltött jelentőségük miatt.
- Figyelmet fordítani az integrált programokra a kisebb női projektek fejlesztése során.

A haszonélvezők igényeinek és prioritásainak megfelelő, egységes szabványokon alapuló adatbázis létrehozása és biztosítása.

7. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A nemzetközi szervezetek háború után újjáépítési stratégiájában az alábbi eredményeket emelném ki:

E1: Első eredményként összefoglalható, hogy a nemzetközi szervezetek előtt álló fő probléma a konfliktusvonalakon belüli kapcsolatok fenntartása, különösen az erőszak visszatérésének időszakaiban. Ezen a területen az NGO-knak nagyobb mozgásterük van.

E2: A jelenlegi nemzetközi körülményekből kiindulva megállapítottam az újjáépítéssel foglalkozó nemzetközi szervezetek jövőbeli kihívások számának növekedését, és jellegüknek folyamatos változását, ami újabb, ad-hoc típusú megoldások kidolgozását és kivitelezését igényli.

E3: A múltbéli nemzetközi beavatkozási stratégiák áttanulmányozása után arra jutottam, hogy döntő részük az intézményépítési stratégiára összpontosít. Az érintett országokban a béketeremtés és fejlesztési stratégia céljai a következők:

- Az adminisztrációs rendszerek megerősítése és megreformálása.
- A finanszírozási rendszerek és az adók fejlesztése.
- Konfliktuskezelő intézmények létrehozása.

Ez önmagában nem novum, ugyanis a célországokban az ilyen beavatkozások legtöbb esetben az uralkodó rendszer leváltásával jártak, több-kevesebb sikerrel (lásd Afganisztán, Irak, Líbia, Egyiptom). Az viszont Szíria esettanulmányából bizonyossá vált, hogy amikor a biztonságot veszélyeztető tényező intenzitása egy teljes értékű háború szintjéig jut el, akkor az intézményépítés rendszerváltozás nélkül kivitelezhetetlen. Ez különösen akkor érvényes, amikor az emberjogi sérelmek és háborús bűntettek a lakosság több mint felére kiterjedtek.

E4: Megállapítottam, hogy a nemzetközi szervezetek munkájának akadályai az újjáépítési folyamat keretében a következők:

Az állami rendszerekkel és a kormányokkal kapcsolatos akadályok:

- A politikai és társadalmi demokrácia hiánya.
- Az emberek és közvélemény részvételének hiánya a közösség irányításában és a politikai döntéshozatalban a patriarcha és a politikai zsarnokság felé vezet, ezzel együtt a szervezetek munkájának elkobozását és korlátozását eredményezi.
- Az egyén és a társadalom szerepét akadályozó, a demokráciával és az emberi jogokkal összeegyeztethetetlen jogszabályok.

Magukkal a szervezetekkel kapcsolatos problémák:

- Alulfejlett munkaprogramok és szervezeti struktúrák.
- Igazgatási és intézményi kiépítési hiányosságok.
- Gyenge belső demokratikus gyakorlat.
- Versengés, duplikáció, ismétlés, megosztás és megosztottság a nemzetközi kormányzati és nem kormányzati szervezetek között.
- A média dimenziójának hiánya a közvélemény tájékoztatásában, valamint az információs rendszer korlátai.

Szíria háború utáni újjáépítési kihívásaira vonatkozó eredmények:

E5: „Szíria újjáépítésének” kutatása során számtalan újjáépítési kezdeményezést, tervet és stratégiát találtam. Amit éi tárgyaltam, csupán egy egyszerű modell, amely a konfliktusok után újjáépítési versengésben megjelenő, rejtett háborút vázolja fel nemzetközi szinten. A következőkben megfogalmazok ennek hatásait kiküszöbölő alapelvi követelményeket:

Szíria újjáépítéséről csak valamennyi ütköző fél bevonásával lehet beszélni. Mindaddig, amíg a felek konfliktusban állnak, az újjáépítési kísérletek hatékonyságukat veszítik.

Ahogy néhány kutató hangsúlyozta már: „a különböző nemzetközi prioritások új típusú konfliktusokat generálhatnak, és Szíria szétdarabolásához, nem pedig az újjáépítéshez járulhatnak hozzá”. Az újjáépítést a politikai megoldáshoz és békeegyezményekhez kell kapcsolni.

Szükséges a finanszírozási tervek kivizsgálása harmadik fél által, hogy azok ne korlátozzák a szíriai állampolgárok jogait és Szíria szuverenitását. Példaképp a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap hosszútávú kölcsönöket nyújthatnak Szíria számára, de a társadalmat olyan megállapodásokhoz köthetik, amelyeknek jelenleg ismeretlenek. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy az újjáépítési hiteleknek politikai ára van. Ezért is fel kell készíteni újjáépítéshez szükséges emberi erőforrásokat és jogainak védelmére irányuló törvényhozást és szakszervezeteket.

Fő cél a szíriai polgárok méltóságának helyreállítása. A háború nagy humán veszteségeket okozott: a lakosság fele elvándorolt, a szegénység pedig elérte a helyben maradtak 80%-át. Az emberi jogok tiszteletben tartására kell összpontosítani és a menekültek, illetve lakhelyüket elhagyni kényszerültek visszatéréséről is gondoskodni kell, bevonva őket az újjáépítés folyamatába.

Minden olyan újjáépítési program, amely nem tartalmazza az említette elemeket, továbbra is eredménytelennek tekinthető.

A társadalmi tőke újjáépítésének fontossága a háború után időszakban. Az esettanulmány eredményei alapján és az elvégzett kutatás során a következő kiemelt eredményre és következtetésre jutottam:

E6: A leíró megközelítéssel kapcsolatos eredmények:

- Az Egyesület adminisztratív struktúrához kapcsolódó teljesítménye befolyásolja a társadalmi tőkét, munkával, és nyomonkövetési mechanizmusokkal egyaránt.
- Az informális társadalmi kapcsolatok jelentik a társadalmi tőke legmeghatározóbb forrását.
- A társadalmi tőkét befolyásolja az emberek hajlandósága a közös értékek és szokások megosztására. Eredményképp kooperatív társadalmi és gazdasági dimenziók nyílnak meg, például egyesületek formájában. Ez fokozza a társadalmi igazságosságot és visszaszorítja a korrupciót, ezzel is csökkentve a szegénységet.
- A társadalmi tőke ösztönzi azokat a befektetési és produktív tevékenységeket, amelyek általában a civil szervezetk kialakulásának eredményeként merülnek fel az emberek körében. Ezzel egyben a szociális védelem egyik eszköze, amely különleges gazdasági megtérülést jelent a fejlesztési projektekből.

- Az egyesületek sokfélesége, családorientált, genderegyenlőségen alapuló részvételi tevékenysége, hozzájárul a társadalmi tőke fogalmainak és értékeinek fokozásához.
- A társadalmi tőke hozzájárul a társadalmi és politikai részvétel tudatosságának növeléséhez és a demokratikus módszerek megismeréséhez. Ezzel párhuzamban, a civil társadalmi intézményekbe vetett bizalom társadalmi szintű kohéziót és szolidaritást eredményez.
- A társadalmi tőke hatékony társadalmi kommunikáció és kapcsolatok révén biztosítja az erőforrásokhoz való hozzáférést párhuzamosan a humán tőkével.
- A társadalmi tőke számos előnyt biztosít az egyesületeknek:
 - Elkötelezettség az egyesület értékei irányt.
 - Hatékony és eredményes munkavégzés elérése, különösen csapatmunkában.
 - Növeli a kreativitási lehetőségeket, fokozza az egyéni és kollektív tanulás erejét, a szellemi tőke fejlesztését.
- Különböző kritériumok elfogadása a társadalmi tőke hatásainak mérésére:
 - Közösségi bizalom és közösségi hálózatok kiépítése.
 - A társadalmi szerepvállalás fokozása az intézményekben.
 - A társadalmi tőke önkéntes tevékenysége, mint a civil szervezetek teljesítményének mutatója.

8. ÖSSZEFOGLALÁS

A béke konszolidálását célzó struktúrák meghatározása és támogatása szerves részét képezi a háború utáni újjáépítésnek. A folyamat egy sor olyan stratégiát tartalmaz, amelyeket az államok, a kormányzati és nem kormányzati nemzetközi szervezetek, valamint a magasabb nemzetközi hatáskörrel rendelkező intézmények és egyének közösen valósítanak meg. Az újjáépítési folyamat fogalmi és elméleti modelljének kidolgozásában az arányosság és a kontraszt egyaránt megtalálható, hiszen a modell számos olyan területet fog össze, mint a politológia, a közgazdaságtan, a szociológia, az antropológia, vagy a pszichológia. Ez a modell olyan lehetőségeket és cselekvéseket tartalmaz, amelyek az idő, a tér és a szerepek szerint szerveződnek a társadalom számára rendelkezésre álló választási lehetőségek alapján. Amarta Syn szerint „az újjáépítés maga a szabadság”, így ez önmagában is az, amiért a szíriai nép harcol.

Az elismert nemzetközi szervezetek a háború utáni újjáépítés legfontosabb pillérei közé tartoznak, amelyek nemcsak a kezdeti szakaszban (a háború és a béke közötti átmeneti időszakban), de a későbbi időszakokban is hozzájárulnak a politikai döntéshozatalhoz és a stratégiai fejlesztéshez. A kormányközi nemzetközi szervezetek tevékenysége az ENSZ és a regionális szervezetek által vezetett átfogó stratégiákból, az ENSZ szakosított ügynökségeinek, illetve a fejlesztési és újjáépítési programok részleges stratégiáiból, valamint az IMF és a Világbank által vezetett nemzetközi pénzügyi intézményekből áll. Békefenntartó erőket telepítenek, segítik az átmeneti hatóságokat és koordinálják a sikeres újjáépítésre irányuló nemzetközi tevékenységeket.

A részleges stratégiák teszik teljessé az egymást kiegészítő és holisztikus stratégiákat, amelyek egyebek mellett a gyermekek és az idősek védelmére, valamint a nők jogainak védelmére összpontosítanak azzal a céllal, hogy növeljék a háború utáni környezetben betöltött szerepüket. Az erőfeszítések másik súlypontja a gazdasági terület. A nemzetközi pénzügyi intézmények ezzel is a hosszú távú kölcsönökhöz, a gazdasági és pénzügyi rendszerek reformálásához és a jó kormányzás megvalósításához járulnak hozzá.

Az NGO-k ennél is erősebb aktivitást mutatnak. Sőt, az átmeneti időszak vezetőivé is válhatnak. Átfogó stratégiáik révén gyorsan és hatékonyan képesek behatolni a széttöredezett társadalmakba, hozzájárulva az emberi tőke felerősítéséhez és olyan támogatások megvalósításához, mint például a civil lakosság képességének fejlesztése. A kezdeti szakaszban kidolgozott jelentéseik a konfliktusterületekre vonatkozó előrejelzésekkel és a háború utáni humanitárius katasztrófák valószínűségével foglalkoznak, ehhez globális konferenciák megszervezésén keresztül nyújtanak nemzetközi támogatást.

A kormányközi szervezetek és a nem kormányzati társaik stratégiáinak összehasonlításából azt látjuk, hogy előbbi hatékonysága elégségesen indul, majd később csökken. Ez nagy részt attól függ, mennyire erősek jogi, intézményi és pénzügyi szempontból. A kormányközi szervezetek meghatározó szerepet töltenek be az újjáépítési program véglegesítésében az egyéni jogi státuszuk és az általuk nyújtott jelentős pénzügyi támogatás révén. Diplomáciai tapasztalattal, intézményi és szervezeti modellekkel rendelkeznek. Mindazonáltal a nem kormányzati nemzetközi szervezetek képesek befolyást gyakorolni a helyi lakosságra, a nemzetközi donorok és támogatók véleményére, valamint a nemzetközi megítélésre is. Vezetőik és személyi állományuk gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek a konfliktuskezelésben, gyorsan és hatékonyan tudnak eljutni a helyi közösségekhez.

Ez sajnos nem volt tapasztalható Szíria esetében, ugyanis Szíria belső és külső körülményei nagyban befolyásolták az újjáépítési folyamat megindítását és a nemzetközi szervezetek által kidolgozott hosszú távú stratégia elkezdését. Az eredmény eléréséhez olyan képleteket alkalmaztak, amelyek a külső erők és a jelenlegi kormány belső irányítását kombinálják. Kísérletet tettek és tesznek a civil társadalom és a nemzetközi szervezetek ösztönzésére, hogy együttesen dolgozzanak ki egy olyan új alkotmányt, amely biztosítaná a szabadságjogok felügyeletét, a jogállamiság megteremtését, valamint a demokratikus intézmények létrehozását. Ezek a feltételek azonban összeegyeztethetetlenek a rezsim diktatórikus elveivel és erőszakos eljárásával, így a nemzetközi közvetítés erőfeszítései ellenére a próbálkozások nem jártak sikerrel. Damaszkusz és szövetségesei megtagadták az újjáépítés ötletének átlátható megvitatását, ami ellehetetleníti a nemzetközi szervezetek munkáját. Azzal a keserű ténnyel kell szembenézni, hogy nem sikerül pozitívan kezelni a nemzetközi támogatást és elfogadni a globális közvetítést.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy mindez termékeny lehetőségeket nyújtott a korrupcióra, a közigazgatás helytelen irányítására és a visszaélésekre. Ez egyre nagyobb kockázatot jelent a nemzetközi szervezetekre, mert a felelősök a béketeremtésben résztvevő potenciális félként olyan háború hőskökké válhatnak, akik nemzeti és állami legitimitással bírnak, miközben hidat képeznek a háborús felek és a jobb életet kereső lakosság között.

Az újjáépítési szakaszra jellemző korrupció elleni fellépéssel foglalkozó szakirodalom azt jelzi – például Koszovó esetében is –, hogy a nemzetközi szervezetek a legnagyobb „újjáépítési temető”, melyek motivációt és lehetőséget adnak a korrupcióra. Ez az alábbi területeken nyilvánul meg:

- a) Az újjáépítés finanszírozása az adományok és a nemzetközi segítségnyújtás révén történik. Ennek egyik célja, hogy a nemzetközi szervezetek békés megoldást tudjon biztosítani, helyreállítsák a rendet és támogassák az érintett feleket. Rendszerint társul mellé azonban politikai támogatás- és a lojalitásszerzés, valamint a függőség új mintáinak előmozdítása.
- b) Az állami, kormányzati és halami intézmények viszonylagosan gyengék. Fel kell ismerni, hogy az elnyújtott konfliktus alatt ezek részben vagy teljesen tönkrementek. Nem képesek többé arányosság és igazságosság alapon kormányozni a nemzeti, etnikai vagy vallási kisebbségeket, amelyeket elnyomtak. Ez utóbbiak pedig nem képesek megfelelően kitölteni ezeket az intézményeket.
- c) A központi hatalmak alkalmatlansága, valamint a körülmények gyors változása megnehezítette a külföldi finanszírozás áramlásának befogadását, ezzel pedig elbukott a fejlődési folytonosság. A szakasított projektek inkább érdekcsoportok, mintsem a súlyosan szenvedő emberek igényeinek lettek megfelelően.
- d) A nemzetközi szervezetek elterjedése a reményt és biztonságot nyújtó projektek révén növeli a polgárok békeérzetét. A békepártiak arra törekednek, hogy bebizonyítsák: az újjáépítésnek valamennyi fél élvezheti a hasznát. Vannak azonban olyan szervezetek, amelyek likviditáshiány miatt lassítják vagy teljesen leállíthatják a béketevékenységet (ilyenek lehetnek például a kormányzati vagy a kormányközi szervezetek). Sőt, olykor az NGO-k is ütközésbe kerülhetnek bizonyos kormányközi szervezetek jelenlétével vagy kizárólagos legitimitásával.

A fejlesztés együttes megtervezésének hiánya, a nemzetközi szervezetek közötti elégtelen koordináció, valamint az átfogó nemzeti elképzelés hiánya növeli a meggondolatlan projektek kockázatát, és tovább csökkenti a felek közötti hatékony együttműködés lehetőségét. Veszélyesebb azonban az a helyzet, amikor a különböző finanszírozók tevékenysége és ütemterveik nincsenek összehangolva. Előfordulhat, hogy ezek a tevékenységek nem felelnek meg a nemzeti programoknak, vagy ellentmondásban vannak azokkal.

A nemzetközi szervezetek munkastratégiájából mindemellett hiányzik a partnerség szelleme. Mindegyik szervezet olyan stratégiákat dolgoz ki és projekteket hoz létre, amelyeket saját szemszögéből integrálnak tekint és amelyek képesek egy összeomlott állam újjáépítésére. Politikai, gazdasági és társadalmi programokat tervez, holott ismert tény, hogy a nemzetközi szervezeteket a kompetenciáik szerint sorolják be. Az újjáépítési folyamatok sikerének alapja a specializáció, azonban a specializáció nem azt jelenti, hogy önállóan dolgozzunk. A koordináció – amint azt fentebb említettem – az újjáépítési projektek megvalósításának legfontosabb eleme, amelyet hálózati keretben végzett munka révén lehet elérni, prioritássá téve és elfogadva a kormányzati és nem kormányzati szervezetek közötti állandó kapcsolatokat és a műhelymunkát. Ez a nemzetközi szervezetek listáján szereplő elsődleges stratégia, ahogyan azt Szíria újjáépítésében is alkalmazzák.

Az tanulmányban ismertetett szíriai újjáépítési stratégiája alapján levonhatom azt az alapvető következtetést, hogy a nemzetközi szervezetek hozzájárulását számos belső és külső akadály korlátozza:

- a) A belső probléma a szervezetek közötti koordináció és a valós együttműködés hiánya, mivel továbbra is jelen van az abszolút és relatív hatalmi szindróma, és az államok közötti verseny.
- b) A külső korlátok elsősorban a finanszírozás kérdésével kapcsolatosak, amelyek szétfeszítik a nemzetközi szervezeteket, korlátozva a stratégiák meghatározását és az újjáépítési politikák kidolgozását.

Mindezek alapján arra következtethetünk, hogy a nemzetközi szervezetek szerepe az újjáépítésben egy „puzzle”-hoz hasonlítható. Egy elengedhetetlen darab hiánya vagy többlete, nem az újjáépítéshez, sokkal inkább további pusztításhoz vezet.

Másképp hat azonban az újjáépítésre a társadalmi tőke. A kollektív életmódot folytató közösségek esetében ez utóbbinak kiemelt szerepe van a társadalmi és gazdasági fejlődésben még akkor is, amikor az adott térség vagy népcsoport válsághelyzetet vagy háborús állapotot él.

Ezen túlmenően a társadalmi tőke és az NGO-k olyan pozitív kölcsönhatásban állnak egymással, ami által nem csak a gazdasági és humánprojektek érik el a maximális hatásukat, de a társadalom fejlődő- és ellenállóképessége egyenlő arányban nő a projektek horizontális és vertikális kiterjedésével. Az ilyen típusú tőke olyan szerepet játszik, amely a társadalom és a gazdaság több aspektusára is pozitív hozammal van, miközben semmilyen további költsége nincsen.

9. SUMMARY

The conclusions drawn in the research chapters confirm the validity of the hypothesis that NGOs address the issue of reconstruction more effectively than governmental organizations, because they are affected by fewer regulations and are much closer to local societies. However, the governmental international organizations are inevitably affected by the changes in the international scene, such as wars and conflicts between states or within a specific state.

Consolidating peace is an integral part of post-war reconstruction. The process includes a series of strategies that are jointly implemented by states, governmental and non-governmental international organizations. The theoretical model of reconstruction brings together many areas, such as political science, economics, sociology, anthropology and psychology. This includes options and actions that are organized according to time, space, and roles; based on the choices of the society. According to Amarta Syn, “reconstruction is a freedom,” and freedom itself is what the Syrian people are fighting for.

International organizations are key players of post-war reconstruction, contributing not only to the initial transition period between war and peace, but also to later phases of political decision-making and strategic development. The comprehensive strategies are led by the UN and by regional organizations; while partial strategies are led by specialized agencies and international financial institutions such as the IMF and the World Bank. Partial strategies are complementary to the holistic strategies that focus on the protection of children, woman and elderly, with a view to enhance their role in the post-war environment. The other focus is economic: international financial institutions contribute to long-term lending, to the reform of economic and financial systems and to the implementation of good governance.

International NGOs are not just more active but they are likely to become the leaders of the transition period. They are able to penetrate the fragmented societies quickly and effectively, strengthening human capital and providing logistical support to the population for capacity building and development plans. They provide international support through global conferences.

After comparing the strategies of intergovernmental organizations and their NGO counterparts, we see that the effectiveness of the former is initially sufficient, but decreases with time. This largely depends on how strong they are in the legal, institutional and financial terms. Intergovernmental organizations have a key role in finalizing the reconstruction program through their legal status and the significant financial support they provide. They have diplomatic, institutional and organizational experiences. However, NGOs have the potential to influence local population, international donors, and public opinion. Their staff have hands-on experience in conflict management and can easily connect to the local communities.

Unfortunately, this was not the case in Syria. Formulas were used to combine the international actors and the current government into one management. Attempts have been made to encourage civil society and international organizations to work together on drafting a new constitution that is guaranteeing liberties, the rule of law and the establishment of a democratic institutions. However, these conditions are incompatible with the dictatorial principles and violent actions of the regime. Damascus and its allies refused to discuss the idea of transparent reconstruction, reventing international organizations in doing their job. Experience shows that this provided a fertile soil for corruption and discrimination. This poses an increasing risk to international organizations because parties of the war could become war heroes with legitimacy.

The literature on anti-corruption in the reconstruction phase indicates, for example in Kosovo, that international organizations are the largest “reconstruction cemeteries”. They provide motivation and opportunity for corruption. This is reflected in the following areas:

- a) Reconstruction shall be financed through donations and international assistance to provide a peaceful solution and restore order. Though, it is usually accompanied by political promotions and loyalty gaining.
- b) The state institutions are relatively weak. During a prolonged conflict they become partially or completely disfunctioning. They are no longer able to govern national, ethnic or religious minorities, and these minorities are unable to fill the institutions.
- c) The inadequacy of the central powers, as well as the rapid change in the dominance made it difficult to absorb the flow of foreign funding, consequently undermining development continuity. Projects became tailored to the needs of interest groups rather than the needs of severely afflicted people.
- d) The projects that provide hope and security increases citizens’ perception of peace. Pro-peace parties are trying to prove that reconstruction can benefit all parties, however, there are organizations that obstructing peace due to lack of liquidity (such as governmental or intergovernmental organizations). Moreover, some NGOs may come into conflict with the exclusive legitimacy of certain governmental organizations.

The lack of joint planning for development, insufficient coordination between international organizations, and a lack of a comprehensive national vision increase the risk of ill-considered projects and further reduce the cooperation between the parties. Another issue is the lack of coordination between the activities and schedules of various funders; moreover, they might not be in line with national programs. Overall, the working strategy of international organizations lacks a spirit of partnership. Each organization develops strategies and projects that it sees as integrated from its own perspective. It plans political, economic and social programs, instead of implementing projects according to their competencies. Specialization is the key to the success of reconstruction processes, but specialization does not mean working independently: coordination is an indispensable element. It can be achieved through networking, as well as prioritizing contacts and workshops between governmental and non-governmental organizations. This is the primary strategy of international organizations, as it is the case of Syria.

Based on the Syrian reconstruction strategy described in Chapter 5., I conclude that the international organizations are limited by a number of internal and external factors:

- a. The internal problem is the lack of coordination and true cooperation between organizations. The absolute and relative power syndrome, and the competition between states.
- b. External constraints are related to the financial issues, limiting the definition of strategies and the development of reconstruction policies.

Based on all this, we can conclude that the role of international organizations can be compared to a “puzzle” board. The absence or excess of an essential piece does not lead to reconstruction, but potentially to further destruction.

Though, the social-capital has another effect on the reconstruction procedure. The national cultures where collectivism is integrating people into societies, has significant role in the social and economic development even in conflict areas, or times of crisis.

Furthermore, the social-capital and the NGO-s has a kind of mutual relation. This relation elevates the effects of economic and human projects, meanwhile it elevates the developmental capacities and resilience of the society. This kind of capital has a positive return both on the economy and the society, yet has no additional costs.

MELLÉKLETEK

M1. Irodalomjegyzék

1. AALL P. et al. (2002): Guide to IGOs, NGOs and the Military in Peace and Relief Operations, 28-29 p.
2. ABBAS A., K. (2012): Using Logistic Regression Model to predict the Functions with Economic categorical Dependent variables. *Journal of Kirkuk University For Administrative and Economic Sciences* Volume 2, Issue 2, 234-253 p.
3. ABBOTT W. K. AND SNIDAL D. (2003): Hard and Soft Law in International Governance, Published online by Cambridge University Press: 09 July, 34-46 p.
4. ABDALLA A. (2009): Peace Education: Islamic Perspectives, the United Nations-mandated University for Peace (UPEACE), Asia and the Pacific Programme, Sadar Bazar, Rawalpindi-Pakistan, 26 p.
5. ABDELA L. (2004): "Kosovo: Missed Opportunities, Lessons for the Future", *Development in Practice* 13/2&3, Oxford.
6. ABDEL-MOWLA S. (2014): A társadalmi tőke és a jövedelem újraelosztása Egyiptomban, Centre for Arab Unity Studies, Cairo, *Arab Economic Journal*, Vol.21 Issue 65, 95-120 p.
7. ABDULHAMID M. I. (2012): A civil társadalom szerepe a társadalmi tőke kialakulásában, arab nyelvű (dawr almujtamae almadanii fi takwin ras almal alaijtimaei), *Gazdasági és Szociális Jogok Egyiptomi Központja, CAIRO*.
8. ABIZADEH A. (2011): Hobbes on the Causes of War: A Disagreement Theory, Published online by Cambridge University Press.
9. ABRAHAM M. V. (2010): "European Union peacebuilding in Kosovo - An analysis of dealing with peacebuilding paradoxes and engagement with civil society", 30 October, Radboud University Nijmegen press, 26 p.
10. ABUDULHAMIND E. (2010): The role of civil society in the formation of social capital, issued by the Egyptian Center for Economic and Social Rights. CAIRO.
11. ABUZAHER N. (2007): Civil society between descriptive and normative dismantling the problematic concept and the chaos of meanings, Theses, Birzeit University.
12. ADDISON T. (2003): *From Conflict to Recovery in Africa*", Oxford University Press (UNU/WIDER).
13. AGHAJANIAN A. (2012): Social Capital and Conflict, HiCN Working Paper 134, The Institute of Development Studies - at the University of Sussex - Falmer - Brighton - BN1 9RE
14. AL-SUROUGY T., M. (2009): *Social Capital*, The Anglo-Egyptian Library, Cairo.
15. AL-ZIYADAT M. A. et al. (2015): Az emberi tőke hatása a kis- és középvállalkozások versenysztratégiájára, arab nyelvű ('athar ras almal albasharii fi al'iistratijiat altanafusiat lilmasharie alsaghirat walmutawasita), *IUG Journal of Economics and Business Studies*, Gáza.
16. AMRAN SH. M. (2006): The role of women in Upper Egypt in the accumulation and waste of social capital. Conference on Women in Our Societies, Center for Knowledge Studies, Faculty of Arts, Ain Shams University, Egypt.

17. ANNAN K. (2004): United Nations General Assembly, Note by the Secretary-General, A/58/817, 11 June.
18. ARYAL et al. (2012): Theories of Change in Peacebuilding, Learning from the Experience of Peacebuilding Initiatives in Nepal, 12 p.
19. ATWOOD D. and TANNER F. (2007): The UN Peacebuilding Commission and International Geneva, UNIDIR/DF, 27-32 p.
20. AZAR E. and NADICE F. (1981): 'The Structure of Inequalities and Protracted Social Conflict: A Theoretical Framework', *International Interactions*, 7: 4, 317 p.
21. AZIMI N. (2009): Hiroshima and the World: Meditations from Hiroshima Peace Memorial Park, March 23.
22. BAALI F. (1988): Society, State, and Urbanism Ibn Khaldun's Sociological Thought, SBN10: 0-88706-610-0.
23. Balázs P. (2016): Az Európai Unió Külpolitikája. Wolters Kluwer Kft. 23 Kiadó, Budapest.
24. BALJIT S. G. (2003): Johan Galtung: Positive and Negative Peace, School of Social Science, Auckland University of Technology.
25. BALLENTINE K. (2004): Program on Economic Agendas in Civil Wars: Principle Research Findings and Policy Recommendations, IPI, New York.
26. BANURI T. et al. (1994): "Sustainable Human Development: From Concept to Operation-A Guide for the Practitioner." UNDP Discussion Paper. New York.
27. BARAKAT, S., CHARD, M. (2002): Theories, rhetoric and practice: recovering the capacities of war-torn societies. In: *Third World Quarterly*; Vol. 23, No. 5. 817-835 p.
28. BARNETT M. et al. (2007): Peacebuilding: What is in a Name? *Global Governance, A Review of Multilateralism and International Organizations*, 13, no 1, 44-47 p.
29. BARRY B. and RICHARD L. (2000): International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations, Oxford University Press.
30. BENNER T. et al. (2011): The Evolution of Organizational Learning in the UN Peace Operations Bureaucracy, Global Public Policy Institute (GPPI), Berlin Germany.
31. BENNETT CH. (2014): How to Rebuild Trust in the Humanitarian System, IPI, New York.
32. BIERSTEKER J. T. (2007): Prospect for U.N peace building commission the united nation peace building commission: origins and initial practice disarmament forum, 39 p.
33. BOULCLER T. R. (1995): The new UN Peace Keeping Building peace in world of conflicts after world, New York, ST Martin's Press, 34 p.
34. BOURDIEU P. (1986): The Forms of Capital. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, edited by J. G. Richardson. New York: Greenwood Press, 241-258 p.
35. BOURDIEU P. (1990): The Logic of Practice. Cambridge: Polity Press.
36. BOURDIEU P. (1999): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz Róbert (szerk.): A társadalmi rétegződés komponensei. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 156-177 p.
37. BOYCE K. J. (1996): Economic Policy for Building Peace: The Lessons of El Salvador, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO.
38. BOYCE K. J. (2000): Good Intentions External Assistance and Peace Building, Lynne Rienner Publishers, Colorado.

39. BRANKO H. (1999): Theory of international trade an alternative approach, Palgrave MacMillan, Basingstoke, United Kingdom, 122-135 p.
40. BRINKERHOFF D. W. (2005): Rebuilding governance in failed states and post- conflict societies: core concepts and cross- cutting themes, *Public Administration and Development*, Volume 25, Issue 1.
41. CAIRNS E. (1997): A Safer Future: Reducing the Human Cost of War. Oxford University Press, 21 p.
42. CAPLAN R. (2005): International Governance of War-Torn Territories: Rule and Reconstruction. New York: Oxford University Press.
43. CHESTERMAN S. (2005): You, the People: The United Nations, Transitional Administration, and State-Building, IPI, New York.
44. CHESTERMAN S. (2007): Ownership in theory and practice; Transfer of Authority in UN Statebuilding Operations, *Journal Of Intervention and State building*, vol. 11, 3-26 p.
45. COASE R. (1910 –): Amerikában, élő angol származású, közgazdász, a Nobel-díj 1991. évi kitüntetettje, a Chicagói Egyetem nyugalmazott tanára. Az itt hivatkozott világhírű tanulmányát 1960-ban publikálta: “The Problem of Social Cost”, *Journal of Law and Economics*, 1960. A tanulmány magyar nyelven is hozzáférhető “A társadalmi költség problémája” címen. Megjelent: R.H. Coase: A vállalat, a piac és a jog, Tankönyvkiadó, Budapest, 2004.
46. COLEMAN J. S. (1990): Foundations of Social Theory. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 306-321 p.
47. COLLETTA, N. J. AND CULLEN, M. L. (2000): The Nexus between Violent Conflict Social Capital and Social Cohesion: Case Studies from Cambodia and Rwanda. The World Bank.
48. COLLIER P. & HOEFFLER A. (2002): Aid, Policy and Growth in Post-Conflict Societies. World Bank Policy Research Paper.
49. COLLIER P. & REINIKKA R. (2000): Reconstruction and Liberalisation: An Overview Ugandan Recovery: The Role of Farms, Firms and Government. Washington DC, World Bank, 13-48 p.
50. COLLIER P. et al. (2003): Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy. Oxford University Press.
51. CORM G. (2003): Identifying the main economic and reconstruction issues in Iraq, in: ESCWA, Report on the Workshop on Iraq and the Region after the War, Beirut 9 – 11 July 2003, 13 – 21 p.
52. DENISON AT, ALL (2007): Social capital in organizations. Understanding the link to firm performance. Conference paper, Publisher: Academy of Management.
53. DIEHL P. F. (1993): International Peacekeeping. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 67 p.
54. DOBBINS J. F. (2008): After the Taliban: Nation-Building in Afghanistan. Potomac Books, Inc. Washington, D.C.
55. DOYLE M. and SAMBANIS N. (1999): Building peace; challenge and strategies after civil war, Centre of International Studies Princeton University USA.
56. DRESS P. T. (2005): Designing a peacebuilding infrastructure: taking a systems approach to the prevention of deadly conflict, NGLS, UN. Non-Governmental Liaison Service, 13 p.

57. DURKHEIM E (1997): *The Division of Labour in Society*, Trans. W. D. Halls, intro. Lewis A. Coser. New York: Free Press, 39, 60, 108 pp.
58. EASTIS C. M. (1998): Organizational diversity and the production of social capital. One of the groups is not like the other. *American Behavioral Scientist* 42 (1): 66-77 p.
59. EL-BAZ SH. (1998): Role of Non-Governmental Organizations in Implementing Two Research Platforms: Critical Assessment, ESCWA, Second Arab Meeting for Follow-up to the World Summit for Social Development, Beirut, 8-11 p.
60. ENSZ FEJLESZTÉSI PROGRAM (2018): United Nations Development Program, Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical Update.
61. EU, WORLD BANK, UN (2017): Recovery and Peacebuilding Assessments (RPBAs), a Practical Note to Assessment and Planning.
62. EUROPEAN UNION (2019): External Action, Pillanatkép: Az EU reagálásának hatása a szíriai válságra, Bruxelles.
63. FARKAS Z. (2013): A társadalmi tőke fogalma és típusai, *Szellem és Tudomány* 4. évf., 2013, 2: 106-133 p.
64. FLORES T. and IRFAN N. (2009): Financing the peace: Evaluating, "World Bank post-conflict assistance programs," *The Review of International Organizations*, Springer, vol. 4, 1-27 p.
65. FOXALL J. (2003): Aide Humanitaire et Consolidation de la Paix; Options Pour le Travail de Fond du CCCI, Équipe d'orientation Politique du CCCI, 1-54 p.
66. FRANCIS S. (2008): Policies Toward Horizontal Inequalities in Post-Conflict Reconstruction, Crises working paper 7, 22 p.
67. FRANKE S. (2005): Social capital as a public policy tool: Project report, Government of Canada, Policy Research Initiative.
68. FUKUYAMA F (1999): *Social Capital and Civil Society*, The Institute of Public Policy, George Mason University.
69. GALTUNG J. (1990): Cultural Violence. *Journal of Peace Research*, Oslo, 27 (3).
70. GALTUNG J. (1996): *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. London: SAGE.
71. GAZDAG F. (2013): *A Biztonsági Tanulmányok alapjai*. NKE, Budapest, 171 p.
72. GAZDAG F. és REMEK É. (2018): *A Biztonsági Tanulmányok Alapjai*. Dialóg Campus. 37-41 p.
73. GOBAT J. AND KOSTIAL K. (2016): Syria's Conflict Economy, IMF Working Paper No. 16/123.
74. GRASS G. (2005): "The High Price of Freedom." *Guardian (Review section)*, 7 May, 5 p.
75. GRAYSON K. (2010): Human security, neoliberalism and corporate social responsibility, *International Politics Journal*.
76. GROOTAERT C. AND VAN BASTELAER TH. F. (2002b): *Measuring and Understanding Social Capital: A Multidisciplinary Tool for Practitioners*. World Bank, Washington D.C.
77. GROOTAERT CH. et al. (2004): *Measuring Social Capital, An Integrated Questionnaire*, World Bank Working Papers No. 18.
78. GROOTAERT CH.(1998): *Social Capital: The Missing Link?*, World Bank, Social Development Family, Environmentally and Socially Sustainable Development Network.

79. HAWORD R. (2003): A Review of Donor Activities and Lessons Learned. Working Paper19, Netherlands Institute of International Relations "Clingendael". Conflict Research Unit (CRU).
80. HOSMER JR D W, LEMESHOW S AND STURDIVANT R X (2013): Applied Logistic Regression, 3th edition, Wiley-Blackwell.
81. ICRC (2016): Szíria, tények és adatok.
82. JOHN B. T. (2004): Under Secretary of The Treasury, "Remarks on the Millennium Challenge Corporation Selection Criteria,".
83. JOHNSTON N. (2001): Peace Support Operations, in Inclusive Security, Sustainable Peace: a Toolkit for Advocacy and Action. Denver, CO: Hunt Alternative Fund.
84. KAPLAN M. A. (1957): System and Process in International Politics, New York, John Wiley and Sons.
85. KEOHANE O. R. (1999): International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory, (Boulder, CA: Westview), 37 p.
86. KOUDELA P. (2015): Bevándorlók és befogadók, Kodolányisok világa.
87. KREILKAMP S. J. (2003): UN Post conflict Reconstruction, New York University, *Journal of International Law and Politics* 35. 641 p.
88. KRISHNA A. AND SHRADER E. (1999): Social Capital Assessment Tool, Social Capital Initiative Working Paper No. 22, The World Bank, Washington DC.
89. KRISHNA K. (1997): Rebuilding Societies after Civil War. Critical Roles for International Assistance, Boulder, Colo, L. Rienner, 20-40 p.
90. KULCSÁR K. (1983): „utószó” A demokrácia Amerikában. Válogatás; vál., ford. Frémer Jusztina et al.; Gondolat, Bp. (Politikai gondolkodók) ISBN 963-281-326-x
91. LAMBOURNE W. (2004): Post-Conflict Peacebuilding: Meeting Human Needs for Justice and Reconciliation, *Peace, Conflict and Development* – Issue 4.
92. ŁAPISKA H. (2017): Financing of Non-Governmental organization from Public Funds, *Scientific Journal*, WSFiP Nr 1/2017.
93. LEDERACH J. P. AND MANSFIELD K. (2010): Strategic Peacebuilding Paths, Kroc, Institute for International Peace Studies.
94. LESTER M. S. (1999): The "global associational revolution", from Global Civil Society: Dimensions of the Non-profit Sector, Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
95. LEWER N. (1999): International Non-Governmental Organisations and Peacebuilding Perspectives from Peace Studies and Conflict Resolution, Bradford, Centre for Conflict Resolution, Department of Peace Studies, University of Bradford. CCR Working Papers: No.3.
96. LIEUTENANT G. (2005): Ride the whirlpool: selected speeches of Lieutenant General John Sanderson AC Governor of Western Australia 2000–2005, University of Western Australia Press, 46-52 p.
97. LIPSY R.G. AND LANCASTER K. (2005): The general they of second Best, *Review of Economic Studies*, vol. (24), 11-32 p.
98. LLAMAZARES M. (2005): A Critical Exploration Of Generic Approaches To Post-War Reconstruction, *Post-War Peacebuilding Reviewed*, University of Bradford, 1-32 p.
99. MAIESE M. (2012): Peacebuilding, [http://www. Beyond intractability org/essay/Peace building](http://www.Beyond intractability org/essay/Peace building).

100. MASON D., MEERNIK T. (2006): *Conflict Prevention and Peacebuilding in Post-War Societies*, Routledge, London, 1-11 p.
101. MOGHERINI F. (2018): *Speech by High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the European Parliament plenary session on the situation in Syria*, European Union, External Action, Bruxelles.
102. MOLNÁR A. (2018): *Az Európai Unió Külkapcsolati Rendszere*; In: *I. Elméleti Háttér*, 24. oldal – Dialóg Campus, Budapest.
103. MOLNÁR A., MARSAI V., WAGNER P. (2019): *Nemzetközi Biztonsági Szervezetek*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest. ISBN 978-615-5945-80-9, 34-36 p.
104. MONBIOT G. (2005): „And Still He Stays Silent”, *Guardian*, 6 September, 21 p.
105. MORRIS M. (1998): *Social Capital and Poverty in India*, Institute of Development Studies Working Paper, University of Sussex, Library Rd, Falmer, ISBN-10: 1858642094.
106. MYERS J. (2017): *Understanding the Culture*, Published by Summit Ministries, Manitou Spring, CO.
107. NAN L. (2001): *Social Capital, A Theory of Social Structure and Action*, Cambridge University Press.
108. OECD (2001): *The Well-being of Nations, the Role of Human and Social Kapital*, Centre for Educational Research and Innovation. Social capital definition: 41 p.
109. OHANYAN A. (2008): *NGOs, IGOs, and the Network Mechanisms of Post-Conflict Global Governance in Microfinance*, Palgrave Macmillan; Basingstoke UK. Edition, 21-25 p.
110. Öztürk Z. (2013): *Relationship Between Human Capital and Economic Growth: Panel Causality Analysis for Selected OECD Countries*, *Journal of Economic and Social Studies*.
111. POPP J. (2020): *Az általa a dolgozatban írt megjegyzés*, június 9.
112. PUGH M. (2005): *The political economy of peacebuilding a critical theory perspective*, *International Journal of Peace Studies*, Volume 10, Number 2, Autumn, 22-4 p.
113. PUTNAM R. (2002): *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*, Oxford University Press.
114. PUTNAM R. D. (1993): *Making Democracy Work. Civic Tradition in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press, 167 p.
115. RATNER S. (2004): *The New UN Peacekeeping: Building Peace in Lands of Conflict after the Cold War. A Review of United Nations Peacekeeping*, 467 p.
116. RAWLS J. (1999): *A Theory of Justice*, Oxford University Press.
117. REBUILD STATE STRATEGIES (2006): *Translation from relief to development why children and early intention matter*, October, 60 p.
118. REINHARDT G. Y. (2016): *Five ways foreign aid and NGOs can make things worse when disaster strikes*, Department of Government, University of Essex.
119. RESPERGER I. (2013): *Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra. 2030-ig*, in: *Felderítő Szemle*, XII. évf. 3. sz., 7 p.
120. RICHMOND P. O. (2005): *The Transformation of Peace, Rethinking Peace and Conflict Studies*, Series Standing Order ISBN 1-4039-9575-3 (hardback) & 1-4039-9576-1 (paperback) N. Y. 202-222 p.
121. RIKHYE, I., J. AND SKJELSBAEK, K. (1990): *The United Nations and Peacekeeping: Results, Limitations and Prospects*, IPI, New York.

122. ROSS A. JR. (2017): Growing Role of NGOs and the UN, Beyond the Horizon International Strategic Studies Group (ISSG), Brussel.
123. RUGGIE, J. (2008): Promotion and protection and Protection of all human rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural Rights, including the right to development, Human Rights Council, Eighth session, Agenda item 3.
124. SACHS J. D. (2005): Investing in development: a practical plan to achieve the Millennium Development Goals, Columbia University 522 Publications 57,086 CITATIONS.
125. SANDER TH. (2006): Social Capital Building Toolkit. Saguaro Seminar: Civic Engagement in America, John F. Kennedy School of Government, Harvard University.
126. SAUL J. R. (2009): The Collapse of Globalism and the Reinvention of the World. Atlantic Books, London, 41-43 p.
127. SCHIAVO-CAMPO S. (2003): Financing and Aid Arrangements in Post-Conflict Situations. World bank, Working Paper, 10 p.
128. SELDADYO H. and HAAN J. (2006): The determinants of corruption. A Literature Survey and New Evidence, Paper Prepared for the 2006 EPCS Conference, Turku, Finland, 20-23 April 2006.
129. SERAGELDIN I. and GROOTART Ch (1997): Defining Social Capital: *An integrating review*, Washington, D.C, The World Bank, 80-83 p.
130. SKIDMORE D. (2001): Civil Society, Social Capital and Economic Development, *Global Society Journal*, Volume 15, Issue 1, 53-72 p.
131. SORENSEN B. (1998): Women and Post-Conflict Reconstruction: Issues and Sources. Geneva: UNRISD War-torn Societies Project.
132. STEFFEK J. (2013): Explaining cooperation between IGOs and NGOs – push factors, pull factors, and the policy cycle, *Review of International Studies*, Volume 39, Issue 4.
133. TAYLOR M. AND DOERFEL M. L.(2011): Evolving Network Roles in International Aid Efforts: Evidence from Croatia’s Post War Transition, *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 22, 311–334 p.
134. THE WORLD BANK (2017): The Roll of War, The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria (PDF).
135. TOOLE D. (2006): Peacebuilding Strategies: Transition from Relief to Development: Why Children and Early Intervention Matter, NY, Correlle Press.
136. UN CONFLICT PREVENTION (2004): United Nation department of economic and social affairs conflict prevention: Peacebuilding and development, New York, October.
137. UN CONTACT SERVICE (2003): Guide to Government Negotiations Regarding UN Resolutions, 9 p.
138. UN PRINCIPLES AND GUIDELINE (2008): Peacekeeping Operations, Department of Peacekeeping Operations, United Nations Secretariat, New York, 24 p.
139. VAN TONGERON P. (1998): Exploring the Local Capacity for Peace: The Role of NGOs, in Prevention and Management of Violent Conflict: An International Directory, Utrecht. The Netherlands, 43 p.
140. VILÁGBANK (2006): Analyzing Social Capital in Conetxt, A Guide to Using Qualitative Methods and Data, World Bank Institute.
141. WADLOW R. (2012): The Growing Role of NGOs at the UN, Global Policy Forum.

142. WAHED N., A. (1994): nemzetközi intézmények, arab nyelvű (Elmuassat Aldualja), Dar Hittin, Rabat, 4-154 p.
143. WANG L. AND GRADDY E. (2008): Social Capital, Volunteering, and Charitable Giving, *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 19(1) 23-42 p.
144. WARREN M., E. (2004): What Does Corruption Mean in a Democracy? *American Journal of Political Science*, Vol. 48, No. 2., april, 328-343 p.
145. WEISS T. G. and GORDENKER L. (1996): NGOs, the UN, and Global Governance, *Lynne Rienner Publisher*, Boulde, 23-25 p.
146. WEISS, M. A. (2004): World Bank post-conflict aid: Oversight issues for congress. Washington, DC: Congressional Research Service, Library of Congress.
147. WILLETS P. (2011): The Role of NGOs in Global Governance, *World Politics Review*.
148. WOODHOUSE T. (1999): International Conflict Resolution: Some Critiques and a Response, University Of Bradford, Department of Peace Studies, PDF.
149. ZAGHAL A. (2011): Social Capital and Improving the Quality of Life of a Rural Family in the Egyptian Village, *Journal of Studies in Social Work and Human Sciences*, Volume 14, Issue 31, 6424-6499 p.
150. ZAKKAK A. (2014): Obstacles to activating the role of NGOs in the governance of peacebuilding operations, Patna University, Algeria, Department of Political Science.

Internetes források

1. AFRICAN UNION (2000):
<https://au.int/en/psc>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: The Peace & Security Council | African Union
letöltés ideje: 2020. március 16.
2. AGENDA FOR PEACE, PREVENTIVE DIPLOMACY, PEACEMAKING AND PEACEKEEPING, 06.17.1992:
https://www.un.org/en/sc/repertoire/89-92/Chapter%208/GENERAL%20ISSUES/Item%2029_Agenda%20for%20peace_.pdf
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Agenda for peace, preventive diplomacy.
letöltés ideje: 2018. április 06.
3. ALJAZEERA.NET (2019):
<https://www.aljazeera.com/news/2019/10/front-syria-war-manbij-matters-191015143157365.html>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syria's war, Turkey. .
letöltés ideje: 2020. június 13.
4. ALJAZEERA NEWS (2020): Arab League calls for Libya ceasefire, peace talks.
<https://www.aljazeera.com/news/2020/06/arab-league-calls-libya-ceasefire-peace-talks-200623195018472.html>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Arab League, Libya ceasefire, peace talks.
letöltés ideje: 2020. március 10.
5. ASSISTANCE COORDINATION UNIT (2018): Schools in Syria:
<https://www.acu-sy.org/en/2018-schools-in-syria-report>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Schools in Syria, Thematic Report.
letöltés ideje: 2019. június 05.

6. A VILÁGÉLELMEZÉSI PROGRAM (WORLD FOOD PROGRAMME WFB), ANNUAL REPORT (1999):
<https://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/newsroom/wfp217395.pdf>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: World Food program, Annual Report
letöltés ideje: 2018. május 18.
7. AZ EEAS HIVATALOS HONLAPJA: Delegation of the European Union to Syria.
https://eeas.europa.eu/delegations/syria_en, 30. June 2020.
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syria, Delegation of the European Union
letöltés ideje: 2020.július.25.
8. AZ EEAS HIVATALOS HONLAPJA: EU-LAS Relations (2019):
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/factsheet_eu_las_-_february_2019.pdf
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: EU-LAS relations.
letöltés ideje: 2020.május 27.
9. AZ EEAS HIVATALOS HONLAPJA: Factsheet: Syria (2020):
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/factsheet_syria_4p_06_03_2020.pdf
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: EU, Crisis in Syria
letöltés ideje: 2020.május.26.
10. AZ ENSZ HIVATALOS HONLAPJA (2019): Special Envoy for Syria Pedersen's remarks at the European Union event on Syria.
<https://www.un.org/sg/en/content/sg/note-correspondents/2019-09-24/note-correspondents-special-envoy-for-syria-geir-o-pedersen's-remarks-the-european-union-event-syria>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syria, Geir O. Pedersen's, European Union event on Syria.
letöltés ideje: 2020.május.26.
11. AZ EU A VILÁG LEGNAGYOBB HUMANITÁRIUS SEGÉLYEZŐJE (2017):
https://ec.europa.eu/hungary/eu60/52_hu
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Európa, Humanitáriós adományozás.
letöltés ideje: 2020. március 16.
12. AZ EU HIVATALOS HONLAPJA (2018): European Neighbourhood Policy:
https://ec.europa.eu/culture/policy/international-cooperation/neighbourhood_en, 2018.
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: International, cultural relations.
letöltés ideje: 2020.május.27.
13. AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG HIVATALOS HONLAPJA (2017): The EU and the Crisis in Syria.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_16_3028
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: EU response, Syrian crisis
letöltés ideje: 2020.május.27.
14. AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG HIVATALOS HONLAPJA (2018): The EU reiterates its commitment to a peaceful future in Syria at the UN General Assembly.
https://ec.europa.eu/fpi/news/eu-reiterates-its-commitment-peaceful-future-syria-un-general-assembly_en
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: UN General Assembly, Peaceful future in Syria.
letöltés ideje: 2020.május 26.
15. AZ EURÓPAI KÜLÜGYI SZOLGÁLAT ADATAI (2020):
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/area/geo_en
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: EU in the world.
letöltés ideje: 2020. június 26.

16. AZ EURÓPAI TANÁCS HIVATALOS HONLAPJA (2019): Szíria: az EU egy évvel meghosszabbította a rezsimmel szembeni szankciókat.
<https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/05/17/syria-eu-renews-sanctions-against-the-regime-by-one-year/>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Szíria rezsim, az EU, szankciók.
letöltés ideje: 2020.május 28.
17. BIZTONSÁGI TANÁCS DÖNTÉSE (2005):
<https://undocs.org/en/S/RES/1645> (2005), /a 2005. évi S/RES/1645 állásfoglalás második bekezdését a bizottság/
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: UN, Security Council, Resolution
letöltés ideje:2018. augusztus 2.
18. BLOOD DIAMOND (2018): Blood Diamonds and Conflict: How Did Diamonds Become the Curse of Africa?
<https://www.ida2at.com/diamond-blood-conflicts-how-diamond-became-the-curse-africa/>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Dimond, conflict, Africa.
letöltés ideje:2018. október 10.
19. BRETTON WOODS (2010):
https://en.wikipedia.org/wiki/Bretton_Woods_system
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Bretton Woods, system.
letöltés ideje:2018. augusztus 12.
20. CARNEGIE BIZOTTSÁG, PREVENTING DEADLY CONFLICT: FINAL REPORT:
https://media.carnegie.org/filer_public/b2/0e/b20e1080-7830-4f2b-9410-51c14171809b/ccny_report_1997_ccpdc_final.pdf,
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Carnegie Commission, conflict, final report.
letöltés ideje:2018. április 06.
21. CONNOR R. (2011): Arab League imposes sanctions on Syria, Deutsche Welle.
<https://www.dw.com/en/arab-league-imposes-sanctions-on-syria/a-15560110>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Arab League, sanctions on Syria
letöltés ideje:2020. március 10.
22. DAYTONI BÉKEMEGÁLLAPODÁS (1995):
<https://www.osce.org/files/f/documents/e/0/126173.pdf>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: The General Framework Agreement, Peace in Bosnia and Herzegovina.
letöltés ideje:2018. április 06.
23. EUROPEAN FUND FOR THE BALKANS, publications (2015-2020):
<https://balkanfund.org/think-and-link-publications>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: European found, Balkans.
letöltés ideje:2018. szeptember 26.
24. FAYYAD H (2019): Social capital and its role in enhancing societal resilience in times of crisis.
<https://www.makalcloud.com/post/hpsrvovk8> (Arab nyelvű)
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Social capital, Community resilience, crises
letöltés ideje: 2020. április 25.
25. HABITAT INTERNATIONAL COALITION (2019): Housing & Land Rights Network, Middle East/North Africa.
http://www.hlrn.org/img/hicfiles/land_forum_vi_report_en.pdf, 27 October 2017
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: National Food Security, Housing and land rights.
letöltés ideje: 2020. április 13.

26. ICRC (2019): Syrian news (Arab nyelvű)
<https://www.icrc.org/ar/where-we-work/middle-east/syria/syria-news>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syria, humanitarian aid.
letöltés ideje: 2019. április 01.
27. ICRC and SARC (2019): The Syrian Arab Red Crescent and the International Committee of the Red Cross: A True Partnership to Help the Most Vulnerable.
https://international-review.icrc.org/sites/default/files/906_3.pdf
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syria, International Committee, partnership to help.
letöltés ideje: 2019. június 01.
28. IMF ÉS WORLD BANKA RIPIORTJA (2006):
<https://www.imf.org/external/np/omd/2006/eng/121106.pdf>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Joint report, tread union movement.
letöltés ideje: 2018. október 10.
29. INDEX MUNDI DATA PORTAL (2020):
<https://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=sy&v=69>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Data, GDP.
letöltés ideje: 2019. június 05.
30. LESTER M S. (1999): Az első globális szabályozási forradalom, The "global associational revolution", From Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector, Johns Hopkins Center for Civil Society, 2000:
<https://www.energizeinc.com/art/global-associational-revolution>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: global associational revolution
letöltés ideje: 2018. március 09.
31. NATO TÜKÖR (2014):
<https://www.nato.int/docu/review/2011/11-september/10-years-sept-11/HU/index.htm>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: NATO, szeptember 11.
letöltés ideje: 2020. március 20.
32. OCHA SUPPORTING LIVELIHOOD RESTORATION OF EASTERN RURAL ALEPPO PROJEKT ÖSSZEFOGLALÓ (OCHA, HSYR19-ERL-156646-1) (2019)
<https://projects.hpc.tools/project/156646/view>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Supporting Livelihood Restoration, Eastern Rural Aleppo
letöltés ideje: 2020. május 12.
33. OSLÓI MEGÁLLAPODÁS (1994):
<https://history.state.gov/milestones/1993-2000/oslo>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Oslo, Arab-Israeli Peace Process.
letöltés ideje: 2018. szeptember 26.
34. OXFAM INTERNATIONAL, ENGAGING WITH COMMUNITIES, THE NEXT CHALLENGE FOR PEACEKEEPING, november 2010.
https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/file_attachments/bp141-engaging-with-communities-221110-summ-en_4.pdf
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Briefing Paper, peacekeeping,
letöltés ideje: 2018. április 02.
35. PAIX POSITIVE - PAIX NÉGATIVE, GRAINES DE PAIX (2015):
<https://www.grainesdepaix.org/fr/ressources-de-paix/concepts-de-paix/ce-quest-la-paix/paix-positive-paix-negative>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: paix négative se définit par.
letöltés ideje: 2018. április 02.

36. RAMBOUILLETI KONFERENCIA (1999):
https://www.wikiwand.com/en/Rambouillet_Agreement
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Rambouillet, agreement, Peace, Kosovo.
letöltés ideje: 2018. július 23.
37. RASHED O. (2016): Our social capital.
<http://www.mawhapon.net/?cat=241>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Social capital, community development
letöltés ideje: 2020. március 13.
38. SABA Y. (2019): Turkey's Syria offensive an 'invasion': Arab League secretary general, Reuters.
<https://www.reuters.com/article/us-arableague-turkey-syria/turkeys-syria-offensive-invasion-of-arab-land-arab-league-secretary-general-idUSKBN1WR0C9>, October 12, 2019
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Turkey's Syria, Arab League secretary general
letöltés ideje: 2020. március 10.
39. S.S.R.C.A.W (2020): Secular Studies & Researches Centre in Arabic World (Arab nyelvű).
<https://www.ssrcaw.org/>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Economic development, social and cultural dimensions
letöltés ideje: 2020. július 20.
40. SZÍRIA GDP ADATOK (2020): Trading Economics, 2020
<https://tradingeconomics.com/syria/gdp>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syria, GDP data.
letöltés ideje: 2020. június 05.
41. SZÍRIAI LÍRA ÁRFOLYAM:
https://syp.fxexchangerate.com/usd-2010_12_31-exchange-rates-history.html
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syrian Pound Exchange Rate
letöltés ideje: 2020. június 05.
42. SZÍRIAI TÁRSADALOMFEJLESZTÉSI EGYESÜLET HONLAPJA (2019):
<https://sssd-ngo.org/en>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Syrian Society for Social Development
letöltés ideje: 2020. május 12.
43. THE INTERNATIONAL PEACE INSTITUTE, kiadványok: 1991-2020:
<https://www.ipinst.org/category/publications>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Peace Institute, publications
letöltés ideje: 2018. március 12.
44. THE INTERNATIONAL PEACE INSTITUTE (2014):
 Women peace and security, Women and Children Face Growing Sexual Violence in Post-Conflict Crises. <https://www.ipinst.org/2014/05/women-and-children-face-growing-sexual-violence-in-post-conflict-crises>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Peace Institute, Women, peace and security.
letöltés ideje: 2018. március 12.
45. UNHCR THE UN REFUGES AGENCY (2018):
<https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Refuges, statistics
letöltés ideje: 2019. május 18.
46. UNICEF 40 YEARS HISTORY, 1946-1986:
<https://www.unicef.org/about/history/files/UNICEF-at-40.pdf>
 Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Unicef, history.

letöltés ideje: 2018. május 18.

47. UNICEF (2018): Annual Report:

https://unicef.at/fileadmin/media/Ueber_UNICEF/UNICEF_International/Annual_Reports/UNICEF-annual-report-2018.pdf.

Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Unicef, Annual_Repor.

letöltés ideje:

48. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, GENDER EQUALITY, EVALUATION OFFICE (2006):

http://web.undp.org/evaluation/documents/eo_gendermainstreaming.pdf

Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: UN, gender equality.

letöltés ideje: 2018. május 13.

49. UN SUSTAINABLE DEVELOPMENT GROUP, SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (2017):

https://www.unescap.org/sites/default/files/UN%20and%20SDGs_A%20Handbook%20for%20Youth.pdf

Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: UN, Sustainable development.

letöltés ideje: 2018. május 15.

M2. A többszörös paradigma eredményei

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.12.06. Idő: 14:28				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
FIGYELEM: Szinguláris kovariancia - az együtthatók nem egyediek				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
FIGYELEM: A becült paramétereknél teljes elválasztás észlelhető				
(az eredmények nem biztos, hogy teljes mértékben érvényesek)				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statistika	Prob.
C	406.9536	NA	NA	NA
X1	-0.019491	NA	NA	NA
X2	-0.016516	NA	NA	NA
X3	78.90027	NA	NA	NA
X4	-206.3481	NA	NA	NA
X5	5.878876	NA	NA	NA
X6	0.393000	NA	NA	NA
X7	31.14682	NA	NA	NA
McFadden R- négyzet	1.000000	Átlagos függő változó		0.714286
SD. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		1.42E-31
Akaike info kritérium	1.142857	Összesen négyzetben marad		1.22E-61
Schwarz-kritérium	1.508033	Log. valószínűsége		0.000000
Hannan-Quinn kritérium.	1.109053	Eltérés		0.000000
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	6.75155	Átlagos. log. valószínűsége		0.000000
Prob (LR statisztika)	0.019070			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

M3: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y , x_1) között

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.09.06. Idő: 13:40				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statistika	Prob.
C	-2.802392	2.084018	1.344706	0.1787
X1	0.669042	0.371204	1.802358	0.0715
McFadden R- négyzet	0.286157	Átlagos függő változó		0.714286
S.D. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		0.408740
Akaike info kritérium	1.139856	Összesen négyzetben marad		2.004818
Schwarz-kritérium	1.231149	Log. valószínűsége		-5.978989
Hannan-Quinn kritérium.	1.131405	Eltérés		11.95798
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	4.793570	Átlagos. log. valószínűsége		-0.427071
Prob (LR statisztika)	0.028566			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

M4: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x₂) között

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.09.06. Idő: 13:40				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statistika	Prob.
C	-2.628490	2.163372	-1.214997	0.2244
X2	0.709244	0.428551	1.654980	0.0979
McFadden R- négyzet	0.213744	Átlagos függő változó		0.714286
S.D. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		0.424619
Akaike info kritérium	1.226501	Összesen négyzetben marad		2.163618
Schwarz-kritérium	1.317795	Log. valószínűsége		-6.585504
Hannan-Quinn kritérium.	1.218050	Eltérés		13.17101
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	3.580540	Átlagos. log. valószínűsége		-0.470393
Prob (LR statisztika)	0.058460			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

M5: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x₃) között

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.08.12. Idő: 14:45				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statisztika	Prob.
C	-2.374602	1.768842	-1.342461	0.1794
X3	2.847604	1.625285	1.752064	0.0798
McFadden R- négyzet	0.486222	Átlagos függő változó		0.714286
S.D. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		0.345845
Akaike info kritérium	0.900470	Összesen négyzetben marad		1.435307
Schwarz-kritérium	0.991763	Log. valószínűsége		-4.303287
Hannan-Quinn kritérium.	0.892019	Eltérés		8.606574
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	8.144974	Átlagos. log. valószínűsége		-0.307378
Prob (LR statisztika)	0.004318			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

M6: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x₄) között

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.08.12. Idő: 14:48				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statisztika	Prob.
C	-0.720855	2.008460	-0.358910	0.7197
X ₄	0.962499	1.159126	0.830366	0.4063
McFadden R- négyzet	0.042982	Átlagos függő változó		0.714286
S.D. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		0.479768
Akaike info kritérium	1.430824	Összesen négyzetben marad		2.762127
Schwarz-kritérium	1.522118	Log. valószínűsége		-8.015770
Hannan-Quinn kritérium.	1.422373	Eltérés		16.03154
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	0.720008	Átlagos. log. valószínűsége		-0.572555
Prob (LR statisztika)	0.396141			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

M7: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x₅) között

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.08.12. Idő: 14:48				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statisztika	Prob.
C	-3.451325	2.433103	-1.418487	0.1560
X5	1.119459	0.624676	1.792064	0.0731
McFadden R- négyzet	0.250509	Átlagos függő változó		0.714286
S.D. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		0.420847
Akaike info kritérium	1.182509	Összesen négyzetben marad		2.125347
Schwarz-kritérium	1.273803	Log. valószínűsége		-6.277565
Hannan-Quinn kritérium.	1.174058	Eltérés		12.55513
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	4.196417	Átlagos. log. valószínűsége		-0.448398
Prob (LR statisztika)	0.040509			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

M8: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x₆) között

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.08.12. Idő: 15:00				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statisztika	Prob.
C	-3.118357	2.178003	-1.431751	0.1522
X ₆	0.783583	0.443113	1.768360	0.0770
McFadden R- négyzet	0.305142	Átlagos függő változó		0.714286
S.D. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		0.408976
Akaike info kritérium	1.117139	Összesen négyzetben marad		2.007136
Schwarz-kritérium	1.208433	Log. valószínűsége		-5.819976
Hannan-Quinn kritérium.	1.108689	Eltérés		11.63995
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	5.111596	Átlagos. log. valószínűsége		-0.415713
Prob (LR statisztika)	0.023766			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

M9: Egyszerű logisztikai regresszió eredménye (y, x7) között

Függő változó: Y				
Módszer: ML - bináris logit (Quadratic hill climbing)				
Dátum: 2019.12.15. Idő: 12:20				
Minta: 2018.11.- 2019.12.				
Megfigyelések száma: 14				
4 ismétlés után elért konvergencia				
Kovarianciamátrix második származtatott számítással				
Változó	Együttható	Std. Hiba	z-Statisztika	Prob.
C	1.098612	0.816497	1.345520	0.1785
X7	-0.405465	1.190238	-0.340659	0.7334
McFadden R- négyzet	0.006926	Átlagos függő változó		0.714286
S.D. függő változó	0.468807	S.E. a regresszió		0.485913
Akaike info kritérium	1.473967	Összesen négyzetben marad		2.833333
Schwarz-kritérium	1.565260	Log. valószínűsége		-8.317766
Hannan-Quinn kritérium.	1.465516	Eltérés		16.63553
Restr. Eltérés	16.75155	Restr. log. valószínűsége		-8.375774
LR statisztika	0.116016	Átlagos. log. valószínűsége		-0.594126
Prob (LR statisztika)	0.733396			
Megfigyelés Dep = 0-val	4	Összes megfigyelés		14
Megfigyelés Dep = 1-vel	10			

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Legnagyobb köszönettel és hálával Dr. Popp József Professzor úrnak tartozom, határtalan támogatásáért, mint témavezető, Doktori Iskolavezető és Dékán.

Hálásan köszönöm Családom támogatását, akik kiegyensúlyozott, nyugodt családi háttérrel biztosították a doktori disszertációm megírásához